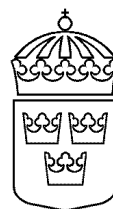

Riksdagens protokoll 1996/97:17

Onsdagen den 23 oktober

Protokoll
1996/97:17

Kl. 9.00 – 17.59
19.00 – 22.04

1 § Meddelande om val

Talmannen meddelade att val till Nordiska rådets svenska delegation skulle företas vid morgondagens sammanträde.

2 § Meddelande om torsdagen den 24 oktober

Talmannen meddelade att *torsdagen den 24 oktober omkring kl 15.00* skulle talmannen hålla ett kort anförande med anledning av FN-dagen och att utrikesminister Lena Hjelm-Wallén därefter skulle lämna information om Sveriges plats i FN:s säkerhetsråd.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utrikesutskottets betänkanden 1996/97:UU3 och UU4

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 oktober

NU3 Förbättrad kapitalförsörjning

1. utskottet

2. res. (fp, m, c, kd)

Votering:

171 för utskottet

121 för res.

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 17 v, 14 mp

För res.: 72 m, 21 c, 18 fp, 10 kd

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 5 v, 4 mp, 5 kd

NU4 Otillbörlig kurspåverkan och vissa insiderfrågor

Mom. 1 (väsentlighetsrekvisitet)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, v, mp, kd)

Votering:

235 för utskottet

60 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 21 c, 1 v

För res. 1: 1 c, 18 fp, 16 v, 15 mp, 10 kd

Frånvarande: 20 s, 8 m, 5 c, 8 fp, 5 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 3 (införande av sanktionsavgifter)

1. utskottet

2. res. 2 (fp, v, mp, kd)

Votering:

234 för utskottet

62 för res. 2

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 142 s, 70 m, 22 c

För res. 2: 2 m, 18 fp, 17 v, 15 mp, 10 kd

Frånvarande: 19 s, 8 m, 5 c, 8 fp, 5 v, 3 mp, 5 kd

Gustaf von Essen och Lennart Hedquist (båda m) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 4 (begränsning av korttidsaffärer)

1. utskottet

2. res. 3 (m, c)

3. res. 4 (v, mp)

Förberedande votering:

97 för res. 3

33 för res. 4

166 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

183 för utskottet

94 för res. 3

17 avstod

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 17 fp, 16 v, 10 kd

För res. 3: 72 m, 22 c

Avstod: 1 fp, 1 v, 15 mp

Frånvarande: 21 s, 8 m, 5 c, 8 fp, 5 v, 3 mp, 5 kd

NU5 Valutaväxling och valutahandel

Mom. 1 (valutaväxlingslag)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

278 för utskottet

18 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 23 c, 17 v, 15 mp, 10 kd

För res. 1: 18 fp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 4 c, 8 fp, 5 v, 3 mp, 5 kd

Mom. 2 (tillståndskravet för valutahandel enligt riksbankslagen)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:

262 för utskottet

32 för res. 2

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 72 m, 22 c, 18 fp, 10 kd

För res. 2: 17 v, 15 mp

Frånvarande: 21 s, 8 m, 5 c, 8 fp, 5 v, 3 mp, 5 kd

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU5 och AU3 samt utbildningsutskottets betänkande UbU4 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa (OTA)

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU5

Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1995/96, Offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa (OTA) (prop. 1996/97:1 delvis)

Anf. 1 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringens politik är en katastrof för de arbetslösa. Ca 600 000 människor är i dag arbetslösa. Trots dessa höga arbetslöshetstal och trots att Socialdemokraterna gick till val

*Offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (OTA)*

på att minska arbetslösheten gör regeringen inte mycket för att minska denna stora arbetslöshet.

Regeringen tvingades av oppositionen att i våras lägga fram en sysselsättningsproposition, en proposition om vilken Margareta Winberg i TV i går bl.a. sade: Vi lade fram förslag för att ha något att diskutera. Vilken handlingskraft! Man lägger fram förslag "för att ha något att diskutera", därtill framdrivna av oppositionen. Nu är man tydligen på väg att dra tillbaka några av förslagen i denna proposition, trots att riksdagen har antagit dem och att de ännu ej börjat gälla. Man tar sig för pannan.

Det är inte bara jag som tar mig för pannan, utan det gäller också Aftonbladet. I en ledare i gårdagens Aftonbladet säger man: "Arbetsmarknadsminister Margareta Winbergs alla 'försöksballonger' om nya åtgärder är sympatiska – men 'dementeras' oftast av finansministern och har inte givit några nya jobb." Aftonbladet säger sedan att det är hög tid för regeringen att samla sig till konkreta steg för att minska arbetslösheten. Detta sägs alltså av en regering närliggande tidning.

Kan då den proposition om OTA som vi skall behandla i dag minska arbetslösheten? Denna proposition handlar enligt arbetsmarknadsministern om "det värdiga slutet" för dem som är över 55 år. Ett värdigt slut för de mer än 65 000 arbetslösa över 55 år är alltså ett offentligt arbete.

Vi har redan tidigare i både motioner och reservationer tagit avstånd från OTA, då vi anser åtgärderna vara felaktiga och stötande för de äldre. Enligt vår uppfattning kan äldre göra en produktiv insats på en öppen arbetsmarknad om arbetsrätten görs mer flexibel. En oflexibel arbetsrätt gör att arbetslösheten bland de äldre förblir hög, och enligt AMS kan antalet arbetslösa förväntas öka till över 100 000 redan innan sekelskiftet. Att låta t.ex. arbetslösa byggnadsjobbare vara de som höjer kvaliteten i den offentliga verksamheten, som utskottsmajoriteten skriver i utskottets betänkande, anser jag vara ett både cyniskt och ogenomtänkt sätt att möta de äldres problem. Jag är dessutom mycket tveksam till om det höjer kvaliteten.

Vi moderater har i vårt program för äldre arbetslösa bl.a. föreslagit en återbäring av arbetsgivaravgifterna med förslagsvis 50 % vid anställning av äldre över 55 års ålder. Detta, är vi övertygade om, kommer att ge jobb, och då inte enbart tillfälliga offentliga arbeten, utan arbeten i företag och dessutom under betydligt längre tid än de två år som OTA skall gälla. Till detta skall läggas att de av oss föreslagna förändringarna av arbetsrättsreglerna kommer att ge fler jobb även för de äldre.

Så till frågan om stimulansersättning. Detta förslag fanns givetvis inte med i somras, men enligt Margareta Winberg hade man ju då inte tänkt till. Att lägga fram förslag och sedan dra tillbaka dem är ju inte heller fel, enligt ministern. I detta fall kan kanske ministrarnas tes vara bra. Det hade varit bra om man hade dragit tillbaka förslaget. Eller är det så att regeringen sedan i somras har tagit till sig av de kritiska kommentarerna till förslaget om OTA, att det inte var bra, och att man därför anser att man så att säga behöver sockra förslaget? Hur skall vi annars tyda det faktum att regeringen anser att det behövs ett stimulansbidrag för att få äldre att ta dessa offentliga arbeten?

Inom utskottets majoritet är man tydligen också tveksam, eftersom man säger att incitament i form av 45 kr per dag behövs för att äldre skall vilja delta i åtgärderna. Vilken tilltro har man till sina egna förslag, när

man anser att man måste betala extra för att få människor att ta de här arbetena? Dessutom skall dessa 45 kr anses kunna ge en fördelningspolitisk profil – 45 kr skulle ge ”en fördelningspolitisk profil”! Man undrar vad regeringen tänker på när de skriver sina propositioner.

Vi moderater yrkar naturligtvis avslag på utskottets hemställan på samtliga punkter och bifall till reservation nr 1. Därutöver ställer vi oss givetvis bakom även övriga moderata reservationer.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

Anf. 2 SIRI DANNAEUS (fp):

Fru talman! Svenska språket berikas ständigt med nya ord. För en tid sedan myntades *time out*, och nu är det dags för 55-plus. När man har fyllt 55 år och är arbetslös är man en 55-plussare, och då skall man få chansen till ett värdigt slut på sitt arbetsliv. Man blir erbjuden ett jobb i den offentliga sektorn, får sin a-kasseersättning och så en liten extrapeng på 45 kr, och sedan är staten av med en arbetslös i sin statistik.

Det här är ungefär vad vi vet i dag, en vecka innan projektet skall starta. Arbetsförmedlingarna vet inte särskilt mycket mer. I mitt län har de börjat inventera. De vet hur många de har och vilka de är, men de har inte hunnit prata med någon, och de har inte hunnit fundera över vilka eventuella jobb som finns. Ja, ”jobb” för resten – det är ju egentligen inte fråga om några jobb, för det handlar ju inte om något reguljärt arbete utan om att göra ”det där lilla extra”.

Hur tror ni att en 55-plussare känner sig i den här situationen? Det måste vara oerhört frustrerande att inte veta om man törs säga nej. Kommer jag att mista min a-kassa om jag säger nej? Kan någon svara på den frågan? Och klarar man jobbet på exempelvis ett vårdhem, där man vet att man behövs men där man inte får utföra arbeten som man ser behöver utföras?

Blir man övergiven av sin arbetsförmedling? Kan man någonsin komma tillbaka till den reguljära arbetsmarknaden, eller hamnar man allra sist i kön? Detta är berättigade frågor, som inte bara jag utan väldigt många fler ställer. Åtgärden har mer karaktären av konstgjord andning än av aktiv arbetsmarknadspolitik.

Fru talman! Naturligtvis är det ett jätteproblem att försöka förklara för folk varför man inte kan anställa de många arbetslösa som inget hellre vill än att få jobba i vård, skola och barnomsorg, där de vet att arbetstillfällen finns.

Jag förstår till fullo detta dilemma, eftersom jag har varit kommunpolitiker ända till mars i år. Jag har varit med om att säga upp folk i äldreomsorgen, i barnomsorgen och i hemtjänsten. Det var inte lätt, när man vet att de så väl behövs.

Men kommunerna skall ha sin ekonomi i balans. Man får börja med administrationen. Vi sade upp folk där, och vi har sparat pengar på idrottsanläggningar, bibliotek – allt! Men till slut var vi tvungna att gå in på prioriterade områden. Då blir det till sist barn och åldringar som kommer i kläm.

Det här förslaget är ingen lösning på kommunernas stora problem, att de inte har några pengar. Tyvärr har ju arbetsmarknadsministern släppt upp den här försöksballongen. Den håller sig ännu svävande, men det är ingen lösning på det fundamentala problemet.

Kommunerna måste av egen kraft få råd att anställa inom äldreomsorgen och sköta sin undervisning på rätt sätt. Hade det inte varit bättre om regeringen hade ägnat hela sin kraft åt att försöka få fram riktiga arbeten, t.ex. inom den privata sektorn och tjänstesektorn? Då hade kommunerna fått in nya, fräscha skattepengar och kunnat anställa den välutbildade personal som nu går arbetslös.

När kommer ett förslag om riktiga jobb?

Är det inte just dessa 55-plussare, som socialdemokraterna pratar så mycket om, som har byggt upp det välstånd vi nu har? Är de plötsligt inte värda avtalsenliga löner? Dessvärre handlar det också mest om kvinnlig arbetskraft. Det handlar om ett nyskapande av konstlade låglönejobb i tusental.

I utskottets övervägande står det så vackert att det gäller att ta vara på 55-plussarnas stora kvaliteter. Samtidigt nämner man att de inte har tillräckligt hög kompetens för att konkurrera på arbetsmarknaden.

Man talar om att 55-plussare skall hjälpa till att höja kvaliteten i exempelvis äldreomsorgen. Men om man vill höja kvaliteten kan man titta på betydligt bättre modeller. I Kalmar t.ex. har Kommunal reagerat mycket kraftigt och med full rätt. Där presenterar man en modell där den uppsagda utbildade personalen, som ofta är betydligt yngre, får möjlighet att komma tillbaka.

Regeringens förslag är ett dråpslag mot äldre arbetslösa, de som hamnar i offentliga tillfälliga arbeten. De riskerar att för alltid vara borta från den reguljära arbetsmarknaden.

Fru talman! Detta är ett dåligt förslag, som Folkpartiet säger nej till. Vi vet ju ännu inte hur många det handlar om, men vi vet att 150 miljoner kronor skall delas ut till kommunerna för att administrera denna verksamhet. Det är en mycket hög kostnad för en enda åtgärd!

Nej, ta de 450 miljoner kronorna som finns avsatta i statsbudgeten för att rädda kommuner på fallrepet tillsammans med dessa 150 miljoner och dela ut dem till alla kommuner, enligt de principer som finns. Kanske kan de då återanställa någon till avtalsenlig lön.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 3 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! I juli beslutade riksdagen att införa en ny arbetsmarknadspolitisk åtgärd riktad till långtidsarbetslösa över 55 år. Den kallas offentlig tillfällig anställning eller OTA.

Vänsterpartiet avvisade förslaget. Vi pekade på att 55 år inte är en åldersgräns som skall föranleda synsättet att man inte duger på den ordinarie arbetsmarknaden. Det är dessutom svårt att se att OTA skulle leda till ökade chanser till ett reguljärt arbete.

I stället riskerar åtgärden att bli en återvändsgränd. Äldre arbetslösa låses in i en sektor som enligt alla prognoser skall skäras ned ytterligare, med nya uppsägningar som följd. Där kommer man knappast att erbjudas anställning efter OTA, om inte kommunerna får mer pengar.

Vi menar att risken är uppenbar att det inrättas ett underbetalt skikt av arbetande inom offentlig sektor. Människor som har måst lämna sina arbeten tvångsanvisas till offentlig sektor med a-kasseersättning plus ett alltför lågt stimulansbidrag. De skall säkra kvaliteten, som uppenbarligen brister i dag i kommuner och landsting, på grund av att andra människor

med adekvat utbildning och erfarenhet har tvingats lämna sina anställningar efter de ekonomiska nedskärningar som skett.

Fortfarande menar vi också att det finns en mängd oklara punkter i åtgärden. Ett exempel: Kommer människor att avstängas om de tackar nej? Är avsikten med åtgärden att tvångsanvisa äldre människor? Detta är en fråga som jag tycker att Kristina Zakrisson skall ta tillfället i akt och besvara i dag.

Naturligtvis är det ett stort och reellt problem att många äldre i dag riskerar att hamna i långtidsarbetslöshet. Många är redan där, med ett meningslöst vandrande mellan passiva a-kasseperioder och ALU-projekt, som inte leder någonstans.

Därför föreslog Vänsterpartiet i juli medel till rekryteringsstöd för att underlätta anställningar för denna grupp. Vi anvisade medel till beredskapsarbeten som skulle ge avtalsenliga löner. Vi ville öka konsumtionsutrymmet för offentlig sektor, dvs. vi förde faktiskt över pengar till kommuner och landsting så att de kunde anställa folk.

Vi pekade också på andra förslag, som innebar ett projektarbete av utvidgad ALU-karaktär – allt för att fånga upp den här gruppen av äldre arbetslösa och för att försöka bygga broar som leder tillbaka till ett aktivt arbetsliv. Åtgärden riktar sig till hela arbetsmarknaden och även till den del som faktiskt nyanställer i dag.

Men riksdagen avvisade dessa förslag, och en majoritet bestående av Socialdemokraterna och Centern drev igenom OTA. Vi i Vänsterpartiet anser fortfarande att åtgärden innebär ett ovärdigt slut på arbetslivet och att den borde avvisats av riksdagen. I stället skulle man ha anvisat medel enligt vårt förslag.

Nu återkommer regeringen med ett förslag som innebär en tidigareläggning av åtgärden, och man tillför ett stimulansbidrag. Ett sådant har Vänsterpartiet krävt, men bidraget är för lågt. Vår kritik av grundförslaget kvarstår, men riksdagen har ju redan beslutat om att införa detta. Man har också avvisat alla alternativ, så för oss är det av underordnad betydelse om man inför det den 1 januari eller den 1 november.

När nu åtgärden redan är bestämd, måste vi aktivt gå in och förbättra villkoren. Vi anser att man skall höja stimulansersättningen till 65 kr per dag. Det innebär ungefär 15 % över a-kassenivån och motsvarar ca 90 % av en inkomst. Det skulle i alla fall på något vis utjämna skillnaden mellan dem som i framtiden skall arbeta sida vid sida inom offentlig sektor, där den ena har full lön och den andra, enligt regeringens förslag, har 80–85 % i a-kassa och stimulansbidrag.

Moderaterna, Folkpartiet, kd och Miljöpartiet har i en gemensam reservation begärt avslag på tidigareläggningen av åtgärden, men man har inga alternativ. Man presenterar inga åtgärder som skulle kunna ersätta detta.

Det tråkiga är alltså att vi i dag bara behandlar tidigareläggande av åtgärden. Vi kommer senare att behandla den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det känns ganska frustrerande att höra Moderaterna prata om den stora arbetslösheten. De säger att ingenting händer och framhäver att den här tidigareläggningen är en stor katastrof. Samtidigt vet vi att Moderaternas alternativ i den här reservationen är att man tar bort arbetsrätten, att man inför flexiblare löner och låglönejobb. För oss i Vänsterpartiet är detta ett icke-alternativ.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

Vi delar alltså grunduppfattningen i den här reservationen och avvisar åtgärden i dess helhet, men frågan ligger inte där. Den handlar i stället om huruvida åtgärden skall tidigareläggas eller inte och om det skall utgå en särskild ersättning till dem som deltar i OTA.

Vi i Vänsterpartiet kommer att avstå i omröstningen om tidigareläggningen. Vi gör det eftersom vårt alternativ till åtgärden redan har avvisats och eftersom våra nya förslag till en alternativ och aktiv arbetsmarknadspolitik kommer att behandlas vid ett senare tillfälle. I stället lyfter vi fram att ersättningsnivåerna i den här åtgärden måste höjas. Vi måste alltså se till att de människor som anvisas, och kanske tvångsanvisas, får en rimlig ersättning. Villkoren måste bli drägliga.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till Vänsterpartiets reservation nr 3. Den innebär att om riksdagen nu fattar det här beslutet om en tidigareläggning skall ersättningen utöver a-kassan vara 65 kr per dag.

Anf. 4 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Det förvånar mig inte att Ingrid Burman inte uppfattar vad vi säger. Hon lyssnar inte riktigt.

Vi har lagt fram ett flertal alternativ för att sänka arbetslösheten. I den motion som vi lade fram nu har vi bl.a. skrivit att vi anser att företagen skall kunna göra avdrag för dem som är äldre än 55 år. Det hade Ingrid Burman kunnat höra att jag sade från talarstolen om hon hade lyssnat. Vi är helt övertygade om att det kommer att ge fler jobb. I övrigt har vi också lagt fram förslag till förbättrande av företagandet.

Vi tror nämligen inte att det är den offentliga sektorn som kommer att bidra till att arbetslösheten bland människor över 55 år minskar. Vi har lagt fram förslag om sänkta skatter, bättre regler för företagare och en förändring av arbetsrätten. Vi är övertygade om att det ger fler jobb. Det är också i stort sett alla företagare övertygade om. Att Ingrid Burman inte tror det kan inte jag rå för. Man är ganska överens i Sverige i dag om att villkoren för arbetsrätten och villkoren för företagare måste förändras och att skatterna måste sänkas. Detta kommer att leda till fler jobb.

Detta är några av de förslag som vi har presenterat. Vi kan inte rå för om de inte faller Vänsterpartiet i smaken.

Anf. 5 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Detta är problemet med den moderata politiken och den reservation som återfinns i betänkandet. Där står det att även de äldre kan göra en insats på den reguljära arbetsmarknaden. Vänsterpartiet delar den uppfattningen och för fram förslag som leder dit. Men sedan står det "om bara rätt förutsättningar ges".

När jag läser Moderaternas motioner och sedan tolkar vad "rätt förutsättningar" i reservationen som Moderaterna står bakom innebär, är det just detta som har presenterats nu. Det handlar om att avveckla arbetsrätten, skapa en mer flexibel lönebildning, minska anslagen till den offentliga sektorn, nedmontera välfärden och rikta subventionerna till företagen. Men var hamnar då de långtidsarbetslösa äldre? De hamnar i arbeten där anställningsvillkoren inte är reglerade, i korttidsanställningar, i låglönejobb och utanför alla skyddssystem. Detta är anledningen till att Vänsterpartiet inte kan ställa sig bakom den här reservationen.

De rätta förutsättningarna enligt den moderata politiken leder rakt in i ett utvidgat klassamhälle, där de äldre kommer att ges de sämsta förutsättningarna.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

Anf. 6 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Ingrid Burman har läst den rapport som nyligen kommit från Arbetsmarknadsstyrelsen. Där finns en beskrivning av arbetsmarknaden för personer över 40 år. Läser man litet närmare i den kan man konstatera att en rubrik är Äldre får det allt svårare på arbetsmarknaden.

Man konstaterar att med den politik som förs nu kommer antalet äldre arbetslösa att stiga till över 100 000 redan innan år 2000 om det inte blir en konjunkturuppgång. Det är den politiken som vi inte kan ställa upp på. Det är dessutom så att vi faktiskt är förenade på oppositionssidan. Det är bara Vänsterpartiet, och givetvis också Centerpartiet, som följer med regeringen. Alla de övriga partierna ser att det inte går att föra den politik som Ingrid Burman säger att man skall föra. Det kommer inte fler jobb i den offentliga sektorn. De kommer i den privata sektorn. Då måste vi ge förutsättningar för detta. Det innebär bl.a. en förändrad arbetsrätt, sänkta skatter och andra förändringar som vi anser nödvändiga.

Om dessa problem inte löses har vi sagt att vi är villiga att införa en åtgärd för dessa äldre människor som innebär ett avdrag på arbetsgivaravgifterna med upp till 50 % för att få företagen att anställa människor som kanske annars inte skulle få jobb. Vi lägger alltså fram oerhört många förslag. Det är framför allt viktigt att göra någonting för dessa människor och inte bara låta politiken gå framåt. Jag är litet förvånad över att Vänsterpartiet inte ser detta. I vanlig ordning vill man ha in mer bidrag i politiken.

Anf. 7 INGRID BURMAN (v) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Vänsterpartiet och Moderaterna har två saker gemensamt i den här frågan. Vi delar uppfattningen att OTA är en dålig åtgärd, och vi delar uppfattningen att vi måste ha riktade åtgärder för äldre långtidsarbetslösa. Men när vi kommer till hur dessa åtgärder skall se ut skiljer sig vår uppfattning.

Den moderata politiken innebär att man minskar pengarna till kommuner och landsting och att man låter fler gå ut i öppen arbetslöshet. Det ger inte jobb åt någon – inte åt de långtidsarbetslösa äldre. I stället föreslås någon form av rea på äldre arbetslösa, dvs. man skall subventionera de företag som anställer – förmodligen över en längre period.

För Vänsterpartiet handlar det om att bygga broar som leder tillbaka till arbetsmarknaden. Vi skall göra det genom aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Här är synsätten väldigt skilda. De äldre skall inte reas ut. De äldre skall ledas in i det aktiva arbetslivet med anständiga arbetsvillkor. Det inkluderar trygghet i anställningen, den arbetsrättsliga lagstiftningen och en lönenivå som stämmer överens med vad vi är vana vid i Sverige.

Där tror jag inte att Moderaterna och Vänsterpartiet kan enas. Jag tror att den här diskussionen också ger en bra beskrivning av varför Vänster-

partiet inte kan delta i den reservation som Moderaterna står bakom där man talar om "rätt förutsättningar".

Anf. 8 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Regeringens förslag om OTA, offentliga arbeten för arbetslösa över 55 år, som vi nu debatterar, är ett bristfälligt förslag.

Miljöpartiet ställer upp på den gemensamma reservationen. Vi avger den kanske inte på riktigt samma grunder som Moderaterna, men vi tycker ändå att den kan avges gemensamt.

Varför fokuserar regeringen just på de personer som är över 55 år? Att säga att människor i just denna ålder skulle vara predestinerade till offentliga arbeten, att just dessa människor inte har en realistisk chans att få ett ordinarie arbete på arbetsmarknaden, är att ge upp. Varför inte i stället se till att det finns ordentliga resurser i den offentliga sektorn, så att det blir en bra verksamhet med riktiga jobb? Varför inte se till att människor som är anställda i den offentliga verksamheten får behålla sina jobb? Det kan bl.a. ske genom en ordentlig arbetstidsförkortning, något som vi i Miljöpartiet föreslår.

Förslaget om offentliga arbeten har likheter med Miljöpartiets förslag om s.k. lokala arbetsmarknader. Det har vi lagt fram i motioner vid flera tillfällen och i en reservation till Arbetsmarknadspolitiska kommitténs betänkande.

Fru talman! Vi anser att åldersgränsen 55 år är olyckligt vald. Arbetslösheten är ingen generationsfråga. Människor som är under 55 år och som inte bedöms kunna komma tillbaka på arbetsmarknaden skall ha en möjlighet att komma i fråga för offentliga arbeten. Därför behövs inte en nedre åldersgräns. Att peka ut just människor över 55 år som destinerade för denna åtgärd, som regeringen gör, är inte bra.

Vi vill därför föreslå regeringen – det är Miljöpartiets förslag – att låta utreda hur en permanent lösning för s.k. lokala arbetsmarknader kan se ut. Utredningen skulle kunna belysa vilken sorts arbeten som kan komma i fråga bl.a. för att undvika konkurrens med den ordinarie arbetsmarknaden.

Fru talman! Vi har även föreslagit att regeringen skall titta närmare på den s.k. Kalmarmodellen. Det har vi gjort i en arbetsmarknadspolitisk motion bl.a. i anslutning till sysselsättningspropositionen i somras.

OTA för människor över 55 år slår undan benen för en kvalitetshöjare som Kalmarmodellen, som bygger på ett lokalt och fackligt inflytande. I försöksprojektet i Kalmar har man vänt på steken och sagt att personer i arbetsmarknadsåtgärder i princip skall kunna göra samma jobb som den ordinarie personalen. Dels får de a-kassa, dels får de 15 % av tidigare lön från kommunen. Det är dålig ekonomi att dra in på personalen i kommuner och landsting om staten senare ändå får betydande utgifter genom det insparade beloppet. Det kanske rör sig om 75 %.

Det är klart att det inte är problemfritt att göra som man gjort i Kalmar. Kommunen kan övervältra kostnader på staten. Men det har man garderat sig mot i försöksprojektet i Kalmar. Man har gett ett veto till alla intressenter, kommuner, länsarbetsnämnden och de lokala organisationerna.

Fru talman! För kommuner och landsting blir det mycket billigare med OTA-jobb än med de projekt som är kvalitetshöjande, liknande det i Kalmar.

Härmed vill jag yrka bifall till reservation nr 1 i betänkandet, även om vi som sagt har andra grunder för förslaget.

Anf. 9 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Som Ingrid Burman tidigare sade behandlar det här betänkandet tidigareläggandet av en av de åtgärder som vi fattade beslut om den 12 juli. Det handlar också om att det skall utgå en stimulansersättning på 45 kr per dag och om att förslaget även skall gälla försäkringskassorna. Det är alltså tre olika beslut som bygger vidare på det beslut vi tog i somras.

Som många har sagt är det här en ny åtgärd. Vi kan inte alldeles säkert veta hur den faller ut, eftersom den är ny och skall prövas. Alla åtgärder är värda att prövas i dag med det arbetsmarknadsläge vi har. Personligen tror jag att det är en mycket bra åtgärd. Många av de här människorna har varit ute i yrkeslivet länge och har mycket kvar att ge. Tyvärr har de mycket svårt att få ett jobb.

Det var någon som sade att arbetslösheten inte är en generationsfråga. Problemet är att det är svårare för den här gruppen än för andra grupper. Ungefär 10 % av de arbetslösa mellan 55 och 65 år får ett nytt jobb. De har en mycket svår och utsatt situation. Jag är övertygad om att många människor kan göra väldigt mycket. Ta t.ex. barnomsorgen. Jag skulle gärna se att vi fick in äldre människor i barnomsorgen. Många barn har inte kontakt med äldre i dag. Jag skulle speciellt välkomna att männen kom in i barnomsorgen. Jag tror att den här åtgärden kan vara positiv på många områden.

Man pratar mycket om att det är ovärdigt att komma in i offentlig sektor genom OTA. Jag tycker tvärtom att det är värdigt att få arbeta. Att någon som har jobbat i 20–40 år plötsligt inte har något jobb att gå till på dagarna tycker jag däremot är ovärdigt.

Det finns de som tycker att det här är *time out*. De frågar sig hur en 55-åring skall känna sig, om han klarar jobbet.

Allt det här går att pröva. Skulle det visa sig att en person kommer in i en förvaltning eller verksamhet som inte alls passar är jag övertygad om att det går att ändra. Jag är också övertygad om att många kommer att tycka att det passade alldeles utmärkt.

Jag tycker också att det är bra att regeringen föreslår en stimulansersättning. Det här är en tidsmässigt långvarig åtgärd. Den kommer att kunna pågå under två år och två månader – november och december. Jag tycker att det är bra att vi börjar i november. Det kan hända att man i dag inte vet exakt vad de här människorna skall göra. Men på många ställen har man säkert förslag. 1 000 personer kanske kan börja direkt. Kanske kan 2 000 eller 3 000 personer göra det. Det är väl jättebra! Ju fler som kommer ut på arbetsmarknaden, desto bättre. Jag tycker alltså att det här är en bra åtgärd, och jag tror att den kan få många positiva effekter.

Det talas om att offentlig sektor behöver mer personal. Vi vet alla att offentlig sektor inte nyanställer i dag. Garantin för att ordinarie personal inte undanträngs är att facket och arbetsgivaren tillsammans kommer

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

överens om var människorna kan tas in. De skall dessutom göra sådant arbete som i dag inte utförs.

För den som har varit ute i industrin och haft ett tungt och hårt jobb tror jag att det kan vara riktigt trevligt att känna att man får göra något som innebär att man verkligen lyfter verksamheten. Man får vara med om att sätta guldkant på tillvaron. Jag har svårt att förstå alla negativa invändningar.

Kritikerna menar också att det finns andra åtgärder som är bättre. Men den här åtgärden hindrar inte andra åtgärder. Det går fortfarande att göra även andra saker. Det här är en lösning, och den här gruppen behöver många olika lösningar. Vi vet också att de som är långtidsarbetslösa ofta blir isolerade hemma och till slut tappar självkänslan. De får ännu svårare att komma ut på arbetsmarknaden. Nu bryts kanske isoleringen. De kommer ut, träffar folk och upptäcker att det finns andra jobb. Jag tycker, som sagt, att det här är en bra åtgärd. Jag tror att den kan höja kvaliteten inom många områden. Jag tror också att den höjer kvaliteten för dem som är arbetslösa.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på motionerna.

Anf. 10 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Det var intressant att höra att Kristina Zakrisson var litet tveksam till sitt eget förslag. Hon sade att hon *tror* att detta förslag är bra, men om det inte är det så får man väl ändra det. Det är ju ingen ovanlig socialdemokratisk politik – man ändrar det man säger från den ena stunden till den andra.

Låt oss titta på en del av det som vi från moderat håll har kritiserat. Socialdemokraterna säger att detta kan innebära en kvalitetshöjning inom den offentliga sektorn. Då frågar jag mig för det första: Vad vill Socialdemokraterna med den offentliga sektorn? Vill de att den skall få mer arbetskraft eller inte? Det är intressant att veta. Om man vill att den skall få mer arbetskraft är det bra om man tillför mer pengar. Om man inte vill det, är det tveksamt om en byggnadsjobbare som har jobbat som en sådan i hela sitt liv höjer kvaliteten inom barnomsorgen. Är inte det ett litet konstigt sätt att resonera?

Dessutom tror Socialdemokraterna inte riktigt själva på detta, eftersom de sedan säger att det är tveksamt om det är tillräcklig stimulans att gå ut i arbete och därför tillför ytterligare 45 kr per dag. För det andra måste jag fråga: Hur har dessa 45 kr en fördelningsmässig grund? Var ligger det fördelningsmässiga i detta?

Det viktiga hade varit att Socialdemokraterna hade tagit till sig en politik som förändrar förutsättningarna. Med andra ord: Gör de erforderliga ändringarna i arbetsrätten! Kom äntligen fram med förslag på området! Genomför skattesänkningar så att företagsamheten börjar komma i gång! Det är då äldre människor får jobb – inte genom att de konstlat går bredvid och kvalitetshöjer utan att egentligen få göra något, för att återge vad Kristina Zakrisson sade.

Tala om varför Socialdemokraterna inte genomför de förändringar i företagen som ger jobb, Kristina Zakrisson! Varför tillför man i stället detta som skall vara en kvalitetshöjning, men ändå inte är något jobb?

Anf. 11 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag tror att Kent Olsson missförstod mig avsiktligt. Jag sade inte att man skall ändra förslaget om åtgärderna. Jag tycker att det är bra, och jag tror inte att man behöver ändra det. Men om t.ex. en arbetslös byggnadsarbetare blir placerad inom barnomsorgen och man upptäcker efter en eller två veckor, eller en månad, att det inte var rätt placering för just den människan så går säkert den placeringen att ändra. Åtgärden i sig tycker jag är bra. Den behöver inte ändras.

Det finns tydligen väldigt många bra förslag från Moderaterna om hur man skall minska arbetslösheten. Det var synd att Moderaterna inte använde sig av de förslagen under den förra mandatperioden. Då kanske inte arbetslösheten hade ökat så mycket. En del av dessa förslag kanske inte är så effektiva som Moderaterna vill låta påskina.

Det som är fördelningsmässigt riktigt i att betala 45 kr per dag till alla tycker vi Socialdemokrater är att ersättningen inte utgår procentuellt av tidigare lön. Alla – oavsett om man har haft hög eller låg lön – får samma stimulansersättning.

Anf. 12 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Det är inte rätt för denna person, sade Kristina Zakrisson. Det innebär att hon fortfarande är ganska tveksam till om detta är ett bra förslag. Hon säger att en person kanske inte hamnar på rätt plats men att detta ändå skall införas. Det visar hur otydligt förslaget är. Om jag skulle vara en arbetslös före detta byggnadsarbetare skulle jag inte med glädje se fram emot att gå in i detta och slussas mellan olika arbeten i den offentliga sektorn.

När Moderaterna satt i regeringen minskade faktiskt arbetslösheten under den sista tiden med 1 000 personer per dag. Nu ökar arbetslösheten med 1 000 personer per vecka. Vi har en enormt hög arbetslöshet. Den är betydligt högre än när Moderaterna hade regeringsmakten, trots att konjunkturen nu är bättre än då. Detta är helt klara fakta.

Skall den fördelningspolitiska profilen på stimulansersättningen bara vara en liten del? Behöver inte a-kassan ha en fördelningsmässig profil, när denna ersättning skall ha det? Jag tycker inte att den socialdemokratiska politiken går ihop. Jag väntar med spänning på att Kristina Zakrisson skall förklara detta så att jag sedan kan gå nöjdare från denna kammar.

Anf. 13 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Kent Olsson vill fortfarande hävda att jag är tveksam till förslaget, att jag tycker att det är otydligt och att jag tror att detta kommer att bli fel.

Det jag försöker säga är att jag är medveten om, att om flera tusen personer går ut i en åtgärd som jag tycker är bra – jag är övertygad om att den kommer att visa sig vara jättebra – kan det vara så att någon person av alla dessa inte hamnar på rätt plats första gången. Då skall vi naturligtvis vara beredda att ändra på det.

Men jag tror att 95 % kommer att visa sig vara på rätt plats redan från början. Dessa människor kommer naturligtvis inte bara att kastas ut, utan man kommer att titta på vad de gör i dag, vad de skulle vilja göra och var

Prot. 1996/97:17

23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

det behövs folk. Den arbetslöse kan säkert prata för sig, och den person som tar emot den arbetslöse kan säkert också prata med honom eller henne. Jag förutsätter att man kan ha en dialog där man resonerar om vad som kan vara lämpligast för just den här personen och var han eller hon kan göra mest nytta. Om man känner att man gör nytta tror jag också att man trivs. Tveksamheten gäller alltså inte alls om förslaget eller beslutet är bra. Åtgärden är mycket vettig, och jag ser fram emot den.

Om man vill jämföra när arbetslösheten har ökat eller minskat väljer man förstås gärna en tidpunkt när den inte ökade, dvs. mandatperiodens sista tid. Man kanske måste se till helheten – till vad som hände under hela mandatperioden.

Anf. 14 SIRI DANNAEUS (fp):

Fru talman! Kristina Zakrisson pratar om att man prövar alla åtgärder. Varför vågar man då inte pröva de åtgärder som vi i Folkpartiet har föreslagit? Vi tror på väldigt många jobb inom tjänstesektorn, t.ex. i hushållssektorn. Det skulle vara intressant med åtminstone en försöksballong från socialdemokratiskt håll.

Jag frågade om man kommer att tvingas in i åtgärden? Mister man sin a-kassa om man säger nej? Jag tycker att det är väldigt viktigt att få svar på dessa frågor. Kristina Zakrisson pratar om att man skall ändra i åtgärden. Skall dessa människor bli några som hoppar från det ena till det andra? Det tror jag inte är något bra system.

De skall ut och lyfta verksamheten, sägs det. Men det är inte så lätt för en 55-plussare att komma ut på ett ålderdomshem och lyfta verksamheten. Att jobba inom omsorgen är väldigt jobbigt, och dessutom måste man kunna oerhört mycket. Det är inget man lär sig under en kort period.

Politiker skall skapa förutsättningar för nya riktiga jobb, tycker jag. De skall inte hålla på med den ena efter den andra försöksballongen. De som är över 55 år gamla är naturligtvis en grupp som vi måste göra någonting bra för. Titta t.ex. på hushållssektorn. Det verkar som om Socialdemokraterna har mist framtidstron. De tror inte att det finns några andra jobb än inom den offentliga sektorn. Har de gett upp alldeles? Om man inte tror på någonting går det inte heller att göra någonting – det är helt klart.

Anf. 15 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Att döma av de kommentarer som fällts hittills upplever jag att det är oppositionen som inte tror på någonting. Man söker bara problemen och ser bara det negativa. Man säger att det kommer att dröja väldigt länge för dem som kommer ut att lära sig vad de skall göra.

Som jag sade tidigare, förutsätter jag att man resonerar med dem som skall ut. Man ser till den kompetens de har sedan tidigare och till vad de skulle vilja göra. Jag är övertygad om att detta kommer att vara positivt – för dem som kommer ut och för dem som får del av detta på annat sätt.

Det gäller inte en så väldigt kort period. Det kan handla om upp till två år. Då hinner man säkert komma in väldigt bra i verksamheten.

Siri Dannaeus frågade varför vi inte vågar pröva någonting. Men det här är ju ett sätt! Vi prövar en åtgärd nu. Jag tror att den kommer att visa sig vara väldigt bra. Jag måste säga att jag blir förvånad över att man kan

haka upp sig så till den milda grad på att jag säger att jag tycker att om en av flera tusen personer hamnar på fel plats skall han eller hon kunna byta. Det tycker jag är självklart. Jag hoppas verkligen att de som skall jobba med denna åtgärd – arbetsförmedling, kommuner och landsting – inte bara söker problemen utan också ser det positiva.

Anf. 16 SIRI DANNAEUS (fp):

Fru talman! Det är inte så att man inte tror på någonting bara för att man opponerar sig, Kristina Zakrisson.

Skall jag få svar på frågan om hur det går med a-kassan för den som säger nej? Det var en av de frågor jag ställde, och jag har ännu inte fått svar på den.

Anf. 17 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! För den här åtgärden gäller precis samma regler som för alla andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. När det gäller om man kan säga nej eller inte gäller alltså precis samma regler som för den som är över 55 år och har a-kassa. Det här är alltså inget undantag.

Anf. 18 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Förslaget innebär enligt betänkandet att man skall satsa på kvalitetshöjande åtgärder. För mig är det en motsägelse. Vad som händer när förslaget genomförs är att man anvisar äldre arbetslösa, som ofta kommer att ha en annan bakgrund än de som arbetar inom den offentliga sektorn. Hittills har vi haft synen att de anställda inom den offentliga sektorn skall ha en adekvat utbildning och ha erfarenheter av yrkesområdet. Vi har utbildade undersköterskor, barnsköterskor och utbildade förskollärare. Vi har haft synen att vi skall ha en hög kvalitet på personalen i den offentliga sektorn, och vi har alltid haft det.

Nu har den offentliga sektorn åderlåtits på över 100 000 anställda, och då skall vi återställa kvaliteten genom att anvisa kanske arbetslösa äldre byggnadsarbetare eller arbetslösa äldre verkstadsmekaniker! Jag skulle gärna vilja höra Kristina Zakrissons kommentar till detta sätt att höja kvaliteten.

Jag har ytterligare en fråga. Man placeras i OTA upp till två år om man tvångsplaceras, enligt Kristina Zakrissons tolkning. Samtidigt tickar a-kassedagarna, och man undantas från andra aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Kan Kristina Zakrisson se att detta kan ge inlåsnings effekter och bli ett problem?

Anf. 19 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag har svårt att se varför man skulle säga att kvaliteten sjunker. Kraven på de ordinarie fast anställda sjunker inte på något sätt. Det är precis samma krav fortfarande. De som har de ordinarie jobben skall naturligtvis ha adekvat utbildning och erfarenhet – allt det som vi har krävt tidigare. De här människorna blir ett ytterligare komplement. Den behöriga personalen med adekvat utbildning kommer att finnas kvar. Jag är övertygad om att den som är arbetsledare på en barnstuga där det finns utbildad personal kan se var de människor med annan bakgrund

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

som tillkommer gör mest nytta och hur den extra resursen kan användas för att det skall höja kvaliteten på verksamheten.

Anf. 20 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag kan inte dela Kristina Zakrissons optimism. Jag ser stora faror i att man har låtit över 100 000 väl kvalificerade människor med yrkesutbildning, kompetens och erfarenhet lämna den offentliga sektorn och att man sedan säger att det är en kvalitetshöjning att plocka in människor som har erfarenheter och kunskaper inom helt andra områden. Jag har svårt att få den ekvationen att gå ihop.

Min andra fråga skulle jag också vilja ha svar på. Placeringen i OTA innebär ju att vi lyfter ut de äldre ur arbetsmarknadspolitiken i övrigt, den arbetsmarknadspolitik som förhoppningsvis leder vidare och tillbaka in i arbetslivet, och placerar dem i den här åtgärden i drygt två år. Samtidigt tickar a-kassedagarna och därmed ersättningen. De blir alltså undantagna från aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den offentliga sektorn kommer ju knappast att anställa personer som är över 55 år och har placerats i OTA. Kan Kristina Zakrisson se det problem som jag beskriver?

Anf. 21 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Att väldigt många offentliganställda har fått lämna sina arbeten under de senaste åren finns det orsaker till som inte alls är kopplade till den här åtgärden och som inte kan avhjälpas genom den här åtgärden. Sådana resonemang har jag hela tiden motsatt mig när den diskussionen kommit upp. Jag anser, som Ingrid Burman, att där vi behöver fast anställda personal inom den offentliga sektorn skall vi också arbeta för att vi kan uppnå det. Det här är alltså inte ett sätt att ersätta fast anställd personal.

Det här är ett sätt att få ut de långtidsarbetslösa i aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är inte ett sätt att lyfta ut de arbetslösa ur aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder – det här *är* en aktiv åtgärd. Det här är alltså ett sätt att höja kvaliteten i den offentliga sektorn, men inte på något sätt att ersätta ordinarie personal.

Anf. 22 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Kristina Zakrisson sade att man lyssnar på förslag. Jag vill då bara först återkomma till att man skulle kunna titta närmare på den utredning av lokala arbetsmarknader som vi har nämnt och som gäller personer som inte anses kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden. När man utpekar dem som kallas 55-plus som några som sitter i samma båt tycker jag att det är fel.

Likadant vill jag att man skall titta närmare på Kalmarmodellen. OTA blir ju billigare för kommunerna eftersom det också ger en lägre ersättning.

Jag vill ställa samma fråga som Siri Dannaeus: Vad händer om man säger nej? På den frågan svarade Kristina Zakrisson att samma regler skall gälla här som för andra som har a-kassa. Skärpta regler genomfördes ju i januari i år. Där sägs det att man kan mista a-kasseersättningen om man säger nej till den här åtgärden. Om detta skall gälla för dem som är 55 år tycker inte jag att det är ett värdigt slut på arbetslivet för den som

har arbetat ett helt liv. Om man inte tycker att man kan utföra detta arbete utan säger nej till att gå in i OTA-åtgärder och då mister sin a-kassa är det absolut inte något värdigt slut på arbetslivet. I så fall tycker vi att det skulle finnas särregler för just OTA, där man undantar från detta, eftersom OTA också är en säråtgärd.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*offentliga tillfälliga
arbeten för äldre
arbetslösa (ota)*

Anf. 23 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Det kanske kan vara på sin plats att påminna om att vi i dag debatterar tidigareläggningen av den här åtgärden, som vi redan har fattat beslut om. Andra eventuella goda förslag att minska arbetslösheten får vi debattera vid ett annat tillfälle. Det går säkert bra att lägga fram alla goda förslag vid utskottets sammanträden.

Det är ju så med arbetsmarknadspolitiska åtgärder att de erbjuds människor som man tror att de kan vara en bra lösning för i stället för arbetslöshet. Samma regler gäller naturligtvis som för alla andra som är arbetslösa och uppbär a-kasseersättning. Om arbetsförmedlingen bedömer att det här är en lämplig åtgärd och erbjuder den därför att det inte finns något som är bättre, t.ex. ett fast jobb, som ju vore det allra bästa, är det upp till den arbetssökande att avgöra om man vill vara med i de här åtgärderna eller om man tycker att man själv skall hitta lösningarna.

Anf. 24 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Men har man något val, Kristina Zakrisson, om man riskerar att mista a-kasseersättningen? Som Ingrid Burman sade tickar ju a-kassedagarna vidare. Har man något val?

Anf. 25 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Det är väl som vi har konstaterat många gånger förut: När man befinner sig i den situation som långtidsarbetslösa gör har man inte så många valmöjligheter. Vad man absolut vill är ju att komma ut på arbetsmarknaden igen och få ett jobb. Jag menar att arbetsförmedlingarna är kompetenta att se vilka åtgärder som möjligen skulle kunna göra att man kom ut på arbetsmarknaden igen. Valet man har är ju att samarbeta för att komma ut på arbetsmarknaden igen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

6 § ILO:s konvention och rekommendation om deltidarbete

*ILO:s konvention och
rekommendation om
deltidsarbete*

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU3

ILO:s konvention och rekommendation om deltidarbete (skr. 1995/96:158)

Anf. 26 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! ILO:s konvention och rekommendation om deltidarbete grundar sig på principen att deltidsanställda bör omfattas av samma skyddsnät, förmåner och utvecklingsmöjligheter som heltidsanställda.

Regeringen och arbetsmarknadsutskottets majoritet säger sig dela denna uppfattning, men när det gäller att gå från ord till handling, dvs. att ratificera konventionen och vidta nödvändiga åtgärder för att principen skall gälla och införas i Sverige, säger man nej.

Man hänvisar till att regeringen inte kan garantera att deltidsanställda ges samma lönenivå som heltidsanställda och att det är en fråga för parterna. Det är ett något udda argument, enligt mitt sätt att se det. Om jag skulle vända på det argumentet innebär det faktiskt att regeringen och utskottets majoritet säger att man accepterar att deltidsanställda lönediskrimineras och att man inte avser att vidta någon åtgärd. Jämför jag med andra områden ser jag att riksdagen har sagt att det är viktigt att vi som lagstiftare faktiskt lagstiftar om icke-diskriminering i Sverige. Det har aldrig ansetts gripa in i den fria förhandlingsrätten.

Ett exempel är jämställdhetslagens förbud mot diskriminering på grund av kön. Där har vi lagstiftat. Vi har inte alls tyckt att det har gripit in i någon fri förhandlingsrätt. Ett annat exempel är lagen om anställningsskydd och turordningsreglerna. Det är en icke-diskrimineringslag. Vi har sagt att det är så viktigt att vi lagstiftar om det.

Detta är två exempel då lagstiftaren har ansett att behovet av skydd mot diskriminering är så starkt att man tar en lagstiftning. Man lyfter ifrån parterna denna lagstiftning.

Att deltidsanställda inte skall diskrimineras på grund av sin anställningsform är något som ILO har insett och som borde vara självklart även i Sverige. Det är inte minst en viktig jämställdhetsfråga, då merparten av de nästan en miljon anställda som arbetar deltid är kvinnor.

I Sverige i dag diskrimineras deltidsarbetslösa också på annat sätt. Ett exempel är den s.k. begränsningsregeln i arbetslöshetsförsäkringen, som innebär att man som deltidsarbetslös åker ut ur systemet efter ett år. I ILO:s konvention står det följande: "Lagstadgade sociala trygghetssystem som baseras på yrkesverksamhet skall anpassas så att deltidsarbetande åtnjuter villkor som är likvärdiga de villkor som jämförbara heltidsarbetande har". En ratificering av ILO-konventionen skulle innebära att Sverige måste ta bort begränsningsregeln ur a-kasseförsäkringen. Det tycker jag vore bra.

När det gäller deltidsanställdas rätt till fler arbetstimmar saknas det i dag bestämmelser i svensk lagstiftning för att underlätta för deltidsanställda att gå upp i arbetstid. ILO-konventionen pekar på att den typen av regler bör införas i de länder som ratificerar konventionen. Även här måste både lag och avtal kompletteras i Sverige, så att arbetstagarna får denna möjlighet och får ett inflytande över arbetstidens längd och förläggning.

För Vänsterpartiet känns det mycket underligt att den regering som åker ut i världen och vinner internationella utmärkelser inom jämställdhetsområdet inte förmår eller inte vill vidta åtgärder i sitt eget land för att säkerställa en icke-diskriminering av deltidsanställda, varav de flesta är kvinnor.

Det är också underligt att man både i regeringens proposition och i utskottsmajoritetens betänkande undviker att diskutera den diskriminerande regeln i arbetslöshetsförsäkringen. Man har argumenterat att man inte skall gripa in i den fria förhandlingsrätten, men den diskriminerande regeln i arbetslöshetsförsäkringen råder ju lagstiftaren över. Vi har infört den. Vi

kan ta bort den. Man tar inte heller upp kravet på att underlätta för deltidsanställda att få fler timmar. I stället gömmer man sig bakom argumentet att lönebildningen är parternas ansvar och att det skulle förhindra oss att ratificera konventionen, även om det faktiskt innebär en lönediskriminering i Sverige på grund av anställningsformen.

Om man nu skulle godta det argumentet tvingas man i alla fall konstatera att de andra områdena, dvs. regeln i arbetslöshetsförsäkringen och diskrimineringen av deltidsanställda, är något som vi helt och fullt råder över i Sveriges riksdag och som borde slopas, med eller utan ILO-konvention.

I Vänsterpartiet menar vi att Sverige skall ratificera konventionen om deltidsarbete och också vidta de åtgärder som krävs i konventionen. Vi skall lagstifta mot lönediskriminering av deltidsanställda. Vi skall säkerställa arbetstagarnas inflytande över arbetstidens längd och förläggning. Vi skall ge deltidsanställda förtursrätt till fler arbetstimmar, när sådana finns tillgängliga på en arbetsplats, och vi skall slopa begränsningsregeln i arbetslöshetsförsäkringen för deltidsarbetlösa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 27 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Det viktiga i ILO:s konvention är att diskriminering av deltidsanställda, som till största delen är kvinnor, skall förhindras vad gäller ekonomiska förmåner och skydd. Det som gäller för heltidsanställda skall gälla för deltidsanställda.

Miljöpartiet begär i sin motion att Sverige bör gå före och ratificera konventionen och begära en officiell tolkning av den svårtolkade artikel 5 om att deltidsarbetaren skall ha en grundlön som utgår från en heltidslön.

Miljöpartiets reservation i betänkandet är en markering till regeringen om att Sverige bör gå före och visa andra länder som inte har kommit lika långt. Detta bör inte vara en svårighet, tycker Miljöpartiet.

Anf. 28 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Under denna punkt behandlar vi regeringens skrivelse angående ILO:s konvention och rekommendation om deltidsarbete. ILO:s konventioner och rekommendationer skall behandlas av medlemsstaterna inom 18 månader, och resultatet av behandlingen skall återrapporteras.

Regeringen föreslår i sin skrivelse att Sverige för närvarande inte skall ratificera konventionen, och arbetsmarknadsutskottet instämmer i regeringens förslag. Konventionen innehåller regler som skall göra att deltidsarbetande och heltidsarbetande skall ha samma villkor på arbetsmarknaden. Det är en inställning och en grundsyn som både regeringen och utskottet i allra högsta grad delar. Varför vill vi då inte anta den?

Här i Sverige var det 26 % av arbetskraften som arbetade deltid år 1994. Delar man upp det på kvinnor respektive män ser vi att det av männen endast är 11 % som arbetar deltid, medan det bland kvinnorna är över 40 %. Därför skulle man kunna säga, som Ingrid Burman gör, att deltidsfrågan är en kvinnofråga och att skrivelsen handlar om kvinnors arbetsvillkor.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*ilo:s konvention och
rekommendation om
deltidsarbete*

Diskrimineras deltidsarbetande kvinnor på arbetsmarknaden? Låt oss titta närmare på de regler som ILO föreslår och hur vi reglerar dessa frågor i dag i Sverige.

1. Garanti om samma skydd när det gäller organisations- och förhandlingsrätt, arbetarskydd och diskriminering i anställningen. Organisations- och förhandlingsrätten regleras i lagen om medbestämmande i arbetslivet och i lagen om facklig förtroendemans ställning. Där görs ingen skillnad på heltids- och deltidsarbetande. Arbetarskyddet regleras i arbetsmiljölagen, och diskriminering i arbetslivet regleras bl.a. i jämställdhetslagen. Inte heller här finns någon skillnad för heltider och deltid.

2. De lagstadgade sociala trygghetssystemen skall anpassas så att likvärdiga villkor gäller för alla anställda. Här handlar det bl.a. om pensioner och arbetslöshetsförsäkring. I några avseenden är förmånerna här beroende av vissa lägsta gränser för att över huvud taget komma i fråga för förmånen. Det gäller a-kassan och delpensionen. Konventionen tillåter att deltidsarbetande vars arbetstid understiger vissa specificerade tröskelnivåer undantas från reglerna. Undantagen skall i så fall anges i rapporten till ILO.

3. Skydd vid havandeskap och barnsbörd, anställningens upphörande, betald semester och ledighet vid sjukdom. Dessa förhållanden regleras i bl.a. semesterlagen, föräldraledighetslagen, lagen om anställningsskydd och lagen om allmän försäkring. Ingen av dessa lagar skiljer på heltidsanställda och deltidsanställda.

4. Deltidsanställda skall ha en grundlön som står i proportion till lönen för den jämförbara heltiden. Det är den här punkten som skapar problem för oss att anta konventionen. I Sverige har vi en grundmurad tradition att lönefrågor hanteras i avtal mellan parterna, och det är min bestämda uppfattning att det skall så förbli.

Kan inte kollektivavtal godkännas som ett sätt att ratificera konventionen? Så kan vi ofta göra med EU-direktiven, men i det här fallet handlar det om en ILO-konvention, där det föreskrivs att reglerna skall gälla *alla* deltidsarbetande. Kollektivavtalen i Sverige täcker upp en mycket stor del av arbetsmarknaden, ända upp till 90 %. Men 90 % är inte alla.

Utskottet instämmer i regeringens uppfattning, att om vi ratificerar konventionen innebär det att regeringen har det yttersta ansvaret för de deltidsanställdas löner, och det önskar varken regeringen eller utskottet. Lönefrågorna är och må förbli en fråga för arbetsmarknadens parter att reglera i sina löneavtal.

Därför, fru talman, instämmer utskottet i regeringens bedömning att Sverige inte för närvarande skall ratificera ILO:s konvention om deltidsarbete.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 29 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag har två frågor att ställa till Laila Bjurling. När det gäller a-kassan är det alldeles riktigt att ILO tillåter undantag för tröskeleffekter och arbetade tider, men min fråga är: Tror Laila Bjurling att även begränsningsregeln, som är en diskrimineringsregel för deltidsanställda som grupp, skulle tillåtas i ILO-konventionen som ett undantag? Jag tror inte det, utan jag tror att den strider mot konventionen. Jag vill gärna höra Laila Bjurling kommentera det.

Min andra fråga handlar just om rätten att lönediskriminera deltidsanställda, som utskottet och regeringen bekräftar när man använder just det argumentet för att inte ratificera konventionen. Jag delar uppfattningen att det är parternas ansvar att stå för lönebildningen i Sverige – det skall de fortsätta med. Men det är också lagstiftarens ansvar att se till att det råder icke-diskriminering på arbetsmarknaden. Det ansvaret har lagstiftaren tagit inom andra områden. Varför kan vi inte införa en icke-diskriminerande lagstiftning så att deltidsanställda inte kan lönediskrimineras i Sverige?

Anf. 30 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Vi har i vår arbetslöshetsförsäkring i Sverige kommit överens om, med en stor majoritet här i riksdagens kammare, att det skall vara vissa miniminivåer för att man skall få inträde i a-kassan. Det finns ingenting i ILO:s konvention som tyder på att vi inte skall få ha en miniminivå för att man över huvud taget skall komma med i en försäkring. Det är min fasta bedömning, och även utskottets majoritets bedömning, att det går utmärkt att ha sådana regler som är förenliga med ILO:s konvention. Nu antar vi inte ILO:s konvention, så därför är det inte aktuellt över huvud taget, men vi skall ju rapportera tillbaka hur vi hanterar frågan.

Anf. 31 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Jag tror att Laila Bjurling missuppfattade min fråga. Jag talade inte om inträdesvillkoren utan om begränsningsregeln, som innebär att deltidsarbetslösa enbart har rätt att uppbära a-kasseersättning under ett år, till skillnad från heltidsarbetslösa. För mig är det självklart att den bestämmelsen strider mot ILO-konventionen, och jag skulle gärna vilja höra Laila Bjurlings synpunkt på just den bestämmelsen.

Sedan kvarstår min fråga: Varför tar inte lagstiftaren sitt ansvar och inför en icke-diskriminerande lagstiftning, precis som vi har gjort på andra områden när det gäller att undanröja möjligheten att lönediskriminera deltidsanställda? Det ansvaret har lagstiftaren tagit på andra områden, och vad hindrar det i detta fall?

Anf. 32 LAILA BJURLING (s):

Fru talman! Sveriges problem med deltidsarbetande människor, framför allt kvinnor, är oftast att kvinnorna får jobba mycket mindre än vad de vill göra. Det är i sig en olycklig utveckling som har skett på arbetsmarknaden. Vi jobbar på att hitta en lagstiftning. Jag tror att vi kan säga att det kommer en proposition i morgon som kommer att ge de deltidsarbetande som vill ha det rätt till förtur till mer tid. Det är det stora problemet vi har i Sverige.

I många av länderna ute i Europa är inte problemet att kvinnorna får för få timmar att arbeta, utan där är problemet ofta att kvinnorna inte arbetar över huvud taget. Man kan se en ganska tydlig korrelation mellan kvinnornas inträde på arbetsmarknaden och det ökade antalet deltidsarbetande på arbetsmarknaden. När kvinnor går ut på arbetsmarknaden från att ha varit traditionella hemmafruar börjar de ofta med ett deltidsarbete. Där står många av de europeiska länderna fortfarande. Kvinnor skall

träda ut på arbetsmarknaden, och kvinnor skall kunna kombinera arbete med hem, barn och andra sysslor som de av tradition har haft. Då är deltidarbete någonting nytt och någonting som det är viktigt att reglera.

Vi har en lång tradition i Sverige av att hantera de här frågorna, med löner och andra frågor som rör deltidarbete. Jag vill bestämt hävda att det inte är någon diskriminering i Sverige i dag, och då finns det ingen anledning för oss att överföra ansvaret för deltidsanställdas löner från parterna till regering och riksdag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

Fristående skolor m.m.

7 § Fristående skolor m.m.

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU4
Fristående skolor m.m. (prop. 1995/96:200)

Anf. 33 ULF MELIN (m):

Fru talman! Fru statsråd! Ärade meddebattörer! I dag är det en sorgens dag för alla de människor som arbetar för mångfald, pluralism, valfrihet och för den lilla människan.

Friskolorna har vitaliserat skolväsendet och stimulerat lärare och skolpersonal till att pröva olika former för undervisning och inflytande. Uppenbarligen är det mycket viktigt för socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister att låta kommunal planering och kameral exercis gå före barnens rätt till god undervisning i en miljö som passar det enskilda barnet. Politikens makt är viktigare än makten för föräldrar och elever att välja skola.

Men det är en högtidsdag för alla socialdemokratiska kommunpolitiker och för den delen också rikspolitiker som ogillar friskolor, och det är som vi alla vet ganska många. För Socialdemokraterna har både den garanterade ersättningsnivån, skolpengen, och framväxten av fristående skolor varit ett rött skynke alltsedan valet 1991. Det är ingen nyhet att Socialdemokraterna i grund och botten ogillar friskolor, men att även Miljöpartiet har ställt in sig i ledet är det många som undrar över.

Visserligen säger både socialdemokrater och miljöpartister att friskolorna skall få samma ekonomiska villkor och förutsättningar som de offentliga skolorna. Det låter ju bra. Men granskar man propositionen och betänkandet framkommer en annan bild. I alla viktiga moment blir det kraftiga försämringar för friskolorna. Sammantaget leder de till ökat kommunalt godtycke och kommunalt inflytande. Skolpengen försvinner, Skolverket kan säga nej till bidrag om etableringen får påtagliga negativa effekter för den offentliga skolan, rätten att välja skola minskar, möjligheten för en skola att växa hänger på kommunal välvilja, liksom förändringar av värdegrunden i skollagen och införandet av kommunal insyn, för att nämna några exempel.

Jag måste fråga Ingegerd Wärnersson och Gunnar Goude, som är arkitekter till förslaget: Kan ni på fullt allvar påstå att friskolan med den här

typen av förslag kommer att få likvärdiga ekonomiska villkor med de kommunala skolorna?

En viktig del i den valfrihetsrevolution som inleddes av den borgerliga regeringen var införandet av klara, förutsägbara och tydliga ekonomiska förutsättningar för de fristående skolorna genom en garanterad lägsta ersättningsnivå, populärt kallad skolpengen.

Sedan hösten 1991 har antalet friskolor ökat från ca 70 till dagens 250. Det är över 300 om jag också räknar in dem som finns på den gymnasiala nivån. Det innebär att över 20 000 elever går i friskolor på grundskolenivå, vilket motsvarar ungefär 2 % av alla elever.

Den socialdemokratiska oppositionen drev under samma tid en aggressiv politik mot de fristående skolorna. Antingen var de för små och hade därmed inget berättigande, eller också var de för stora och var då ett hot mot det offentliga skolväsendet. Ett flitigt tema var att de fristående skolorna bidrog till segregation i samhället. Sanningen är snarare den att det är den socialdemokratiska bostadspolitiken som är orsaken till segregationen.

I propositionen och i betänkandet föreslås att bidragen till friskolorna skall ges på samma grunder och enligt samma principer som kommunen tillämpar i fråga om de egna skolorna. Denna fördelningsprincip kan vid en första anblick synas rättvis, men den öppnar för ett kommunalt godtycke som kraftigt kommer att försämma förutsättningarna.

Det finns ingen klar beskrivning av de grunder och de principer som kommunen skall tillämpa när den beräknar resurstilldelningen till den egna skolan. Om kommunen inte klart uttalat vilka principer man har för resurstilldelning till de egna skolorna, vilket vanligtvis är den rådande ordningen i dag, är friskolornas och andras möjligheter att bedöma ersättningen och hur den skall motsvara reglerna små.

Genom att skolpengen försvinner tvingas skolorna förhandla med elevernas hemkommun om nivån på det ekonomiska stödet. Skolan blir därmed utlämnad till ett kommunalt godtycke och ett politiskt tyckande. Det är uppenbart att en friskola som verkar i en kommun där en majoritet av politikerna av ideologiska skäl är emot dessa skolor riskerar att hamna i en situation med återkommande förhandlingar och överklaganden. Även om det står i betänkandet att en skola kan överklaga beslut om man inte är nöjd kan domstolen bara konstatera att ersättningen är för låg, aldrig fastställa en högre ersättningsnivå. Det är lätt att se att friskolorna blir rättslösa.

Regeringen framhåller att de föreslagna lagändringarna inte kommer att leda till ökade utgifter för det offentliga, med andra ord för kommunerna. Miljöpartiet har i sin argumentation för att ta bort skolpengen framhållit att friskolan med de föreslagna ändringarna kommer att få 100 % täckning för sina kostnader, inte 85 % och inte 75 %. Antingen är Miljöpartiet naivt eller också har man blivit grundlurad. Är det någon som på fullt allvar tror att socialdemokratiska kommunpolitiker kommer att föra över pengar från de egna skolorna till friskolorna i kommunen, med undantag för Gunnar Goude?

Även om en skola uppfyller kraven för godkännande är det inte säkert att den får ersättning. Skolverket skall i framtiden bedöma om skolan lett till avsevärda negativa följder för kommunen där skolan är belägen. Jag är övertygad om att man i socialistiskt styrda kommuner alltid kommer att

hävda att etablerandet av en friskola kommer att innebära negativa effekter för den kommunala ekonomin. Tror någon innerst inne på motsatsen?

För oss moderater är det självklart att ersättning och godkännande hör ihop. Om en friskolas verksamhet förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen kan Skolverket återkalla rätten till bidrag. Det innebär att om en skola har bra kvalitet på sin undervisning, attraktiv pedagogik eller profil och därmed lockar många sökande kan Skolverket tillsammans med kommunen dra in rätten till bidrag. Tala om politiskt godtycke! Eller har jag tolkat det fel, Ingegerd Wärnersson och Gunnar Goude? Det naturliga är naturligtvis att en friskola skall få ersättning utifrån det antal elever som den har och att den tillåts att växa.

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av extra stöd sätts på undantag. Elevens hemkommun är inte skyldig att ersätta den mottagande skolan för de extra kostnader som elevens handikapp innebär. På motsvarande sätt undantas elever med särskilda behov från kravet att friskolorna skall vara öppna för alla. Det innebär att elever som är dyrare än genomsnittet inte kommer att kunna välja skola. Det är ett cyniskt sätt att behandla utsatta elever. Allt storvulet tal om solidaritet, som plockas fram i tid och otid av regeringspartiet, är när det kommer till kritan bara tomt prat och innehållslösa fraser. Vi tycker att alla elever skall få välja skola och att skolan skall få ersättning utifrån sitt åtagande.

Kommunerna skall i framtiden ha insyn i friskolans verksamhet. Det är inte rimligt att kommunen skall ha det i en verksamhet som den inte är huvudman för och som i vissa fall är konkurrent till den kommunala skolan. Vi anser att insyn och tillsyn är en uppgift för Skolverket, och samma sak gäller uppföljning och utvärdering.

Friskolorna har ofta lett den pedagogiska förnyelsen och har engagerat föräldrar som deltar aktivt i arbete och beslut. Sverige behöver fler friskolor med alternativ pedagogik, med allmän inriktning och med konfessionell inriktning, skolor som drivs av skilda huvudmän. Framväxten av friskolor har bidragit till en positiv utveckling även i den kommunala skolan.

Nytänkande är ingenting som man kan kommendera fram. Det uppstår bara om skolor tillåts pröva sig fram längs olika vägar. I en sådan atmosfär sprider sig de goda exemplen både till offentliga skolor och till friskolor. Det är trist att vissa partier i ett slags missriktad och förment jämlikhetsiver vill bromsa och stoppa utvecklingen. Förlorarna blir alla: elever, föräldrar, lärare och skolan. Vi behöver i vårt land mer av mångfald, alternativ och förnyelse, inte mindre.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 8.

Anf. 34 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! De fristående skolorna menar jag är en del av en stark rörelse i samhället där människor på många olika sätt visar att de vill ta större ansvar, ha större möjlighet till egna initiativ och vara mycket mer delaktiga i samhället. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi som är politiker förstår vilken möjlighet det här är att samspela med mycket starka och nya krafter och rörelser i samhället. De växer fram på landsbygd och i storstad. De märks i byarörelsen. De märks på viljan att ta ansvar i sko-

lan, bland föräldrar och elever som tillsammans med mycket ivriga och engagerade lärare bygger upp fristående skolor.

Jag tycker på något sätt att det är både sorgligt och typiskt att Socialdemokraterna än en gång visar att man inte förstår och inte heller förmår att ta vara på en sådan kraft.

För drygt ett år sedan diskuterade vi länge frågan om fristående skolor här i kammaren. Då var vi på väg – för första gången på länge, skulle jag vilja säga – mot en bred lösning mellan partierna i fråga om de fristående skolorna. Jag såg hela tiden Centerpartiets arbete som ett sätt att inleda ett bredare samarbete. Jag minns så väl hur socialdemokrater och centerpartister uttryckligen sade till varandra att vi nu skulle skriva det här så att det också blev möjligt för fler partier att vara med i en bred uppgörelse i nästa steg.

För egen del tänkte jag mycket på situationen i Danmark, där det sedan många år, såvitt jag förstår, har funnits ett slags självklar politisk enighet kring de här frågorna. Naturligtvis har det också skapat en trygghet för de fristående skolorna som gjort att just den kraft och det engagemang jag talade om kan få ett självklart utlopp och finnas i trygghet. Det är den tryggheten och den kraften som hotas när man gång på gång i stället riskerar att slå ned den här viljan. Jag menar att det är de fristående skolorna som förlorar när partierna inte kan komma överens.

Vi fattade beslutet för ett år sedan. Lagen infördes den 1 juli 1995. Nu vill delvis samma riksdagsmajoritet genomföra en rad försämringar. Man vill att den garanterade nivån skall slopas. Men en garanterad nivå står ju inte alls i strid med principen att likabehandla fristående och kommunala skolor. Tvärtom är den just en garanti för att särbehandlingen inte skall bli för stor. Det borde vara ett självklart och rimligt krav.

Nu säger Socialdemokraterna nej till detta. Då måste jag fråga: Vad är det som har hänt sedan förra året som gör att det nu är fel att ha en garanterad lägsta nivå? Ni beslutade ju om det för ett år sedan med en majoritet här i riksdagen. Vilka nya fakta, vilka nya bedömningar och vilka nya förhållanden leder fram till en annan slutsats i dag, drygt ett år senare?

De regelförändringar som föreslås kommer också att innebära att det inte är självklart att ett tillstånd att få finnas som fristående skola också skall leda till bidrag. Det, menar jag, strider mot ganska viktiga rättsprinciper. Det är också ett av skälen till att Skolverket så tydligt var emot förslaget i sitt remissyttrande. Enligt Skolverket måste ett tillstånd för en fristående skola som uppfyller villkoren för att få finnas också hänga samman med att den får bidrag. Gör man de regeländringar som nu föreslås riskerar man i stället att få olika behandling i olika delar av landet. Det kan inte vara rimligt. Dessutom vågar jag påstå att det riskerar att särskilt gå ut över valfriheten för människor på landsbygden och i glesbygd.

Det föreslås också, att om en skola växer för fort, om det är för många elever som väljer den fristående skolan, skall den kunna bli av med sitt bidrag. Det tycker jag är en av de mest märkliga och mest stötande av de föreslagna regeländringarna.

Ovanpå det föreslår man försämringar när det gäller elever med behov av särskilt stöd. För mig, som var med och införde förbättringar på just den punkten förra året, är det särskilt obegripligt att Socialdemokraterna i dag gör fullständigt tvärtom på denna punkt. Nu säger man i stället klart

och tydligt, att om det innebär betydande svårigheter för en kommun är den inte skyldig att ge bidrag för elever med behov av särskilt stöd. Jag tycker att det är stötande, och det förvånar mig att socialdemokrater ställer upp på en sådan förändring.

Dessa regeländringar, som nu riksdagen ser ut att vara på väg att fatta beslut om, kommer delvis att beslutas av precis samma riksdagsledamöter som för ett år sedan tyckte tvärtom. Man måste fråga sig vad det var som hände på den korta tid under vilken de här skillnaderna gjordes i ordning. Vi fick, som jag sade, en lagändring som trädde i kraft den 1 juli. I augusti hade man en utredning som var beredd att föreslå helt andra förändringar. På en dryg månad hade man alltså fundamentalt ändrat uppfattning. Vad låg till grund för den ändrade uppfattningen? Vad är det som gör att samma riksdagsledamöter nu kommer att trycka på knapparna här i kammaren för helt andra ståndpunkter än tidigare?

Från Centerpartiets sida har vi ansträngt oss mer än andra partier – också mer än de partier som satt i fyrpartiregeringen tillsammans med oss – för att det verkligen skulle bli en bred enighet. Vi ansåg nämligen att det skulle vara särskilt viktigt för de fristående skolorna att detta inte var regler som ändras vid varje majoritetsskifte här i riksdagen. Man måste kunna lita på att det finns långsiktiga spelregler som gäller. Det är den tryggheten som nu hotas.

I utskottets behandling har vi kommit fram till många gemensamma reservationer från de partier som ingick i fyrpartiregeringen. Det är naturligt, eftersom vi också har varit med och utarbetat reglerna från början. Jag menar också att det hade varit möjligt att på den grunden nå en bred enighet. Nu gick inte det.

Centerpartiet skiljer sig däremot från de övriga partierna i fyrpartiregeringen på två punkter, där vi har reserverat oss ensamma.

Den ena frågan gäller avgifterna till de fristående skolorna. Där vill vi ha en regelförändring som går ut på att man ger tillräckligt starka bidrag till de fristående skolorna samtidigt som man ytterligare begränsar möjligheten att ta ut avgifter. Det är rimligt med avgifter som beror på en alldeles särskild profil, men man skall inte öppna för möjligheten att ta ut avgifter på ett sätt som leder till segregation.

Den andra skillnaden gäller att vi inte vill att det skall stå i skollagen att fristående skolor bara "väsentligen" skall motsvara målen för den allmänna skolan. Målen för den allmänna skolan är bl.a. sådant som demokrati och jämställdhet, som jag tror att de allra flesta i Sverige ställer upp på. Om man inte är tydlig på den punkten – att de fristående skolorna självklart klarar ribban när det gäller demokrati, jämställdhet och andra sådana områden där svenska folket tycker det är självklart att en skola skall göra det – riskerar man i stället att undergräva de fristående skolornas ställning. Jag tycker att de övriga partierna från fyrpartiregeringen på den punkten har fallit i de fristående skolornas kritikers fälla. Det tycker jag är synd.

Till sist vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 8. Centerpartiet står självklart bakom alla reservationer vi har skrivit under, men för att vinna tid i kammaren yrkar jag bifall endast till dessa två.

Anf. 35 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Eftersom Andreas Carlgren tog upp två punkter – avgiften och värdegrunden – tyckte jag att det var angeläget med ett förtydligande som klarar ut vad skillnaden är mellan Centern och de övriga tre partierna.

När det gäller värdegrunden säger vi – och det står också i den skollag som finns för fristående skolor – att man även i övrigt väsentligen skall motsvara de mål som gäller för det offentliga skolväsendet. Självfallet är vi helt överens om det som Andreas Carlgren tar upp om jämställdhet, demokratimål och sådana saker. Det är självklarheter i läroplanen. Skälet till att vi tycker att det skall stå ”i övrigt väsentligen” är däremot att vi vill hävda friskolornas rätt att kunna ha konfessionell, dvs. religiös, inriktning samt en alternativ pedagogik. Bristen i regeringsförslaget är ju, att i stället för att kunna följa de internationella konventionerna måste majoriteten skriva in att en fristående skola skall få vara konfessionell. Det tycker jag är viktigt att framhålla.

När det gäller avgifter vill jag säga att vi i stort sett har ett likartat synsätt. Vi säger också i vår reservation att en fristående skola skall kunna få ta ut avgifter för den speciella profil man har eller för den speciella pedagogik man har. Alltså är den inte segregerande.

Anf. 36 OLA STRÖM (fp):

Herr talman! Det är en mörk dag för utbildningspolitiken i dag. Först tas det här ärendet upp, där vi riskerar att en riksdagsmajoritet av miljöpartister, socialdemokrater och vänsterpartister gör friskolorna till ofriskolor. Nästa ärende på dagordningen innebär att vi inte heller i dag ser ut att kunna avlossa startskottet för en obligatorisk tioårig grundskola. Detta är en mörk dag.

Jag vet inte hur många gånger jag, andra folkpartister och andra borgerliga kolleger har varit ute på gator och torg under många år och propagerat för friskolorna och för hur viktigt det är som princip att släppa fram dem. Både Andreas Carlgren och Ulf Melin beskrev detta väldigt bra. Det viktiga med denna valfrihet är att sätta tilltro till föräldrar och barn, till att de har både rätten och kapaciteten att själva välja skola och till att det i grunden är bra för samhället.

Jag kanske borde vara positiv och säga att det väl är bra nu, jämfört med hur diskussionen var för fem sex år sedan, när man nästan fick stänga pannan blodig mot framför allt socialdemokrater och deras syn på friskolor. I alla fall jag tyckte att den präglades mycket av oförståelse inför att valfrihet är något fundamentalt viktigt för föräldrar och barn, och att friskolor i sig inte är segregerande utan att mångfald och olikhet är någonting positivt. Ibland tycker jag att socialdemokrater fortfarande har litet svårt att se skillnad på detta. Poängen i ett samhälle är ju – och i alla fall vi liberaler tycker att det är oerhört viktigt – att alla människor får samma chanser och likvärdiga livsvillkor. Det är det som är jämlikt i ett samhälle. Att människor sedan blommar ut och blir olika är en naturlig följd av att människor har olika önskningar och att vi ser olika ut. Olikhet i sig är ingenting som man skall förfäras över. Det är villkoren som är det viktiga, tycker vi.

Alla som har besökt en friskola har märkt den vitalitet som finns där, nästan oberoende av vilken pedagogik som tillämpas. Föräldrar och barn

Prot. 1996/97:17

23 oktober

fristående skolor m.m.

är tillsammans med lärarna oerhört motiverade att driva en skola med just den idé och den profil man har. Det är en oerhörd vitalitet och någonting som det är härligt att få se och besöka.

Inte minst viktigt är hur viktiga friskolorna har varit som en frizon för de barn som kanske inte har passat in i den kommunala skolan av olika skäl. Detta står tvärt emot talet om segregation och rätten att välja för de starka och de rika – så har det ju inte varit i verkligheten. Friskolorna har ofta varit en frizon för barn som inte har passat in i den kommunala skolan.

På ett sätt var det bättre förr, när Socialdemokraterna var öppna emot friskolor. Nu lindar man in frågan i försåtligt positiva ordalag om att friskolor väl är okej, bara de inte blir för populära.

För oss i Folkpartiet är möjligheten att välja friskola en rättighet. Här finns det en betydande skillnad i hur man uttrycker sig i betänkandet från majoriteten och vad vi som reserverar oss tycker. Är det kommunalpolitikernas rättigheter eller föräldrarnas och barnens rättigheter? För oss är det solklart. Makten skall ligga hos föräldrarna och barnen att välja. Politiken måste då skapa förutsättningar för att den möjligheten ges.

Man skall ha tilltro till människor och man skall ha tilltro till kommunalpolitiker, men jag måste säga att min tilltro till socialdemokratiska kommunalpolitiker är *begränsad* – jag säger det för att vara litet diplomatisk. Min tilltro till att de kommer att tycka att det är positivt att ha friskolor i sin egen kommun är inte så god. Det är det som är det stora problemet med det här betänkandet. Majoriteten har ställt sig på kommunalpolitikernas sida. Vi som reserverar oss står på föräldrarnas och barnens sida.

Jag har en särskild fråga till Gunnar Goude och Miljöpartiet. Miljöpartiet betar sig ju litet märkligt i den här frågan. Man har stått sida vid sida med oss och slagits för friskolorna under en lång rad år, och nu har man hamnat i ett konstigt samarbete på vänsterkanten. Hur rimmar t.ex. tvånget att ha minst 20 elever med de av Miljöpartiets idéer som man ofta talar om annars, t.ex. vikten av småskalighet – något som jag tycker är bra med Miljöpartiet? Detta borde få genomslag också i den här debatten. Hur skall det gå för byskolorna, Gunnar Goude? Svara på det.

Det finns, vilket flera talare har varit inne på, en del oerhört märkliga skrivningar i det här betänkandet, t.ex. att Skolverket har möjlighet att dra in tillståndet för en friskola om påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan ligger föreligger. Jag – och säkert många av dem som i dag driver friskolor – tycker att det vore oerhört intressant att i dag få veta hur populär en friskola får vara. Finns det något mått för det, så att man inte gör skolan *för* bra? Det vore ju allvarligt. Finns det något mått, så att man inte är *för* ambitiös att göra sin friskola bra så att alla barn i en kommun väljer friskolan? Det här kan få väldigt allvarliga konsekvenser för de friskolor som är så bra. Det vore bra om skolministern och andra som talar för detta betänkande kan förtydliga detta i dag. Hur populär får en friskola vara innan man drar in tillståndet?

Vi kommer förmodligen att senare i dag få höra majoriteten säga att den också är för friskolorna, att den tycker att de är viktiga och att vi bara försöker polarisera debatten. Men varför ändrar man på ett system när Friskolornas riksförbund och hela den borgerliga oppositionen har den uppfattningen att det system som fanns, som majoriteten rev upp och som den tyckte illa om, var mycket bättre än det majoriteten genomför? Vem

förutom majoriteten själv tycker att detta är bättre? Om majoriteten nu har uppfattningen att friskolor är bra, varför inte lyssna på Friskolornas riksförbund och på dem som i dag driver friskolor och höra vad de har att säga? Eller har de, liksom vi, kanske inte förstått den fantastiska poängen med detta förslag?

Avslutningsvis vill jag ta upp de funktionshinderades rätt att välja skola. Det är rätt anmärkningsvärt i det här betänkandet. Förhørsledarna vid polisförhör brukar avslöja dem som har dåligt samvete eller döljer någonting genom att de pratar väldigt länge. På samma sätt är det i betänkandet: Det finns oerhört mycket text om varför det inte går att ge funktionshinderade samma rätt att välja som andra. Det avslöjar majoriteten. Den ser bara problem och glömmar bort det fundamentala: rätten att välja skola. Denna rätt skall gälla alla, även funktionshinderade.

Med det vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 8, som det redan har yrkats bifall till, men även till reservation 1.

Anf. 37 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! I fredags besökte jag Dunkers lilla friskola i Södermanland. Den har funnits i två år. Skolan har varit nedläggningshotad i flera år, och 1996 bestämde sig kommunen slutligen för att det skulle ske. Föräldrarna valde då att bilda en stiftelse och driva skolan vidare, men nu som fristående. De kunde berätta om att de två år som har gått har inneburit ett ständigt förhandlande med kommunen om de bidrag som skolan enligt lag har rätt till. Resultatet är att Dunkers skola för sina elever får 63 % av vad en genomsnittselev kostar i kommunen, trots att lagen säger att de har rätt till minst 75 %. Är det någon här i kammaren, eller någon utanför kammaren för den skull, som tror att Dunkers skola kommer i ett bättre förhandlingsläge nästa år när regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har sett till att det inte längre finns ens någon garanterad miniminivå? Vad är det egentligen som kommunen strider om? Om varje elev i Dunkers skola kostar 37 % mindre än övriga elever kan det ju knappast i första hand vara en ekonomisk fråga i alla fall.

Jag menar att det nya system som nu tyvärr kommer att införas varken är till gagn för friskolorna eller kommunerna. Fasta spelregler och tydliga riktlinjer för hur bidragstilldelningen skall beräknas har faktiskt efterlysts både av många kommuner och av samtliga friskolor. Ingen part vinner på att reglerna är luddiga och öppnar för en massa vida tolkningar. De flesta kommuner har inga tydligt utformade regler för vad som skall ingå i beräkningsgrunden när bidragen fördelas. Beräkningen blir godtycklig, eftersom det oftast inte går att få veta utifrån vilken bas de 75 % som i dag gäller skall beräknas. Det lär som sagt inte bli lättare nu. En miniminivå för vad kommunen är skyldig att ge en godkänd fristående skola är den viktigaste förutsättningen för att skolan skall kunna planera sin verksamhet långsiktigt och upprätthålla kvaliteten, och för många friskolor är det inget mindre än en överlevnadsfråga.

En annan viktig princip är att en skola som har blivit godkänd och har visat att den uppfyller statens krav på kvalitet och kompetens automatiskt skall vara berättigad till bidrag. Jag menar att allt annat är ett avsteg från de konventioner som Sverige står bakom. En rättighet som inte kopplas till ekonomiska möjligheter att utöva den är alltid bara en rättighet för några få, nämligen de som har råd att betala för sig. Så har vi haft det

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

tidigare, och den ordningen vill vi inte tillbaka till. Då är rättigheten i praktiken bara en pappersprodukt, och den är ingenting värd. Om vi verkligen menar något med Europakonventionen, som dessutom är svensk lag, med FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och med många andra internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till så måste godkännande och rätt till bidrag kopplas ihop.

Den otydliga ansvarsfördelningen som blir följd av det nya systemet är också helt fel tänkt. Skolverket är den naturliga tillsynsmyndigheten för friskolorna. Det godkänner skolan och avgör om den är bidragsberättigad. Då är det naturligt att Skolverket också har ansvaret för tillsyn och utvärdering. De senaste åren har det tillkommit många nya friskolor, och Skolverket har fått ägna mycket stora resurser åt godkännande och tillsyn av dem. Den erfarenhet och överblick som Skolverket har skaffat sig är viktig, inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt. En enskild kommun kan av förklarliga skäl inte upparbeta samma kompetens när det gäller att bedöma en fristående skolas kvalitet. I det ansträngda ekonomiska läge som de flesta kommuner befinner sig i är risken också stor att en fristående skola inte kommer att betraktas som ett naturligt och viktigt komplement till den offentliga skolan utan i stället som en otillbörlig konkurrent. Finns det dessutom ideologiska invändningar mot fristående skolor över huvud taget, vilket tyvärr är alltför vanligt, finns det all anledning att befara att rättssäkerheten för den fristående skolan i praktiken sätts ur spel. Därför motsätter vi oss en lagfäst skyldighet för friskolorna att delta i kommunens uppföljning och utvärdering och ingå i tillsynen från kommunens sida. Detta kan och bör göras i samråd med de fristående skolorna utifrån de förutsättningar som finns i olika kommuner.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har också bestämt sig för att göra avsteg från principen att fristående skolor skall vara öppna för alla. Jag trodde att det var en självklarhet i vårt samhället att det inte infördes undantag för elever med funktionshinder när det gäller rätten att välja skola. Jag vill ställa två frågor till er som har ställt er bakom den här regeln. Vad svarar ni en elev som på grund av sitt handikapp nekas att gå i den skola som hon eller han har valt? Den andra frågan är: Kommer den lagregeln sedan att användas mot de fristående skolor som i framtiden tvingas säga nej till elever med funktionshinder därför att de inte får merkostnaden betald av kommunen?

Det här är några principiellt särskilt viktiga områden som vi kristdemokrater har vänt oss mot i den nya lagstiftningen. Det finns ett antal detaljregleringar av verksamheten som flera talare redan har nämnt och som vi också har reserverat oss mot. Sammantaget menar vi att propositionen och betänkandet inte kan uppfattas på något annat sätt än att regeringen, Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser att friskolor är ett problem i sig och att möjligheterna att starta och driva friskolor därför måste snävas in så långt det någonsin går utan att man träder internationella konventioner alltför när. Vad exakt är ni rädda för? Är det olikheten som skrämmer? I så fall tycker jag att det är skrämmande. Varför är detta en så stor fråga i den skolpolitiska debatten? Det saknas ju inte precis andra problem, om nu detta ses som ett problem för oss, att ta itu med.

Till Andreas Carlgren vill jag säga följande. Jag håller med om att det bästa hade varit en bred uppgörelse för friskolornas skull. Det var absolut också vår inställning att vi skulle försöka medverka till en sådan bred

uppgörelse. Men jag tror att Andreas Carlgren och Centerpartiet gjorde en felbedömning för ett år sedan, när de så villigt ställde upp och förhandlade med Socialdemokraterna och gjorde en förändring, då en utredning just hade tillsatts och där alla partier som har en positiv inställning på ett konstruktivt sätt hade kunnat bidra till ett bra förslag om vi hade visat en enad front. Men i och med att Centerpartiet direkt valde att förhandla med regeringen och blev lurade – det har Andreas Carlgren erkänt här i talarstolen – ledde det också till att man sedan var tvungen att ta ett steg till, och det gjorde man verkligen utan att hålla igen. Jag är rädd att Miljöpartiet nu gör samma misstag. Om ett år kanske Gunnar Goude kommer att få stå här i talarstolen och säga att han trodde att det skulle bli på ett visst sätt men att det tyvärr inte blev så.

Som flera talare har sagt är det ett sorgligt beslut som vi skall fatta i dag. Det är ett bakåttävande beslut. Det har dessutom ett svagt stöd hos den svenska befolkningen. Särskilt djupt beklagas det självklart av elever, föräldrar och personal vid fristående skolor som uppfattar den negativa inställningen till deras existens och som tycker att de går en mycket osäker framtid till mötes.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 8 och 16.

Anf. 38 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Inger Davidson väljer den gamla vanliga visan, att om man gör upp med Socialdemokraterna blir man lurad. Däremot antydde Inger Davidson att om hon hade varit med hade man inte blivit lurad. Jag undrar vad det är för knep som Inger Davidson har och som vi andra inte känner till för att i varje läge undvika att bli lurad. Jag tror att folk egentligen är urtrötta på debatten om vems fel det var. Vem skall ni skylla på? I stället tror jag att folk är intresserade av vad ni tänker göra. Jag tycker att vi visade vad vi ville göra.

Frågan till Inger Davidson blir: Vad vill Inger Davidson göra, och vad ville hon göra för att de skulle bli en majoritet? Vad gjorde hon i stället för att bara säga att andra gjorde fel? Jag tror att det är detta som de fristående skolorna har förlorat så mycket på. Vi försökte göra något annat. Det misslyckades, men jag skäms inte för det. Det var i alla fall ett hederligt försök.

Anf. 39 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Nej, självklart har jag inga knep för hur det går till att göra upp med Socialdemokraterna – dem kan Andreas Carlgren mycket bättre än jag.

Vad jag var ute efter, och som jag tror många var ute efter, var en bred uppgörelse där många partier hade kunnat delta. Skolministern uttalade tydligt när hon tillsatte sin utredning att det också var hennes intention att det skulle bli en bred uppgörelse. Men i och med att Centerpartiet gjorde upp med Socialdemokraterna redan i samma veva som utredningen skulle börja sitt arbete, slogs fötterna undan för alla de partier som satt i den utredningen. Så var det, Andreas Carlgren. Jag beklagar det djupt.

Jag tror att vi tillsammans hade kunnat åstadkomma ungefär den typen av uppgörelse som Centerpartiet och Socialdemokraterna då kom fram

till, nämligen en lägre miniminivå men ett antal andra fasta kriterier. Det tror jag hade inneburit en oerhört positiv utveckling för de fristående skolorna, och många partier hade ställt sig bakom det.

Anf. 40 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Jag tror som sagt att det till sist blir urtröttsamt att diskutera om det för ett år sedan var fel att försöka få en bred enighet.

Vad jag däremot tycker kan vara intressant för framtiden är att lägga märke till några saker som faktiskt sades då. Det ena var att när förslaget presenterades från Socialdemokraterna och Centerpartiet, sade vi att det var första steget på en bred lösning. Som jag sade tidigare hade vi uttryckligen diskuterat detta, och vi formulerade det så som vi gjorde för att fler partier skulle kunna vara med i nästa steg. Det var en mycket tydlig avsikt.

Det andra är att när utredningens förslag hade presenterats sade Ylva Johansson i ett pressmeddelande:

”Jag ser det som angeläget att skapa hållfasta spelregler för de fristående skolorna. Därför kommer remissbehandlingen och den fortsatta diskussionen att vara betydelsefull.”

Var och en som är van att läsa sådana här texter vet att det syftade på att också Ylva Johansson ville ha en bredare lösning. Av olika skäl gick inte det. Jag tycker att Inger Davidson skall använda den fortsatta debatten till att försöka ta reda på vilka dessa skäl var hos socialdemokratin i stället för att försöka skylla på Centerpartiet. Den debatten blir till sist urtröttsam.

Anf. 41 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag håller med om det. Men när Centerpartiet slår sig för bröstet för att ha gjort någonting konstruktivt i frågan och jag bedömer att det var precis tvärtom, att det var någonting väldigt kontraproduktivt, då tycker jag att det är min uppgift att påpeka det och att också säga det till Andreas Carlgren.

Det var en tydlig avsikt att ta flera steg. Ja, det hade kanske funnits anledning att dra in flera partier i de resonemangen redan från början.

Jag vidhåller – det är min övertygelse – att om utredningen hade fått sitta i lugn och ro och alla de som har en i grunden positiv inställning till fristående skolor hade fått jobba på ett konstruktivt sätt, hade det blivit ett annat utgångsläge. Så blev det inte, utan det blev ett slags golv som redan var beslutat, och sedan skulle vi helst gå ännu längre ned. Det var inte särskilt konstruktivt.

Anf. 42 INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Jag tänker inte ge mig in i debatten om vem som lurade vem om vad och när det skedde. Jag förutsätter att det beslut som vi nu skall fatta i kammaren inte är avsett att lura svenska folket utan att ge dem en trygg samhällstillvaro.

Herr talman! Fristående skolor har sedan 1990 debatterats minst tio gånger i denna kammare. Inget annat skolområde har erhållit motsvarande utrymme. Det genomgående temat för dessa debatter har varit ersättningsnivåerna. Samtliga partier är överens om att alla elever skall ha

ett lika värde, men i frågan om hur detta värde ekonomiskt skall bedömas råder det en viss splittring.

Mediedebatten har även den troget följt riksdagsdebatten, och några nya vinklingar har sällan uppstått. Med facit i handen kan man ställa sig frågan: Har dessa debatter utvecklat verksamheten inom de fristående skolorna, och har verksamheten inom den kommunala skolan förändrats under påverkan av de fristående skolorna?

Givetvis kan jag inte svara på dessa frågor i dag, eftersom vi ej har en ordentlig utvärdering. Det är därför min förhoppning att nästa debatt om fristående skolor skall handla om verksamheten snarare än om bidragssystemen. De fristående skolorna skall inte vara en sluten värld bakom vars dörrar döljer sig okända ting.

Även om man inte väljer att gå i en fristående skola kan man vilja lära om verksamheten. Lika viktigt är att den fristående skolan följer utvecklingen inom den kommunala skolan. Först då kan mångfalden bli en förutsättning för utveckling och pedagogisk förnyelse.

Grunden för detta betänkande är att alla barn är olika och har olika behov. Därför måste skolan, oavsett huvudman, möta barn på olika sätt för att kunna ge dem en likvärdig utbildning. Därför måste skolorna ha jämförbara ekonomiska villkor. Likvärdiga ekonomiska villkor mellan kommunala och fristående skolor är en förutsättning för en verklig valfrihet, även för elever från ekonomiskt svaga grupper eller med behov av särskilt stöd.

Jag övergår nu till att kommentera några av reservationerna.

Reservanterna i reservation 1 anser att de fristående skolorna endast väsentligen skall följa läroplanens värdegrund. Man säger: "Det finns alltså gränser som samhället bestämt måste hävda, men verksamheten bör inom mycket vida ramar kunna präglas av olika åskådningar och värderingar." Var går gränsen för dessa vida ramar? Gäller det människolivets okränkbarhet, solidaritet med svaga och utsatta, främlingsfientlighet eller att undervisningen skall vara saklig och allsidig?

I uppföljningsarbetet med LPO 94 kan vi konstatera att arbetet med kursplaner och betygskriterier har tagit större delen av förberedelsearbetet. Värdegrunden, som riksdagen uttalat skall bli bestående under en lång tid, ägnas mycket liten tid. Vilken signal ger reservanterna när de säger att den väsentligen skall följas?

I dag vill reservanterna att undantaget från att till fullo följa läroplanens värdegrund skall gälla ca 20 % av alla elever. Basen för den svenska demokratiska skolan finns i läroplanens värdegrund. Vad händer med denna bas om utvecklingen leder till att 20 % av alla elever går i fristående skolor?

Min fråga är därför: Är det kanske egentligen så att valfriheten även skall gälla den demokratiska värdegrunden?

I reservation 2 görs gällande att fristående skolor skall vara öppna för alla elever. Reservanterna vill med denna reservation få en speciell lagstiftning för funktionshindrade elevers skolgång i fristående skola.

När det gäller den kommunala grundskolan slår skollagen fast att kommunerna får vägra att ta emot ett barn vid en viss skola om det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter. Utskottsmajoriteten anser att samma lagstiftning bör gälla även fristående skolor.

Utskottet vill framhålla att kommunen har en oavvislig skyldighet att tillgodose en elevs behov av särskilt stöd. Denna skyldighet är enligt utskottets mening ännu viktigare än skyldigheten att tillgodose elevens val av skola, den må vara kommunal eller fristående. Dock vill utskottet även understryka att de organisatoriska eller ekonomiska svårigheterna skall vara betydande om den fristående skolan skall vägra att ta emot en elev eller att kommunen skall vägra att betala den fristående skolan för det särskilda stödet.

Personligen hyser jag den största respekt för t.ex. DHR:s rädsla för att nämnda formulering skall hindra att funktionshindrade elever har sin skolgång i såväl den kommunala som den fristående skolan. Därför är det viktigt att *alltid* visa på kommunens skyldighet mot *alla* elever. Det är grundinställningen.

Denna respekt kan jag dock inte hysa för reservanterna, som genom sitt agerande vill skapa en obefogad skillnad mellan kommunala och fristående skolor.

Jag citerar dåvarande statsrådet Beatrice Ask: "Jag ser det som principiellt viktigt att eftersträva samma regler och rättigheter för barn med funktionshinder som för andra." Min fråga blir därför: Är det kanske så att valfriheten är viktigare än kommunens oavvisliga skyldighet att ge stöd till alla elever? Denna skyldighet underströk statsrådet i sitt beslut när det gällde de kommunala skolorna. Gäller detta inte den fristående skolan?

Reservation 3 gäller minsta elevantal för godkännande av fristående skola. Denna reservation får stå för den konfrontationsdebatt som präglat hela friskoledebatten. Friskolekommittén föreslog tolv elever i en tre-stegsuppbyggnad. I propositionen föreslås minst 20 elever vid fullt utbyggd verksamhet med möjlighet till vissa undantag. Reservanterna föreslår Skolverkets praxis.

Utskottsmajoriteten stöder förslaget i propositionen om 20 elever med möjlighet till vissa undantag, vilket också nämns i betänkandet. Trots detta måste den borgerliga sidan lämna en reservation för att demonstrera sin ovilja att på någon punkt kunna ha en gemensam uppfattning med majoriteten.

Ingen vet om 20 elever är det bästa antalet elever för att få kallas en skola. Det kan kanske vara 21 eller 19 elever. Det viktiga är att även dessa elever ges möjlighet till flexibla studiegrupper och till social fosteran i olika grupperingar.

I beaktande av reservationen ställer jag därför frågan om valfrihet för reservanterna endast begränsas till valet av skola eller om valfriheten även gäller rätten att få välja olika arbetskamrater vid olika tillfällen.

Reservationerna 6, 7 och 8 handlar om avgifter och bidrag. Reservanterna instämmer i utskottsmajoritetens uppfattning att de fristående skolorna skall kunna verka på samma villkor som kommunala skolor.

Utskottsmajoriteten anser vidare att den fristående skolan inte bör ha rätt att ta ut någon elevavgift utöver vad som accepteras i den offentliga skolan.

Här skiljer sig reservanterna från majoriteten och anger att en skälig elevavgift kan tillåtas vid en profilskola. Min fråga är därför följande: Hur kan villkoren bli desamma om den fristående skolan tillåts att ta ut elevavgifter medan den kommunala skolan inte tillåts att göra det?

Reservanterna anser vidare att den fristående skolan skall fortsätta att vara en schablonskola. Skälet är – vilket tydligt har redovisats från denna talarstol – att man ej kan lita på kommunpolitikerna. En stilla undran: Tillhör inte kommunpolitikerna samma partier som rikspolitikerna?

Debatten om de fristående skolorna har alltid gällt om schablonen är för hög eller för låg. Jag är övertygad om att så länge vi vidhåller ett schablontänkande kommer också denna debatt att fortsätta oavsett var man placerar nivån. Detta kommer, som jag sade i inledningen, inte på sikt att gynna verksamheten inom skolorna.

Kommunerna har olika system för att beräkna kostnader. Det ligger i kommunens frihet att ha denna olikhet. En del system är bättre och en del är sämre. Men helhetsprognosen visar på en ständig förbättring och på en samsyn mellan kommunerna. Det är mina partikamrater som innehar kommunalrådsposter i flera kommuner, dock inte i min hemkommun, där det är en centerpartist, och inte heller i grannkommunen, där kommunalrådet är en moderat. Trots partiskillnaderna litar jag på dem, dvs. på att de skall följa detta beslut liksom de följer övriga riksdagsbeslut.

Min fråga är därför: Är det verkligen rädslan för att era egna partikamrater eller andra partier inte skall följa riksdagens beslut som gäller, eller är det rädslan att utskottsmajoritetens förslag är så bra att ni kommer att förlora i er mest ideologiska fråga?

I reservation 15 vill inte reservanterna att kommunerna skall ha insyn i den fristående skolan.

Insyn är för en del människor ett negativt laddat ord. För andra innebär det en möjlighet att få visa det som man är stolt över. Jag hoppas att alla fristående skolor skall vara stolta över sin verksamhet och med glädje visa densamma.

Men jag förutsätter också att den kommunala skolan visar respekt för den fristående skolans särart och dess pedagogiska profil. Genom denna samsyn kan man stärka förståelsen för våra olika skolformer, och därmed blir de den förebild som skollagen slår fast, nämligen att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkande UbU4 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 43 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Ingegerd Wärnersson tog upp frågan om vi inte litar på våra företrädare ute i kommunerna. Jo, det gör vi, men vi litar inte på de socialdemokratiska företrädarna. Som Ingegerd Wärnersson säkert är väl förtrogen med, finns det många exempel där socialdemokratiska kommunalråd – det må vara i Borås eller annorstädes – har varit mycket negativt inställda till fristående skolor. Man har sagt att om man får makten så skall man se till att de försvinner från kommunen.

Ett aktuellt exempel på denna frågeställning är Botkyrka kommun. Där vill ett antal arabiska föräldrar starta muslimska skolor. I dag går de muslimska eleverna i den kommunala skolan. De går i hemspråksklasser men är också integrerade. Vad har då följden blivit? Jo, de har tappat både sitt hemspråk och svenskan. Men föräldrarna vill inte att deras barn skall bli utbildade för skräpjobb, utan de vill ge barnen en rejäl chans. Därför vill de starta fristående skolor. Detta kan inte kallas för segregat-

ion, eftersom Botkyrka kommun är – såvitt jag vet – den mest invandrartäta kommunen i hela Sverige.

Varför vill man då starta muslimska skolor? Jo, man vill ge sina barn en rejäl chans till en bättre start i livet. Det borde också Socialdemokraterna vara intresserade av. Men vad hände? Jo, då tillämpande de socialdemokratiska kommunpolitikerna precis de argument som tidigare har nämnts här. De har sagt att man då får ta resurser från den kommunala skolan, och hur skall den i så fall lösa sina behov? De socialdemokratiska kommunpolitikerna struntar fullständigt i hur det går för de elever i kommunen som behöver denna undervisning. Man bryr sig inte om dem.

Det är detta som är risken med det här förslaget, att skolor, föräldrar och elever blir utlämnade till kommunalt godtycke och politiskt tyckande. Och det är hämmande för utvecklingen.

Anf. 44 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Samtliga exempel som det här har refererats till illustrerar ju vad som har hänt. Man har tagit upp exempel på skolor som har verkat under det gamla ersättningssystemet. Det är just schablonmodellen som har orsakat alla dessa olika tolkningar.

Nu sätter vi eleven i centrum. Alla elever skall ha behandlas lika. Det går inte att göra en annan tolkning och komma till den slutsatsen att eleverna i de fristående skolorna är annorlunda än andra elever.

Vad beträffar de olika partiernas inställning till schablonsystemet har den varierat. När Moderaterna gick ut i sin stora kampanj för friskolan redovisade Waldorfskolorna sin statistik. Den visade klart och entydigt att de moderata kommunpolitikerna inte alls var benägna att följa den ersättningsnivå som riksdagen hade fastställt. Det är lätt att skylla enbart på Socialdemokraterna, eftersom det är flera socialdemokrater som öppet har gått ut i debatten. Men de moderater som inte har följt ersättningsnivåerna har valt att krypa undan och gömma sig och inte stå för det som de tyckte eller ville.

I och med detta förslag vill vi inte ha någon debatt om schablonmodellen. Jag understryker återigen: Det är eleven och elevens behov som skall styra. De modeller och de äskanden som den fristående skolan skall använda sig av skall vara desamma som används inom den kommunala skolan.

Anf. 45 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! I Botkyrka är det faktiskt så att de socialdemokratiska politikerna *vill* att Skolverket skall vänta med att fatta beslut om godkännande till efter den 1 januari 1997 – just för att de själva skall kunna påverka beslutet. Så är den dagsaktuella situationen i Botkyrka.

Får jag sedan säga något om en del andra saker som Ingegerd Wärnersson tog upp i sitt anförande. Hon sade att alla elever är olika och har olika behov. Det är rätt, jag instämmer i det till fullo. Men just därför måste vi också se till att vi har alternativ inom skolväsendet, både när det gäller de offentliga skolorna och friskolorna. Jag vill hävda att man, med det förslag som ligger i dag, hämmar detta på alla punkter. Skolverket kan, som vi har sagt tidigare, tillsammans med exempelvis kommunen säga nej till etablering av en friskola om detta får påtagliga negativa ef-

fekter. Jag måste fråga Ingegerd Wärnersson: På vilket sätt ser man *då* till detta med att alla elever har olika behov?

Detsamma gäller ju om en friskola är väldigt populär, om den har väldigt bra pedagogik så att många elever söker sig dit. Då kan ju faktiskt kommunen, tillsammans med Skolverket ytterst, dra in rätten till ersättning och dra in godkännandet. På vilket sätt tar man *då* fasta på elevernas olika behov?

Sedan vill jag ta upp detta med handikappade elever. Det är tydligen väldigt frustrerande för Ingegerd Wärnersson. Hon citerade Beatrice Ask och vad vi skrev i den borgerliga propositionen. Men den stora skillnaden, herr talman, är att kommunen alltid kan hävda att man får ekonomiska och organisatoriska konsekvenser och då faktiskt säga nej till handikappade elevers rätt att få gå i en fristående skola. Det synsättet ställer vi inte upp på.

Anf. 46 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, jag har förstått av debatten att ni inte ställer upp på detta när det gäller den fristående skolan. Då är min fråga: Hur kan Ulf Melin säga att ett barn som väljer att först gå i en kommunal skola och sedan att gå i en annan skola skall kunna nekas den rätten? Vad är det för skillnad mellan att välja en kommunal skola och en fristående skola om man är funktionshindrad? Varför skall inte samma lag gälla i fråga om rätten att välja inom det kommunala skolväsendet som gäller i fråga om rätten att välja en fristående skola?

Anf. 47 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Ingegerd Wärnersson precis som många andra socialdemokrater har ett attitydproblem när det gäller friskolor. Förr var man direkt emot dem, nu är det fråga om något slags omvänd bevisbörda. Friskolor skulle, med det begrepp Ingegerd Wärnersson använder, vara en sluten värld. Man har en slags föreställning om att detta är något som bedrivs av obskyra sekter som tar ut avgifter och har som enda syfte att öka segregationen. Detta anser man tills motsatsen kan bevisas. Det är ett attitydproblem gentemot friskolorna. Jag efterlyser en litet mer öppen, nyanserad och verklighetsanknuten syn på friskolorna. Det verkar nästan som om Ingegerd Wärnersson inte har besökt en friskola, fast det tror jag inte riktigt på.

Sedan hoppas jag att en annan sak som Ingegerd Wärnersson sade kom sig av att tungan slant litet grand. Det gäller det här med insyn, det här med att man inte kan vara emot insyn om man inte har något dölja. Insyn skulle vara bra om man är stolt över att visa upp sig. Använder man den argumentationen så är det nästan George Orwell-svenska. Med den argumentationen skulle man ju kunna åsidosätta all integritet i samhället. Det riktiga måste ju vara att friskolorna själva avgör när de vill visa upp sin verksamhet. Det handlar om integritet, och det skall gälla friskolorna också.

Jag tror inte riktigt att min tid räcker till, men jag hade velat ställa två frågor. Jag vill i alla fall börja med något som är intressant, något som är en huvudfråga. När ni talar om likvärdiga villkor för friskolorna, är det då inte märkligt att de det berör, friskolorna själva, inte gillar det system ni

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

föreslår? Är det inte märkligt, om ni vill dem så väl, att de inte förstår detta? Borde det inte då ringa någon klocka om att det här kanske inte *är* så genomtänkt som ni trodde?

Anf. 48 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror nog att mina attitydproblem när det gäller friskolan är betydligt mindre än vad Folkpartiets attitydproblem här i riksdagen är när det gäller deras egna partikamrater. Om man kan stå här i riksdagens talarstol och säga att det är föräldrarna som skall styra och inte kommunpolitikerna, då undrar jag: Vem vill vara folktopartist ute i kommunerna?

När det gäller problemen med den öppna skolan och insynen, vill jag säga att jag under många år har kunnat följa processen med den öppna skolan inom grundskolan. Det tog lång tid innan vi kunde öppna dörrarna och visa vad som försiggick inne i klassrummen. Många var rädda för att visa sin verksamhet. Många ville arbeta ensamma med sina elever. Nu har vi lyckats öppna dörrarna. Vi vågar visa även vad den offentliga skolan står för. Det jag hoppas på är att det skall gå fortare för de fristående skolorna att öppna sina dörrar, att visa vilka alternativa verksamheter som förekommer, att bjuda in lärarkolleger från den kommunala skolan och att den kommunala skolan skall bjuda in sina lärarkolleger från den fristående skolan. Detta är inte en självklarhet. Jag vet att processen tar tid. Det är därför jag säger att det gäller att ha en öppen attityd till det här med insyn.

Anf. 49 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag skall svara Ingegerd Wärnersson på frågan om kommunalpolitikerna. Ni missar helt det som är poängen i den här diskussionen. Jag kanske inte var tillräckligt tydlig på den punkten. Poängen är att vi folktoparter och reservanter anser att det skall fastslås här i riksdagen att rätten att välja skola är något som skall tillkomma alla föräldrar och barn. Anser man det, är det inte rätt att skjuta över ansvaret för beslut om detta till kommunalpolitikerna. Det handlar inte om huruvida man tilltror socialdemokraterna eller moderaterna mer eller mindre – det är fel plats! Det här är en rättighet. Det bör vara en rättighet, och det skall vi fatta beslut om i riksdagen.

Vi skall också se till att det erforderliga verktyget för att denna rättighet skall kunna tillämpas, nämligen skolpengen, följer med. Annars är det här en rättighet som i praktiken inte är värd någonting. Det är det som är poängen – försök inte dribbla bort korten! Det här handlar om en väsentlig skillnad i synen på vad friskolorna skall ha för dignitet.

Sedan vill jag ta upp det här med likvärdiga villkor. Varför, Ingegerd Wärnersson, är det så att varken vi i oppositionen eller friskolorna själva tycker att det ni föreslår är lika bra som en garanterad skolpeng? Är det inte litet märkligt att ingen tror er när ni står och säger att likvärdiga villkor skall gälla? Hade det inte varit bättre att fortsätta med det system vi har haft, som har fungerat väldigt bra och friskolorna själva gillar? Det måste väl ändå vara ett väsentligt inslag i den här debatten vad de som berörs av beslutet tycker.

Anf. 50 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Det här med huruvida friskolorna gillar systemet eller inte är precis vad alla dessa debatter har handlat om. Gång efter annan drar man upp olika exempel på att man har misslyckats med det nuvarande systemet eller med systemet före det. Jag har varit på många friskolor och pratat med många representanter. När man möter dem öga mot öga, tycker många att det här förslaget är bra. Varför säger man det då inte öppet? Jo, man är fortfarande rädd, och rädslan grundar sig på den erfarenhet man har av att det nuvarande systemet och systemet före det inte har använts på rätt sätt. Man har inte ute i kommunerna rätt kunnat tolka vad schablonerna står för.

Det är därför vi plockar bort schablonerna. Eleven i den fristående skolan skall bedömas på samma villkor som eleven i den kommunala skolan. Det finns ingen fristående skola som vill vara annorlunda. De vill ha samma möjligheter. Eleverna på en av de Waldorfskolor som jag besökt kom från den kommunala skolan. Där hade de haft en elevassistent och specialresurser, men kommunen gjorde den felaktiga tolkningen att när man kommer till en Waldorfskola är man inte berättigad till detta. Enligt det betänkande som vi skall ta ställning till här i riksdagen i dag, *kan* man inte tolka det på det sättet i fortsättningen. Det blir en omöjlighet.

Vi utgår från elevens behov. Har eleven ett behov av en elevassistent i den kommunala skolan följer elevassistenten med när eleven går över till den fristående skolan. Det finns det ingen fristående skola som har någonting emot. Men de är rädda. Jag har respekt för den rädslan.

Det är min och mina partikamraters uppgift att se till att den rädslan försvinner. Vi har en stor uppgift gentemot alla våra partikamrater ute i kommunerna att få ut betänkandet och ge tolkningen för vad det står för. Där har också Ola Ström en skyldighet mot sina folkpartistiska partikamrater. Då kanske han också kan lita på dem.

Anf. 51 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Ingegerd Wärnersson svarade inte på frågan jag ställde. Hon försökte inte ens en gång att svara på den. Nu säger Ingegerd Wärnersson att vi inte vill ha en debatt om schablonen. Jag tror att det blir en debatt ändå.

Frågan måste vara: Om det nu är så fel med en garantinivå, varför röstade i så fall Ingegerd Wärnersson och övriga socialdemokrater i kammaren för bara drygt ett år sedan för precis samma sorts schablonbidrag? Vad var det som hände på några månader som så fullständigt ändrade bedömningen och gjorde att ni kom fram till att det var en felaktig uppfattning ni hade haft bara några månader tidigare? Det undrar jag.

Försök inte säga att det är ett motstånd mot insyn i den reservation som vi har skrivit. Det är bara ett sätt att tala om att man faktiskt skall hålla någon ordning på vem som gör vad. Det är Skolverkets uppgift att sköta insyn och tillsyn. Med ert sätt att fördela rollerna blir kommunen den som skall avgöra bidragen till de fristående skolorna, den som skall vara tillsynsmyndighet och dessutom, med propositionens egna ord, konkurrenten till de fristående skolorna. Det är sannerligen att blanda ihop rollerna och göra det svårare att vara kommunpolitiker.

Tills sist tycker jag att det var provocerande när Ingegerd Wärnersson ville antyda att det skulle vara ett försök att blåsa upp ideologiska motsättningar som avgjort reservationernas innehåll. Är det någonting ni får är det just ideologiska motsättningar. Det finns ideologiska skillnader. Det beror på att vi i Centerpartiet har en annan uppfattning när det gäller mångfald och valfrihet än Socialdemokraterna. Det vi gjorde för ett drygt år sedan var att överbrygga de skillnaderna, inte att försöka släta ut dem eller att låtsas bort dem. Det försökte vi att göra, och det hade vi velat fortsätta att göra. Jag tycker att det är provocerande att antyda något annat.

Anf. 52 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Det ligger inte direkt i min natur att vara en provocerande människa. Jag känner när Andreas Carlgren möter mig i repliken att han andas en stor besvikelse. Egentligen tror jag att vi kan förena oss i den stora besvikelsen att vi inte har lyckats med denna fråga. Vi kan se den från olika synvinklar.

När vi träffade uppgörelsen med Centerpartiet var det vår fulla övertygelse att vi skulle bygga vidare på denna överenskommelse. Vi lyssnade noga, och vi läste vad Centern hade föreslagit i sin motion. Allt detta som rör elever med särskilda behov, undervisningen i hemspråk och skolhälsovården finns med i dagens betänkande. Vi har tagit hänsyn till vår gamla överenskommelse.

Då måste man ställa sig frågan: När gick det snett? Nu gör jag det som man kanske inte skall göra i en riksdagsdebatt; jag riktar mig personligen till Andreas Carlgren. Vi hade en utredning som verkade under en lång tid. I den utredningen fanns en representant från Centerpartiet. Vi förde vid varje sammanträde en dialog om i vilken riktning kommittén skulle arbeta.

Jag har största respekt för att de mindre partierna inte i alla utredningar kan ha riksdagsledamöter. Det är en omöjlighet. Men jag förutsätter däremot att en dialog sker mellan de olika partiernas representanter i kommittéerna och riksdagspolitikerna. Jag vet inte när ni började eller hur ni förde den dialogen. Men era olika uppfattningar om hur friskolan skulle se ut i framtiden kom 14 dagar innan vi var färdiga med vår utredning.

Jag behöver tid. Någon har sagt att vi borde ha ännu mer tid till denna utredning. Det fanns inte mer utrymme. De 14 dagarna räckte inte till. Där lyckades vi inte att möta varandra. Jag hoppas att detta inte skall upprepa sig i det fortsatta arbetet i utredningar och kommittéer utan att vi tidigare skall nå en samsyn.

Anf. 53 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Återigen besvarar inte Ingegerd Wärnersson frågan. Vad var det som hände som så ändrade bedömningen från någon månad till en annan?

Jag är inte besviken därför att jag känner mig försmådd. Det ligger inte för mig. Däremot är jag besviken därför att det går ut över de fristående skolorna och blåser upp den sorts ideologiska motsättningar om Ingegerd Wärnersson talar så väl om att vi inte borde ha. Det tycker jag

är mycket oklokt. Det är på tiden att ni svarar på frågan om vad det var för ändrade bedömningar.

Till sist vill jag säga något om de ord som Ingegerd Wärnersson riktade till mig personligen. Om de antyder att vår linje inte var klar förvånar det mig mycket, eftersom jag under hela arbetets gång stod för en mycket klar och konsekvent uppfattning. Jag tänker inte använda riksdagsdebatten eller andras besvikelse till att beskriva allt som skedde i den här frågan och de kontakter som togs också från regeringshåll för att en uppgörelse skulle kunna vara möjlig. Men försök inte antyda att vi i Centern inte uppträdde konsekvent i den här frågan.

Däremot har vi ansträngt oss mer än andra för att inte hela tiden höja rösten och inte hela tiden skapa gräl. Vi trodde att det var bäst för de fristående skolorna om det kunde bli en bred lösning. Det misslyckades. Det är negativt, inte i första hand för Centerpartiet utan i första hand för de fristående skolorna.

Anf. 54 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har fullföljt den överenskommelse som vi träffade med Centern. Det var steg 1 när det gällde att gå ifrån en schablonmodell för de fristående skolorna. Det var vårt utgångsläge. I det utgångsläget hade inte Andreas Carlgren vid det tillfället någon invändning. I dag har vi tagit steget fullt ut. Vi har plockat bort procentsatserna, och vi utgår från den enskilde eleven.

Anf. 55 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Det är mycket obehagligt när någon i riksdagens talarstol står och antyder att företrädare för andra partier skulle vilja att någon svensk skola skulle ha möjlighet att förmedla antidemokratiska tendenser. Det är en oerhört stark anklagelse. Det är att tolka in något helt annat än det som står i den reservation om värdegrunden som vi reservanter har enats om.

Det handlar helt enkelt om att öppna en möjlighet att vid sidan av allt det som självklart ställs upp i de vanliga läroplanerna också få lägga till någonting, t.ex. att man får vara konfessionell, att man får säga vad man tror. Den möjligheten öppnas genom förslaget. Det är ett bättre sätt att öppna den möjligheten än att behöva skriva till speciellt att konfessionella skolor skall tillåtas.

Ingenting annat skall tolkas in i detta, och det vet Ingegerd Wärnersson. Men ändå försöker hon göra det till någonting obskyrt, som om vi skulle vilja medverka till att det döljs någonting i fristående skolor som inte är demokratiskt. Det tycker jag är mycket obehagligt.

Vi måste lita på kommunpolitikerna. Vi måste utgå från den verklighet vi ser. Vi kan inte utgå från någon annan verklighet när vi skall förändra lagstiftningen. Det fungerar inte i dagens verklighet. Det är nästan rörande när Ingegerd Wärnersson påstår att det är schablonsystemet som är problemet.

Hur förklarar Ingegerd Wärnersson den förändring i utveckling av fristående skolor som ägde rum under den period när man hade en schablonersättning? Varför växte det fram nya fristående skolor just då om det är schablonersättningen som är problemet? Det skulle jag vilja ha svar på.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

fristående skolorna mm.

När det sedan gäller insyn har det redan sagts, vilket också jag vill betona, att vi inte vill komma ifrån insyn. Vi vill att Skolverket skall stå för den insynen. Det gör det med besked redan i dag.

Anf. 56 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Debatten om den konfessionella skolan har inte startats av socialdemokratin. Jag var inte medlem av denna ärevördiga församling när beslutet om Läroplan 94 fattades, men jag kunde följa debatten från min hemkommun. Jag såg med glädje att alla partier kunde ena sig kring värdegrunden.

Men när vi kom till formuleringarna om huruvida vi skulle föra in vår tro i värdegrunden kom vi i konflikt. Jag vet också vilket parti det var som stred för denna fråga, och det vet Inger Davidson också mycket väl. I dag får vi bryta ut den med hänsyn till de lagar och förordningar som vi har undertecknat. Vi vill göra det tydligt och klart genom att bryta ut just frågan om den konfessionella skolan.

Det jag undrar är varför man skriver "väsentligen". Man måste ju mena att man inte ställer upp på alla värdesatser som finns i värdegrunden. Vad är då "väsentligen", och vad är undantaget? Den frågan vill jag att Inger Davidson svarar på.

Anf. 57 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Som så många gånger förr missuppfattas hela debatten när man talar om värdegrunder. Vi kristdemokrater har heller aldrig velat skriva in någonting om vår svenska tro i de vanliga läroplanerna. Tvärtom motarbetade vi detta.

Vi ville ha en markering av att det är den kristna kulturkretsen som är grunden för den värdegemenskap vi har här i landet. Men det har ingenting med tro att göra. Det är ett konstaterande, och vi tycker att det är viktigt att konstatera att Sverige även i fortsättningen tillhör den kristna kulturkretsen.

Det har alltså ingenting med trosfrågor att göra, och därför motsatte vi oss också att man skulle behöva skriva in i läroplanen för grundskolan att skolan skall vara icke-konfessionell. Det tyckte vi var så självklart att det inte behövde stå.

Ingegerd Wärnersson svarade inte på frågan om insyn, som också gjordes till något obskyrt. Den fristående skolan skall inte vara en skola bakom vars dörrar döljer sig okända ting, sade Ingegerd Wärnersson i sitt inlägg.

Men det är inte det som vi är ute efter, utan *vem* som skall ha insynen. Vi tycker att det ur rättssäkerhetssynpunkt bör vara Skolverket och inte kommunerna som skall stå för insynen.

Anf. 58 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Även andra talare har ställt frågan om hur många av dem som finns i detta parlament som har besökt en fristående skola.

Jag sade att det finns okända ting bakom dörrarna, men jag sade också i min tidigare replik att så var fallet även i den kommunala skolan. Jag kan i dag inte svara på vad som förekommer bakom dörrarna på varje fristående skola, och jag saknar debatten om vilka verksamheter som försiggår – inte för att jag är misstänksam utan för att jag är nyfiken, vetgirig och vill lära mer. Därför vill jag ha insyn.

Om jag vore kommunpolitiker och skulle ge elever stöd efter deras särskilda behov, måste jag veta hur verksamheten ser ut. Annars skulle jag inte kunna fördela de ekonomiska medlen rättvist.

Jag vidhåller det jag sade i mitt inlägg; för mig är inte insyn något negativt ord. Om vi skall arbeta enligt mönstret att elevens behov och förutsättningar skall styra måste vi veta vad som förekommer i verksamheten. Vi måste veta om där finns speciallärare, talpedagoger eller vad det nu är som behövs. Annars kan vi inte låta resurserna komma eleven till godo.

Anf. 59 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Fristående skolor är en del av svenskt skolväsende och skall så förbli. Fristående skolor är varken bättre eller sämre än kommunala skolor. Fristående skolor är, precis som kommunala skolor, sinsemellan mycket olika och kan inte bedömas i klump. Man måste ha respekt för de stora skillnader som finns.

Jag tror att fristående skolor kan bidra till att förnya skolväsendet och skapa större mångfald i skolväsendet. Jag tror inte att det sker automatiskt, men det finns en sådan möjlighet.

Vi har också kunnat se att några fristående skolor har gått före i vissa frågor. Jag tycker t.ex. att det är intressant hur ett antal fristående skolor tagit till vara ett stort föräldraengagemang på ett föredömligt sätt. På samma sätt går vissa kommunala skolor före i andra frågor. På så sätt bidrar man till en utveckling av det totala skolväsendet och till en mångfald som är bra för svenskt skolväsende.

Dagens beslut som riksdagen snart skall fatta har föregåtts av en mycket lång och ganska högljudd debatt. Det har varit olyckligt på många sätt att debatten har tillåtits bli så högljudd och ibland väldigt full av överdriven retorik.

Det har funnits många skyldiga till detta, och jag tänker inte i första hand på kammarens ledamöter. Men jag vet också att det förekommit överdriven högljuddhet från samtliga partier, och mitt eget parti har inte varit oskyldigt. Det är viktigt att vi nu försöker tona ned en del av den tomma retoriken och diskutera de förslag vi faktiskt skall besluta om.

Det har varit jobbigt för dem som går i fristående skolor eller har sina barn i fristående skolor under tiden debatten har pågått. De har inte känt någon trygghet inför framtiden utan känt oro för vad som skall gälla. De har lyssnat än på den ena, än på den andra och inte varit säkra på vad som gäller. Också för deras skull tycker jag att det är angeläget att vi tar ned debatten till att handla om de sakfrågor som vi skall besluta om och inte lägger in en massa andra följder som inte går att utläsa av de förslag som lagts fram.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

fristående skolor m.m.

Det är viktigt att det finns en acceptans i Sverige för det svenska skolsystemet. Det har oerhört stor betydelse för hela den svenska skolan att det finns en legitimitet.

De fristående skolorna är inte många. Men det är ändå så att de fristående skolor som finns och de villkor och regler som gällde för dem under den borgerliga regeringen kom att uppfattas som en gräddfil av många som inte går i fristående skolor. Det uppfattades som om man lät de fristående skolorna expandera på den kommunala skolans bekostnad. Det ledde på många håll till ilska och irritation hos dem som gick i den kommunala skolan.

Det är viktigt att inse att detta är en fråga man måste ta hänsyn till som politiker. Det är viktigt att det finns en acceptans hos alla i Sverige för de regler som gäller för svenska skolor, också hos dem som väljer att inte gå i en fristående skola. Det blir omöjligt för de fristående skolorna att arbeta under någorlunda trygga och lugna förhållanden om de hela tiden skall vara utsatta för en debatt där de misstänks för att leva på andra skolors bekostnad eller ha en gräddfil med mer förmånliga villkor än de kommunala skolorna.

Detta gäller särskilt när man talat om schablonutdelningen, procent-satsen i bidragen. Det går naturligtvis aldrig att säga om 75 % eller 80 % är mer eller mindre än vad den kommunala skolan bredvid får. Det beror på hur mycket just den skolan får och hur fördelningen av medlen ser ut i kommunen. Därför har det varit olyckligt, och man har kunnat påvisa både att de fått mer betalt och att det blivit mindre ersättning än vad som gällt i en kommunal skola.

Det finns därför en stor styrka i att vi nu klargör att det är eleven som skall ha samma rätt till stöd och samma resurser oavsett om man väljer att gå i en fristående eller kommunal skola.

Det finns också anledning att i den här debatten säga att Miljöpartiet och Gunnar Goude har lyckats hålla huvudet kallt i en mycket upphettad debatt och klarat av att se till sakfrågorna. De har aktivt tagit ansvar för en helhet som blir bra både för de kommunala och för de fristående skolorna.

Jag tror att det är viktigt att inse att man måste ta hänsyn till hela skolväsendet.

Ola Ström ställde en fråga tidigare. Den löd ungefär så här: Varför har ni socialdemokrater inte gjort som Friskolornas riksförbund har velat?

Det har vi inte gjort därför att vi måste ta ansvar för hela skolsystemet. Vi måste ta ansvar för alla elever, både de som går i kommunala skolor och de som går i fristående skolor. Det skall inte vara så att de som väljer att gå i kommunala skolor skall styra alla regler bara för att de är många fler. Men det skall naturligtvis inte heller vara så att det bara är de som går i de fristående skolorna som skall styra reglerna. Vi måste göra kompromisser som blir hållbara för hela skolsystemet. Jag saknar i debatten ansvaret för helheten och för acceptansen i hela skolsystemet för de regler som gäller.

Jag tycker att det är en bra helhet som riksdagen nu har att besluta om. Den sätter eleven i centrum. Vi koncentrerar oss på elevens rätt till en utbildning av hög kvalitet med en allsidig och saklig undervisning. Vi koncentrerar oss på elevens rätt att själv välja i vilken skola man skall gå och att få ekonomiska möjligheter att kunna genomföra det valet både

genom att inte vara tvungen att betala några elevavgifter och genom att få rätt till motsvarande stöd som man skulle ha fått i den kommunala skolan. Vi koncentrerar oss på elevens rätt till likvärdiga villkor när det gäller kvalitet och valmöjlighet oavsett om det handlar om val mellan olika kommunala skolor eller mellan en kommunal och en fristående skola.

Regeringens förslag innehåller två delar, dels en skärpning av kvalitetskraven när det gäller de fristående skolorna, dels förslag för större rättvisa mellan elever.

Låt mig börja med att kvalitetskraven skärps. Jag har flera gånger fått frågan från medierna om detta kommer att leda till förändringar i de fristående skolorna. Det kan jag inte svara på eftersom jag tror att många av de fristående skolorna redan i dag uppfyller dessa krav. Men det är bra att det blir tydligt sagt vilka krav som gäller. Det är bra att vi talar om att samtliga fristående skolor, precis som de kommunala skolorna, skall följa läroplanens värdegrund i alla dess delar.

Sedan tror jag att de allra flesta skolorna redan gör det, men det är bra att vi talar om det. Det är också ett sätt att skapa acceptans för skolsystemet. Man vet vad som gäller. Också den som inte själv har möjlighet eller vill gå i en fristående skola vet att de som väljer att göra det får en undervisning som är likvärdig med den som sker i kommunala skolor. Man riskerar inte att utsättas för en undervisning som inte är saklig eller allsidig. Det är bra att det uttalas.

Vi har också tydliggjort att undervisningen i skolan sker i ett socialt sammanhang. Det är viktigt med det samspel som sker mellan eleverna. Det är formulerat så att en fullt utbyggd skola bör ha minst 20 elever om det inte finns särskilda skäl – vilket det kan finnas i vissa fall – för att det skall vara en mindre skola.

Vi har också tagit upp att Skolverkets tillsyn behöver förändras och utvecklas, bl.a. mot bakgrund av att de fristående skolorna har blivit fler under de senaste åren.

En fråga som jag tycker är angelägen att följa upp handlar om kvaliteten och kompetensen hos lärarna i de fristående skolorna. Vi vet av undersökningar av andelen behöriga lärare i fristående skolor att ungefär hälften av lärarna har behörighet. I den kommunala skolan är det 90–95 % som har full behörighet. Det är en allvarlig varningssignal. Därför tycker jag att det är en av de frågor som man behöver titta litet närmare på. Den handlar om elevers rätt till likvärdig undervisning.

Vi lägger också fram förslag om större rättvisa för eleverna. Jag tror att det är oerhört viktigt också när det gäller acceptans och legitimitet för skolsystemet.

Vi föreslår att inga skolor skall ta ut elevavgifter, varken fristående skolor eller kommunala skolor där förbudet redan gäller sedan tidigare, för att de skall vara tillgängliga för alla. I gengäld skall man ha rätt till samma tilldelning av resurser oavsett om det är en kommunal eller en fristående skola. Beräkningsgrunden skall vara densamma oavsett huvudman för verksamheten.

Vi väger också in de villkor som kommer att gälla för de elever som väljer att inte gå i den fristående skolan när det skall avgöras om en ny fristående skola skall etableras. Detta har debatterats mycket. Det har framställts i debatten som om det är kommunen som avgör om en ny skola skall etableras. Det är inte det som regeringen har föreslagit och

som utskottsmajoriteten nu föreslår riksdagen att besluta. Förslaget innebär ju att det är Skolverket som avgör om en ny skola skall få etableras eller inte. Men när man fattar beslutet skall Skolverket också väga in hänsyn till de elever som kan påverkas men som inte kommer att gå i den fristående skolan. Lagstiftningen är redan i dag utformad på det sättet när det gäller fristående gymnasieskolor. I dag är det ju så att regeringen har till uppgift, enligt den lagstiftning som Beatrice Ask lade fram som skolminister, att väga in om det får påtagliga negativa konsekvenser för andra elever när en ny fristående gymnasieskola skall etableras. Nu föreslår vi en liknande ordning också för grundskolorna med den skillnaden att det är Skolverket som skall göra den bedömningen.

Vi föreslår också att alla elever, också de som går i fristående skolor, skall ha rätt till hemspråksundervisning, skolhälsovård och att omfattas av samma sekretessregler som gäller i den kommunala skolan. Jag tycker att det är ganska självklart att det skall gälla.

Jag vill kommentera en sak som moderaternas representant Ulf Melin tog upp i debatten. Jag tycker att Ulf Melin tog i ganska starkt för att försöka svartmåla och vantolka de förslag som regeringen har lagt fram och som jag hoppas att riksdagen kommer att ställa sig bakom. Jag skall inte kommentera alla. Jag skall kommentera en sak.

Det är helt fel att kommunerna inte är skyldiga att betala för elever med särskilda behov eller funktionshinder. Det är inte förslaget från regeringen och utskottsmajoriteten. I stället säger vi ju i propositionen att kommunen är skyldig att betala utifrån elevernas behov. Det är ju skillnaden mot det förslag som moderaterna var med och lade fram om schablonen. Nu talar vi om att det är utifrån elevernas behov som resurserna skall fördelas. Vi säger också uttryckligen att det första och det naturliga är att eleven skall få sina behov tillgodosedda i den skola som man väljer att gå i.

Det finns ett undantag, och det undantaget är detsamma som gäller för kommunala skolor. Ingegerd Wärnersson har redan tagit upp den frågan. Det finns ingen anledning att ha en annan lagstiftning för ett val till en fristående skola än vad vi har när det gäller val mellan två kommunala skolor. Om man inte anser att den begränsningen skall finnas ytterst när det gäller val till en fristående skola undrar jag hur man ser på den begränsningen när det gäller den kommunala skolan. Jag kan förstå den oro som man kan känna – och jag vet att flera organisationer för handikappade känner en stor oro – för att detta skall misstolkas på det sätt som Ulf Melin har gjort. Just därför kommer regeringen att särskilt ge i uppdrag till Skolverket att noga följa tillämpningen av detta så att det inte blir en sådan vantolkning som den som Ulf Melin gav uttryck för.

Jag vill också gärna säga att det är litet magstarkt att som moderat ta upp den här typen av kritik mot regeringens förslag. Med den lagstiftning som moderaterna var ansvariga för fanns det ingen skyldighet för en fristående skola att ta emot samtliga elever. Det fanns inte heller någon rätt att få resurser om eleven kostade mer än vad schablonen gav. Det var den man hade rätt till.

Jag kommer ihåg en morgon under den tid då moderaterna satt i regeringen när jag vaknade upp och lyssnade på radion. Då fick jag höra den moderata statssekreteraren i Utbildningsdepartementet uttala sig om ett fall där en fristående skola utanför Stockholm hade nekat en funktions-

hindrad elev tillträde. Statssekreteraren förklarade att det var helt riktigt. Eftersom man bara får 85 % är det klart att man inte kan ta emot dyrare elever i en fristående skola. Om man är moderat tycker jag att man skall tala med litet mindre bokstäver i den här frågan.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag klargöra att min syn på skolsystemet är att fristående skolor skall finnas med som en del i det svenska skolsystemet. Jag tror att det är viktigt för individen att ha möjlighet och rätt att välja vilken skola man vill gå i. Den rättigheten att välja skall gälla både mellan kommunala skolor och fristående skolor. Jag vet att väldigt få utnyttjar den rätten. Men jag tror att också många av dem som inte utnyttjar den rätten tycker att det är bra att den finns och att det är en viktig möjlighet som också gör det möjligt att ställa större krav på den skola man går i.

Jag tycker att det är viktigt att värna om en acceptans för ett skolsystem som ger möjlighet till val mellan olika skolor, för individens skull. Däremot tror jag inte, herr talman, att vi någonsin kommer att få – jag hoppas att vi aldrig kommer att få – ett skolsystem som är grundat på en marknad där skolor konkurrerar om eleverna och där eleverna har ett särskilt pris på sitt huvud och väljer skola som man väljer vara på en marknad. Så tror jag aldrig att elever och föräldrar kommer att vilja förhålla sig till skolan. Jag hoppas att vi aldrig, så länge jag har inflytande, skall få en sådan utveckling av svenskt skolväsende.

Anf. 60 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Det är tydligen inte bara en tår, utan många tår som blir ömma för socialdemokraterna när man tar upp frågan om handikappade elever. Jag skall be att få citera från portalparagrafen i propositionen:

”Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, skall kommunen inte vara skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.”

Det gäller alltså för en elev med särskilda behov. Det har vi vänt oss emot. Ni säger att kommunen inte är skyldig att ge bidrag. I stället får alltså friskolan själv stå för detta. Det gör ju att handikappade elever reellt sett inte kommer att ha någon möjlighet att välja friskola eftersom kommunen inte kompenserar friskolan. Detta är, Ylva Johansson, kommunalt godtycke och politiskt tyckande som drabbar handikappade elever. Försök inte smita ifrån det misstaget. Kom i så fall med ett nytt förslag till riksdagen där ni ändrar förhållandena.

Sedan har vi, herr talman, detta med att kvalitetskraven skall skärpas för friskolorna. Det är väl i och för sig bra om man gör det. Men jag har ändå funderingar kring detta. Det framkommer ju i ganska många rapporter, när vi besöker skolor eller läser press och medier att mobbningen ökar, att lärare känner sig trötta och att undervisningsresultaten är dåliga. Beror detta på de fristående skolorna? Är det de som är problemet? Nej, det är de inte. Dessa frågor kom upp i Friskolekommittén, där socialdemokraterna ofta försökte påvisa att friskolorna var sämre. De var inte sämre. De hade snarare bättre resultat.

Det avgörande är trots allt att Ylva Johansson ganska snabbt kommer med förslag till riksdagen när det gäller kvalitetskraven och problemen i den offentliga skolan. Det är inte friskolan som är problemet. Det är i den

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

offentliga skolan som det i dag finns stora problem. Det blundar ni för, och det tycker jag är tragiskt.

Anf. 61 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är självklart att det behövs insatser även när det gäller kvaliteten i den kommunala skolan. Men nu debatterar vi förslag om den fristående skolan.

Låt mig citera ur propositionen, Ulf Melin. Vi skriver:

”Vi anser att en elev som behöver särskilt stöd i första hand skall få detta vid den skola som han eller hon vill gå i. Skolans uppgift är att anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till alla elevers behov och förutsättningar. De elever som behöver särskilt stöd skall få det. Om behovet av stöd är av sådan omfattning att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för den fristående skolan, bör det i likhet med vad som gäller för grundskolan vara möjligt för den fristående skolan att inte ta emot eleven.”

Vi föreslår alltså att samma regler skall gälla för val till fristående skola som för val mellan kommunala skolor. Men vi säger också uttryckligen att det normala är att man får det stöd man behöver och de resurser som behövs för att ge det stödet i den skola man väljer, på samma sätt som det är det normala när man väljer mellan kommunala skolor.

Jag skulle vilja att Ulf Melin svarar på frågan: Vill Moderaterna ta bort den här paragrafen för de kommunala skolorna, eller vill man bara göra det när det gäller val till en fristående skola?

Anf. 62 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Vi är motståndare till skärpningen, både när det gäller fristående skolor och när det gäller offentliga skolor. Det borde ha framkommit i debatten.

Men jag har en fråga till Ylva Johansson. Det är visserligen som Ylva Johansson säger. Jag känner till att det står så i propositionen. Det står också i betänkandet. Men om ni har den utgångspunkten, varför skriver ni också att om en kommun får organisatoriska och ekonomiska problem skall man slippa att ta emot eleven? Varför skriver ni in det? Varför låter ni inte enbart den första delen som Ylva Johansson själv citerade stå, utan även resten? Det skulle jag vilja ha svar på.

Jag skall också ta upp en annan sak. Ylva Johansson nämnde i sitt anförande att 60 % av lärarna i fristående skolor har behörighet. Vad beror det på? I många Walldorfskolor har man en egen lärarutbildning som regeringen varken godkänner eller ger ekonomiska resurser till. Finns det en speciell pedagogik som regeringen inte godkänner, och ger regeringen inte ekonomiska bidrag till högskoleutbildningen, säger det sig självt att andelen behöriga lärare i den socialdemokratiska tappningen blir lägre. Det är inte så konstigt.

Det stämmer att eleverna inte känner trygghet i fristående skolor. Frågan är om de kommer att känna trygghet när det görs neddragningar och friskolornas möjlighet att verka framöver minskas. Det görs tillsammans med kommunerna. Skolverket avgör ytterst om en skola skall få bidrag eller inte. Man tittar på de påtagliga ekonomiska konsekvenserna för en

kommun. Men det säger sig självt att möjligheten för att starta nya friskolor kommer att minska radikalt.

Den andra frågan som inte har fått svar är: Varför skall en friskola inte få växa? Varför skall Skolverket, om friskolan är väldigt populär, kunna dra in tillståndet? Det är fullständigt befängt, herr talman, att man över huvud taget har en sådan tanke.

Anf. 63 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Ulf Melin svarar inte heller nu på frågan om han vill ta bort den lagstiftning som ger en begränsning i rätten att välja och som inte handlar om att det uppstår organisatoriska och ekonomiska problem, utan om att det finns betydande ekonomiska och organisatoriska svårigheter. Lagstiftningsmässigt är det en mycket skarpare formulering än den som Ulf Melin låtsas att han citerar. Vill Moderaterna ta bort den lagstiftning som gäller de kommunala skolorna? Eller skall det vara så att den inte gäller bara i fråga om val till en fristående skola?

Jag skall svara på Ulf Melins fråga. Anledningen till att vi tar med formuleringen i lagstiftningen är att den socialdemokratiska regeringen till skillnad från den borgerliga regeringen lagstiftar om den fristående skolans skyldighet att ta emot alla elever. Det är en skyldighet som den fristående skolan tidigare inte har haft. I den lagstiftning som Moderaterna var ansvariga för fanns ingen sådan skyldighet för den fristående skolan att ta emot de elever som sökte sig dit.

Vi tycker att det skall finnas en sådan skyldighet, att den fristående skolan inte skall kunna värja sig och bara ta emot vissa utvalda elever. De skall i stället vara skyldiga att ta emot alla de elever som söker sig dit, i mån av plats naturligtvis. Eftersom vi vill ha en sådan rättighet för eleven att välja och en skyldighet för skolan att ta emot eleven, har vi fört in det i lagen. Det blir då på samma sätt som för en kommunal skola. Den kommunala skolan är också skyldig att ta emot de elever som söker sig dit i mån av plats. För den finns en motsvarande lagstiftning som i yttersta fall säger att om det blir betydande ekonomiska och organisatoriska svårigheter finns det en möjlighet att placera eleven i den skola som kan tillgodose de behoven. Vi har infört motsvarande lagstiftning för de fristående skolorna. Vi har gjort en likhet mellan kommunala och fristående skolor. Det är en likhet som Ulf Melin nu påstår att han inte vill ha när det gäller undantagen. Tycker Ulf Melin att det är bra att man lagstiftar om skyldigheten för de fristående skolorna att ta emot alla elever? Är det en bra lagstiftning och behöver den i så fall inte se ut på samma sätt som för den kommunala skolan?

Anf. 64 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Ylva Johansson säger i sitt anförande att debatten om friskolorna stundtals har varit högljudd och het och att det är beklagligt att det har blivit så.

Jag tycker att det är litet historielöst att kommentera debatten på det sättet. Vi har ju hela tiden fått slåss för friskolornas rätt att över huvud taget få finnas. Det är faktiskt inte många år sedan stora delar av socialdemokraterna – nästan alla får man nog säga – var radikalt emot friskolor. På så sätt har det skett en tillnyktring; det måste man tillstå. Då är det

inte så konstigt om vi försöker höja rösten i debatten. Kanske har det också bidragit till den omsvängning som socialdemokraterna ändå har gjort. Det skall tillgodoses dem. Tyvärr har de inte nått ända fram.

Det är inte särskilt länge sedan som det användes väldigt konstiga ord när man beskrev t.ex. friskolornas ekonomiska resurser. Det är bara ett år sedan, under den här mandatperioden, vi diskuterade det. Det har använts ord som guldregn över friskolorna, överkompensation osv. Ordet överkompensation användes när friskolorna ändå fick 15 % lägre bidrag än de kommunala skolorna. Det är en fantastisk ordvrängning.

Ylva Johansson säger att vi måste acceptera att resonemang har funnits i kommunala skolor om att friskolorna konkurrerar ut dem, bl.a. med medel. Jag tycker inte att man skall acceptera det. Jag tycker inte att man skall vara tolerant mot intolerans. Om man har bestämt sig för att friskolor är en rättighet – vilket vi i Folkpartiet anser – skall man också löpa linan ut och kunna försvara detta ute i verksamheten. Det är inget problem bland folkpartister och andra borgerliga politiker, utan det är ett internt socialdemokratiskt problem. Där har Ylva Johansson och andra ett stort missionsarbete framför sig.

Anf. 65 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tänker fortfarande stå fast vid det jag har sagt. Jag tycker att det är olyckligt med en väldigt högljudd debatt. Den kanske är bra för enskilda partier, men jag tror inte att den är bra för de fristående skolorna. Jag beklagar trots allt att vi fattar beslut som föregåtts av en debatt i ett sådant här tonläge.

Jag tror inte att Ola Ström lyssnade riktigt uppmärksamt, eller så uttryckte jag mig oklart. Jag anser självfallet inte att man skall acceptera misstro mellan skolor – särskilt inte om den är felaktigt grundad. Men jag anser att man som ansvarig politiker måste se till att ta ansvar för hela skolsystemet. Man måste se till att ta ansvar inte bara för rätten att välja en fristående skola, utan också för rätten att välja en kommunal skola. Man måste ta ansvar för att helheten uppfattas som legitim av det svenska folket och av eleverna i samtliga skolor.

Anf. 66 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag är inte riktigt säker på att jag förstår vad Ylva Johansson menar. Det är alldeles självklart att vi alla här förmodligen känner ett stort ansvar för hela skolväsendet. Det är inte det som är problemet. Nu talar vi om friskolans rättigheter. Det finns ingen koppling mellan dem och att vi skulle känna mindre ansvar för den kommunala skolan.

Men det kanske är detta som döljer sig i det som jag, Ulf Melin och andra har tagit upp här och som jag tycker vore intressant att få klarlagt av Ylva Johansson. Det gäller de påtagliga negativa följder för skolväsendet som nämns i betänkandet och att Skolverket i dessa fall har rätt att dra in tillståndet för en fristående skola. Det är intressant både för oss och för dem som driver fristående skolor att få veta ungefär hur populär en fristående skola får vara innan den riskerar att få sitt tillstånd indraget. Det är en väldigt konkret fråga som det vore bra att få ett tydligt svar på.

Herr talman! Ola Ström ser inte sambandet mellan fristående och kommunala skolor. Jag beklagar det. Jag tror att det är en av orsakerna till att vi kanske inte riktigt når varandra i debatten.

Som jag inledde mitt anförande med att säga, ser jag fristående skolor som en naturlig del av det svenska skolsystemet, och det skall de också förbli. Jag ser dem inte som en helt fristående del från det svenska skolsystemet, utan som en del av den helheten. De kan bidra till förnyelse och mångfald i denna helhet. Med den synen måste man naturligtvis ta hänsyn till helheten, och inte bara till de fristående skolorna. Man måste hitta system som är gynnsamma både för helheten och för de fristående skolorna. Det är det som vi i regeringen tror att vi funnit nu, och det är svaret på varför man inte bara kan göra som Friskolornas Riksförbund vill. Man måste också ta hänsyn till andra intressen och till målkonflikter som ibland kan uppstå – särskilt när det finns en retorik kring frågan som försvårar samarbetet mellan fristående och kommunala skolor.

Jag skall svara på den andra frågan också. Man undrar litet naivt hur populär en fristående skola får bli. Den får naturligtvis bli hur populär som helst. Det är väl utmärkt om den fristående skolan är populär, på samma sätt som det också är utmärkt om den kommunala skolan är populär. Bakgrunden till det förslag till reglering som regeringen har lagt fram är att jag som ansvarigt statsråd har erfarenhet av att hantera ärenden där en fristående gymnasieskola har ansökt om bidrag. Skolan har då angett hur många elever den kommer att ha. Mot den bakgrunden skall man ta ställning till om detta får påtagliga negativa konsekvenser för andra elever i kommunen. Ett visst ställningstagande har kanske lett till att skolan har sagt att ”vi kommer inte alls att ha så här många elever, det vara bara som vi högg till med för att vi kanske blir så stora någon gång sedan”. Man måste göra det möjligt för en skola att ansöka om bidrag och ange hur stor skolan faktiskt tror sig komma att bli, men det måste också finnas möjlighet att växa. Det blir då en annan fråga, som man inte måste ta hänsyn till när man fattar det första beslutet.

Herr talman! Huvudfrågan i debatten är om ifall det går att utforma ett system för stödet till de fristående skolorna så att man tar hänsyn till elevernas behov samtidigt som man ser till att det finns rimliga och självklara trygga villkor för de fristående skolorna. Poängen med det system vi har drivit, dvs. ett system med en garanterad lägsta nivå men med möjlighet att få bidrag utöver denna, är just att man förenar dessa två saker. Det blir både hänsyn till elevernas behov och trygghet för den fristående skolan.

Förra året uttryckte utbildningsutskottet detta alldeles utmärkt när man sade att det förslag riksdagen ställde sig bakom innebar att kommunerna åläggs att beakta fristående skolors behov av särskild ersättning för extra kostnader jämte schablonbidraget om sådant föreligger. Utskottet menade vidare att detta innebär att fördelningen av resurser för de fristående skolorna då kommer att ske i huvudsaklig överensstämmelse med de fördelningsprinciper som bör gälla kommunens egna skolor, nämligen att resurserna fördelas efter behov.

Min första fråga är: Vad exakt är det som gör att man inte också nu skulle kunna förena dessa principer om elevers behov med en garanterad grundnivå?

Min andra fråga till Ylva Johansson gäller det som står i propositionen om att Skolverket kan ha anledning att återkalla rätten till bidrag om en skola växer för snabbt. Statsrådet var inne på detta nyss, men hon gav inte svar på den viktiga frågan om vilka kriterier som skall avgöra att en fristående skola plötsligt kan stå helt utan bidrag om den har vuxit för snabbt.

Anf. 69 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig ta den sista frågan först. Det finns ett alternativ till den typ av lagstiftning regeringen har föreslagit; att Skolverket skulle fatta beslut om exakt storlek på en skola. Jag tycker inte att det är någon bra idé att besluta precis hur stor en skola får vara. Det fanns ett sådant förslag från den utredning som har lämnat underlag till propositionen. Utredningen föreslog att Skolverket skulle fatta ett särskilt beslut om hur stor en skola får vara, och att man skulle vara tvungen att fatta särskilda beslut om utökning. Jag tror att det skulle bli ett väldigt byråkratiskt system, som skulle kunna hämma tillväxten för de fristående skolorna.

Jag tycker att det är bättre att det finns en ventil, en möjlighet att göra ett nytt ställningstagande, när det gäller de förhållanden som gällde när man en gång tog ställning till påtagliga negativa konsekvenser för övriga skolväsendet har förändrats kraftigt och påtagligt. Detta betyder inte att varje skola som växer, även om den växer mycket, skulle bli av med sin rätt till bidrag. Absolut inte! Det är definitivt inte min avsikt med lagstiftningen.

När det gäller den andra frågan är jag litet ledsen över att Andreas Carlgren och jag inte fullt ut förstår varandras resonemang. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi grundar en ny lagstiftning för fristående skolor på insikten om att fristående skolor skall kunna bli en bestående del i svenskt skolväsende, få acceptans där och därmed kunna bidra till utveckling och mångfald. Lagstiftningen måste utformas på ett sådant sätt att den uppfattas som rättvis av eleverna på såväl de fristående som de kommunala skolorna.

Med det förslag till lagstiftning som Centerpartiet har lagt fram får man naturligtvis omedelbart följdfrågan: En fristående skola har rätt att få bidrag för särskilda behov och särskilda kostnader på samma sätt som en kommunal skola. Varför har den då inte skyldighet att justera sitt bidrag nedåt på samma sätt som en kommunal skola får göra?

Anf. 70 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Ylva Johansson säger att alternativet till den lagstiftning hon föreslår skulle vara att Skolverket skulle bestämma exakt hur stora de fristående skolorna skulle vara. Jag säger bara: Är det verkligen ett rimligt resonemang? Är det verkligen möjligt att Ylva Johansson menar att det skulle vara alternativet? Varför kan man inte ha ett system som bygger på elevernas val, dvs. att när många elever väljer en skola så följer också mer bidrag med dit?

Ylva Johansson sade också att varje skola som växer inte skall bli av med sitt bidrag, men vissa. Min fråga var ju: Vilka är dessa, vissa skolor? Om de fristående skolorna anstränger sig oerhört mycket och lyckas så väl att de faktiskt får en förändrad situation jämfört med när de ansökte om bidrag, skall då bidraget kunna upphöra och upphöra helt? Detta innebär ju lagförslaget, och det rycker undan tryggheten. Det är ett av skälen till att vi också har föreslagit den garanterade nivå som Ylva Johansson nu argumenterar emot.

Jag tycker att det svar som Ylva Johansson gav på min första fråga är ett utmärkt skäl till att ha en garanterad nivå. Annars rycker man undan tryggheten för de fristående skolorna och tar död på engagemanget, och det tror jag är allvarligt, särskilt som jag håller med Ylva Johansson om att de fristående skolorna är en viktig del. Det tycker jag är ett bra uttalande av Ylva Johansson.

Anf. 71 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är en viktig princip att individen har en möjlighet att välja vilken skola han eller hon vill gå i, eftersom alla elever har en skyldighet att gå i skolan. Vi har ju en plikt att gå i grundskolan, och det är viktigt att den plikten motsvaras av en rättighet både att välja och att ha inflytande över den skola som man går i. Om man vill att elevens val skall styra skolorna och om man tycker att det är viktigt att individen har en möjlighet att välja skola, då är det också viktigt att rätten att välja är likvärdig för de elever som väljer en fristående skola och för de elever som väljer att gå i en kommunal skola. Det är poängen.

Någonstans måste den frågan så att säga vägas in; annars sätter man rätten att välja en fristående skola framför rätten att välja en kommunal skola, och det vill inte jag göra. Jag vill att de rättigheterna skall vara likvärdiga. Om det blir nödvändigt – vilket jag inte tror att det blir särskilt ofta – att göra en avvägning däremellan tycker jag att det är rimligt att staten får ta på sig att göra den avvägningen, och det är Skolverket som får den rollen. Det är det som är formulerat som ”påtagliga negativa konsekvenser” för de andra eleverna i kommunen.

Anf. 72 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Eleverna skall ha samma stöd, och eleven sätts i centrum, säger Ylva Johansson. Det är ett mycket bra uttalande. Verkligheten om ett par år kommer att visa hur det blev när det gäller elever i de fristående skolorna, och det skall bli intressant att då stå här i kammaren och konstatera det. Ingen skulle vara gladare än jag om Ylva Johanssons utsaga blev sann, så att alla elever upplevde att de just sätts i centrum.

Bara en liten, konkret fråga: Kommer det här att innebära att elever i fristående skolor kommer att kunna gå och bada i kommunala badhus utan att behöva betala för badvakten? Kommer de att kunna gå till biblioteket och ha bokprat utan att betala en särskild avgift?

När det gäller kvalitetskraven talar Ylva Johansson om acceptans och samband i hela skolväsendet. Det håller jag fullständigt med om. Statsrådet sade att en elev som väljer en offentlig skola måste kunna känna trygghet också i att en kompis som går i en fristående skola får den kvaliteten som den har valt, och då kanske framför allt när det gäller värdegrun-

den. Jag håller fullständigt med om det. Jag skulle önska att den som väljer en fristående skola hade motsvarande garanti för att hans eller hennes kompisar som väljer den offentliga skolan får det. Vi läser om insparkar där unga tjejer och killar förnedras, där deras människovärde kränks, och vi vet att nazisymboler och andra kränkande symboler används i våra skolor i dag. Med tanke på detta tycker jag att det finns anledning att ta strid för kvaliteten. Jag tycker att det är en strid som statsrådet borde prioritera framför striden om de fristående skolorna.

Anf. 73 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ser också fram emot den debatt vi kan ha om några år när den här lagstiftningen har fått verka och vi har en verklighet att utvärdera och förhålla oss till. Jag tror att den debatten kommer att låta på ett helt annat sätt än dagens debatt. Men låt oss vänta och ta den debatten då.

Inger Davidson frågade om de fristående skolorna kommer att slippa betala när de går till badhuset eller biblioteket. Poängen med den lagstiftning som vi nu föreslår och som jag hoppas att riksdagen ställer sig bakom är just att de fristående skolorna kommer att behandlas på samma sätt som de kommunala skolorna. Där ser det olika ut i olika kommuner. I vissa kommuner har man interndebitering som gör att skolorna betalar när de utnyttjar andra kommunala anläggningar. I andra kommuner har man andra system. Poängen är att nu skall den fristående skolan inordnas i samma system som den kommunala skolan i samma kommun och följa de regler och den resurstilldelning som gäller för de kommunala skolorna i kommunen.

Jag håller med Inger Davidson om att det finns mycket att diskutera i den kommunala skolan när det gäller kvalitet och utveckling, men jag tror ändå att det finns anledning att säga att vi bör akta oss litet för att generalisera utifrån vad som händer i vissa skolor, både när det gäller fristående skolor och när det gäller kommunala skolor. Vi skall inte föra den debatten och koppla den till huvudmannaskap – jag tror att det är en olycka. Det finns bra och det finns mindre bra skolor, och de har olika huvudmän och finns på olika håll i landet.

Anf. 74 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Jag hoppas som sagt att debatten skall låta annorlunda om några år, men erfarenheten förskräcker tyvärr.

Min fråga när det gällde de konkreta exemplen var inte om man skulle göra som man gör i dag utan om eleverna som går i den fristående skolan kommer att slippa den annorlunda behandlingen – det här hände nämligen i en kommun där andra elever inte behövde betala för sin badvakt eller för sitt bokprat på biblioteket. Det är bra om statsrådet garanterar att så inte kommer att bli fallet i fortsättningen. Då får vi statsrådsord på det, förutom att det står i propositionen, och det väger alltid tungt när det har uttalats muntligt också.

Vi skall inte generalisera, säger statsrådet. Nej, självklart inte. Men om några har drabbats av generaliseringar är det just de fristående skolorna. De har skurits över en kam i debatten. Självklart förekommer inte det som jag tog som exempel i alla skolor, men att det förekommer, och

t.o.m. ganska ofta, tycker jag är tillräckligt alarmerande. Jag vidhåller att det hade varit mycket viktigare för ett statsråd att ta tag i och driva fram en förändring i detta avseende än att ägna så mycket möda och kraft åt att ändra någonting som redan i dag fungerar mycket bra.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

Anf. 75 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan försäkra Inger Davidson att arbetet med att ändra reglerna för de fristående skolorna inte är någon huvuduppgift för mig som statsråd, och inte heller för regeringen. Vi har en mängd annat arbete på gång, och jag skall gärna berätta mer om det för Inger Davidson vid ett annat tillfälle.

Anf. 76 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v):

Herr talman! Grunden för Vänsterpartiets skolpolitik är idén om en sammanhållen, likvärdig skola för alla, där eleven sätts i centrum. Det är därför naturligt för oss att i första hand lägga ned energi och kraft på att utveckla och förbättra den kommunala skolan, där vi faktiskt har 98 % av dagens elever. Men det betyder inte att vi är negativa till de fristående skolorna. De kan vara utmärkta som komplement till den kommunala skolan. De kan skapa utrymme för spännande pedagogiska alternativ och på så sätt också bidra till förnyelse och utveckling.

Vad vi däremot har varit kritiska till är skolpengen som infördes av förra regeringen. Schablonbidrag är ett alltför statiskt och okänsligt resursfördelningsinstrument, oavsett om det används för att fördela resurser till fristående skolor eller till de kommunala skolorna.

Det offentliga stödet bör därför i stället utformas på ett flexibelt och behovsinriktat sätt, som i högre grad tar hänsyn till vilka elever som finns i den enskilda skolan. Enskilda individers livschanser påverkas både av den sociala strukturen och av uppväxtvillkoren. Elever har olika behov, och vissa elever måste kompenseras för sina särskilda behov för att kunna nå de nationella målen för skolan - detta oavsett om eleven finns i en kommunal eller en fristående skola. Det är det som likvärdigheten djupast handlar om.

Skolan är jämlik och jämställd när resursfördelningen i vid mening är sådan att alla elever har en *fair* chans. Det är därför det är så viktigt att skapa likvärdiga förutsättningar och spelregler för de kommunala och för de fristående skolorna. Detta genomsyrar också varje detalj i majoritetens förslag och i utbildningsutskottets betänkande.

Rent konkret kommer det naturligtvis att innebära att det bland de fristående skolorna både kommer att finnas vinnare och förlorare när ett nytt system för att fördela resurserna införs. Det är naturligt därför att de fristående skolorna sinsemellan är väldigt olika. Men eleverna vinner i längden på en mer rättvis fördelning av skolans resurser. Jag tror också att denna reform skapar helt andra förutsättningar för samarbete och förståelse för olika skolors situation genom att alla hamnar vid samma förhandlingsbord, dvs. representanter för kommunerna och för de fristående skolorna. Jag tror också att de fristående skolorna kommer att få en mer naturlig plats inom skolväsendet och säkert på sina håll kan vara en inspirationskälla i det pedagogiska samtalet.

Det har talats mycket om den kommunala insynen och utvärderingen av de fristående skolorna. Jag ser det som ett stöd för elevens rätt till en likvärdig utbildning. Jag ser det som någonting oerhört positivt för eleverna.

Jag skulle också vilja kommentera begreppet valfrihet, som har blivit något av ett honnörsord i denna debatt. Såvitt jag kan förstå är det för den tidigare regeringskoalitionens företrädare så, att föräldrarnas rätt att välja skola till sina barn är en princip som är överordnad alla andra principer. Den tycks t.o.m. vara överordnad elevens rätt till en saklig och allsidig undervisning av god kvalitet. Jag menar att en fristående skola skall vara öppen för olika uppfattningar och hävda de grundläggande värden som finns i skollagen och läroplanerna, oavsett vilken profil den har. Inte minst är det viktigt att skolan i dag tar klart avstånd från våld, rasism och främlingsfientlighet.

Personligen känner jag mig litet bekymrad över att uppfattningen att det är värdefullt att barnen i skolan möter olika synsätt om hur man bör tänka och leva har minskat till förmån för föräldrarnas strävan att skydda barnen från inflytande som de inte önskar. Jag anser att varje elev har rätt till en pluralistisk undervisning i den egna skolan för att kunna orientera sig i omvärlden och också som vuxen kunna ta ställning i olika frågor. Jag tror att barn mår bra av att få möta vuxna människor med olika uppfattningar och värderingar. Föräldrarnas frihet kan annars bli barnens tvångströja.

I FN:s barnkonvention, artikel 29, sägs det också att barnets utbildning skall syfta till att förbereda barnen för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk – etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar.

En skola som får offentligt stöd skall vara avgiftsfri och öppen för alla. I majoritetens förslag görs ett undantag då det gäller de fristående skolornas skyldighet att ta emot en elev. Det är när eleven har ett mycket omfattande behov av särskilt stöd. Även här har i ett antal motioner föräldrarnas rätt att välja skola överordnats elevens rätt till särskilt stöd och kommunernas skyldighet att tillgodose detta, trots att det i propositionen kraftigt betonas att undantaget endast gäller i de fall då det är fråga om avsevärda kostnader och stora organisatoriska svårigheter. I detta fall är motionärerna miljöpartiet, folkpartiet och kristdemokraterna inte konsekventa, eftersom man vill särbehandla de fristående skolorna och inte låta dem omfattas av samma bestämmelser som de kommunala skolorna gör enligt skollagen.

Mycket tid och energi har ägnats åt debatten om de fristående skolorna, särskilt under våren. Jag skulle önska att intresset nu fokuseras på de problem som faktiskt rör 98 % av eleverna, som finns i den kommunala skolan.

Det har betonats att valfriheten är någonting positivt. Jag delar den uppfattningen, men valfriheten kan också innebära problem. Vi vet bl.a. genom Skolverkets rapport om valfrihetens effekter för drygt en månad sedan att segregationen har ökat. Olikheter i skolornas elevsammansättning har blivit tydligare i samband med att det har blivit lättare att byta skola, och skillnaden mellan olika skolor tenderar att växa. Det är främst elever med högutbildade föräldrar som har använt sig av möjlig-

heten att välja skola. Till områden med många lågutbildade med invandrarbakgrund söker sig elever med liknande social och etisk bakgrund från andra områden. Vi vet att vissa bostadsområden i storstäderna är som tickande bomber som hotar att krevra. Frågan är hur stor spridning vi som politiker kan acceptera. Jag tror i och för sig inte att det är möjligt att göra någonting åt den smygande differentieringen i samhället genom beslut som enbart rör skolan. För att ändra ett sådant olikvärdighetsmönster behövs mycket mera djupgående samhällsförändringar.

Till sist vill jag säga att de fristående skolornas inställning till de föreslagna förändringarna enligt mina erfarenheter är långt ifrån så entydigt negativ som särskilt Moderaterna och Folkpartiet låtit påskina i denna debatt, och också under den debatt som förts i massmedierna under våren. Jag har mött många företrädare för fristående skolor som har sagt att det är en alldeles utmärkt reform.

Som ett exempel på det skulle jag vilja plocka upp en insändare från måndagen den 21 oktober i Östgöta Correspondenten, som kommer från min hemkommun. Där sägs det att förslaget faktiskt är ett lyft för friskolan. Regeringens friskoleproposition är bra, och den kan faktiskt leda till att friskolorna får en naturlig plats i skolväsendet. Ordföranden för Björkö friskola, Eva Hallberg, välkomnar reformen. Den är ett steg mot en rättvisare fördelning av skolresurserna.

De tongångarna har vi hört alldeles för litet av. De krafterna har varit alltför tysta i debatten, men de finns, och de utgör en relativt betydande del av de fristående skolorna.

Det har pratats om bred enighet i dessa frågor. Det finns faktiskt en betryggande majoritet för förslaget. Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande UbU4.

Anf. 77 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! På det sista som Britt-Marie Danestig-Olofsson sade vill jag svara att det är klart att det finns kommuner i vårt land som har en välvillig inställning till fristående skolor och vill verka för att fler skall komma till stånd. Det är klart att det finns många sådana kommuner också.

Jag vill litet kort bemöta det som Ola Ström var inne på i sitt anförande, dvs. vikten av att man trots allt på denna nivå fastställer principerna för rätten att välja skola, hur ett bidragssystem skall vara konstruerat osv., så att spelreglerna blir lika runt om i landet. Det är just därför som vi från den borgerliga sidan slåss och har slagits för att det skall finnas en garanterad ersättningsnivå för de fristående skolorna.

Så till frågan om segregation. Jag tycker att Britt-Marie Danestig-Olofsson odlar myten att fristående skolor är segregande. Jag vill påstå att det är tvärtom. Det är bostadspolitikerna som är segregande och ingenting annat. Man kan återigen ta exemplet med Botkyrka och de muslimska skolorna. Jag antar att det med Britt-Marie Danestig-Olofssons vokabulär är ett segregerat område, i och med att det bor många invandrare där. Varför skall de inte få starta egna skolor för att lyfta de människor som bor där? Det stora problemet är att man med de förslag som bl.a. Vänstern ställer sig bakom kommer att hindra den utvecklingen, och då kommer man därigenom också att bidra till segregationen.

Anf. 78 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik:

Herr talman! Ulf Melin och jag har debatterat den här frågan tidigare här i kammaren. Jag tycker att Ulf Melin har en mycket grundläggande misstro mot kommunpolitiker. Historiskt sett, för kanske tio år sedan, fanns det nog i kommunerna en mer skeptisk inställning till de fristående skolorna än vad det gör i dag. Nu finns det en stor förståelse för och en nyfikenhet på de fristående skolorna. Jag tycker att man skall utnyttja det, och man skall uppmuntra samarbete och inte konfrontation, som det i andra sammanhang brukar handla om i talarstolen i den här församlingen.

Det är klart att de skall få starta fristående skolor i Botkyrka, på samma villkor som alla andra. Det är väl utmärkt att de gör det.

Jag sade inte att de fristående skolorna har bidragit till segregationen. Jag sade att segregationen i sig är ett mycket stort problem, som vi politiker, också skolpolitiker, måste ägna mycket mera intresse i framtiden. Annars kanske utvecklingen där blir mycket negativ.

Anf. 79 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Det har under de senaste åren skett stora förändringar i det svenska skolväsendet. Man har lämnat den gamla centralstyrningen av grundskolan och genomfört en långtgående decentralisering, så att huvudansvaret nu ligger på kommunerna och de enskilda skolorna. Varje skola utgör en egen fristående enhet, med eget ekonomiskt ansvar och stort utrymme för profilering och utformning av det pedagogiska arbetet. Den har en egen arbetsplan, som formas i anslutning till den kommunala skolplanen. Skolan öppnas också upp mot samhället, med ökat deltagande från ortens företag och med helt nya möjligheter för föräldraengagemang, bl.a. i form av skolstyrelse med föräldramajoritet. De kommunala skolorna har tagit ett stort steg i riktning mot den friare skolform som tidigare endast friskolorna hade.

I det moderna svenska skolväsendet har friskolorna alltså en naturlig plats, med goda möjligheter till samverkan och utbyte med andra skolor. Friskolan är inte längre någon främmande fågel i det svenska skolväsendet. Den föreslagna friskolereformen kommer att ge friskolorna goda och stabila utvecklingsmöjligheter och innebär också en rad förbättringar för friskolorna.

Finansieringen är ett exempel. För närvarande får friskolorna i praktiken 75 % av vad kommunens elever får genomsnittligt i skolbidrag. Enligt förslaget skall de i stället få samma bidrag som eleverna i de kommunala skolorna.

Det finns tre viktiga fördelar med den nya bidragsformen:

Kravet på jämställdhet uppfylls. Bidraget till en elev är lika oavsett om eleven går i en fristående skola eller i en kommunal skola.

Utrymmet för godtycke vid bidragsberäkningen minskar avsevärt. I den nuvarande regeln, med 75 % av genomsnittet, finns det inga anvisningar om hur genomsnittet skall beräknas, inte ens vilket genomsnitt det är fråga om. Kraven på resursfördelningsreglerna i den nya modellen är betydligt tydligare och efterlevnaden mycket lättare att kontrollera.

Bidraget beräknas med hänsyn till olikheter i barnens behov. Resursfördelningsmodellerna är konstruerade just för att ta sådan hänsyn.

Sedan vill jag säga någonting om myndighetsansvaret. Vem har myndighetsansvaret över friskolorna enligt det nya förslaget? Ja, det är enkelt

och tydligt: Skolverket ensamt fattar beslut om godkännande och bidragsrätt för friskolor. Skolverket ensamt ansvarar för tillsynen över friskolorna. Det bör alltså observeras att kommunen inte på en enda punkt har myndighetsansvar eller rätt att fatta beslut i frågor som gäller friskolans etablerande eller friskolans pågående verksamhet. Jag återkommer till det senare.

Friskolans frihet är en förutsättning för en friskolas verksamhet. I förslaget har friheten att utforma en undervisningsmetodik, pedagogisk inriktning och profilering bibehållits och på vissa punkter stärkts.

Föräldrarnas möjlighet att välja skola är en annan viktig förutsättning för utveckling av skolan. Föräldrar skall kunna välja den skola som de tror är bäst för deras barn. Möjligheten att välja skola ökas genom friskolereformen på tre sätt.

För det första tas skolavgifterna bort. Plånbokens tjocklek skall inte påverka möjligheten att välja skola.

För det andra införs hemspråksundervisning även på friskolor. Det ökar invandrarfamiljernas möjlighet att välja en friskola.

För det tredje skall skolhälsovård förekomma på friskolorna. Barn med olika somatiska besvär, t.ex. allergibarn, får sina behov av hjälp tillgodosedda även i friskolorna.

För friskolornas del och för det svenska skolväsendet som helhet är förslaget ett stort steg framåt, till gagn för en god utveckling av den svenska skolan, för barn i såväl fristående som kommunala skolor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i UbU4.

Jag skulle nu vilja ta upp ett problem med friskolereformen som handlar om reformens genomförande. Problemet har uppstått som en direkt följd av ärendets politiska hantering. Redan när Friskolekommittén var i slutfasen av sitt arbete började de borgerliga partierna sprida en mycket missvisande bild av förslagets innehåll. Friskolornas riksförbund fick den felaktiga informationen och beskrev förslaget i sitt medlemsblad. Där fick alltså föräldrar till barn i friskolorna läsa att förslaget helt skulle överlåta på kommunerna att godkänna nya friskolor, låta kommunerna överta ansvaret för tillsynen, avskaffa 75-procentsregeln och i stället ge kommunerna frihet att själva fastställa om och hur stort bidraget till friskolorna skall vara. Det är en beskrivning som på väsentliga punkter är snarast motsatsen till förslagets innehåll.

De borgerliga skolpolitikerna fortsatte sedan i en rad egna artiklar att sprida liknande osanna bilder av förslaget och dess konsekvenser. De målade upp en skräckbild, där friskolorna skulle utlämnas till kommunalt godtycke och stängas av mängder av illasinnade kommunledningar. Några exempel kan tydliggöra vad det handlar om.

I en tidningsartikel sammanfattar Folkpartiet, genom sin partiledare Maria Leissner, följderna av förslaget på det här sättet: "Resultatet blir ett tvärstopp för nya friskolor. För de fyra hundra friskolor som tillsammans har över tjugotusen elever står valet mellan att börja ta ut skyhöga elevavgifter eller att lägga ner." Det är Folkpartiets partiledare som går ut och informerar allmänheten om vad förslaget innebär.

Nu kan listan göras väldigt lång, eftersom det handlar om en stor mängd artiklar. Jag kan nämna artiklar av några som sitter i kammaren, så kanske jag får en förklaring.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

fristående skolor m.m.

Inger Davidson, Kristdemokraterna, skriver att friskolereformen är en reform där "förslag efter förslag går ut på att täppa till utvecklingsmöjligheterna för dessa skolor".

Ulf Melin, Moderaterna, förklarar i en serie artiklar att "för s och mp har det enbart handlat om att hitta på hinder för friskolorna och mer inflytande för kommunpolitiker" och att friskolorna "blir utlämnade åt kommunpolitikernas godtycke". Vi har också hört detta från talarstolen här.

Beatrice Ask, Moderaterna, Inger Davidson och Jan Björklund skriver gemensamt en artikel där de helt framt påstår att det tycks vara så att vi får en kommunalisering av friskolorna. De får inte oväntat stöd från den nyliberalt färgade ledningen på Friskolornas riksförbund, som kort och gott skriver "att villkoren för friskolorna kommer att bli de sämsta någonsin i svensk skolhistoria".

Kampanjen har alltså fortsatt fram till i dag, i drygt ett år. Den har varit mycket omfattande, och den är ett skolboksexempel på hur svart propaganda skall bedrivas.

Herr talman! Den här typen av propaganda bör inte passera obemärkt. Det är angeläget att här i riksdagen uppmärksamma dess negativa konsekvenser.

Den har hindrat en fruktbar debatt i viktiga skolfrågor, en debatt som vi så väl behöver, och naturligtvis bidragit till att öka politikerföraktet. Men framför allt har den systematiska felinformation från ledande politiker och från Friskoleförbundets ledning inneburit allvarliga negativa konsekvenser för friskolorna.

Vi har redan fått ett exempel på en direkt följd av agerandet. Det är det i pressen uppmärksammade fallet med en friskola i Borås, Sverigefinska skolan. Folkpartiet hade meddelat att friskolorna skulle läggas ned eller tvingas ta ut skyhöga avgifter. Moderater och kristdemokrater har sagt att kommunerna godtyckligt skulle kunna bestämma över friskolorna. Många föräldrar trodde på budskapet och bedömde framtiden för skolan som så osäker att de tog sina barn därifrån med resultatet att skolan tvingades lägga ned. I dag finns inte längre Sverigefinska skolan i Borås.

Ansvar för detta vilar tungt på de borgerliga politikerna som så oförblommerat spritt sin bild av den föreslagna friskolereformen. Även föräldrar vid många andra friskolor har trott på den nyliberala bilden och blivit rädda och oroliga för att även deras skola skall läggas ned. Många friskolor känner av trycket när föräldrarna tvekar om de vågar ha sina barn i en friskola med tanke på framtiden.

Ett annat problem är naturligtvis de initialsvårigheter som kampanjen skapat för reformens genomförande. Efter det att felaktigheterna spritts under så lång tid, tar det tid för den sanna bilden att tränga igenom. Det här problemet kräver speciella åtgärder för att inte fler friskolor skall råka illa ut.

Herr talman! Agerandet från borgerlig sida har inte fört skolpolitiken framåt, och friskolorna har skadats allvarligt. Vår förhoppning är att de borgerliga partierna tar sig samman och sätter skolornas väl framför eventuella kortsiktiga politiska vinster och aktivt deltar i arbetet att genomföra reformen.

Jag ser att jag har litet tid kvar och kan kanske svara på några av de frågor som ställdes direkt till mig i debatten. Jag uppmanades till det tidigare.

Jag vänder mig då till Ola Ström som just reser sig för att begära replik. Ola Ström har här i kammaren ställt upp som friskolornas försvarare och gått till hårt angrepp mot det förslag som nu föreligger. Jag skulle vilja fråga Ola Ström hur det står i relation till det förslag som Folkpartiet har.

I den partimotion som Folkpartiet har väckt under den här mandatperioden, där man beskriver sin friskolepolitik, sammanfaller förslaget från Folkpartiet med det förslag till friskolereform som nu föreligger på alla punkter utom två. Folkpartiet föreslår att tillsynen till vissa delar skall ligga på kommunen till skillnad mot det aktuella förslaget. Det andra är att man vill ha en procentsats för bidraget.

Vi hörde Bo Könberg för två månader sedan tala om att Folkpartiet anser att bidraget till friskolornas elever skall vara fördelat på precis samma sätt som till de kommunala skolornas elever. Där kanske ni har ändrat er.

Då är det bara en punkt kvar, den kommunala tillsynen. Förefaller det inte litet överdrivet att gå i så hård polemik när man ligger så utomordentligt nära det förslag som man kritiserar? Jag kanske kan få en liten förklaring till det. Jag vill inte pressa Ola Ström till att tala om varför partiledaren tror att 400 skolor skall läggas ned på grund av det här förslaget.

Anf. 80 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ganska magstarkt av Gunnar Goude att beskylla oss borgerliga politiker för att Sverigefinska skolan i Borås lades ned. Jag vill bara ge Gunnar Goude en kort information. Skälet till detta var ganska enkelt. Det socialdemokratiska kommunalrådet gick ju ut i pressen och talade om att så fort han fick chansen skulle han lägga ned den Sverigefinska skolan i Borås. Så enkelt är det, och nu ser vi också resultatet av det hela. Jag tror att Miljöpartiet i det avseendet är en ganska stor bov.

Jag skulle också önska att Gunnar Goude förklarar för oss hur det skall gå till när de fristående skolorna skall få 100 % av sina kostnader täckta av kommunen. Det har Miljöpartiet sagt i sin propaganda. I dag får man 75 %. Gunnar Goude sade dessutom i sitt anförande att det i många fall också har varit lägre. Hur kommer då 75 % att bli 100 %? Tror verkligen Gunnar Goude på fullt allvar att socialdemokratiska kommunpolitiker kommer att fördela om pengar från det offentliga skolväsendet till fristående skolor? Vilka belägg har Gunnar Goude för detta? Finns det något exempel i Sverige på att detta har skett? Jag tror faktiskt inte det.

Sedan sägs det att rätten att välja skola ökar. Detta påstående är förbluffande. Hur kan rätten att välja skola öka om Skolverket kan säga nej till etablering av en fristående skola om det får påtagliga negativa effekter för en kommun? Om en fristående skola växer och är populär kan man dra in tillståndet för den skolan, på vilket sätt ökar då valfriheten och rätten att välja skola? Det är tyvärr precis tvärtom.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

Anf. 81 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Tack för de frågorna, det är lätt att svara på dem. Kommunalrådet i Borås har antagligen också lyssnat på den information som har kommit från de borgerliga politikerna. Det är naturligtvis en risk att även andra människor än de som har barn i friskolor hör sådant och läser vad som står i den här typen av debattartiklar. Men det är alldeles klart att han inte har läst förslaget. Där finns det inget som helst stöd för tanken att ett kommunalråd i Borås skall kunna stänga en fristående skola. Han har alltså inget myndighetsansvar, ingen beslutsrätt i den här frågan.

En fråga gällde hur 75 % kan bli 100 %. Nu sade jag ingenting om 100 % i anförandet, men jag vet att Ulf Melin brukar älska den här frågan så jag svarar ändå på den. Det är alltså på det sättet att om elevunderlaget i de fristående skolorna är detsamma som i de kommunala skolorna och man använder samma resursfördelningsmodell på de fristående skolorna som på de kommunala får de lika mycket. Så enkelt är det. Skillnaden mellan de två förslagen är alltså att man enligt ert förslag får 75 % av genomsnittet och enligt friskolereformen får man i genomsnitt 100 %, förutsatt att elevunderlaget är lika, men det kanske det inte är.

När det gäller frågan om det någonstans skulle kunna förekomma ett sådant här system där man har sett en höjning kan jag nämna min egen kommun, Uppsala, där vi har prövat det här systemet i två år. Socialdemokraterna och Miljöpartiet har tillsammans majoritet och Folkpartiet, Ola Ström, ställde upp och tyckte att det var ett bra förslag. Inte minst friskolorna var väldigt nöjda för de fick en höjning i och med att de kom upp på en nivå som var densamma som för de kommunala skolorna.

Jag återkommer till den sista frågan senare.

Anf. 82 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Kommunalrådet i Borås tror jag inte har blivit påverkad av de borgerliga politikerna i riksdagen. Han välkomnade nämligen de direktiv som statsrådet Ylva Johansson skrev till utredningen. Det var före uppgörelser, reservationer och sådana saker. Han såg nog framtiden an med tillförsikt i samband med direktiven. Det är det som är det beklämmande, att Miljöpartiet har spelat med i detta spel.

Jag vill ta upp en annan fråga också. Gunnar Goude sade att man tar bort möjligheten till avgifter. Det skall det bli ganska intressant att titta närmare på. Utvecklingen av de fristående skolorna och avgifterna visar just att sedan man infört skolpengen har avgifterna sjunkit och i de flesta friskolor också försvunnit. Men genom det förslag som nu ligger på bordet, där varje friskola i princip blir utlämnad till kommunalt godtycke och måste förhandla med varje kommun, kommer skolan att hamna i ett ekorrhjul. Får man inte kompensation för sina kostnader och för sina åtaganden måste man egentligen kompensera sig med avgifter. Men den möjligheten har man ju inte. Den kommer inte att finnas den heller. Det är därför som det är så oerhört viktigt att de fristående skolorna har en garanterad ersättningsnivå, en skolpeng. Då kommer man heller inte att behöva ta ut avgifter.

Jag tycker också att Gunnar Goude skall få en chans att svara på min fråga om på vilket sätt man ökar elevernas rätt att välja när man samtidigt säger att om en fristående skola är mycket populär, har många sökande, m.m., kan Skolverket dra in dess tillstånd. Då är min fråga till Gunnar

Anf. 83 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag kanske kan använda repliken till att ta upp vad som egentligen vore det intressanta att diskutera här, nämligen den ideologiska skillnaden mellan å ena sidan Ulf Melins parti, Moderaterna, och dess nyliberala falang och å andra sidan det som vi i Miljöpartiet står för. Båda är alltså för friskolor. Vi värnar friskolor. Vi är för decentralisering och eget initiativ, och vi vill vidga utrymmet för ett personligt engagemang på skolans område. Där är vi eniga.

Däremot är vi inte alls eniga när det gäller synen på hur det här skall genomföras. I den nyliberala modellen tänker man sig det här som en typ av vanlig fri marknad, där skolorna är som vilka företag som helst och den fria marknadens konkurrensregler skall gälla. Jag kan acceptera att man har den synen. I Miljöpartiet har vi inte den uppfattningen. Vi tror att den fria marknadens spelregler är direkt olämpliga för utveckling av ett skolsystem. Den fria marknadens spelregler tar inte hänsyn till enskilda individer, svagare och utsatta grupper osv. Den har ett betydligt rårare arbetssätt och hårdare utslagningsmetoder. Därför ser vi det som viktigt att poängtera dels alla barns lika rätt till utbildning, dels att samhället måste se till att denna tillgodoses – med hjälp av skolverk, och med hjälp av kommuner om det behövs.

Samhället måste alltså ta ett ansvar, enligt vårt sätt att se. Vi skiljer oss på den punkten. Det är därför Ulf Melin ställer sig frågande till att vi över huvud taget bryr oss om de effekter friskolan får på de kommunala skolorna. De är ju en konkurrent, med hans sätt att se, och därför skall man naturligtvis inte bry sig om dem. Det argumentet har vi hört tidigare.

När det gäller kommunalrådet i Borås har nu Ulf Melin backat och sagt att det är direktiven han har läst. Jag lämnar det därför därhän. Det kanske är så, inte vet jag. Det är i varje fall inte förslaget han har läst.

Anf. 84 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Mycket skall man höra! Man brukar säga att rösten höjs när argumenten tryter, och det måste stämma i det här fallet. Jag förstår att Gunnar Goude har väldigt svårt att företräda ett parti som i ord säger sig vara positivt till de fristående skolorna och samtidigt stå och försvara ett system som alla i friskolorna – elever, föräldrar och lärare – tycker blir ett sämre system.

Gunnar Goude talar om ”svart propaganda” och säger att det är en risk att många kan ha läst debattartiklarna som har skrivits. I min demokratiska värld ser jag det som väldigt positivt ju fler som tar del av en debatt som pågår. Jag kan försäkra Gunnar Goude att jag står för vartenda ord jag har skrivit i debattartiklarna. Jag anser att det blir en hårdare styrning, mer detaljreglering osv., såsom jag har skrivit.

På vilket sätt blir det bättre, Gunnar Goude? Det skulle bli bättre nu. I dag är bidraget 75 %. Det finns inga anvisningar, säger Gunnar Goude, men nu skall friskolorna få lika mycket och då blir det mycket tydligare. Hur då tydligare? Det finns ju inga anvisningar nu heller. Om en kommun i dag har svårt att visa utifrån vilken beräkningsgrund man har beräknat

fristående skolor m.m.

de 75 procenten blir det väl ännu svårare att visa vilka beräkningar som har legat till grund för vad skolorna skall få nu.

Skolavgifterna tas bort, säger Gunnar Goude. De är redan nästan borta, och de skulle ha tagits bort helt. Hemspråk och skolhälsovård finns redan i dag, och man får ersättning för dem i det gamla systemet.

Anf. 85 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker också att man skall ha en offentlig debatt. Däremot tror jag att politiker skall vara ganska försiktiga när de går ut i den debatten och beskriver t.ex. ett lagförslag, så att de inte avviker från innehållet i det förslaget. Det är det jag anmärker mot. Jag tycker att de borgerliga politikerna inte har givit en rättvisande bild av förslagets innehåll. Är det någon som tagit del av debatten och tycker annorlunda må det väl vara hänt, men jag tror nog att jag får en majoritet på min sida i den frågan.

Våra argument tryter inte. Jag har i mitt anförande beskrivit varför jag tycker att det här förslaget är alldeles utmärkt. Däremot får jag kanske en känsla av att argumenten tryter när jag hör Inger Davidson. Vi har fått läsa i flera artiklar att förslag efter förslag går ut på att täppa till utvecklingsmöjligheterna för dessa skolor. Varför inte tala om vilka dessa "förslag efter förslag" är? Jag kan ge Inger Davidson i uppgift att här räkna upp förslagen. Det vore väl i så fall bra som argument. Får jag en liten uppräkningslista av dem? Det vore ett steg framåt i debatten.

Anf. 86 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Herr talman! Det skall jag gärna ge. Det handlar t.ex. om antalet elever som skall få gå i skolan. Det handlar om det vi har varit inne på flera gånger här: hur tillsyn, uppföljning och utvärdering skall vara utformade. Det är inte bara jag som gör bedömningen att detta kommer att leda till svårigheter. Men framför allt handlar det om det här förhandlingssystemet, där de fristående skolorna, som ofta består av engagerade föräldrar och lärare med ganska dålig insikt i hur den kommunala ekonomin fungerar, skall sitta ned och förhandla med tjänstemän och politiker som i många fall ser dem som en konkurrent i stället för ett komplement till den offentliga skolan i kommunen. Man är redan från början i ett underläge. Jag skulle kunna läsa upp hur många brev, insändare och artiklar som helst om just detta. Dessa beskriver verkligheten i dag, och nu blir det ännu svårare. Det är ingen svartmålning, Gunnar Goude. Jag tycker det är mycket bekymmersamt, och jag är ledsen för den här utvecklingen.

Anf. 87 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Det blev inte så många punkter, och några var alldeles tokiga.

Antalet elever är alltid begränsat till 20 av den anledningen att pengarna med ett resursfördelningssystem då normalt räcker till en lärare. Det kan vara en fördel att ha det som nedre gräns. Dessutom står det explicit angivet i förslaget att undantag skall ges av Skolverket t.ex. för glesbygdsskolor som av andra skäl måste ha mindre än 20 elever. Det är väldigt tydligt skrivet.

När det gäller tillsynen har nog Inger Davidson bara läst fel. Tillsynsansvaret ligger på Skolverket. Jag hörde också i Inger Davidsons anförande att hon slirade på den punkten och sade att kommunen skulle bedriva tillsyn. Det skall den inte alls. Hela tillsynsansvaret, inklusive det myndighetsansvar som är kopplat till det, ligger på Skolverket. Kommunen har inget tillsynsansvar alls.

När det gäller förhandlingarna är det enligt det nuvarande systemet som man måste förhandla. Man får 75 % av genomsnittet, och sedan skall man förhandla om huruvida man skall ha ytterligare bidrag utöver det. Det nya systemet minskar kravet på förhandlingar genom att man har en resursfördelningsmodell som redan i beräkningen av bidraget tar hänsyn till skillnader i behov hos de olika barnen.

Så enkelt var det. Jag väntar fortfarande på den här listan med ”förslag efter förslag” från Inger Davidson.

Anf. 88 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tillhör visserligen de yngre här i kammaren, men jag måste ändå drista mig att säga att Gunnar Goude är bra naiv. Han saknar nog också erfarenhet av kontakter med framför allt socialdemokratiska kommunalråd. Det är möjligt att det här systemet fungerar bra i Uppsala, och jag kanske inte skulle vara så orolig om det vore Ylva Johansson och Gunnar Goude som satt i kommunerna och förhandlade med friskolorna – det vill jag säga till er heder. Men så ser ju inte verkligheten ut. Det finns mängder av socialdemokrater – jag skulle nästan vilja påstå att det är en majoritet – som tycker att friskolor är en styggelse, en plåga och en konkurrent till kommunala skolor. Det är den verkligheten föräldrar och andra människor kommer att möta när man vill starta en friskola. Det är naivt att tro att det här skulle vara så smärtfritt och enkelt för de entusiaster som finns ute i kommunerna och som vill starta fristående skolor. Jag säger som Inger Davidson: Jag hoppas verkligen att jag har fel, men det finns mycket som talar för att jag inte har det i min erfarenhet av kontakt och debatt med socialdemokratiska kommunalpolitiker.

Gunnar Goude har fel på en punkt. Han har missförstått det här med skolpengen. Den är ju ett golv, en garanti som vi skall besluta om här i riksdagen. Vi tycker nämligen att om man beslutar om en rättighet, som vi tycker att fristående skolor är, måste man också ge verktyget till föräldrarna och barnen att kunna få denna rättighet. Det verktyget är skolpengen, och den är ett garanterat golv. Sedan står det naturligtvis fritt för kommuner och fristående skolor att komma överens om nivåer utöver detta.

Sedan tycker jag avslutningsvis att Gunnar Goude är ideologiskt ludig. Tar man ställning för friskolor, såsom Gunnar Goude gör – där tror jag honom – tycker jag att det är riksdagen som skall se till att det fungerar. Det är en rättighet som gäller alla i Sverige.

Anf. 89 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag noterar att jag inte fick något svar från Ola Ström på i vilka avseenden Folkpartiets program när det gäller friskolorna skiljer sig från det nu framlagda förslaget, men det kanske jag får i nästa replikskifte.

Vi i Miljöpartiet tycker inte att en skolpeng som är lika för alla barn är särskilt lyckad. Vi har i stället föreslagit och gått med på ett förslag där man har en skolpeng, om man nu vill kalla det för det, som tar hänsyn till att barn med olika behov behöver olika stora resurser. Det är alltså skillnaden mellan er skolpeng och resursfördelningsmodellen, som jag tror att Bo Könberg nu har accepterat. Om en majoritet av socialdemokraterna tycker annorlunda får vi väl se det här i kammaren litet längre fram. Det är en empirisk fråga.

Huruvida jag är naiv eller inte skall jag överlåta åt andra att bedöma, så jag avstår från att kommentera det.

Anf. 90 OLA STRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag försöker svara på vad som är en viktig principiell skillnad här. Vi i Folkpartiet liberalerna tycker att fristående skolor är en rättighet och att föräldrar och elever skall kunna välja dem. För att en rättighet skall kunna bli funktionell krävs det också ett verktyg i handen på dessa människor, så att de inte är helt utlämnade åt kommunalpolitikernas vilja eller ovilja. Skolpengen är detta instrument. Den är ett golv, ett garanterat resursgolv, för att man över huvud taget skall kunna bedriva verksamheten. Sedan är det naturligtvis fritt fram att komma överens om resurser utöver det. Jag tycker att det är fullt naturligt. Jag kan inte alls se någon skillnad i detta som Gunnar Goude försöker framställa det: att vi skulle tro att alla barn behöver lika mycket resurser. Så är det inte. Skolpengen är ett golv. Därutöver krävs naturligtvis olika resurser beroende på barnens olika behov, precis som i en vanlig kommunal skola. Det är ingenting konstigt med det.

Anf. 91 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Den här skolpengen är ett golv, men empiriskt har det visat sig vara ett väldigt dåligt golv, för de flesta har lagt sig på den nivån.

Lagstiftningen i syfte att få jämställdhet mellan fristående skolor och kommunala skolor kan inte i anständighetens namn innehålla ett sådant golv. Skulle Ola Ström vilja ha det när det gäller lika lön för kvinnor och män vid lika arbete – dock lägst 75 % för kvinnorna? Det är helt orealistiskt såvitt jag förstår att, om man verkligen strävar efter jämlikhet, försöka åstadkomma ett golv samtidigt.

Jag vill också hålla med Ola Ström; vi är alldeles överens t.ex. om att det inte skall vara så att man helt kan utelämna en fristående skola till kommunalt godtycke. Det är därför förslaget inte alls innehåller det. Det är därför det är så förvånande att höra Ola Ström så upprört tala om detta förslag, eftersom detta inte alls tillåts i det. Däremot har ju Folkpartiet föreslagit att kommunerna skall ha tillsyn. Det är intressant i sammanhanget. Jag vill själv inte göra någon stor affär av det, men jag undrar om Folkpartiet har ändrat sig på den punkten eller om det fortfarande kräver kommunal tillsyn över friskolorna.

Herr talman! Mycket kan man säga om ekonomen Nils Lundgren, denne hedervärde socialdemokrat och tillika ordförande i Friskolornas riksförbund, men särskilt nyliberal är han nog inte, Gunnar Goude.

Ola Ström! Tjia Torpe, kommunalråd i Stockholm, Lars Johansson i Göteborg och Irmar Reepalu i Malmö för att ta några exempel är hedervärda socialdemokratiska kommunalpolitiker som inte för ett ögonblick tycker att friskolor är en styggelse. Jag tror inte att vi skall privatisera denna principiella debatt på det viset. Det leder fel, i varje fall i storstäderna, där vi också har mest friskolor. I Malmö inte minst är den största muslimska friskolan en alldeles fantastiskt bra skola i en socialdemokratiskt ledd kommun. Jag träffade representanter för den i förra veckan, och de är inte det minsta oroliga – för kommunalråden. De är kanske litet mer oroliga för regeringen. Det är jag också.

Mitt samhällsengagemang, herr talman, har sin grund i att jag anser att all väsentlig samhällsförändring startar när människor genom praktiska handlingar försöker förändra sina livsvillkor. Så har jag blivit fostrad i Hasselakollektivet som 1969 startade sin vård och behandling av unga missbrukare i närmast total konfrontation med myndigheterna som ansåg att det inte behövdes någon sådan vård och behandling. Efter fyra fem år var det bevisat att det behövdes, och i dag är Hassela sedan länge en av ledstjärnorna i det här arbetet.

På samma sätt har jag varit mycket aktiv i Eriksbo i Göteborg i ett självförvaltningsarbete där man samlade hyresgästerna till att själva ta ett större ansvar i ett kooperativt arbete. Också detta motarbetades och sades vara onödigt eftersom det redan fanns ett verk, en myndighet och en plan för detta. I dag är det ett av de mest framgångsrika självförvaltningsförsöken.

På samma sätt har det varit fullständigt naturligt för mig att engagera mig för friskolorna och för att mer människor engagerar sig för att på olika vägar förbättra och bredda utbildningen.

Jag anser därför att i princip behöver så stort utrymme som möjligt lämnas åt ett utökat lokalt ledarskap i samhället. Oavsett om vi talar om företag, skolor, fackföreningar, folkrörelser eller myndigheter av olika slag är det det ökande lokala ledarskapet som gäller. Så byggdes Sverige starkt en gång i tiden, under mellankrigstiden – med den oerhörda dynamik som vi hade då – närmast totalt oreglerat. Detta skedde oftast i hård konfrontation, visserligen, med den tidens feodala politiska och administrativa överbyggnad, men man lade ändå grunden för det som sedan blev stabilitet och välbefinnande i vårt land.

I dag försöker den gamla ordningens stabilitet återigen att lägga locket på den oerhörda dynamik och kreativitet som sprudlar runt om i landet, inte bara när det gäller friskolor och offentliga skolor utan också i företag, byaföreningar och allt vad man vill. Det lokala ledarskapet kräver plats, tränger fram och krymper därmed utrymmet för den gamla sortens centralstyrning. Därmed har vi som folkvalda att ta ställning till en klassisk intressekonflikt. Vi kommer inte undan detta. Vi har att välja mellan två ordningar. Vi har den gamla ordningen vars goda kvaliteter – jag vill understryka detta – vi känner väl sedan 30–40 år. Det har ju gått bra. Det har varit i huvudsak bra för medborgarna. Och så har vi den nya ordningen som vi ännu inte känner och som därför skrämmer.

Regeringen har tagit ställning på många andra områden. Exempelvis agerar man nu och har lagt förslag om en ökad lokal arbetsrätt som ger mer makt till lokala fackföreningsledare och de lokala arbetsgivarna, förslag om regionalisering och förslag om mer lokal arbetsmarknadspolitik. Detta är några exempel på att regeringen är på väg åt ett visst håll, under snirkel och snorkel måhända, men ändå på väg. I den här frågan däremot tycker jag att regeringen tyvärr tar alldeles för stor hänsyn till det gamla monopolet och därför hamnar helt fel.

Jag anser, har agiterat för och på olika sätt stridit för att riksdagen borde ha låtit den tidigare ordningen vara i åtminstone fem till tio år till. Jag anser nämligen att slutmålet bör vara att friskolorna skall ingå i den kommunala självstyrelsen. På det viset blir det fullständigt naturligt. Men kommunerna måste ges tid att ändra sina rutiner och sin bokföring för att detta skall kunna genomföras. Vi skall inte bygga upp någon stor konflikt mellan kommunerna och medborgarna, för kommunen är sina medborgare och ingenting annat. Kommunen är sina medborgare, och alldeles självfallet är det så att om ett antal medborgare vill välja att gå i en eller annan skola är det det som gäller. Det handlar för den kommunala apparaten om att anpassa sitt bokförings- och redovisningssystem till det. Många kommuner har hunnit ganska långt i det, och det innebär inga större problem.

Regeringens ambition som kommer fram i det här betänkandet är för luddig för mig. Det är luddiga skrivningar om insyn. Det är luddiga skrivningar om negativa effekter. Det är ett osäkert läge. Detta kan klart tolkas så att vi är på väg in i ett system med ökad kontroll av hur man kommer fram till utbildningsresultat i stället för att mäta utbildningens resultat, som ju måste vara det enda intressanta. Vårt land behöver som jag ser det tio tusentals människor som på mängder av områden försöker förbättra sina resultat. Det är ju det det handlar om, och inte en kontrollapparat som skall gå in och se hur arbetet bedrivs.

Jag läser den här propositionen och det här betänkandet med så välviliga ögon som möjligt. Det har inte varit en alldeles lätt process att bestämma sig för att gå upp och agera på det sätt som jag gör. Men jag menar att man borde ha betonat och uppmuntrat utvecklingskraften mycket mer i stället för att som nu betona kontrollen och regleringen av något som inte är färdigt att regleras. Först måste den nya verkligheten på allvar tränga fram innan man anstränger sig för att hitta en ny reglering.

Huvudfrågan handlar inte heller om pengar, som jag ser det. På de mycket höga nivåer som vi talar om i Sverige finns det alldeles utmärkta förutsättningar att bedriva alldeles utmärkta skolor till 75–85 % av genomsnittskostnaden. Det vet jag. Varje vecka är jag på sådana skolor. Men det handlar om att de vuxna i skolan får vara beredda att arbeta litet mer och att släppa loss sin pedagogiska personlighet. Det handlar om att ungarna måste tränas till mer ansvar, och det handlar om att föräldrarna får vara beredda att ta på sig vissa praktiska aktiviteter. Det är inga problem. Huvudfrågan är inte ekonomisk. Huvudfrågan är i stället att ge dessa skolledare, lärare, entreprenörer, kreativa människor och föräldrar större frihet och uppmuntran. De skall ha frihet under ansvar.

Mot denna bakgrund, herr talman, kan jag omöjligt stödja majoritetens förslag. Jag kan inte heller stödja någon av reservationerna. Jag har läst reservation 8 ordentligt, men jag tycker att det även i den finns en

otydlighet när det gäller avgifter. Jag kommer därför att avstå från att rösta och trycka på den gula knappen i alla omröstningar och fortsätta att agitera för en annan politik.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

fristående skolor m.m.

Anf. 93 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är trevligt att Widar Andersson har gått upp i talarstolen och fört denna litet ovanliga ideologiska debatt. Den är litet udda i sammanhanget. Han sade att jag litet orättvist hade beskyllt Nils Lundgren för att vara nyliberal. Jag vet också att han brukar presentera sig som socialdemokrat. Men när jag talade om detta tänkte jag på de argument som han har fört fram i tidningar och annat och som är nyliberala, dvs. att de fristående skolorna skall ses som företag på den fria marknaden. Hans älsklingsliknelse är den som gäller Volvo och Saab, alltså parallellen till friskolorna och kommunerna. Den innebär att konkurrenten skall hållas utanför och att det inte på något sätt skall tas hänsyn till konkurrenten. Senast jag debatterade med honom tog han upp det förslag som han vill ha, nämligen en statlig skolpeng. Det sammanföll på alla punkter med det förslag som finns att läsa i Moderaternas budget i år, alltså den statliga skolpeng som Moderaterna har föreslagit. Det var skälen till att jag sade detta om Nils Lundgren.

Jag måste säga att ni antagligen har roligt på Friskolornas riksförbund, eftersom ingenting är sig riktigt likt med socialdemokrater som Nils Lundgren och Widar Andersson och med Beatrice Asks förre politiske sekreterare som kanslichef. Det är antagligen väldigt roliga debatter på det förbundet.

Jag skulle vilja få Widar Anderssons krav litet mer preciserade för att det skall bli riktigt intressant. Han säger att utbildningsresultaten skall mätas. Man skall inte tala om hur undervisningen skall gå till utan det skall mätas. Hur ställer sig Widar Andersson till t.ex. insynen? Tycker Widar Andersson att det är bra att kommunen har en insyn, eller hur skall mätningarna ske? Skall utvärderingarna vara obligatoriska eller hur är det tänkt? Accepterar Widar Andersson dessa delar i förslaget? Det är en konkret fråga. Sedan tycker jag att Widar Andersson överdriver själva kontrollapparaten. Den är ju inte särskilt utformad i det här förslaget. Och problemet med Skolverket har ju varit att man inte har skött tillsynen snarare än att man har varit för noggrann med detta uppdrag.

Anf. 94 WIDAR ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! För det första oroar och skrämmer kontrollapparater som inte är tydligt formulerade mig mer än sådana som är tydligt uttalade. För det andra tycker jag att kontrollen skall vara mycket starkare och tydligare när det gäller två väsentliga områden där vi i dag fallerar inte bara när det gäller friskolor.

Det handlar först och främst om att kontrollen av den som begär att få starta skola måste vara bättre än i dag. Som jag ser det bör det ingå vandelprövning och annat. De allra flesta friskolor är alldeles utmärkta. Det finns en del onödiga som har släppts in på arenan och som lurar föräldrar, och det finns risk för att de är ute efter att lura till sig skattepengar. För detta bör man ha en bättre kontrollapparat. Man bör över huvud taget ha en bättre kontroll av hur skolor startas och hur de skall ledas.

Det andra som vi måste ha en bättre kontroll över är utbildningens resultat, dvs. hur barnen klarar sig med de kunskaper och de sociala färdigheter som de vuxna på skolan ger dem. I det sammanhanget förmodar jag att vi bör fundera på examen och ökad kontroll.

Jag kan för Gunnar Goude berätta att vi förmodligen har lika roligt på Friskoleförbundets möten som ni en gång i tiden hade på Miljöpartiets möten innan ni stelnade till.

Anf. 95 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag kan tala om för Widar Andersson att vi fortfarande har mycket roligt i Miljöpartiet. Men jag kommer gärna på besök till Friskolornas riksförbund också.

Jag tycker att det som Widar Andersson nu tar upp är frågor som är intressanta, och man skall i fortsättningen diskutera hur detta skall se ut. Det är naturligtvis inte utformat i detalj. Det vore oärligt att säga att vi har ett bra system som är detaljutformat t.ex. för kontroll av vandel vid ansökningstillfället. Det skall bli intressant att få vara med och diskutera det i fortsättningen. Det har inte gjorts inför detta förslag. Jag nöjer mig med detta och hoppas att debatten fortsätter. Jag tycker inte att Widar Anderssons avståndstagande har varit så drastiskt.

Anf. 96 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna debatt även om jag har varit en intresserad lyssnare. Men när debatten börjar spåra ur fullständigt tycker jag ändå att det finns anledning att påpeka det. Jag tycker först och främst att Gunnar Goude skall be Friskolornas riksförbund om ursäkt därför att han beskyller människor som har engagerat sig för en bättre utbildning i vårt land för att vara nyliberaler. Han använder ordet som ett skällsord. Jag råkar veta att det finns människor och ganska många olika partier som arbetar inom Friskolornas riksförbund. Väldigt många av dem har arbetarrörelsens grundvärderingar som bas för sitt politiska agerande. När man gör denna typ av nidsbilder och stämplar människor agerar man ungefär som ett stort parti brukar behandla de människor som tänker litet annorlunda. Jag hade önskat att den här riksdagens yngsta parti hade förmått stå för något mer av förnyelse än vad som har visats i denna fråga.

Anledningen till att jag begärde ordet var att Gunnar Goude i ett inlägg tog upp en artikel som jag tillsammans med några andra skrev när utredningen om friskolorna presenterade sitt förslag. Jag har inte artikeln med mig till kammaren, så jag har inte kunnat läsa den igen. Men det som hade retat upp Gunnar Goude var att jag skrev att det handlade om en kommunalisering av friskolorna. Gunnar Goude, det är på följande sätt:

Det förslag som Gunnar Goude i dag står bakom handlar om att kommunens möjligheter att avgöra om en friskola skall godkännas eller inte ökar. Ylva Johansson har i debatten talat om friskolorna som en del av det lokala skolväsendet, vilket jag till stor del kan instämma i. Hon har också talat om det val som man gör när man väljer mellan fristående och offentliga skolor som ett val som skall vara likvärdigt. De fristående skolorna skall vara litet mer lika de offentliga. Det får inte vara så stora skillnader. Då hamnar man väldigt nära en situation där man kan använda

begreppet björnkram, om Gunnar Goude känner till det. Det innebär att man nästan kväver den som man omhuldar. Det är precis det som är risken med de förslag som nu läggs fram. Det talas om kommunal insyn. Vad det handlar om är ju att kommunerna ges ökade befogenheter att granska sina konkurrenter, de konkurrenter som dessutom är beroende av kommunens välvilja eftersom kommunen bestämmer bidragets storlek. Om en verksamhet granskas när det gäller om skolans existens är beroende av och om den ekonomiska verkligheten i en skola avgörs av kommunens skolstyrelse eller motsvarande, då ligger man mycket nära en kommunalisering. Jag står fullt ut för vad jag skrev i den artikeln, eftersom det är precis på det sättet som jag uppfattar detta förslag. Det är många som oroar sig över förslaget av det skälet, många små gröna skolor runt om i landet. Det finns människor från olika partier med olika politiska värderingar som t.o.m. har kämpat mot lokala politiker för att deras skola skall leva.

Jag kommer från Härjedalen. Vi har en friskola i Tännäs. Den finns där inte därför att befolkningen i Tännäs röstar på Moderaterna eller nyliberalerna, om nu sådana finns där. Den finns där därför att byalaget har samlat sig kring tron på skolan mitt i byn, trots att kommunen inte anser att man har råd eller lust att driva den skolan.

Det är de här små människorna som kommer att drabbas av det beslut som Miljöpartiet och Socialdemokraterna är beredda att fatta i dag. Det beklagar jag. Man skall veta att detta är en folkrörelse som har stor kraft och stort engagemang. Jag är övertygad om att debatten kommer att fortsätta. Vi är många som noga kommer att följa upp den.

Till sist skulle jag vilja säga några ord till Gunnar Goude. Det här förslaget, som riksdagen snart skall gå till beslut om, innebär enligt er så mycket positivt. Gunnar Goude sitter som kommunfullmäktigeledamot i Uppsala kommun. Kommunpolitiker skall man tro på, det har jag fått lära mig i debatten. Är Gunnar Goude beredd att lova här och nu att man i Uppsala kommer att se till att de fristående skolorna behandlas likvärdigt med de kommunala? Jag råkar nämligen veta att det finns bra friskolor i Uppsala som inte ens får sina kostnader täckta genom de bidrag som de får i dag. Det är väl sådant som Gunnar Goude nu i kraft av den här reformen kommer att ändra på. Det skall bli spännande att se vad som händer just i Uppsala kommun de närmaste månaderna.

Anf. 97 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Beatrice Ask börjar känna viss dragningskraft till talarstolen när de ideologiska skillnaderna börjar komma fram, och det tycker jag är bra.

Det finns två väldigt olika ideologiska bakgrunder till varför man skall stödja friskolorna. Den nyliberala är en – jag vet inte vilket ord jag skall använda för att det inte skall vara något förolämpande i det. Jag känner många trevliga och bra nyliberaler. Men nyliberalerna står alltså för en fri marknad där marknadskrafterna skall få vara den drivande kraften för utvecklingen. Här handlar det om skolorna. Man talar om kommunen som konkurrent i stället för att som Widar Andersson ha klart för sig att kommun betyder gemenskap.

I Miljöpartiet accepterar vi inte detta. Något påhopp på Friskolornas riksförbund är det inte fråga om. Däremot är det fråga om en blygsam

anmärkning mot den information som har gått ut från det förbundet, som jag tror är vilselett av politiker som har slarvat med sanningen när det gäller att beskriva förslaget och informera medlemmarna i förbundet. Man får bara beskrivningen av *en* ideologisk grund för friskolorna. Ingen skall tro att meddelanden från det förbundet går ut med beskrivning av varför Miljöpartiet värnar friskolorna.

Det är alldeles riktigt att det finns många ute i friskolorna som känner sig främmande inför sitt förbund. Det är en av olyckorna med den här kampanjen. Det kommer antagligen att ta rätt lång tid att återställa förtroendet för Friskolornas riksförbund, det enda förbund som friskolorna har. Jag har själv varit ordförande i styrelsen för en friskola och jobbat på en ungdomsgård i fem år, kan det här utan och innan och vet hur väl förbundet behövs. Men det får inte profilera sig hårt i politiska frågor utan skall vara neutralt för att alla skall kunna känna sig trygga i sitt förbund.

Anf. 98 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag utgår från att debatten mellan Gunnar Goude och Friskolornas riksförbund kommer att fortsätta.

Jag vill gärna säga att jag inte anser mig vara nyliberal utan konservativ i ordets absolut bästa bemärkelse, nämligen i den meningen att jag anser att man vid politiska beslut skall dra nytta av erfarenheterna. Och erfarenheten i svensk utbildningspolitik visar att om man vill värna rätten att välja skola och se till att fristående skolor kan växa och leva, behövs det garantier på nationell nivå. Annars blir rätten något som är beroende av i vilken kommun man har turen att bo i.

Anf. 99 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Det handlar inte bara om ens rätt, utan om tvås rätt. Hur är det med de kommunala skolorna? Hur är det med kommunala glesbygdsskolor? Det finns fler sådana än fristående.

Alla skolor skall ha samma rätt. Vi i Miljöpartiet värderar skolorna oavsett huvudman lika. Låt oss säga ett en fristående skola skulle vilja starta i en norrländsk glesbygdskommun, i en ort som ligger relativt nära två tre kommunala glesbygdsskolor och det skulle få till effekt att kommunen inte orkar med det hela utan blir tvungen att lägga ned glesbygdsskolorna. Skall då Skolverket säga ja till det därför att det skall vara fri etableringsrätt utan hänsyn till eleverna i de kommunala skolorna? Vi tycker inte det i Miljöpartiet. Vi tror att det ligger en risk i att släppa de krafterna lösa. Man bör se till det rätta för eleverna i det fallet.

Anf. 100 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Sanningens minut är tydligen nära, eftersom vi nu får veta vad som gäller, nämligen att om kommunfullmäktige i t.ex. Härjedalen anser att tännäsborna varken kan eller borde driva skola, då skall de inte heller få göra det. Tack vare den reform vi har haft har invånarna där från alla partier kunnat starta och driva en skola av god kvalitet. Och faktiskt har kommunen inte gått över styr ekonomiskt, utan t.o.m. klarat sig ovanligt bra för att vara en Norrlandskommun. Det är erfarenheten, och det är den erfarenheten ni miljöpartister inte vill ta till vara inför fortsättningen.

Anf. 101 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Nu är det dessbättre så att det inte är kommunen som har beslutsrätt. Vi har just konstaterat att enligt förslaget har kommunen, i stället för den nidsbild som ni har spridit, ingen beslutsrätt i frågan. Det är alltså Skolverket som neutral myndighet som har att fatta beslutet i frågan. Skulle inte friskolan vara nöjd med beslutet har man full överklaganderätt i svensk domstol. Närmare en neutral behandling tror jag inte man kan komma i det här landet. Jag tycker att den är fullt tillfredsställande. Det handlar inte alls om att lämna utrymme för några kommunala övergrepp enligt lagstiftningen.

Låt oss då försöka att tillsammans genomföra det här på ett sätt som gör att riskerna för skador blir så små som möjligt med tanke på de missuppfattningar som nu finns ute i landet om vad förslaget innebär. Jag ser gärna att de borgerliga partierna ställer upp och arbetar positivt i denna fråga. Det vore välgörande.

Anf. 102 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Skolverket skall ta hänsyn till om kommunen tycker att det är dyrt eller organisatoriskt besvärligt. Där hade Gunnar Goude fel.

Jag förstår att Gunnar Goude vädjar till oss alla att försöka minimera riskerna och skadorna med det förslag ni nu är beredda att driva igenom.

Anf. 103 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Jag har svårt att förstå på vilken punkt jag hade fel. Jag säger att kommunen inte har någon beslutanderätt. Skolverket däremot har att ta hänsyn till vad som händer med eleverna i det kommunala skolväsendet som helhet på lång sikt för att undvika negativa effekter. Där skiljer vi oss åt, det är alldeles riktigt.

Jag tycker att förslaget är bra. Beatrice Ask tycker att det är ett dåligt förslag, och längre än så kommer vi tydligen inte i det här läget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

AU5 Förslag till tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1995/96, Offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa (OTA)

Mom. 1 (tidigareläggning av offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, mp, kd)

Votering:

160 för utskottet

109 för res. 1

7 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

Fristående skolor m.m.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 135 s, 16 c, 9 v

För res. 1: 62 m, 20 fp, 1 v, 14 mp, 12 kd

Avstod: 1 s, 6 v

Frånvarande: 25 s, 18 m, 11 c, 6 fp, 6 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 2 (stimulansersättning)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

165 för utskottet

20 för res. 3

100 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 7 m, 18 c, 1 fp

För res. 3: 3 fp, 17 v

Avstod: 58 m, 1 c, 16 fp, 13 mp, 12 kd

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 c, 6 fp, 5 v, 5 mp, 3 kd

Karin Falkmer (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Kerstin Heinemann (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Mom. 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU3 ILO:s konvention och rekommendation om deltidarbete

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

258 för utskottet

17 för res. 1

14 avstod

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 67 m, 20 c, 20 fp, 12 kd

För res. 1: 17 v

Avstod: 14 mp

Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 3 kd

UbU4 Fristående skolor m.m.

Mom. 1 (skolans värdegrund)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:
188 för utskottet
99 för res. 1
2 avstod
60 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 20 c, 17 v, 14 mp
För res. 1: 67 m, 20 fp, 12 kd
Avstod: 2 s
Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 2 (kravet att fristående skolor skall vara öppna för alla)

1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kd)

Votering:
168 för utskottet
119 för res. 2
2 avstod
60 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 17 v, 14 mp
För res. 2: 67 m, 20 c, 20 fp, 12 kd
Avstod: 2 s
Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 6 (bidrag till fristående skolor på grundskolenivå)

1. utskottet
2. res. 8 (m, c, fp, kd)

Votering:
168 för utskottet
119 för res. 8
2 avstod
60 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 17 v, 14 mp
För res. 8: 67 m, 20 c, 20 fp, 12 kd
Avstod: 2 s
Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 14 (uppföljning och utvärdering av fristående skolor)

1. utskottet
2. res. 16 (m, c, fp, kd)

Votering:
168 för utskottet
118 för res. 16
3 avstod
60 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 137 s, 17 v, 14 mp
För res. 16: 67 m, 19 c, 20 fp, 12 kd
Avstod: 2 s, 1 c
Frånvarande: 22 s, 13 m, 7 c, 6 fp, 5 v, 4 mp, 3 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om samlad votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att utbildningsutskottets betänkande UbU5, finansutskottets betänkanden FiU6 och FiU7, justitieutskottets betänkande JuU2, lagutskottets betänkande LU5 samt försvarsutskottets betänkande FöU2 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Vissa skolfrågor

8 § Vissa skolfrågor

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU5
Vissa skolfrågor (prop. 1995/96:206)

Anf. 104 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Vi har nyss hört om Socialdemokraternas och Miljöpartiets uppgörelse om att bygga hinder för föräldrars och elevers möjlighet att välja skola. Den kreativitet som den borgerliga regeringens valfrihetsreformer skapade i och med skolpengen kommer nu att kväsas genom hinder och utrymme för kommunalt godtycke.

I det betänkande som vi nu skall diskutera går vad jag vill beteckna som en nedrustning av svensk utbildning vidare. Regeringen föreslår exempelvis ett slags kommunarrest för gymnasieelever. Den möjlighet som elever haft att välja utbildning vid en lokalt profilerad utbildning i en annan kommun tas bort. I fortsättningen är sådana utbildningar bara till för elever som bor i kommunen. Den elev som haft oturen att bo i fel kommun får stanna hemma, oavsett vilken utbildning man kanske efterfrågar.

Gymnasieskolor som vågat och som haft förmåga att utifrån lokala förutsättningar forma ett spännande utbildningsalternativ får visserligen fortsätta att göra sådant, men bara om de kan intressera tillräckligt många elever hemmavid för alternativet. Mer originella idéer kommer knappast att ha en chans i det systemet. Det är lika illa att bara elever som bor i rätt kommun skall kunna välja. Det är som om det krävs att man skall ha rätta föräldrarna för att få en chans.

Ni socialdemokrater skapar med den här typen av åtgärder segregation och minskar möjligheterna till social rörlighet, något som jag tror behövs om det framtida samhället skall bli bättre.

I propositionen kritiserar regeringen kommunerna för att de har varit kreativa. Det finns i dag närmare 500 lokala grenar. Regeringen påstår också att kvaliteten på vissa utbildningar är för låg. Jag vet inte om det är sant. Men om det är så, varför höjer ni då inte kraven på utbildningarnas kvalitet och kraven på kommunerna i stället för att stoppa elevernas valmöjlighet? Om svensk utbildning skall utvecklas är det viktigt med mångfald, kreativitet och skaparkraft. Vi har för litet av den varan, inte för mycket.

I det här betänkandet föreslås också "en smärre ändring vad gäller behörighet till program i gymnasieskolan". Denna "smärre ändring" innebär att det vid antagning till gymnasieskolans nationella program inte längre skall vara ett krav att man har godkänt betyg i ämnet svenska. Betyg i ämnet svenska som andraspråk är tillräckligt, skriver regeringen. Det är inte sant.

Förra veckan larmade Stockholms skolinspektörer i tre stora rapporter om de stora problem som gymnasieskolan har med elevernas bristande förkunskaper i svenska. Man räknar med att 20–30 % av de elever som kommer till gymnasiet har en läsförmåga som motsvarar högst vad som gäller för årskurs 7 i grundskolan. Var femte elev vid de yrkesinriktade programmen underkänns enligt denna undersökning, som omfattar 5 000 elever, i den första kursen i ämnet svenska på gymnasiet.

Många elever som det rör är elever med invandrarbakgrund. Det är naturligtvis ett gigantiskt problem. Det krävs en rad insatser och olika åtgärder för att komma till rätta med det. En sak är jag dock alldeles övertygad om: Regeringens förslag att ta bort kravet på betyget Godkänd i ämnet svenska är fel. Det är fel signal till de elever som har det jobbigt med språket, och det är fel signal till dem som klarar sig ganska bra på svensktimmarna.

Problemet är att med ert förslag kommer kunskapsklyftorna och segregationen att ytterligare öka. Det är ett av de allvarligaste hoten i den här staden, men också på många andra håll. Regeringen ger sig inte på ämnet svenska bara på det här viset. Enligt betänkandet vill ni också ta bort reglerna om två betyg i svenska på gymnasiet. Därmed minskar man betydelsen av ämnet svenska ytterligare. Jag anser att regeringen med den här typen av förslag tonar ned kraven på kvalitet i undervisningen samt kraven på goda studieresultat. Det är en olycka för ett land som halkar efter internationellt också när det gäller utbildning. Det spelar liksom ingen roll hur många vuxenutbildningsplatser ni socialdemokrater inrättar, om grunden för kunskaper degraderas.

Herr talman! Vi har tidigare talat om detta här i kammaren, men propositionen gör det nödvändigt att återigen ta upp de problem som skolan har att skapa tillräckligt goda kunskaper i naturvetenskapliga ämnen. Även här tänker regeringen fel. I den 70-talspyttipanna som betänkandet *Vissa skolfrågor* utgör föreslår man nämligen återinförande av blockbetyg i NO- och SO-ämnena. Är det för att skyla över skolans tillkortakommanden som ni socialdemokrater föreslår att skolorna inte längre skall behöva ge separata betyg i fysik, kemi och biologi eller i geografi, historia, samhällskunskap och religion?

Prot. 1996/97:17
23 oktober

vissa skolfrågor

Spåren förskräcker. Vi har provat blockbetyg förr, och vi vet att risken är uppenbar att ämnen trillar bort, att elever inte ens får de grundläggande kunskaperna i något eller några av de ämnen som läroplanen förutsätter. I dessa tider, när det är så vanligt att lärare saknar behörighet för undervisning i de ämnen som de undervisar i, anser vi moderater att tydliga anvisningar om kunskapsmålen måste finnas och att undervisningen skall följas upp.

Det här handlar inte om huruvida man skall arbeta ämnesintegrerat, huruvida man skall samarbeta över ämnesgränserna eller hur man undervisar, utan det handlar om att kursplanerna gäller och att undervisningsresultaten skall följas upp utifrån de målen. Det handlar om vilken omsorg vi i Sveriges riksdag vill lägga på att se till att eleverna får de kunskaper som vi har sagt att vi anser nödvändiga för framtiden.

Avslutningsvis medger inte tiden just nu att jag går in på regeringens svårigheter att bestämma sig när det gäller skolstart och samarbetet mellan barnomsorg och skola. Frågan lär delvis ha fastnat mellan Kommunförbundet och Finansdepartementet, och det känns inte särskilt meningsfullt att debattera ett icke-förslag.

Vad vi moderater anser om betydelsen av tidig inläring och om samarbetet mellan barnomsorg och skola framgår emellertid av betänkandet och av de motioner som vi har väckt under allmänna motionstiden.

Herr talman! Jag yrkar formellt bifall enbart till den första reservationen, av hänsyn till kammarrens arbetsbelastning. Däremot anser jag naturligtvis att alla de moderata synpunkterna kan vinna kammarrens gillande.

Anf. 105 MARIE WILÉN (c):

Herr talman! Jag tänker ta chansen att något diskutera "icke-förslaget". Jag är besviken för barnens skull över att den socialdemokratiska regeringen valt att inte föreslå införande av tioårig grundskola med start vid sex års ålder; en tioårig grundskola som så väl behövs inför det kunskapsintensiva 2000-talet, som ligger framför oss. Jag tror dessutom att det hade varit möjligt att få en hyfsat bred majoritet här i riksdagen för ett sådant förslag.

Den socialdemokratiska regeringen verkar i stället ha gjort sitt ställningstagande tillsammans med Kommunförbundet. De har tillsammans försökt bedöma vad kommunerna vill, vilket är värdefullt, men man har inte vägt in vad som är bäst för barnen och deras utveckling.

Socialdemokraternas och Kommunförbundets gemensamma bedömning verkar dessutom vara felaktig, då Lärarnas Riksförbund i måndags presenterat en undersökning som säger att en majoritet av kommunpolitikerna anser att grundskolan bör vara tioårig. Jag tror också att resultatet blir detsamma, om man med kommunfolket verkligen diskuterar hela frågan, både ekonomin och barnens behov.

Den socialdemokratiska regeringens ställningstagande verkar alltså inte bara vara felaktigt utifrån barnens behov utan också utifrån vad en majoritet av kommunalpolitikerna egentligen vill.

Det känns som om socialdemokraterna än en gång låtit barnen komma i andra hand, precis som 1991, då man införde en flexibel skolstart med ett förslag som inte var genomarbetat utan främst lanserades som en besparingsåtgärd.

Det är viktigt att man inom socialdemokratien tänker igenom det här och försöker att inte gå miste om möjligheten att på ett lugnt och planerat sätt införa tioårig grundskola inför 2000-talet. Det är dags för skolministern att försöka sent omsider rätta till det som blivit fel.

Centerpartiet föreslår en tioårig grundskola med skolstart vid sex års ålder. Det gör vi för att få en likvärdig verksamhet över hela landet, med en metodik och pedagogik som passar sexåringarna, och för att se till att alla barn får samma förutsättningar. Med utgångspunkt i att elevkullarna just nu är stora föreslår vi att den tioåriga grundskolan skall införas senast år 2000.

Vi har som svar på propositionen utvecklat våra tankar på hur en tioårig grundskola skulle kunna utformas, och jag vill, herr talman, redogöra för detta i kammaren.

Vi anser att diskussionen om skolstartsåldern skall utgå från vad som är bäst för barnen och deras utveckling. Ställningstaganden om hur skolan skall utformas skall grundas på barns utveckling och sätt att lära. En tidigare lagd skolstart är motiverad förutsatt att den utökade tiden nyttjas till att ge barn bekräftelse på att de kan lära och ger barnet den tid det behöver för att lära.

En bred samverkan mellan sexårsförskolan, skola och fritidshem har vuxit fram i kommunerna de senaste åren, och det är mycket positivt. Man har prövat olika former av verksamhet. Några har behållit sexåringarna inom förskolan, andra försöker integrera sexåringarna i grundskolan. Man har arbetat fram en metodik och pedagogik som passar sexåringarna. Erfarenheterna är positiva, men visst har det varit turbulens i verksamheten under förändringstiden.

Vi tror att samarbetet mellan förskola och skola är av stor betydelse för barnen och för utvecklingen av både förskolans och grundskolans verksamhet. Skilda personalkategorier med olika pedagogiska uppgifter kompletterar varandra i det pedagogiska arbetet. Samarbete och samordning mellan förskola och grundskola tillför bredare kompetens, vilket medför större bredd och mer varierad inriktning av verksamheten. Förskolans arbetssätt kommer grundskolan till del, och grundskolan kan möta eleverna ett år tidigare.

Estetiska och rörelseinriktade aktiviteter varvade med läsförberedande moment ger barnen en stimulerande helhet. Dessutom ges utrymme för barns naturliga behov av lek och rörelse. Övergången mellan förskolans och grundskolans arbetssätt sker successivt. Vi vill med detta nå en skola som möter barnen i stället för att barn möter skolan. Det är en skolform som vi tror är bra för alla barn, men kanske mest för barn som har det svårt och inte klarar skolarbetet i dag.

Det finns många exempel ute i landet. För drygt en vecka sedan träffade jag lärare och skolläda från Skövde kommun. Där berättade en lärare hur en pojke lyste av glädje när denne plötsligt i februari fick bokstäverna att falla på plats och bli ord. Läraren sade att det givetvis var långt efter det att andra barn i klassen hade klarat det, men hon kände att hon tack vare att man i Skövde jobbade på ett integrerat sätt hade möjligheter att stödja den här pojken på ett vis som hon kanske inte skulle ha haft i den vanliga skolan. Hon ser integreringen av förskola och skola som ett bra sätt att hjälpa dem som kanske har litet svårare för sig.

Det skall också finnas möjlighet för barn att ha en dålig dag – det har ju nästan alla barn ibland. Fritidspedagog, förskollärare och lärare skall kunna hjälpas åt att finna en form som gör att det kan fungera.

Detta arbetssätt förändrar givetvis synen på bildning och kunskap. Det får givetvis också konsekvenser för synen på läraren och lärarrollen. Om man har synen att barnet är det forskande barnet som självt söker kunskap genom att ställa frågor, så behövs det en handledare och en vägledare, inte en föreläsare. Det förutsätter att läraren själv intar en forskande hållning i förhållande till barnets arbete, för att han eller hon skall kunna vara det stöd som barnet behöver.

Med vårt förslag om tioårig grundskola, där olika lärar- och personalkategorier samarbetar i en gemensam sammanhållen skolgång, kommer fortbildningen att få en framträdande roll. Vi tror att det är viktigt. Den måste överbrygga de skilda arbetssätt och pedagogiska modeller som finns. Den måste sträva efter att utveckla och ta till vara varje personalkategoris kompetens i det gemensamma arbetet. Var och en är professionell utifrån sin yrkesroll. Förskolläraren skall inte vara grundskollärare eller vice versa.

När det gäller den framtida utbildningen av förskollärare och grundskollärare är det önskvärt att samarbetet och samordningen utvecklas med tanke på de förändrade krav som hänger samman med en obligatorisk skola för sexåringar.

Herr talman! Jag har här skisserat våra tankar på hur en tioårig grundskola skulle kunna utformas. Jag har, som jag tidigare sade, träffat företrädare för Skövde kommun och Skurups kommun, där de ligger i frontlinjen vad gäller detta arbete. De är mycket besvikna över att det inte i dag finns ett förslag här i riksdagen. I Skövde kommun t.ex. arbetar de i alla fall vidare och säger: Då inför vi en tioårig grundskola. Det har de också gjort.

Jag vill yrka bifall till reservation 3.

Anf. 106 OLA STRÖM (fp):

Herr talman! Jag sade i den tidigare debatten att detta är en mörk dag för skolpolitiken i Sverige. Det gäller även i det här ärendet. Beatrice Ask sade att vi inte skulle ha en debatt om ett icke-förslag när det gäller den tioåriga obligatoriska grundskolan. Men icke-förslaget, och där instämmer jag mycket i vad Marie Wilén säger, är just det som är problemet. Vi i Folkpartiet är oerhört angelägna om att snart få se ett förslag på riksdagens bord om införande av en tioårig obligatorisk skola med sexårsstart. Vi har flera goda argument för detta.

Man måste ha klart för sig att skolan förmodligen är det mest kraftfulla instrument som vi har i politiken för att uppnå ett mer jämlikt samhälle, där människor ges mer jämlika och rättvisa villkor i livet. Skolan kan ge kunskapen till barn och ungdomar som gör att tilliten till dem själva och deras förmåga att orientera sig i en alltmer komplicerad värld blir bättre. Allt detta är vi säkert ganska överens om, så jag säger det inte i polemik. Men vi måste på något sätt verkligen tillerkänna skolan denna funktion. Skolan är inte bara ytterligare ett politiskt område, utan skolan är ett av de absolut viktigaste områdena för oss att hantera.

En reform som bygger på att alla barn i Sverige skall kunna börja i skolan tidigare är något som är oerhört angeläget i dag. Vi får ju i dag

larmrapporter från skolan om att alltför många barn och ungdomar inte klarar av att få de grundläggande kunskaper som vi har ställt krav på skolan att ge eleverna. Av olika anledningar klarar man inte av detta. Dessa barn och ungdomar befinner sig i en väldigt besvärlig situation. De som går vidare till gymnasiet, vilket de flesta gör, får väldiga problem. Men framför allt drabbas dessa barn och ungdomar av dåligt självförtroende, och lusten att lära, som är så viktig för all inläring, riskerar att gå förlorad.

Det är viktigt att vi nu får en reform som till skillnad från tidigare grundskolereformer ger mer tid för barnen och mer tid för lärarna att skapa en individuell utbildning för varje elev. På det sättet kan lärarna möta varje elev på rätt nivå. Det är detta som är det absolut mest angelägna. Vi får inte nu skapa ännu mer ämnesträngsel i skolan, utan lärarna måste ges mer tid för att förmedla de grundläggande kunskaper som vi tycker att eleverna skall ha när de lämnar grundskolan. Som jag var inne på tidigare måste vi ta vara på att barnen när de är små har den största lusten att lära och är mest receptiva.

Vi skulle gärna vilja gå ytterligare ett steg, så att man inom förskolans ram lyfter fram de goda exemplen när det gäller pedagogisk utveckling även för de mindre barnen, kanske ned till tre- eller fyraårsåldern. Det skulle kunna utgöra en norm för vår syn på utbildning i Sverige. Det får bli en senare reform, men det viktiga är att en sådan reform kommer till stånd. Vi ser fram emot ett sådant förslag på riksdagens bord.

När jag tidigare har tagit upp denna fråga har Ylva Johansson sagt att det i första hand är ett finansiellt problem och att Kommunförbundet har gjort beräkningar som visar att det skulle bli för dyrt. Det är svårt att gå in i en debatt om detta, för det är klart att man måste lyssna på Kommunförbundet. Men jag tycker ändå att man skall ta Kommunförbundets beräkningar med en nypa salt. Det finns ju skäl för Kommunförbundet att inte göra kostnadsberäkningarna på ett sätt som gör att de riskerar att få mindre resurser för att starta reformen. Även om det krävs resurser för att dra i gång reformen är den likväl behjärtansvärd. Dels är det bra om den startas tidigt, dels sparar den i förlängningen resurser åt samhället genom att barnen får större chans att inhämta baskunskaperna. I dag ägnas oerhört mycket resurser, kraft och tid åt att försöka reparera skadorna för dem som i vuxen ålder skall försöka återskaffa sig de kunskaper som de inte fick i grundskolan.

Herr talman! Jag skall kort ta upp några andra frågor som också är oerhört viktiga, vilka Beatrice Ask också var inne på. Vi tycker att resonemanget om en renässans för blockbetyg är väldigt märkligt. Jag tror att det är stor risk för att bedömningarna blir grumliga. Vad är det för kunskaper som bedöms? Vad representerar blockbetyget för kunskaper i de olika ämnena? Det är ju inte på något sätt något motsatsförhållande mellan blockbetyg och samarbete mellan ämnesgränserna.

När det sedan gäller att ta bort kravet på godkänt i svenska tror jag att det är ett utslag för vad man skulle kunna kalla för missriktad välvilja. Man vill så väl att flera skall bli godkända och skall kunna gå vidare. Men det som är väsentligt är ju faktiskt vilka kunskaper man har. Det skall inte dribblas bort med ett nytt betygssystem. Det vore mycket olyckligt om det blev så.

Avslutningsvis tycker vi att det är mycket angeläget att gå vidare med målstyrningen, inte minst i gymnasieskolan. Riktvärdena som styr timplanen kan tyckas vara en inte alltför stor fråga, men för dem som jobbar i verksamheten är det en mycket stor fråga. Vi skall ha tillit till skolornas förmåga att klara av sådant här själva. Det väsentliga för oss politiker är att mäta och utvärdera resultaten.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 10 och 8.

Anf. 107 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! När vi debatterar skolfrågor i kammaren rör det sig ofta om både stort och smått samtidigt, och det blir lätt en litet spretig debatt. Jag skall i alla fall kommentera en del av frågorna, och jag börjar också med sexårsstarten. Det handlar alltså om det förslag som inte blev av, förslaget om obligatorisk sexårsstart. I andra frågor händer det att vi är väldigt kritiska till att regeringen inte kommer till skott, men i det här fallet vill jag gärna betona att vi är positiva till att det här förslaget åtminstone skjuts på framtiden.

Ibland är det viktigt att skynda långsamt. För sexåringar utvecklas i dag runt om i landet verksamhet som verkligen anpassas efter lokala förhållanden. Integrationen i skolan byggs successivt upp, fortbildningsbehov som gör sig gällande, t.ex. för att samordningen mellan olika personalkategorier skall fungera, tillgodoses och lokaler anpassas efter de nya behoven. Föräldrarna avgör själva om de vill att barnen skall delta eller inte. En flexibilitet som är mycket ovanlig för den svenska skolan håller på att växa fram underifrån, och goda exempel kan på det sättet spridas till kommuner som ännu inte har kommit så långt med sitt integrationsarbete.

Barn är olika, och skolmognaden inträder inte samtidigt för alla barn. Under hela skoltiden kan mognadsåldern skilja sig flera år mellan barn som på papperet är lika gamla. Vi tror att en flexibel skolstart är det bästa sättet att redan från början erkänna detta och ta hänsyn till de individuella skillnaderna. Det blir då naturligt att man lär sig läsa, skriva, börja med ett främmande språk osv. i sin egen takt – inte för att man fyllt sex, åtta eller tio år. Det är även viktigt att påpeka att den pedagogiska verksamhet för femåringar som i dag bedrivs i vissa kommuner i fortsättningen bör vara frivillig för både föräldrar och kommuner.

Herr talman! De allra flesta går i dag i skolan i tolv år. Utvecklingen i samhället gör att det kommer att krävas många ytterligare år på skolbänken efter dessa tolv. Att lära sig nytt under hela livet blir nödvändigt för att hänga med i samhället och på arbetsmarknaden. Men att grundskolan utökas med ett år till tror jag inte är någon självklar del i den utvecklingen. Det handlar i stället om att kvaliteten under de nio åren måste höjas, så att varje elev som lämnar grundskolan verkligen gör det med både de baskunskaper och den sociala kompetens som läroplanens mål anger. För det kan vissa elever mycket väl behöva ett extra år, men den möjligheten finns i så fall redan i dag. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Regeringen har också aviserat att ett gemensamt måldokument för den allmänna förskolan, grundskolan och skolbarnomsorgen skall tas fram. Det är ju inte så länge sedan måldokumentet för grundskolan antogs av riksdagen. Nu pågår arbetet med att implementera det nya måldokumentet för fullt i skolan. Lärare vidareutbildas och ett antal utvecklingsprojekt

pågår. Skolministern har dessutom uttalat att hon inte tänker riva upp läroplansbesluten. Vi räknar därför med att de mål och riktlinjer som riksdagen enats om när det gäller grundskolan inte ändras för att det blir ett gemensamt måldokument för den allmänna förskolan, grundskolan och skolbarnsomsorgen.

Det är också viktigt att de olika verksamheternas karaktär av dels plikt och dels frivillighet kommer att framgå av måldokumentet. Det får inte vara så att de som inte deltar i en verksamhet står utanför något som i praktiken uppfattas som ett obligatorium, även om det inte är så på papperet.

Sedan vill jag ta upp blockbetygen. Regeringens förslag om att nu igen sammanfatta betygen i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen i ämnesblock säger också vi kristdemokrater ett bestämt nej till. Det är självklart att det är positivt att undervisningen i de olika ämnena integreras. Det görs ju nästan överallt, och det har gjorts oavsett hur betygssystemet har sett ut, men det finns minst två skäl att avvisa gemensamt betyg. Det kan vara så att en elev har ett alldeles speciellt intresse för ett av ämnena och vill satsa mer på det. Då borde det också kunna avläsas i betyget. Det kan också vara tvärtom, alltså att en elev har väldigt svårt för ett av ämnena. Då skall inte det påverka hela blockbetyget.

Ett ännu viktigare skäl är dock att betyg i varje enskilt ämne garanterar att varje ämne också verkligen får sin rättmätiga del av tiden. För några år sedan gjorde man en utvärdering av det dåvarande mellanstadieets blockundervisning. Det fanns inga betyg då, men det fanns blockundervisning. Då kom man väldigt tydligt fram till att speciellt naturkunskap och religionskunskap eftersattes i förhållande till historia och geografi i de årskurser där de ingick i samma block. Det var väldigt tydligt. Det berodde på olika faktorer, t.ex. att lärarna inte hade tillräcklig utbildning för eller tillräckligt intresse av just dessa ämnen eller att de inte tyckte sig hinna med. Är det på det viset så måste detta lyftas fram och inte döljas genom att alla ämnen ingår i ett gemensamt betyg när man sedan kommer upp i högre årskurser. Vi vill bestämt säga nej till att detta återinförs.

Jag vill också tala litet om svenskan som andraspråk. För att bli antagen till gymnasiet krävs det att man har godkänt betyg i svenska, engelska och matematik. När svenska som andraspråk infördes för elever med invandrarbakgrund, var tanken att detta skulle underlätta för dem att snabbt lära sig tillräckligt mycket svenska för att kunna läsa både svenska och övriga ämnen tillsammans med andra elever. Regeringen har valt att göra svenska som andraspråk till kärnämne på gymnasiet och cementerar på det sättet skillnaderna mellan elever med svenska som förstaspråk och elever med svenska som andraspråk. Att godkänt betyg i svenska som andraspråk skall räcka för tillträde till gymnasiet är naturligtvis en konsekvens av samma synsätt. Vi kristdemokrater delar inte det synsättet, och vi vet att många invandrare inte heller gör det.

Om integreringen i samhället skall fungera är det inte alla *yttre* tecken på olikhet som måste bort. Att en använder turban och en annan inte behöver inte vara något problem, men en sak måste alla ha gemensamt, och det är språket. Den som inte lyckas lära sig sitt nya hemlands språk är dömd till utanförskap på förhand. Därför måste alla, jag säger alla, resur-

ser sättas in i grundskolan för att även barn med invandrabakgrund skall ges en reell möjlighet att få ett godkänt betyg i svenska.

Svenskan måste tränas i alla ämnen, alla lärare måste utbildas och göras medvetna om vilken betydelse praktisk träning och tillämpning har. Språkundervisningen för föräldrar måste också förbättras så att barnen redan tidigt får möjlighet att prata såväl svenska språket som sina modersmål hemma. Mycket mer kan alltså göras – och måste göras! Ett gemensamt språk minskar risken för segregation och är den bästa garantin för en positiv integration. Tyvärr väljer regeringen som vi ser det fel väg för att fler invandrare snabbare skall lära sig svenska. Jag yrkar bifall till reservation 9.

När det slutligen gäller de timplansjusteringar för gymnasieskolan som regeringen föreslår, så tycker vi att det är en bra förändring. Timplanerna har visat sig vara alltför styrande för undervisningen, och en öppnare reglering av hur de skall tillämpas är välkommen. Elevens behov av tid för att uppnå de fastställda målen för en kurs måste vara det som är styrande, ingenting annat. Vissa behöver mer än den garanterade nivån, andra mindre. Det orosmoln som vi kan se är att ekonomiskt trängda kommuner utnyttjar avregleringen till att minska undervisningstiden generellt. Därför är det viktigt att påpeka att man måste följa upp denna förändring noga, så att den inte leder till kvalitetssänkande besparingar i stället för till den flexibilitet som den enligt förslaget är tänkt att göra.

Anf. 108 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det har sagts tidigare att detta betänkande tar upp väldigt många olika frågor som alla har det gemensamt att de handlar om skola och studiefrågor men som annars inte i alla delar har så mycket med varandra att göra. Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag till samtliga reservationer.

Utskottet skriver först i sin sammanfattning att det inte har något att erinra mot vad regeringen anfört om integration av förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg. Det är inte direkt någon överdrift. Jag skulle vilja påstå att vi egentligen vill *understryka* vikten av att dessa verksamheter närmar sig varandra. Skrivningen visar mer på det sedvanliga sättet att vara väldigt försiktig när det gäller att uttrycka sig än på en värdering av hur vi ser på frågorna. Vi ser det som väsentliga steg på en väg.

Beatrice Ask sade att det inte var någon idé att resonera om det här förslaget, eftersom det är ett icke-förslag. Jag vill påminna f.d. skolministern om att det ändå är ett steg på vägen. Under Beatrice Asks tid som skolminister togs det inga steg alls på vägen. Tvärtom motsatte hon sig mycket verksamt att det skulle utarbetas ett gemensamt måldokument, som ändå är grunden för en samverkan mellan förskola och skola.

Det är i dag glädjande att konstatera att vi i denna kammare kan bli överens om att det är bra att det kommer fram ett måldokument. Det förefaller som att det enbart är moderaterna i socialutskottet som hyser någon slags tveksamhet mot detta. Jag tycker att det är bra att vi har kommit så långt. Det är en väldigt konstig gräns som finns, eller i vart fall har funnits, ute i organisationerna förvaltningsmässigt och i de politiska organen. Den är helt på väg att försvinna ute i verkligheten.

De allra flesta kommunerna har insett att förskola och skola måste ges förutsättningar att närma sig varandra och samverka. De yttar sig i dag

alltsom oftast både i gemensam politisk ledning för verksamheten och förvaltningsmässigt. Det ser väldigt olika ut på olika ställen. Men syftet är hela tiden detsamma, nämligen att se till att varje barns nyfikenhet och vilja att lära tas tillvara oberoende av när lusten väcks. Förskolans och skolans olika kompetenser skall samverka för att ge barnen den bästa möjliga starten.

Staten har hittills inte riktigt hängt med i utvecklingen. När den nya läroplanen för grundskolan antogs för tre år sedan hade det varit ett utmärkt tillfälle att utforma ett gemensamt måldokument. Det ville inte den dåvarande majoriteten, och det blev inte heller något dokument. Mot bakgrund av att kommunerna ändå har avskaffat eller håller på att avskaffa den gamla sektoriseringen kan det tyckas att det inte gjorde så mycket. I en mening ligger det någonting i det som Inger Davidson säger. Det har inneburit att man har prövat olika modeller, och det har gett oss kunskaper och erfarenheter.

Men det har också inneburit och innebär alltså att det finns en stor osäkerhet om hur verksamheten skall se ut och vad det är för regler som gäller. Det har också yttrat sig i att barn i olika kommuner har vitt skilda förutsättningar. Dessutom tror jag att det har gjort att vi har försatt viktig tid när det gäller utbildning och fortbildning av personal.

Nu får vi ett nytt gemensamt måldokument för den allmänna förskolan, skolan och skolbarnomsorgen. Det skall presenteras av kommittén tidigt nästa år. Det är bra att vi så här långt är överens. Det för oss i praktiken väsentligt längre mot bättre uppväxtvillkor för barn och ungdomar. Vi löser visserligen inte nu frågan om skolstart. Men i praktiken innebär det ändå att vi väsentligen stärker den pedagogiska verksamheten för alla barn från sex års ålder och uppåt.

Jag ser detta som ett första steg på en väg som leder fram till en förstärkt pedagogisk verksamhet för alla barn. Ett gemensamt måldokument är grunden för och kommer att underlätta för kommande steg när ekonomi och andra resurser tillåter det. Jag är inte alls förvånad över LR:s undersökning har gett det resultatet. Jag är snarast förvånad över att det inte är fler som säger sig vilja ha en tioårig grundskola och skolstart vid sex års ålder.

Undersökningen har dock inte ställt nästa fråga. När den har frågat om vad man tycker om ekonomin säger en överväldigande majoritet att man tror att det blir dyrare, och därom tvistar de lärde. Men nästa fråga är inte ställd, nämligen den om prioriteringar. Det är klart att det också handlar om resurser. Jag kan i stort instämma med Marie Wiléns många kloka synpunkter om verksamheten för barn och ungdomar. Men det är också nödvändigt att man också kan skaffa fram resurserna när man säger att man vill göra en förändring. Där är vi inte riktigt än.

Jag vill också inledningsvis ta upp en del av de andra synpunkter som har kommit fram i meddebattörernas inledningsanföranden. Det gäller först frågan om svenska som andra språk som en grund för tillträde till gymnasieskolan. Vi menar att det är kunskapen i svenska i sig som är viktig för att en elev skall kunna tillgodogöra sig undervisningen i gymnasiet. Det är inte vägen fram till de kunskaperna som är viktig.

Det är inte så att vi menar att det är oviktigt att elever kan svenska. Det är naturligtvis viktigt. Kan de inte det har de inte möjligheter att följa undervisningen i gymnasieskolan. Med den nya läroplanen och de nya

kraven på uppföljning och betyget Godkänd blir situationen en helt annan. Svenska som andra språk finns som ämne därför att vi menar att elever med invandrabakgrund därmed lättare kan lära sig svenska språket med delvis en annan metodik och delvis ett annat innehåll.

Trodde vi inte att det var på det sättet skulle vi inte behöva ha två svenskämnen, utan då hade vi bara ett. Att säga att den som har lärt sig svenska genom att läsa det som andraspråk skulle behöva börja om och komplettera i det andra ämnet som heter svenska skulle göra det till en mycket tung uppgift för många invandrarelever.

Jag vill också ta upp frågan om de lokala grenarna. Beatrice Ask beskrev det i sitt inledningsanförande som kommunarrest. Det är ett tonläge som jag blev litet förvånad över. Kommunarrest används i helt andra sammanhang. Sanningen är den att både vi socialdemokrater och moderaterna verkar vara tämligen överens om att vi behöver göra någonting för att råda bot på en situation som hotar att utvecklas till att kommuner och skolor använder lokala grenar som ett tillhygge för att konkurrera om eleverna.

När jag läser den moderata reservationen kan jag inte upptäcka någonting annat än att Moderaterna vill att det uttryckligen skall stå att det är Skolverket som skall ta ställning till vilka lokala grenar som skall få ha riksrekrytering. Det är egentligen ingenting annat än det som ligger i utskottsmajoritetens förslag. Där står att det är regeringen eller den myndighet som regeringen tillsätter som skall göra det. Jag föreställer mig att det inte kan vara någon annan än just Skolverket.

Att det är nödvändigt att göra någonting i denna situation är alldeles klart. Det finns i dag nästan 500 lokala grenar. Skolverket har sagt att inte ens hälften uppfyller kraven enligt gymnasieförordningen. Det kan knappast vara bra. Det visar sig också att innehållet i många av de lokala grenarna mycket väl skulle kunna rymmas i de nationella grenarna.

Det är inte någon bra situation när man på det här sättet slåss om eleverna över kommungränser. Det ger en yvighet i systemet som är mycket svåröverblickbar. Det handlar inte om vår möjlighet att överblicka, utan det handlar om elevernas möjlighet att göra det. Jag skall inte nu inledningsvis göra fler kommentarer. Jag kanske får tillfälle att återkomma i replikskiftet.

Anf. 109 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Först till frågan om ett gemensamt måldokument för barnomsorg och skola. Det är riktigt att den borgerliga regeringen valde att sätta fart på arbetet i den läroplanskommitté som fanns genom att tydliggöra att det handlade om en läroplan för skolan. Det fanns en sådan utredning tillsatt. Det brådskade på grund av decentraliseringen, och arbetet hade gått litet grand i stå.

En av svårigheterna som fanns var just övergången mellan en frivillig verksamhet och den obligatoriska grundskolan. Jag tyckte att det var oerhört väsentligt att någorlunda snabbt få fram en läroplan som kunde fungera i den moderna skolan. Dessutom finns det en ideologisk skiljelinje mellan socialdemokrater och moderater som vi inte riktigt har kommit in på i debatten och inte gör nu heller förrän det finns några förslag. Vi anser inte att kollektiv uppfostran i samhällets regi är att föredra i så stor utsträckning som socialdemokrater åtminstone tidigare har förordat.

Det gör att man ibland bekymrar sig litet över den här typen av samhällsliga dokument som rör sådant som föräldrar i dag kan bestämma över själva.

Under den borgerliga regeringens tid gav vi i uppdrag åt såväl Skolverket och som andra myndigheter att öka samarbetet. Inte minst när det gällde lärarutbildning påpekade vi det orimliga i att det verkar som om förskollärare och grundskollärare utbildas för att arbeta med vitt skilda varelser. Såvitt jag kan uppfatta saken gäller det samma barn.

Vi har diskuterat svenska 2 förut, och det är uppenbart att ni socialdemokrater inte förstår kursplanernas nuvarande roll. Problemet med att jämföra svenska 2 med svenska är att ni uppmuntrar elever till taktikval, vilket kan leda till sämre resultat.

I nästa replik får jag återkomma till kommunarresten, som vi nog fortfarande inte är överens om.

Anf. 110 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Beatrice Ask. Jag trodde att vi var överens om att det är bra med ett gemensamt måldokument för förskola, skola och skolbarnomsorg. Jag har tolkat moderaternas reservation som att ni snarare vill foga till en anmärkning om att det är viktigt att det finns alternativ i verksamheten. Den saken har vi ju diskuterat ganska mycket förut i dag.

Är det på detta sätt, eller skall jag tolka Beatrice Asks replik som att hon tycker att ett gemensamt måldokument och ett närmande mellan dessa båda verksamheter snarare är ett uttryck för önskemål om en kollektiv uppfostran och för att vi fråntar föräldrarna deras ansvar? Detta är viktigt.

Jag undrar vad det är för fel på att lära sig svenska i ämnet svenska 2. Är det ändå inte kunskapen i svenska, möjligheten att använda svenska språket för att skaffa sig andra kunskaper, som är det viktiga för en elev som kommer till gymnasieskolan?

Anf. 111 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Vad vi tycker om ett gemensamt måldokument beror på hur förslaget kommer att se ut, om det handlar om kollektiv uppfostran eller om principer för att fler barn skall få del av den stimulans till inläring som alla behöver för att lyckas bättre, vilket jag hoppas.

Dessutom tror jag att det är olyckligt när personal som arbetar med samma barn i olika kommunala verksamheter inte förstår varandra och inte kan koppla ihop verksamheterna på ett vettigt sätt. I det fallet kan ett rätt utformat måldokument vara bra.

Vi har avgett våra reservationer och tycker att det är viktigt att få det konkreta förslaget innan vi har några synpunkter.

Visst är det jättebra om man lär sig svenska via svenska 2 också. Men om det bara är metoden det handlar om, Eva Johansson, varför kan man då inte kräva att de skall provas mot samma betygskriterier? Det måste väl i slutändan vara kunskapen som skall mätas? Jag är rädd för att den förändring ni gör innebär att man accepterar A- och B-svenska, och det är mycket allvarligt och farligt.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

vissa skolfrågor

Dessutom är det så att många invandrarelever klarar av att få undervisning i ämnet svenska, men de kommer att lockas till taktikval. De kommer nämligen att kunna skaffa sig bättre betyg i svenska 2 än i ämnet svenska, och det är en typ av taktikval som jag inte vill stimulera.

Vi är inte överens om de lokala grenarna. Ni säger att det finns kvalitetsproblem och säger att vi inte har några andra förslag än att Skolverket skall tycka till. Men vad vi saknar är alltså kvalitetskriterier för inrättande av lokala grenar som är tuffare än de som finns i dag. Men ni socialdemokrater har valt att stoppa eleverna vid kommungränsen, och det är litet sorgligt.

Anf. 112 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att elever med invandrarbakgrund precis som de har gjort hittills framgent kommer att välja den form av undervisning, svenska eller svenska 2, som de tror bäst förser dem med ett språk som de kan klara sig på. För mig är det ganska självklart att det är innehållet och inte ramen som skall spela roll för intagning till gymnasieskolan.

Beatrice Ask! Vad är skillnaden mellan er reservation och utskottsmajoritetens skrivning när det gäller detta med kommunarrest? Också ni säger att det måste till en begränsning, och ni har sett faran i den här utvecklingen.

Ni säger också, precis som vi, att vi behöver en möjlighet till riksrekryterande lokala grenar för sådan utbildning som annars inte kommer till stånd, där det annars inte finns underlag i kommunerna för att bedriva undervisning. Det handlar om små yrkesutbildningar och andra varianter. Men ni säger att Skolverket och inte regeringen skall fatta beslut om vilka grenar som skall vara riksrekryterande.

En effekt av förslaget som vi lägger fram är naturligtvis att Skolverket skall ta hand om detta. Jag förstår inte upprördheten. Jag tror att ni har skrivit reservationer mer för att ni vill reservera er än för att vi faktiskt är oense i sak. Till på köpet tar Beatrice Ask till sådana överord som kommunarrest. Det är ett sätt att beskriva verkligheten som riskerar att skrämma människor snarare än att reda ut förhållandena.

Anf. 113 MARIE WILÉN (c) replik:

Herr talman! Eva Johansson tog upp frågan om måldokumentet. Vi tror att det är bra. Om vi nu skall diskutera vem som kunde ha infört det, kan jag säga att Socialdemokraterna kunde ha gjort det redan 1991, när man införde den flexibla skolstarten. Det fanns också en reservation från bl.a. Larz Johansson, Marianne Andersson och Ylva Johansson om att man borde införa ett gemensamt måldokument för barnomsorg och skola.

Jag tror att det hade varit ett bra stöd för alla som jobbade med dessa frågor, eftersom det kom ett väldigt snabbt beslut, som presenterades enbart som en besparingsåtgärd.

Om vi nu ser framåt, tror jag att detta måldokument är viktigt. Vi får hoppas att det blir bra; man jobbar ju med det nu.

Jag undrar vad Eva Johansson menar när hon säger att de ser detta som väsentliga steg på en väg. Då är frågan: Vad är nästa steg på denna väg för Socialdemokraterna?

Anf. 114 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Marie Wilén tycker att vi borde ha infört ett gemensamt måldokument redan 1990–1991. Då tillsattes en utredning som bl.a. hade uppdraget att utforma den nya läroplanen som ett gemensamt måldokument för barnomsorg och skola. Om vi innan den utredningen kommit fram till sitt resultat hade klämt i med ett måldokument för barnomsorg som också innehållit en läroplan för skolan, hade det nog upplevts som något häftigt, både här i kammaren och inte minst ute i verksamheterna.

Vad vi däremot gjorde under tiden med Göran Persson som skolminister var att införa möjligheten för föräldrar att bestämma om deras barn skulle börja skolan vid sex års ålder. Det var ett frivilligt val.

Sedan fick vi under tre år en borgerlig regering med en moderat skolminister, och under tiden hände ingenting på detta område. Tvärtom togs frågan om ett gemensamt måldokument bort ur utredningens direktiv. Det var ett steg tillbaka, vilket har försenat detta. Det beklagar jag, men nu är vi framme och skall kunna få ett måldokument. Det tror jag är bra för verksamheterna.

För övrigt tycker jag att Marie Wilén hade många kloka synpunkter i sitt inledningsanförande. Jag är övertygad om att sådana synpunkter skall kunna finnas med i ett sådant måldokument. De synpunkterna delar vi nog allihop.

Anf. 115 MARIE WILÉN (c) replik:

Herr talman! Jag fick ändå inte svar på frågan vilket nästa steg på den här vägen är. Jag är fortfarande nyfiken på vad socialdemokraterna har för nästa steg på den här vägen. Det vore bra att få veta det för att avskaffa en del av den osäkerhet som råder. Alla barn har inte tillgång till den mjuka flexibla ingången som man pratar om. Skolan är ju fortfarande främst utformad för sjuåringarna och där passar inte sexåringarna in. Däremot pågår ju ett arbete för att jämna ut detta. Men jag tror att det behövs besked om vad det är som gäller.

Anf. 116 EVA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att många går och väntar på ett sådant besked. Det är jag övertygad om. Men jag anser i alla fall att det inte är möjligt att fatta beslut här i kammaren om sexårsstart i skolan. I den frågan är vi inte överens med kommunsektorn som ändå är den som skall genomföra detta. Det skulle vara i direkt konfrontation med dem. Vi är ju så beroende av att de tycker att detta är viktigt och bra. De allra flesta tycker att det skall vara så här. Nu skapas det ju ändå utrymme ute i kommunerna för en vidgad pedagogisk verksamhet för sexåringar.

Jag är övertygad om att den dagen när den ekonomiska situationen ser bättre ut både för landet och för kommunerna kommer detta att vara en av de frågor som står ganska högt upp på dagordningen. Men vi kan inte gå ut och lova något i dag. Vi är ganska noga med att inte sprida löften omkring oss som vi inte har täckning för. Nu tar vi ett steg. Sedan får vi återkomma när det finns möjligheter att ta nästa steg.

Anf. 117 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Skolreformer har ju alltid införts uppfra. Den här skolreformen är ett undantag. Den växer fram underifrån därför att man har upptäckt behovet av integration mellan de olika skolformerna. Jag tycker att det är ett väldigt bra sätt. Eva Johansson säger att det finns en osäkerhet, men jag tror att den beror på att alla tror att det måste vara lika – att det måste se precis likadant ut i alla kommuner och i alla skolor. Det är väl bra att det inte gör det. Låt det få fortsätta!

Vi har försatt viktig tid för fortbildning, sade Eva Johansson också. Vilka vi? Kommunen ansvarar för fortbildningen. I väldigt många kommuner där man har kommit en bit på väg upptäckte man snabbt behovet av fortbildning och har sett till att de olika personalkategorierna får utbildning tillsammans. Sexårsstart skall vara en möjlighet och inte en plikt, anser vi.

Svenskundervisningen bekymrar mig väldigt mycket. Den fungerar ju inte i dag. Man behöver bara åka tunnelbana för att höra att ungdomar med invandrarbakgrund i dag inte kan tala svenska. Det är kanske den största anledning till den segregation vi har. Därför måste vi faktiskt försöka vara litet ödmjuka och hitta nya och annorlunda sätt att få bättre undervisning i svenska. Jag har själv undervisat i svenska 2 och tycker självfallet att det är viktigt att den svenskundervisningen finns, speciellt i början när man kommer hit. Men tänk er att en unge som börjar skolan när han är tio år och har kommit hit från ett annat land får budskapet att han skall fortsätta att läsa andra språk ända tills han går uppe på gymnasiet. Vad ger det för signaler? Han skulle ju få reda på att han får börja där för att snabbt lära sig svenska. Sedan kommer han att få gå över och läsa tillsammans med sina andra kamrater i andra ämnen. Barn är ju oerhört receptiva. De kan lära sig språk om de får vara tillsammans med sina andra svensktalande kamrater så mycket som möjligt.

Anf. 118 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns nog ingen som inte har märkt att det finns ungdomar, och även vuxna, som har problem med det svenska språket, Inger Davidson. Men jag kan inte förstå vad det är som blir bättre av att vi säger att de inte får gå vidare till gymnasiet med de kunskaper som de ändå har fått godkänt på i svenska som andraspråk. Det finns ju också många som har ett godkänt betyg. Problemet är de som inte har detta betyg. Dem hjälper vi ju definitivt inte genom att stänga vägen för alla dem som har ett godkänt betyg. Jag förstår inte riktigt detta. Vi är tämligen överens om att vi skall jobba med att förbättra svenskundervisningen.

Anf. 119 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att vi låser in dem i ett system. Vi ger dem inte tillräckligt med incitament, om jag får använda det ordet som är så tråkigt, till att lära sig och vilja gå över till den vanliga undervisningen. Vi förutsätter från början att de skall fortsätta att läsa svenska som andra språk t.o.m. uppe på gymnasiet som kärnämne. Det är fel budskap vi ger dem. Jag vidhåller det.

Anf. 120 EVA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Om Inger Davidson hade rätt till en ny replik skulle jag ha frågat vad det är som låser in. Den enskilde eleven tar själv ställning till i vilken form han skall läsa svenska. Det är ett erbjudande till dessa elever att läsa det endera som svenska eller som svenska 2. Men de kunskaper de har skaffat sig i det svenska språket är lika mycket värda oberoende av vad ämnet heter. Det är innehållet och inte ramen som är det viktiga.

Anf. 121 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Vi har länge haft en situation där vi har talat om att barn blir skolmogna. Jag kommer ihåg när jag själv skulle börja skolan. Då fick jag genomgå ett skolmognadstest för att se om jag var tillräckligt mogen för att börja i skolan.

Jag tycker att begreppet skolmogen är ett uttryck för en helt förlegad syn på skola och på barn. I stället för att vänta på att barnen skall bli mogna att börja i en skola som är fix och färdig måste det vara skolan som skall anpassas och bli mogen att ta emot barnet i den form som barnet befinner sig i och möta de behov och de förutsättningar som barnet har. Skolan måste vara till för barnen och inte tvärtom.

Det är också viktigt att komma ihåg att barns lärande inte börjar i skolan. Barns lärande börjar från deras första stund. Även verksamheten i förskolan har en mycket viktig roll i barns lärande.

När vi deltar i internationella jämförelser och internationella studier kan vi konstatera att Sverige och andra, framför allt nordiska länder, som har en omfattande barnomsorg och förskola klarar sig mycket väl i jämförelse med de länder där man i stället börjar skolan tidigare. Det är inte så att de barnen har lärt sig mer. Av det tycker jag att man kan dra slutsatsen att det inte är vad man kallar verksamheten utan innehållet i verksamheten som är det viktiga för vilket stöd det egentligen ger för barns lärande och utveckling.

Den proposition som nu behandlas drar ju bara på ett ganska övergripande sätt upp vissa riktlinjer och principriktningar för det ganska stora reformarbete som vi nu arbetar med inom Utbildningsdepartementet. Barnomsorgen har förts över från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet. Det innebär att vi nu också inleder ett större förändrings- och utvecklingsarbete av barnomsorgen.

Det kommer att innehålla flera olika delar. Alla delar är ännu inte färdiga, men några delar är helt klara. Skolverket kommer att bli den myndighet som får hela ansvaret som statlig myndighet att hantera barnomsorgen och hela skolväsendet.

Det utvecklingsarbete och de utvecklingsinsatser som initierats från Skolverket kommer i fortsättningen att omfatta barns hela lärande och utveckling, också barnomsorgen. Vi håller på att se över lagstiftningen, barnomsorgslagstiftningen och skollagstiftningen, i syfte att skapa en gemensam lagstiftning och att flytta lagstiftningen om barnomsorgen från socialtjänstlagen till en gemensam lagstiftning tillsammans med skollagen. Det reser en rad principiella och kniviga frågor om skillnaderna mellan verksamheterna, men också om likheterna, och hur man kan underlätta ett samarbete när lagstiftningen är uppbyggd kring två helt olika traditioner.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

vissa skolfrågor

Min ambition som ansvarigt statsråd också för barnomsorgen är att stärka förskolans pedagogiska roll. Det är ganska självklart, tycker jag, att det ligger i förlängningen av att förskolan nu har förts över till Utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Förskolans pedagogiska roll bör stärkas. Det måste bl.a. komma till uttryck i ett nytt måldokument för förskolan när det gäller åldrarna ett till fem år. Jag vill också integrera sexårsverksamheten i grundskolan på det sätt som man redan har gjort i väldigt många kommuner, där man också på de allra flesta håll i dag har en gemensam förvaltning och en gemensam nämnd för att hantera både förskola och skola. Det är en bra utveckling och en utveckling som vi från statens sida bör stödja.

Jag tycker att Inger Davidson hade en viktig poäng i sitt anförande när hon talade om en verksamhet som utvecklas underifrån. Det är precis vad som sker. Vår uppgift på nationell nivå är att understödja den utvecklingen, att skapa goda förutsättningar för utvecklingen och att stimulera den. Vi skall skapa ett gemensamt måldokument och en gemensam läroplan för sexårsverksamheten, grundskolan och skolbarnomsorgen. Jag har flera gånger fått frågan: Varför dra gränsen mellan fem och sex år? Jag tycker det är naturligt att lägga sexårsverksamheten ihop med grundskolan, just därför att sexårsverksamheten eller den allmänna förskolan är obligatorisk för kommunerna. I princip alla sexåringar deltar i den. Där finns det också i nästan alla kommuner redan en lokalmässigt integrerad verksamhet.

Jag tycker också att det är angeläget att tala om att jag tror att det är viktigt för individen att ha möjligheten att välja att börja i den obligatoriska grundskolan vid sex år. Men jag tycker att det naturliga är att man går i en tioårig verksamhet som både omfattar sexårsverksamhet och nio år i grundskolan. Jag tror att det vore ett steg tillbaka och en generell sänkning av kvaliteten i grundskolan om alla skulle börja grundskolan ett år tidigare, utan att förlänga grundskolan på det sätt som jag uppfattar att moderaterna har föreslagit.

Frågan om en förlängning av grundskolan är intimt förknippad med innehållet i en sådan förlängning. Jag tycker att det känns angeläget att ange tydliga målsättningar för hur vi ser på den tioåriga verksamheten med både sexårsverksamhet och nioårig grundskola och på vilka mål och principer som gäller för den verksamheten. Sedan är det självklart upp till den enskilda familjen att ta ställning till vad som passar bäst för just familjens barn – att delta i sexårsverksamheten eller att börja i grundskolan direkt. De allra flesta fattar ju i dag beslutet att delta i sexårsverksamheten. I princip alla sexåringar gör det. Jag tycker att det är ett klokt beslut.

Jag tycker också att det är viktigt att uppmärksamma att mötet mellan skola och barnomsorg är ett viktigt och efterlängtat möte. Men det är inte ett oproblemiskt möte. Det är ett kulturmöte och traditionsmöte, som baseras på två helt skilda kulturer och traditioner. Skolan har sin gamla tradition och sin tunga kultur. Skolan är ju tyngd av att den är lagreglerad på ett helt annat sätt än vad barnomsorgen är. Förskolan är en mycket yngre kultur, och den är inte lika tung i förhållande till skolan. I mötet däremellan är det oerhört angeläget att se till att man kan mötas på likvärdiga villkor och att man kan ta till vara, respektera och utveckla respektive särart, men också utveckla det gemensamma arbetet. Jag tror att

det finns större möjligheter att lyckas med ett fruktsamt möte i en verksamhet som både rymmer förskolan och skolan.

Jag tror också att vi måste lära oss att förskolan har en hel del att lära av skolan när det gäller det strukturella lärandet och den långa planen som barnet möter när barnet börjar i skolan. Samtidigt har skolan oerhört mycket att lära av förskolan när det gäller flexibiliteten i organisationen, när det gäller lekens roll i lärandet och när det gäller att möta barnens individuella behov och förutsättningar.

Det finns många goda exempel på att man har lyckats mycket väl med den här integrationen. I de kommunerna har man lyckats höja kvaliteten också inom ramen för befintliga resurser genom att man har frigjort den kreativitet som uppstår i mötet mellan skilda professioner. *En* människa eller *en* yrkesgrupp klarar inte av att möta barns alla skilda behov. Det krävs flera olika personer med olika erfarenheter och olika yrkeskunskaper för att barns behov skall tillgodoses. Behoven ser mycket olika ut mellan olika barn. Men de är också olika från dag till dag och från period till period i barns utveckling. Den är ju inte alls linjerät utan går litet hit och dit.

Det finns mycket att lära av de kommuner som har kommit långt. Marie Wilén tog upp flera bra exempel. Skövde och Skurup som hon nämnde är sådana kommuner som vi på Utbildningsdepartementet har haft nära kontakt med. Det finns ett särskilt nätverk för några av de kommuner som har kommit långt, där bl.a. Skövde och Skurup ingår. Det nätverket är också nämnt i direktiven för den grupp som nu tar fram ett gemensamt måldokument och en gemensam läroplan. Man skall särskilt dra nytta av de erfarenheter som har gjorts i de kommunerna.

Frågan om skolpliktens förlängning tror jag kan komma att aktualiseras igen. Men jag tycker att det är viktigt att det, när vi så småningom kanske tar ett annat beslut om skolpliktens längd, skall göras i förvisning om att det också innebär förändringar i verksamhetens inriktning och att det inte riskerar att bli ett formellt beslut om vad som är skolplikt och inte skolplikt. Det viktiga är att barn möts av en kvalificerad verksamhet av hög kvalitet som utgår från barnens behov, barnens vilja att lära och barnens förmåga att lära och utvecklas, så att de kan göra det maximalt.

Fru talman! Jag vill också kommentera något av det som har blivit sagt i debatten tidigare. Jag vill koncentrera mig på moderaternas anförande och diskussion. Jag tycker att det är litet beklämmande att moderaterna nästan tycks ha satt i system att basera sin argumentation på oriktiga beskrivningar eller vantolkningar av regeringens förslag.

Regeringen har lagt fram förslag om att de lokala grenarna i gymnasieskolan i dag inte längre skall vara automatiskt riksrekryterande. I det förslaget baserar vi oss på ett enigt förslag från arbetsgruppen som följer kursutformningen av gymnasieskolan. Vi baserar oss också på ett enigt förslag från den parlamentariska kommitté som följer utvecklingen i gymnasieskolan.

Jag vet från diskussioner också med moderata företrädare att det har funnits en enighet i synen på detta. Lokala grenar skall vara lokala och inte automatiskt riksrekryterande. Men det finns ett intresse av att fler utbildningar blir riksrekryterande än vad man i dag har beslutat om.

Propositionens skrivning lyder: I de fall den lokala grenen har ett innehåll som har ett riksintresse bör den lokala grenen kunna göras riksre-

kryterande. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör med stöd av bemyndigande i 5 kap, 9§ skollagen kunna förklara utbildningen som riksrekryterande.

Det är regeringens förslag. Moderaternas förslag lyder: Skolverket bör ges ansvaret för att förklara om en lokal gren är av sådan kvalitet och sådan originalitet att utbildningen skall vara riksrekryterande.

Det är möjligt att det här är en avgörande skillnad, Beatrice Ask, men den är ganska svår att uppfatta. Jag har väldigt svårt att se att den skillnad som möjligen finns mellan "riksintresse" och "kvalitet och originalitet" skulle vara sådan att det motiverar beteckningar som kommunarrest. Jag tycker verkligen att det är att ta överord i sin mun.

Jag vill också kommentera Beatrice Ask gamla aversion mot svenska som andra språk. Jag känner till den väl. Bakgrunden är ju att Beatrice Ask som skolminister avskaffade ämnet svenska som andra språk. Hon gjorde det mot en samlad expertis, mot samlad erfarenhet från de lärare som arbetar inom området och mot de vetenskapliga rapporter och bedömningar som finns i frågan. Trots detta avskaffade hon ämnet svenska som andra språk. Bakom det ligger en oförmåga eller ovilja att inse den grundläggande skillnaden mellan att fortsätta att lära sig sitt modersmål och att lära sig ett nytt, annat språk som är en nyinlärnning på ett helt annat sätt än vad modersmålet är.

Det finns vissa moment i språkundervisningen som är grundade på själva kunskapen om ett språk. Man använder sig t.ex. av kunskapen om hur man relaterar sitt eget språk till något annat språk. Därför är det inskrivet i kursplanen för modersmålsvenska att man skall kunna relatera till de nordiska språken och de nordiska språkens utveckling. Det är naturligt för oss som är födda svenskspråkiga att lära oss om de andra nordiska språken för att förhålla oss till dem och därmed få en annan kunskap om vårt eget språk.

För den som läser svenska som andra språk är det däremot mer relevant att lära sig om förhållandet mellan svenskan och modersmålet och att använda den jämförelsen och relationen i språkkunnandet. Det är samma typ av kunnande man får. Kunnandet handlar om att lära sig relatera mellan olika språk. Men man bör använda sig av olika exempel på detta. De nordiska språken bör inte ha samma ställning i kursplanen för dem som lär sig svenska som andra språk. För dem är det i stället modersmålet som skall relateras till det nya språket svenska.

Ett annat exempel är hur man förhåller sig till litteraturen. Litteraturen är intimt förknippad med kunskaper i svenska språket. Det är därför regeringen föreslår ett gemensamt betyg. Man kan inte skilja användandet av svenska språket från kunskaperna i svenska språket – de är intimt förknippade med varandra. Självfallet ingår ett stort mått av kunskap om svensk litteratur både i kursplanen för svenska som andra språk och i kursplanen för modersmålssvenska. Men det finns en viss skillnad. Det finns nämligen också generella kunskaper om litteratur som är relevanta för all språkundervisning och allt språkkunnande. I kursplanen för svenska som andra språk har också annan litteratur på andra språk en litet annorlunda roll än den har i kursplanen för modersmålssvenska. Men totalt sett har litteraturen samma betydelse i båda kursplanerna.

En tredje skillnad är de krav vi ställer på grammatik, uttal, intonation, stavningsregler och situationsanpassning, dvs. vilken typ av ord man

använder i olika situationer. Kraven på hur väl dessa krav uppfylls måste anpassas efter att den som har svenska som modersmål har fått med sig dessa saker med modersmjölken, eftersom svenskan är just modersmålet, medan den som lär sig svenska som ett nytt språk har en annan process att genomgå och har rätt att få stöd i just den processen. Men det handlar om en annan sorts lärande, och man lär sig på ett annat sätt. Därför måste det också värderas utifrån de målsättningar som finns för just det lärandet.

Därför är det så viktigt att man respekterar skillnaden mellan att lära sig ett nytt språk och att fortsätta utveckla sitt modersmål. Detta är inte översättningsbart sinsemellan. Det är inte alls säkert att den bästa utvecklingen är att alla elever skall läsa svenska som sitt modersmål, även om en elev har förmågan att bli godkänd också i den kursen. Eleven behöver nämligen stöd för sin egen språkutveckling, och det är det som vi vill ge.

Anf. 122 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Skolministern behöver inte föreläsa för mig om skillnaderna mellan ämnena svenska och svenska 2.

Men verkligheten är den att den dag man söker arbete mäts ens kunskaper i svenska med samma måttstock, oavsett vilken bakgrund man har. Det är det vi moderater vill poängtera – det är en olycka när skolan placerar elever i olika undervisningsgrupper i ett sådant system som Socialdemokraterna håller på att genomföra nu. Det handlar också om att vi har olika uppfattningar om vad kursplaner skall vara för någonting. Det har vi diskuterat förut, och vi kanske inte behöver ta upp tid med det i dag. Min uppfattning är – och det var också vad som låg till grund för den borgerliga politiken – att kursplanerna skall formulera målen för undervisning och inte ägna sig åt hur skolan skall arbeta för att nå dessa mål. Den nuvarande regeringen har en viss känsla för att gärna ägna sig åt skolans inre arbete.

Jag skall återkomma till diskussionen om de lokala grenarna. Jag vill inte försöka vantolka något, men jag kan hålla med om att formuleringen i reservationen är någorlunda vag. Det finns ett ord i propositionen som betyder någonting, nämligen utbildningar av *riksintresse*. När Skolverket eller den myndighet som bedömer detta skall bedöma riksintresset är det i bästa fall t.ex. glasblåsningsutbildning i Orrefors som kommer i fråga för att bli riksrekryterande. Som vi har tänkt det hela tycker vi att det skall vara kvalitetskriterier som ställs på en utbildning och som kommunen är skyldig att nå. När dessa nås är utbildningen riksrekryterande. Det handlar alltså om en helt annan typ av bedömning, åtminstone enligt mitt sätt att se på det hela. Jag tror att det finns en viktig skillnad här. Socialdemokraterna har valt att inte arbeta med kvalitetskraven, utan att faktiskt göra det omöjligt för elever att välja många av de lokala grenar som finns i dag och som förmodligen också är ganska bra.

Anf. 123 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det är möjligt att det finns skillnader mellan mig och Beatrice Ask också i synen på lokala grenar, men det var trevligt att höra att tonläget nu var något annorlunda i beskrivningen av dessa skillnader.

Självfallet är kvalitet en viktig aspekt när det handlar om vilka utbildningar som skall vara riksrekryterande. Självfallet är det också min avsikt

att när det skall göras en ny prövning av vilka av de grenar som hittills har varit lokala med automatisk riksrekrytering som skall få ett beslut om riksrekrytering kommer något andra kriterier än hittills att gälla. När regeringen har beslutat om riksrekrytering för specialutformade program har andra regler gällt. Vi kommer i en litet annan dager i samband med att lokala grenar inte längre blir automatiskt riksrekryterande i och med det beslut som jag hoppas att riksdagen fattar i dag.

Jag vill återkomma till ämnet svenska som andra språk. Beatrice Ask påstår att jag och socialdemokratin inte förstår de nya kursplanerna. Jag vill fråga Beatrice Ask om ifall Moderaterna anser att man skall ställa samma krav på kunskaper i nordiska språk hos de elever som har ett annat modersmål än svenska. Anser inte Moderaterna att det kan vara relevant att på dessa elever ställa krav på kunskaperna i att kunna relatera sitt nya språk – svenska – med sitt gamla modersmål? Finns det inte någon relevans i att man har olika målsättningar i kursplanen i detta avseende? Anser inte Moderaterna att det är rimligt att det i de kursplaner som är målen för undervisningen finns någon skillnad mellan hur man ser på urvalet av litteratur för modersmålsundervisning och för undervisning i det nya språket svenska? Är det verkligen relevant att ställa exakt samma krav på urval av litteraturen och att välja enbart svensk litteratur? Är det rimligt att säga att den svenska barnlitteraturen har precis samma roll i svenska som andra språk – för den som inte har svenska som modersmål och inte är född och uppvuxen här – och för de elever som är födda och uppvuxna i Sverige och har svenska som modersmål. Är det rimligt att man ställer samma krav på kunskaper i fornnordiska för dem som har ett annat modersmål än svenska? Är det inte rimligt att sätta litet annorlunda målsättningar så att dessa elever skall ha kunskaper som i kvalitet är jämförbara och motsvarar varandra, men som kanske inte är lika starkt fokuserade på det fornnordiska som det är i kursplanen för svenska.

Anf. 124 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag vet inte hur omfattande undervisningen i fornnordiska är för någon elev. Självfallet finns det olika förutsättningar och behov hos alla elever. Men jag anser nog att man bör samla sig kring en mycket gemensam grund, för både litteratur och annat.

När det gäller svenska 2 är det så att väldigt många av eleverna med invandrarbakgrund är födda här i Sverige, de är svenska medborgare och de skall förmodligen leva hela sitt liv i detta land. Jag tycker ändå att det är viktigt att också de ges en bra och bastant grund i ämnet svenska. Men jag tycker att det som skall jämföras när man mäter ämnet svenska måste vara någorlunda gemensamt. Jag tror att skillnaderna kommer att bli alldeles för stora.

När jag ändå har ordet vill jag ta upp två saker som gäller vad Ylva Johansson sade tidigare, och som jag också kommer att tala om i det andra tonläget. Det ena är att jag tycker att den prövande inställning till skoltidens längd som regeringen har är sund. Ylva Johansson undrade vad vi moderater vill. Vi tycker att skolstart vid sex år är klart, det bör vi ha och det finns tillräckligt med underlag för det. Däremot är vi inte tvärsäkra på att skolan skall vara tioårig. För många elever är det alldeles nödvändigt för att nå grundskolans mål. För andra är det inte lika tvärsä-

kert. Vi moderater tror rätt mycket på målstyrning, och där har vi skapat en variation i vår motion i höst. Samtidigt är detta också något som gäller enligt skollagen i dag, men som inte används. Jag tycker att det är viktigt att regeringen prövar detta.

När det gäller möjligheterna att arbeta med barnomsorgen ser jag fram emot förslag. Den pedagogiska verksamheten inom barnomsorgen har inte riktigt utvecklats som man skulle önska. Jag kan överblicka 13–14 år av kommunal barnomsorg, och vet litet av vad som har hänt och inte har hänt. Dock skall man inte dra för stora växlar på detta, och tro att det är barnomsorgen som har gjort att Sverige klarar sig hyfsat i internationella jämförelser. Vi var faktiskt duktigare innan vi hade den kommunala barnomsorgen, men jag tror inte att det faktum att vi halkar efter beror på verksamheten på dagis.

Anf. 125 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Nu har Beatrice Ask ingen mer replik. Jag får väl tolka hennes senaste inlägg så här: Om man nu anser att man skall mäta både modersmålssvenska och svenska 2 med samma måttstock borde rimligen konsekvensen bli att man ändrar i kursplanen för svenska så att den inte längre bara är en kursplan i modersmålssvenska, utan i svenska för ett mångkulturellt Sverige. Men det är inte så de kursplaner som Beatrice Ask själv var ansvarig för som skolminister på sin tid är utformade i dag.

Jag skall återkomma till det som Beatrice Ask säger om att det är bra med en litet prövande inställning till skoltidens längd. Ja, det tycker jag också. Men Moderaterna har talat om att man absolut anser att man bör börja skolan när man är sex år.

Ni håller visserligen öppet för att man individuellt kan fatta andra beslut, men ni anser ändå att det normala är att barnen börjar skolan när de är sex år och att de går i en nioårig skola men med den möjlighet som redan i dag finns att gå längre tid. Då undrar man ju ändå vad ni vill göra med femåringarna. Jag säger detta trots att jag vet att Beatrice Ask inte har möjlighet att svara på den frågan nu. Skall de delta i en obligatorisk förskola, eller tar vi bort ett år av det vi i dag erbjuder för barnen?

Anf. 126 OLA STRÖM (fp):

Fru talman! Jag är glad att jag slipper att sätta ett blockbetyg på Ylva Johanssons huvudanförande i dess olika delar. Jag kan väl ändå säga att jag gärna skulle vilja ge godkänt för den första delen angående skolan utom för konklusionen av allt tyckandet och att den andra delen var litet svårare. Men det var inte detta jag ville ta upp.

Jag vill fokusera på skolplikten – jag tycker att det är intressant, eftersom man här får olika svar. När jag tidigare har frågat Ylva Johansson har kostnadsaspekten, resursfrågan, varit avgörande för regeringens bedömning av när en proposition om skolstart vid sex års ålder kan komma. Eva Johansson har sagt ungefär samma sak. Nu lät det som om det skett en glidning i resonemanget: Resursfrågan kanske inte var avgörande, utan det fanns andra aspekter. Skolministern sade att hon trodde att en sådan här proposition kan komma. Jag har litet svårt att förstå den försiktigheten.

Jag har också väldigt svårt att förstå talet om resurser. Det är ju helt riktigt, som Ylva Johansson säger, att de allra flesta barn deltar i sexårsverksamheten, och sexårsverksamhet finns överallt. Att det skulle bli så mycket dyrare om man införde obligatorisk skolstart vid sex års ålder sätter jag frågetecken för.

Nu skulle jag vilja veta: När kan vi få ett sådant här förslag? Jag tycker att det är en viktig ambitionsnivå. Skolstart vid sex års ålder är inte heller slutpunkten, utan kan vi sätta i gång en sådan reform kan vi sedan också gå vidare med att utveckla pedagogiken inom förskolans ram och utnyttja den lust och förmåga att lära som finns även bland de yngre barnen.

Anf. 127 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Först vill jag gärna tala om att varken Ola Ström eller någon annan magister är tvungen att sätta blockbetyg. Det är en möjlighet och ingenting man måste göra.

Skolpliktens längd är faktiskt också en resursfråga, men inte bara en fråga om pengar utan också en fråga om andra resurser. Det handlar om vilken förmåga att möta nya krav som finns i dag ute i kommunerna. Från kommunerna låter det ungefär så här: Vi vill gärna se en förlängning av grundskolan, vi vill gärna se en integration av förskolan och skolan, men vi sitter ganska trångt till just nu, för vi har oerhört stora barnkullar som befinner sig i just de åldrarna och vi har redan ett ganska stort förändringsarbete på gång i kommunerna. Låt oss basera förändringarna och utvecklingen på det som redan är på gång.

Jag tycker, som jag redan tidigare har sagt, att Inger Davidson i sitt anförande på ett bra sätt lyfte fram detta att basera nya reformer på det som i dag sker ute i kommunerna. Det är också en resursfråga; det är inte bara fråga om hur mycket pengar man har utan om vilken förmåga man har till utveckling.

Folkpartiet är mycket välkommet i diskussionen om innehållet i den nya verksamhet som växer fram: en förstärkt pedagogik i förskolan, integration mellan förskola och skola, en förändring och utveckling och barnanpassning eller barnmogenhet i skolan. När vi kan bli överens om den utvecklingen och innehållet tror jag att vi kan komma vidare i definitionen av vad som är skola och vad som är förskola.

Anf. 128 OLA STRÖM (fp):

Fru talman! Jag är inte direkt ute efter att polemisera. Jag har stor respekt för att en skolpliktsreform inte är något som man bara slarvar ihop och kör i gång. Man måste givetvis se till att kommunerna har förmåga att ta till sig det här och att göra det på ett kvalitativt bra sätt. Man kan ju ha litet olika uppfattningar när det gäller frågan om kommunerna har den förmågan. Jag är helt övertygad om att det skulle gå att genomföra detta rätt snart.

Att man lägger fram en proposition behöver inte betyda att man genomför detta omgående. Det viktigaste är att lägga fast en ambitionsnivå, ett årtal, och säga att nu jobbar vi framåt mot det här. Det är en tydlig signal till alla som jobbar i kommunen att de har ett eller ett par år på sig

innan man kör i gång med en obligatorisk skolstart vid sex års ålder. Jag tror att det är en viktig signal för att verkligen sätta tryck på det jobbet.

Det vore intressant att förr eller senare få veta om Ylva Johansson har räknat på vad det här skulle kunna kosta. Jag tycker att det är synd om Kommunförbundets beräkningar får stå oomdiskuterade. Jag tvivlar som sagt litet på dem, men det är naturligtvis svårt för en enskild riksdagsledamot att räkna på sådant här. Finns det alltså beräkningar på vad det är som krävs för att genomföra detta tycker jag att det skulle vara intressant att få höra av skolministern vad det innebär.

Anf. 129 MARIE WILÉN (c):

Fru talman! Jag önskar att Ylva Johansson hade svarat på Ola Ströms fråga, men jag får ju nu också möjlighet att fråga.

Kommunförbundet sade först att detta skulle kosta mellan 3 och 4 miljarder. Sedan sade man att det skulle kosta 1,3 miljarder. Vidare har man sagt att vissa kommuner bedömer att de kan införa detta genom att töja på resurserna. Dessutom vet vi att det redan i dag finns kommuner som jobbar på detta sätt, och man gör det oftast för att använda de resurser man har i form av lokaler, personal och samordning litet bättre. Jag tycker att det är olyckligt att det verkar ha blivit en låsning i kostnadsfrågan. Det borde vara möjligt att komma fram till vad det här egentligen kostar.

Inom socialdemokratin säger man att pengar måste fram. Samtidigt har Ylva Johanssons egen statssekreterare sagt att de kommuner som har sexåringar i skolan och integrerad skolbarnsomsorg inte kostar något extra, och hon är förvånad över Kommunförbundets beskrivning. Det kunde vi läsa i Kommun Aktuell.

Jag tycker att det vore bra att få veta vad regeringen baserar sin bedömning av de olika kostnadskonsekvenserna på.

Anf. 130 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Kostnaderna för en tioårig grundskola är helt beroende av hur den utformas – av innehållet i verksamheten, av kvaliteten i verksamheten och av i hur stor utsträckning man använder sig av en integrerad form. De beräkningar som har gjorts inom Utbildningsdepartementet visar att om man använder en traditionell skolform för sexåringarna blir det dyrare. När man i stället använder de modeller som de kommuner som jag anser har kommit längst har gjort, nämligen integration mellan skola, förskola och skolbarnsomsorg – där sexåringar finns integrerat ihop med fritis och grundskola och där man tillsammans använder grundskollärare, förskollärare, fritidspedagog och speciallärare kring en grupp barn – är det möjligt att genomföra reformen också utan nya kostnader och ändå nå en kvalitetshöjning. Men alla kommuner har inte möjlighet att genomföra en reform med en tioårig grundskola på samma sätt, just därför att förutsättningarna ser olika ut och därför att det finns olika skeden i utvecklingen i den egna kommunen. Kostnadsfrågan blir en viktig fråga, eftersom skillnaderna mellan kommunerna är stora när det gäller hur långt man har kommit och eftersom det helt avgörande är hur man organiserar verksamheten.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

vissa skolfrågor

För att nå de vinster som jag är säker på att både Marie Wilén och Ola Ström också vill nå är det nödvändigt att man åstadkommer den förnyelse av verksamheten som en integration innebär, där förskolepedagogiken också kommer in i skolan, där grundskollärare, förskollärare, fritidspedagog och speciallärare möts kring barnen. Det är en kvalitetshöjning i sig, och om det skall vara möjligt att nå är det inte alls säkert att det bästa är att genomföra en tioårig grundskola, utan jag tror att den väg vi nu väljer – att föra över förskolan till Utbildningsdepartementet och att integrera sexårsverksamhet och skolbarnsomsorg under ett tak som utgörs av en gemensam läroplan – kommer att vara en mer framgångsrik väg för att på sikt nå en förnyad skola och förskola av högre kvalitet. Men jag tror inte att denna förnyade skola med höjd kvalitet behöver vara dyrare.

Anf. 131 MARIE WILÉN (c):

Fru talman! Det var intressant. Om jag tolkar svaret riktigt menar Ylva Johansson att den organisation som både Ola Ström och jag förespråkar inte skulle kosta särskilt mycket. Jag har också uppfattat att det är i den riktning som vi har förordat som den socialdemokratiska regeringen är på väg att gå. Varför har man då inte redan nu slagit fast att den vägen inte medför några kostnader?

Jag kan nöja mig med det. Jag tolkar anförandet så, att slutsatsen är att det inte blir några ytterligare kostnader om man väljer den väg som vi har förordat.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 13 §.)

Minskning i särskilda fall av det generella statsbidraget till kommuner och landsting åren 1997 och 1998

9 § Minskning i särskilda fall av det generella statsbidraget till kommuner och landsting åren 1997 och 1998

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU6

Minskning i särskilda fall av det generella statsbidraget till kommuner och landsting åren 1997 och 1998 (prop. 1995/96:213)

Anf. 132 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Vi kommer i dag att fatta ett beslut om att införa en spärr mot kommunala skattehöjningar. Spärren har den utformningen att en skattehöjning ter sig direkt oförmånlig – inte som hittills enbart för skattebetalaren, utan också för kommunen i och med att den påverkar utgående statsbidrag, som minskas med 50 % av den summa som skattehöjningen skulle inbringa. Eftersom en kommunal skattehöjning i sig också medför ökade utgifter för kommunen i form av bl.a. högre socialbidragskostnader och andra avbränningar kan det bara vara direkt dåraktiga kommunpolitiker som efter dagens beslut skulle förespråka en kommunal skattehöjning. Spärren torde alltså bli effektiv och är ett bra och grundlagsriktigt alternativ till kommunalt skattestopp.

Denna spärr mot kommunala skattehöjningar, som regeringen alltså sent omsider gjort till sitt förslag i propositionen, är identisk med det

förslag vi moderater lade fram i våra kommunala motioner såväl hösten 1994 som 1995. Då fick vi inget gehör för tanken, men nu är den upphöjd till visdom, och vi kan väl på den punkten tacka och ta emot. Tyvärr är det i regel alltför sent som socialdemokrater förstår att våra förslag är riktiga och bra att genomföra.

I det här fallet, fru talman, har regeringens senfärdighet inneburit kostnader för kommunmedborgarna landet runt med ca 5 miljarder kronor 1995 och 5 miljarder kronor 1996. Så mycket, eller med 61 öre per skattekrona, har nämligen den kommunala utdebiteringen ökat med sedan valet 1994. Oförmågan att acceptera vårt förslag hösten 1994 innebar alltså att det kommunala skattetrycket helt i onödan pressades upp. Det trycket försvårar nu vägen mot samhällsekonomisk balans. Senfärdigheten har resulterat i fördröjda strukturförändringar och avbrott för en nödvändig ökning av produktiviteten i många av de berörda kommunerna.

Fru talman! När regeringen nu framlagt förslaget om en spärr mot kommunala skattehöjningar har det inte kombinerats med en stimulans till skattesänkningar i de kommuner som gynnas av det nya utjämningsssystemet. Det visar hur fel regeringen tänker i dessa frågor. När behovet av skattekrafts- och kostnadsutjämning diskuteras brukar man argumentera för att detta skall minska utdebiteringsskillnader mellan olika kommuner. Många s.k. högskattekommuner får nu ökade bidrag. Men kommer de då att sänka sin skatt? Lyssnar vi på vad man säger ute i landet förefaller det vara fullständigt entydigt. De i regel socialdemokratiskt styrda kommunerna tänker inte sänka någon skatt, utan tvärtom ökar de på utgifterna och förbrukar tillskottet, med risk för kommande kommunala skattehöjningar i kommuner som redan har hög skatt.

Resultatet blir att det nya utjämningsystemet inte leder till ett enda öres minskat utdebiteringsgap. De s.k. förlorarna får inte höja sin skatt, och vinnarna sänker inte sin skatt. Det blir status quo, och ett av de mål som sagts skola uppnås med det nya systemet uppnås inte till någon del.

Vi moderater har visat hur man enkelt kan bygga in ett incitament i statsbidragssystemet för dessa högskattekommuner så att de sänker sin skatt. De får inte ut det ökade statsbidraget om det inte används till att lätta på skattetrycket. Men så, det förslaget passar inte i år, i vart fall. Uppenbarligen måste man tänka litet grand på vårt förslag, precis som man uppenbarligen gjorde med vår tidigare modell. Utskottets majoritet skriver litet förnumstigt följande: "Utskottet utgår från att regeringen noga bevakar effekterna av bidrags- och utjämningsystemet och vid behov tar erforderliga initiativ". Kanske, fru talman, skall det tolkas så att vi så småningom kommer att få se även denna del av vårt förslag genomfört, men att det måste gå en tid. En regering som styr landet på detta senfärdiga sätt kan knappast nå önskade resultat.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 2 mom. 2.

Anf. 133 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Ingen älskar kommunalskatter. Jag har i varje fall inte stött på någon sådan. Det är en proportionell skatt. Skatter bör vara progressiva. De bör tas ut efter bärkraft, och så är det inte med kommunalskatten. Dessutom berövar en höjd kommunalskatt människor köpkraft. I dagens konjunkturläge är höjda kommunalskatter dåligt också ur den synpunkten.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*minskning i särskilda
fall av det generella
statsbidraget till
kommuner och
landsting åren 1997
och 1998*

Det betyder inte att jag och Vänsterpartiet kan acceptera detta f.d. moderatförslag, som vi nyss hörde att det handlar om.

Vi fick för någon timme sedan höra en debatt här i kammaren om att lita på sina kommunalpolitiker och om de valda kommun- och landstingspolitikerna inte själva kan ta ett politiskt ansvar för sin egen verksamhet. I dag befinner sig många kommunpolitiker i en oerhört svår situation. Jag har partikamrater som sitter i oerhört svåra förhandlingar och i majoritetspositioner i ett antal större kommuner, där man i dag tvingas göra dramatiska nedskärningar – inte minst inom vården, där det i dag har uppstått en väldig klyfta mellan behov och resurser. Om man bedömer det som nödvändigt att höja skatten gör man det inte med någon som helst glädje – det kan jag garantera er.

I de flesta av dessa kommuner får man också höra hycklande moderater och andra borgare. Å ena sidan skäller de som bandhundar på varje förslag till omstrukturering eller nedskurna anslag, som genomförs av majoriteten som kanske består av s och v och Miljöpartiet.

Å andra sidan står Moderaterna här i riksdagen för förslag som skulle innebära dramatiska försämringar för den kommunala verksamheten.

Vi skall genom riksdagsbeslut ge alla kommuner och landsting någorlunda lika grundvillkor. Det är det vi har försökt åstadkomma genom det kommunala utjämnningssystemet. Men inom de ramarna är det faktiskt möjligt för kommun- och landstingspolitikerna att tänka själva och ta det egna ansvaret. Vi skall inte omyndigförklara dem, på det sätt som det här gamla högerförslaget innebär.

Regeringen och finansutskottets majoritet hänvisar till en överenskommelse mellan staten och kommunsektorn, som det heter. Det handlar, såvitt jag har förstått, om en muntlig överenskommelse mellan finansministern och presidierna i kommun- och landstingsförbunden.

Den här s.k. överenskommelsen med kommunsektorn är inte ens, såvitt jag har hört, förankrad i styrelserna i de båda förbunden. Jag har ingen som helst tro på att kommunerna eller landstingen känner sig bundna av överenskommelsen. Jag känner i alla fall till ett antal kommuner och landsting där man sparkar folk för brinnande livet, trots att det enligt överenskommelsen inte skall vara så.

Jag skulle vilja veta hur Bo Nilsson ser på den här överenskommelsen. Upplever Bo Nilsson att överenskommelsen är förankrad i samtliga kommuner och landsting? Upplever han det så att överenskommelsen innebär att kommunerna och landstingen har accepterat att man inför det här gamla högerförslaget, om att bestraffa de kommuner som höjer skatten?

Med förhoppning om att få svar på den här frågan vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 134 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Johan Lönnroth började sitt anförande med att deklarera att en kommunalskattehöjning inte precis är något positivt för kommunmedborgaren, skattebetalaren, bl.a. utifrån att skatten ju är proportionell och träffar inte minst låg- och mellaninkomsttagarna mycket hårt. Man kunde av den argumentationen dra slutsatsen att Johan Lönnroth också skulle vara väldigt försiktig med att förespråka kommunala skattehöjningar.

Men i den fortsatta argumentationen fick man intrycket att Lönnroth hade stor förståelse för kommunalmän som lekte med tanken att höja denna skatt, kommunalskatten, den proportionella inkomstskatten.

Då skulle jag vilja fråga Johan Lönnroth om han har någon uppfattning om hur stora avbränningarna är i en kommun när man höjer kommunalskatten. Det innebär nämligen att det är en mängd andra kommunala kostnader som stiger, inte minst socialbidragskostnaderna. Mot den bakgrunden kan man fråga sig om han, helt oavsett om det funnes en spärr mot kommunala skattehöjningar eller inte, på fullt allvar skulle vilja förespråka kommunala skattehöjningar – med nuvarande skattetryck och i den situation som han själv lyfter fram, där han påstår sig vilja stimulera efterfrågan. Det vore ett bra besked om Johan Lönnroth, såsom ekonomisk talesman för sitt parti, kunde deklarera att kommunala skattehöjningar i dagens läge är ett otyg.

Anf. 135 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Först och främst är jag väl medveten om de stora avbränningar som följer av höjd kommunalskatt. Det är samma typ av avbränningar som följer när vi här i riksdagen beslutar om sänkt a-kassa eller sänkt sjukersättning; det går direkt ut över de kommunala socialbidragen. Om den moderata politiken genomfördes här i riksdagen skulle det vara en direkt kommunalekonomisk katastrof, med tanke på att socialbidragen då omedelbart skulle öka oerhört mycket.

Jag brukar vara ute och tala med de vänsterpartistiska kommunalpolitikerna och varna för kommunala skattehöjningar. Men ibland tvingas man, Lennart Hedquist, välja mellan pest och kolera. Är det så att man tvingas välja mellan att folk ligger och dör på sjukhusen och att höja kommunalskatten, väljer jag att höja kommunalskatten. Det betyder inte på något sätt att jag är en vän av kommunala skattehöjningar.

Men Lennart Hedquist vill ha allting på en gång. Han vill skälla på de vänsterpartistiska och socialdemokratiska kommunalpolitikerna som tvingas skära i de offentliga utgifterna och moralisera över att de inte kan sköta sin ekonomi. Samtidigt vill han ta ifrån dem många miljarder kronor genom beslut här i riksdagen.

Anf. 136 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Johan Lönnroth borde kunna dra någon lärdom av historien i det här avseendet. Det som betyder någonting för kommunerna är ju om vi får en bra ekonomisk tillväxt eller om tillväxten stagnerar. Och om den goda ekonomiska tillväxt som vi hade 1994 hade fått fortsätta i oförminskat skick 1995 och sedan in på detta år – i stället för att man då genom en skattehöjningspolitik lyckades knäcka uppgången – hade ju kommuner och landsting haft betydligt mer resurser till sitt förfogande än vad de nu har, och naturligtvis också jämfört med vad en teoretisk skattehöjning skulle ge.

Nu är Johan Lönnroth och jag tydligen överens om att en skattehöjning i dagens läge inte ger kommunerna särskilt mycket netto under alla förhållanden.

Anf. 137 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag är hjärtligt trött på de eviga debatterna mellan nuvarande regeringsparti och Moderaterna om vem som egentligen hade ansvaret och när tillväxten skedde, om det var 1991–1994, före 1991 eller efter 1994 osv. Jag tänker inte fortsätta den debatten.

Jag bara konstaterar att sedan i början av 80-talet, då den dåvarande borgerliga majoriteten inledde plundringen av kommuner och landsting, har det varit en negativ trend. Den har nu nått en kulmen, och det har gjort att kommuner och landsting befinner sig i en fruktansvärt svår situation. Det finns säkert också ett vänsterpartistiskt delansvar för denna situation, men jag tänker inte fördela det närmare mellan olika partier.

Den moderata politiken innebär att man tar ett belopp i storleksordningen 50 miljarder kronor från kommuner och landsting, och jag konstaterar då att det skulle vara en fullständig katastrof för såväl skolan och omsorgen som vården om den politiken genomfördes.

Anf. 138 ROY OTTOSSON (mp):

Fru talman! Från Miljöpartiets sida anser vi att kommunernas självstyre skall respekteras. Vi har i riksdagen alltid sagt nej till förslag till skattestopp. Det är för oss självklart att säga nej även till den här typen av skattestopp, som det egentligen handlar om.

Vi anser att den lokala demokratin inte får urholkas genom den här typen av begränsningar från staten. Vi har stort förtroende för att man på kommunal nivå kan klara ekonomin på ett vettigt sätt och också klara en vettig fördelning, både via skattesystemet och via de verksamheter och bidrag som man ägnar sig åt.

Det är det främsta skälet för oss att säga nej till förslaget, och därmed yrkar jag bifall till reservation 1 till detta betänkande.

För att undvika att kommunerna höjer skatten – det är naturligtvis ett bekymmer – i ett läge där hushållen har ont om pengar, är det viktigt att staten inte lägger över kostnader utan att kompensera kommunerna för dem.

Miljöpartiet har i sitt budgetförslag sett till att kommunerna får bättre skattekraft, bättre ekonomi än regeringen föreslår. Det gjorde vi förra året, det gör vi i år. Vi gör det faktiskt i större utsträckning i år än förra året, eftersom kommunernas kostnader för bl.a. socialbidragen har ökat kraftigt det senaste året.

Det är viktigt att staten som ett led i att förhindra kommunala skattehöjningar tar ansvar också ekonomiskt och ser till att kommunerna behåller sin skattekraft när man lägger över ökade krav på dem. Ett konkret exempel är de egenavgifter som har införts och som skall öka de närmaste åren. Vi anser att de borde avskaffas. De innebär nämligen bl.a. att kommunernas skatteunderlag minskas. Det är en av förklaringarna till de svårigheter att upprätthålla en bra verksamhet som vi ser i många kommuner och landsting i dag.

Det är också, som Lennart Hedquist var inne på, litet olika förhållanden i olika kommuner. Det är också ett starkt skäl för att vi från riksdagen inte skall lägga på sådana här restriktioner eller försöka att med någon enhetlig mall tala om hur kommunerna skall hantera sin ekonomi. Det är faktiskt väldigt olika förhållanden. I en del kommuner kan man sänka skatten, i andra kommuner kan man behöva höja den marginellt. Det kan

inte vi veta så värst mycket om. Den kunskapen har vi inte, vi bör i stället respektera självstyret.

Med det, fru talman, yrkar jag återigen bifall till reservation 1.

Anf. 139 BO NILSSON (s):

Fru talman! Det har träffats en överenskommelse mellan regeringen och Kommun- och Landstingsförbundet där de båda förbunden har utfäst sig att verka för att skatterna inte höjs i kommuner och landsting inför åren 1997 och 1998. Syftet med överenskommelsen är att ta ett gemensamt ansvar för både landets och kommunernas ekonomi de närmaste åren.

I det sammanhanget har regeringen också klargjort att man avser att föreslå åtgärder i form av innehållna statsbidrag om kommuner och landsting ändå höjer skatten. Regeringen har också åtagit sig att reglera sådant som påverkar det kommunala skatteunderlaget och det kommunala utgiftstrycket. Ett sådant exempel är den i proposition 1996/97:19 föreslagna förändringen i beskattning av bilförmåner som beräknas leda till en minskning av de kommunala skatteinkomsterna med ca 500 miljoner kronor. Regeringen och förbunden är överens om att reglera detta så att en höjning av de generella statsbidragen sker med motsvarande belopp.

Förslaget i proposition 213 innebär att om en kommun eller ett landsting fastställer en högre skattesats för 1997 och 1998 än den som gällde för 1996 skall det generella statsbidraget till kommunen eller landstinget minskas med ett belopp motsvarande hälften av den ökning av de preliminära kommunalskatte- respektive landstingsskattemedel som följer av skattehöjningarna.

Förslaget aviserades redan i våras, men regeringen ansåg då att förslaget borde provas av Lagrådet innan det förelades riksdagen. Lagrådet har också den 9 maj 1996 godtagit regeringens förslag från konstitutionell synpunkt. Finansutskottets majoritet, bestående av Socialdemokraterna, Centern, Kristdemokraterna och Folkpartiet, tillstyrker eller har ingen erinran mot det här förslaget. Konstitutionsutskottet har också tillstyrkt förslaget ur konstitutionell synpunkt.

Till det här betänkandet har fogats två reservationer. Låt mig ta den från moderaterna först. De tillstyrker naturligtvis förslaget i propositionen, men lägger till ett annat förslag som handlar om åtgärder för skattesänkningar. Moderaterna förnekar sig egentligen aldrig. I nästan alla kommuner har man nu tuffa diskussioner för att få budgetarna att gå ihop, inte om att man har pengar över för skattesänkningar eller konsumtionsökningar.

För moderater är skattesänkningar viktigare än innehållet i kommunernas verksamhet. I en debattartikel skriver några ledande centerpartister att moderat politik innebär nedskärningar i vård, omsorg och miljöpolitik i en omfattning som allmänheten inte sett maken till. Jag nämner detta för att inte bara jag skall skylla Lennart Hedquist för sådana här saker. Centern har faktiskt skrivit det här i en av de ledande tidningarna.

Ibland tror man faktiskt att vi lever i olika verkligheter. Jag är förvånad över att Lennart Hedquist, som jag upplever som en sansad, verklighetsförankrad moderat, ställer upp på alla dessa hugg mot välfärden som moderaterna ständigt gör, och jag yrkar avslag på reservation 2.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*minskning i särskilda
fall av det generella
statsbidraget till
kommuner och
landsting åren 1997
och 1998*

Johan Lönnroth argumenterar mycket fint mot skattehöjningar, men sedan vänder han och är tvungen att tala för möjligheten. Det tycker jag är synd. Om det finns så många argument mot, vore det bra om vi höll fast vid det just nu.

När man gör överenskommelser mellan två eller tre parter, som det här är fråga om, handlar det inte om att köra över eller omyndigförklara. Det här är en överenskommelse som faktiskt finns och som jag har med mig här, Johan Lönnroth.

Enligt reservationen 1 anser alltså både Vänstern och Miljöpartiet att förslaget är ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Enligt min mening utgör den tvååriga spärren en godtagbar avvägning mellan kraven på samhällsekonomisk balans och kraven på kommunal självstyrelse. Som jag tidigare sade har konstitutionsutskottet tillstyrkt förslaget från konstitutionell utgångspunkt och Lagrådet har godtagit förslaget. Överenskommelsen mellan regeringen och Kommun- och Landstingsförbundet anser jag så långt som möjligt ger fasta spelregler under de här båda åren, 1997 och 1998.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 6 och avslag på de båda reservationerna.

Anf. 140 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag skall först upprepa mina båda frågor till Bo Nilsson. De kräver ett mycket kort och enkelt svar.

Den första lyder så här: Har socialdemokraterna i kommuner och landsting accepterat detta gamla högerförslag? Det var den ena frågan.

Den andra frågan gäller förankringen av den s.k. överenskommelsen. Jag förmodar att det papper som Bo Nilsson viftade med var pressmeddelandet. Jag har fått uppgiften att det här är en muntlig överenskommelse mellan presidierna i de båda förbunden och finansministern. Det är alltså ingenting som är beslutat eller förankrat i vare sig styrelsen eller ännu mindre i de enskilda kommunerna och landstingen.

Till sist, Bo Nilsson, vänder jag inte på något sätt. Jag är kritisk mot kommunala skattehöjningar, men jag är också kritisk till detta gamla reaktionära högerförslag.

Anf. 141 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är visserligen ett pressmeddelande som jag har med mig. Men här står klart och tydligt: "Regeringen och de politiska företrädarna för Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet har kommit överens om riktlinjer för kommunernas ekonomi under åren 1997 och 1998. Riktlinjerna kommer att ligga till grund för regeringens förslag om den kommunala ekonomin i den ekonomiska vårpropositionen i mitten av april."

Jag tror inte, Johan Lönnroth, att presidierna i Kommun- och Landstingsförbunden tar en sådan risk i en så här stor fråga att de inte har förankrat en sådan här överenskommelse. Jag är helt övertygad om att det här gäller, i vart fall styrelserna, men jag tror också att man har haft kontakter ute i landet för att konstatera att det är rimligt att träffa en sådan överenskommelse. Jag litar på mina kommun- och landstingsföreträdare och är säker på att sossarna där har godkänt den här överenskommelsen.

Anf. 142 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Min första fråga gällde alltså om man har accepterat – även om det gäller enbart Bo Nilssons partikamrater i presidierna – förslaget att straffbelägga kommuner som höjer skatten, detta gamla moderata förslag. Det var det min första fråga gällde.

När det gäller förankringen får väl Bo Nilsson prata med sina partikamrater i styrelsen och höra vad de säger, om de anser att det är de som har fattat det här beslutet eller om det enbart är en muntlig överenskommelse mellan presidierna och finansministern. Jag har alltså fått den senare uppgiften.

Till sist, Bo Nilsson: Det här är en gammal och reaktionär förmyndarpolitik, genom vilken högern vill genomdriva att kommuner och landsting inte skall få utveckla och expandera sina verksamheter. Det kan Bo Nilsson aldrig komma ifrån.

Anf. 143 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är inte speciellt intresserad av om det här är ett gammalt högerkrav. Det är, som jag sagt, fråga om en överenskommelse mellan tre parter, och jag respekterar den. Jag vet inte om Johan Lönnroth gör det.

I det pressmeddelande som jag har framför mig står det att regeringen kommer att vidta sådana åtgärder som vi i dag är beredda att besluta om. Det är alltså inte någon hemlighet. Jag är helt säker på att presidierna inte godkänner sådana här viktiga frågor utan att de har förankrat dem både i styrelse och ute i landet.

Anf. 144 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Politiska artiklar som innehåller väldigt missvisande uppgifter blir inte korrekta av att undertecknas av centerpartister. Jag har sett både socialdemokrater och centerpartister som påstår att våra kommunala besparingar skulle ligga i 50-miljardersklassen. Så är det ingalunda. Då tar man med omläggningar av finansieringssystem av typen nationell skolpeng, skattesystem m.m. De regelrätta kommunala besparingar som vi har föreslagit i vår motion uppgår till ett ensiffrigt miljardtal och motsvarar mindre än vad 1 % ekonomisk tillväxt skulle ge kommunsektorn. Det visar hur viktigt det är för kommunsektorn att vi åstadkommer en ekonomisk tillväxt i landet och inte stryper den med en skattehöjarpolitik.

Jag kan kvittera den artighet som Bo Nilsson visade mig. Jag är övertygad om att Bo Nilsson kommer att kunna resonera helt logiskt, och då kan han säkert besvara min fråga. Om man inför ett system där förlorarna i kostnads- och inkomstutjämnningen inte får höja skatten, är det inte logiskt att då låta dem som vinner på systemet – de som tillförs ytterligare pengar och som dessutom har hög skatt – sänka sin skattenivå? Vitsen med utjämnningssystemet var ju att det skulle minska utdebiteringsskillnaderna. Men om vinnarna inte sänker sin skatt, kvarstår ju utdebiteringsskillnaderna oförändrade. När de dessutom får mer pengar till förfogande, vore det väldigt förargligt om de använde dem till ökade utgifter och därmed försätter sig i en situation där de måste höja skatten framöver.

Jag är övertygad om att Bo Nilsson vid närmare eftertanke inte kan förespråka ett sådant system.

Anf. 145 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är intressant att Lennart Hedquist förnekar att den moderata politiken innebär mindre resurser till kommunsektorn. Jag tror inte att vi är överens i den frågan.

Nu sviktade han litet och sade att det ändå rörde sig om ett antal miljarder. Det är ganska intressant att veta. Jag har artiklar också om det från moderata kommuner där man vill sänka kommunalskatten med upp till 10 kr. Man tror där att man ändå skall kunna klara vård, omsorg, miljöfrågor och allting annat.

Jag litar inte på moderaterna i den här frågan, tyvärr inte ens på Lennart Hedquist.

Det här är väl vidare inte något skattehöjarförslag. Det är, åtminstone såvitt jag förstår, en åtgärd för att motverka skattehöjningar.

När det gäller vinnarna i det nya skatteutjämnningssystemet är det faktiskt ofta socialdemokratiska kommuner som har stora problem med socialbidrag, med sociala problem, med sin äldreomsorg osv. Det kan vara så att man tycker att det är rimligare att tillgodose de krav som kommuninvånarna har än att just nu sänka skatten. Jag vill inte förvägra de kommunerna och deras kommunalpolitiker den möjligheten.

Anf. 146 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Låt mig ta upp det sista som Bo Nilsson sade. Om de kommuner som har hög utdebitering och är vinnare i utjämnningssystemet tar emot pengarna och ligger stilla med sin skatt och om de som är förlorare inte får höja sin skatt, minskar väl inte utdebiteringsskillnaderna. Bo Nilsson kan väl hålla med om att de kvarstår oförändrade. Det måste väl i så fall vara ett misslyckande för det nya utjämnningssystemet. Det hade ju bl.a. sagts att det skulle minska de här skillnaderna. Högskattekommunerna skulle kunna sänka sin skatt.

Om ni nu förespråkar att det inte skall göra det, förstår jag inte vad det var för vits med att tillföra dem ökade resurser. Kommuninvånarna i de kommunerna får ju fortfarande bära bördan av de höga kommunalskatter som Johan Lönnroth nyss så värtaligt beskrev.

Anf. 147 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är väl i och för sig rätt, som Lennart Hedquist säger, att det här inte minskar skillnaderna. Men det gäller kortsiktigt i ett nytt system, som vi för övrigt följer i arbetsgrupper och på annat sätt, och vi får längre fram se vad det kommer att betyda.

I det här läget, när åtminstone en och annan av dem som tidigare har varit stora förlorare möjligen har blivit vinnare, tycker jag att det vore rimligt att dessa kommuner just nu på kort sikt får välja mellan att tillgodose eftersatta behov och att sänka skatten. Jag tycker att vi skall ha det förtroendet för de här kommunerna.

Anf. 148 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Bo Nilsson. Införandet av det nya utjämnningssystemet har rent ekonomiskt förändrat verkligheten i väldigt många kommuner. Man har på en del håll förlorat kraftigt, andra har vunnit kraftigt. Vi har nu faktiskt siffror som visar att det handlar om ganska stora förändringar.

Vi har också ett krav på budgetbalans i kommunsektorn 1999. Man skall inte längre se några underskott i kommunerna. En rad åtgärder på senare år har inneburit ökade kostnader trots ett minskat skatteunderlag för kommunerna. Man står inför väldigt stora omställningar.

Att i det läget, Bo Nilsson, härifrån visa upp en kall hand och bestämma att man inte får justera skatterna uppåt innebär att kommunerna inte kan möta de problem som de faktiskt skall ta hand om. Det medför att vi kommer att få ökade olikheter ute i kommunerna. Det är naturligtvis de som redan har de största problemen som kommer att drabbas värst av det här förslaget. Vi kan förutse att det kommer att öka problemen där dessa redan är störst.

Jag vill då fråga Bo Nilsson om han tycker att detta är rimligt. Borde inte kommunerna själva få chansen att reda ut de stora problem som man står inför eller är mitt uppe i? Varför skall staten på det här sättet förhindra kommunerna att hantera sin ekonomi på ett vettigt sätt?

Anf. 149 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är rätt, som Roy Ottosson säger, att det sker stora förändringar. Det nya skatteutjämnningssystemet innebär en stor förändring för kommunernas verksamhet. Men vi följer detta, och vi lovar att sådana här frågor kommer att tas upp när vi ser resultatet av det nya utjämnningssystemet. Det är alltså inte så att vi lämnar kommunerna med det här beslutet. Det är snarare en följd av det beslut som vi fattade redan i våras.

Roy Ottosson säger att vi visar upp en kall hand och att vi bestämmer härifrån, men det är ju inte riktigt. Roy Ottosson måste väl ha stor respekt för en överenskommelse som har träffats mellan huvudorganisationerna, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, och regeringen. Det är ju inte så att vi här i kammaren kör över och visar upp en kall hand, utan det är fråga om en överenskommelse mellan tre parter.

Anf. 150 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Fru talman! När man är ute bland kommun- och landstingspolitiker finner man att de inte känner sig bundna av någon överenskommelse om att inte avskeda folk eller om att inte minska personalstyrkorna genom att inte återanställa efter naturlig avgång osv. Självklart kommer man i stor omfattning att göra det där man har stora ekonomiska problem. Kommunerna och landstingen har en personalintensiv verksamhet. Det finns egentligen inte så många andra sätt att spara, om man har ekonomiska problem, och det har man i många kommuner. Man har ett vikande skatteunderlag och minskade resurser.

Detta betyder att överenskommelsen tyvärr inte är värd särskilt mycket. Kommunerna är inte bundna av den. De kan faktiskt göra som de vill, och det kommer naturligtvis att i slutändan drabba verksamhet. Det blir sämre verksamhet, och man kommer inte att anställa folk på det sätt som

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*minskning i särskilda
fall av det generella
statsbidraget till
kommuner och
landsting åren 1997
och 1998*

man borde göra vid naturlig avgång osv. Kanske kommer man också på sina håll att avskeda. Vi känner till fall där man faktiskt har talat om att börja avskeda. Man har inget annat val. Man kan inte gärna höja skatten, för då tar staten hälften, och det bär sig inte särskilt bra. Det är i praktiken ett skattestopp.

Bo Nilsson är väldigt optimisk, men man måste också vara litet realistisk. Vi har nu 287 kommuner, och de är faktiskt inte bundna av överenskommelsen, även om deras samarbetsorgan, Kommunförbundet och Landstingsförbundet, eventuellt kan ha uttalat någonting.

Anf. 151 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Roy Ottosson frågade om jag tyckte att det här är rimligt. Det är självklart att jag tycker det, eftersom jag står bakom förslaget. Det var alltså en litet onödig fråga, tycker jag.

När det gäller huruvida kommunerna och kommunpolitikerna är bundna av det här med att inte säga upp folk är det uppenbarligen så att ett flertal kommuner har problem med att klara det här. Jag är övertygad om att regeringen, Kommunförbundet och Landstingsförbundet följer det här väldigt noga. Jag skulle inte alls bli överraskad om det kom förslag som innebär att kommunerna får hjälp att klara en sådan här svår situation. Men vi får återkomma till det.

Anf. 152 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Kommunerna i Sverige har en oerhört svår situation i dag. Många befinner sig i en kniptång, regisserad från framför allt regerings- och riksdagshåll, som innebär att man nu måste skära ned mycket kraftigt i den kommunala verksamhetens kärna: barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Bakgrunden är att statens dåliga ekonomi i stor utsträckning har övervältrats på kommunerna. Totalt minskade t.ex. kommunsektorns inkomster med ungefär 10 % mellan 1992 och 1995. Dessutom är det nu i princip klart att kommunerna från år 1999 inte skall få redovisa underskott, vilket också har nämnts i debatten. Vi har fått kraftigt ökade socialbidrag ute i kommunerna. Vi har också skatteutjämningen, som innebär att många kommuner får kraftigt minskade inkomster även framdeles. För många kommuner handlar det om en förändring av inkomsterna inom några år med två skattekronor. Ovanpå allt detta får vi det nya skattestoppet, som går ut på att bestraffa kommuner med svag ekonomi, kommuner som väljer höjd skatt hellre än att avskeda ännu fler och därmed höja arbetslösheten utöver de 700 000 som redan är arbetslösa.

I finansutskottets betänkande står det så här: "Det nya bidrags- och utjämningsystem för kommuner och landsting, som infördes den 1 januari 1996 och som bl.a. innebär att inkomster omfördelas mellan enskilda kommuner och landsting, kan enligt propositionen komma att skapa incitament att höja skattesatsen i vissa kommuner och landsting." Det är ju minst sagt riktigt. Jag tycker att det här är väldigt cyniskt skrivet av finansutskottet i Sveriges riksdag, när det handlar om att kommuner skall tvingas skära ned och människor till varje pris tvingas ut i arbetslöshet. Det är det som är den reella politiken från moderater, socialdemokrater, centerpartister och andra.

Att då komma dragandes med den här korporativa överenskommelsen mellan några ledande socialdemokrater, moderater och centerpartister tycker jag inte håller. Det är ingenting som min kommun, mina kommuninvånare eller kommunpolitikerna ute i landet har varit med om att gå med på. Där ingår inte heller den här bestraffningspolitiken.

Den kommunala självstyrelsen behöver reell innebörd, långsiktighet och fasta spelregler, inte kortsiktiga manipulationer. När riksdagen i dag återigen tänker besluta om genomgripande åtgärder som inskränker den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten, är det bara ännu ett exempel, anser jag, på att regeringen och majoriteten i riksdagen inte har annat än nonchalans och ointresse att visa för grundvalarna i det demokratiska systemet. Jag tycker det här är skrämmande.

Vi har tusentals folkvalda kommunpolitiker som fått i uppgift av sina lokala väljare att ta ansvar för den kommunala ekonomin. Men gång på gång säger regering och riksdag: Vi tar befälet. Gång på gång fattar regering och riksdag beslut som skruvar åt tumskruvarna och begränsar handlingsutrymmet. Hur tror ni att det skall gå att rekrytera människor till att engagera sig lokalt när klåfingriga rikspolitiker underminerar själva basen för folkstyret på det här sättet? Hur kan ni begära att kommunpolitikerna skall ta ansvar och bete sig som vuxna människor när ni agerar så här? Det är inte bara dumt utan också direkt farligt att på det här sättet manipulera med demokratins kärna.

Skattestoppet i början av 1990-talet har redan skadat den kommunala demokratin. Den här nya bestraffningspolitiken kommer att förvärpa situationen. Många kommer att dra slutsatsen att skattestoppet inte var en engångsåtgärd utan något som i en eller annan form kommer att bli mer eller mindre bestående. Det är också detta som uppenbarligen är Moderaternas linje i den här frågan. De vill ha den här bestraffningspolitiken permanentad; det är i alla fall vad Lennart Hedquist säger i dag.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna, moderaterna, centerpartisterna och folkpartisterna i finansutskottet om ni över huvud taget har funderat på hur era åtgärder påverkar folkstyret. Det framkommer inga sådana funderingar i betänkandet.

När Lagrådet behandlade propositionen hänvisade man till att en kommitté var tillsatt för att granska om just denna typ av åtgärder var förenlig med grundlagen. Den här kommittén har nyligen lagt fram sitt betänkande – det var bara 14 dagar sedan. Resultatet av kommitténs tankemödor är ganska entydigt. Den här åtgärden – att bestraffa kommuner som höjer skatten – måste jämföras med skattestopp och skattetak. Så står det entydigt. Om dessa åtgärder skall tillåtas och vara förenliga med grundlagen måste de gälla under mycket speciella omständigheter och vara av undantagskaraktär. Har vi den situationen i dag? Är det undantagskaraktär på läget i ekonomin just i dag i förhållande till hur det var för två, tre eller fyra år sedan?

Jag tycker inte det var länge sedan socialdemokrater och centerpartister i den här kammaren berömde sig över att nu ha ridit ut den värsta stormen. Då, helt plötsligt, skall det införas regler i nationen som måste betraktas som varande av ”undantagskaraktär”.

Kommittén säger att den här typen av åtgärder får vara i högst två år. Dessutom får de inte fortsätta efter ett val. Man måste göra uppehåll kring ett val så att människor får ta ställning till det här och så att kom-

munpolitikerna får avgöra den kommunala skatten direkt efter ett val. Men dessa saker är inte medtagna i vare sig propositionen eller betänkandet, naturligtvis, eftersom kommitténs betänkande kom så sent.

Jag tycker att det här i sig är skäl nog för att riksdagen skall återföra ärendet till finansutskottet. Jag föreslår därför återremiss på det här betänkandet. Vi har nyligen fått ett kommittésvar som säger att man borde fundera mer på det här innan man fattar beslut i riksdagen om den här typen av skattestopp eller bestraffningspolitik. I andra hand yrkar jag avslag på betänkandet.

Särskilt eftersom Lagrådet har hänvisat så tydligt och så starkt till kommitténs betänkande tycker jag att det finns anledning att uppmärksamma det.

Min slutsats i själva grundfrågan, som handlar om folkstyre snarare än om ekonomi, är att om vi skall kunna få tillbaka förtroendet för politiken och politikerna i Sverige måste vi förändra inställningen till grundfrågorna i folkstyret, i demokratin. Vi måste låta människor lokalt runt om i Sverige få ta ansvar för det de är satta att ta ansvar för, ge tillbaka makt och handlingsmöjligheter till människor runt om i Sverige att påverka sin egen vardag och sluta manipulera med demokratin.

Anf. 153 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Peter Eriksson ger ett mycket missvisande referat av vad Lagrådet har skrivit i det här ärendet om huruvida det föreligger några konstitutionella hinder. Lagrådet säger att med beaktande av de ställningstaganden som tidigare gjorts anser Lagrådet att det nu framlagda förslaget får godtas från konstitutionella synpunkter. Därefter säger Lagrådet också att det är bra att frågorna är föremål för en grundlig analys av den statliga kommittén. Konstitutionsutskottet har sedan yttrat sig både beträffande modellen med spärr mot kommunala skattehöjningar och modellen med stimulans till kommunala skattesänkningar. Beträffande den senare frågan, om stimulans till kommunala skattesänkningar, säger utskottet även där att det inte ser några konstitutionella hinder för en sådan konstruktion.

Det vore väldigt märkligt om Sveriges riksdag inte skulle kunna få fastlägga statsbidragsregler. De har ju ingenting med den kommunala självstyrelsen att göra. Däremot kan jag hålla med Peter Eriksson om att andra typer av ingrepp, t.ex. skattestopp, är en konstitutionell fråga. Kommittén har gjort fel som har fört ett resonemang av typen att kommunalt skattestopp och ändring av statsbidragsregler skulle vara likvärdiga i det hänseendet. Där har kommittén faktiskt sluntit.

Det är intressant att höra Peter Eriksson fördjupa sig i att den kommunala självstyrelsen är så viktig. Det är den ju onekligen. Men detta är samme Peter Eriksson som för ungefär ett år sedan var beredd att rösta igenom ett förslag som gick stick i stäv mot grundlagen i och med att han röstade för den inomkommunala skatteutjämningen som är grundlagsstridig. Det om något var att kränka den kommunala självstyrelsen.

Anf. 154 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Fru talman! Lennart Hedquist menar att det skulle finnas en grundläggande principiell skillnad mellan den här typen av bestraffning av kom-

muner som höjer skatten och att ha ett skattestopp eller ett skattetak, men det finns ingen sådan principiell skillnad. Båda dessa åtgärder påverkar kommunernas handlingsutrymme precis lika mycket.

En parlamentariskt tillsatt kommitté, som Lagrådet också har hänvisat till, kommer fram till att den här typen av åtgärder är lika grundlagsstridiga och bör ges samma riktlinjer som skattetak eller skattestopp. Men två veckor senare struntar Lennart Hedquist i det, fast han suttit med i kommittén. Vad är det som pågår inom Moderaterna? Är det bara frågan om skattesänkningar som ni har framför näsan, och alla andra frågor, t.ex. demokrati, är helt underordnade? Är det så man resonerar inom Moderaterna?

Anf. 155 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Fru talman! Jag skulle råda Peter Eriksson att läsa betänkandet litet noggrannare. Då kommer han att upptäcka att jag i min reservation har tagit upp den här frågan och mönstrat ut kommitténs skrivning på den här punkten. Jag vet inte om Peter Eriksson inte erinrar sig att jag inför slutsammanträdet hade med mig konstitutionsutskottets yttrande, lade det på bordet tillsammans med Lagrådets yttrande och sade att jag tyckte att det vore olämpligt om kommittén stod fast vid en skrivning som är så uppenbart konstitutionellt oriktig som den man till slut fastnade för.

Jag har fortfarande inte fått något svar från Peter Eriksson på hur han kunde vara med om att rösta igenom ett grundlagsstridigt inomkommunalt utjämningsförslag. Nu i efterhand erkänner han uppenbarligen själv att det strider mot grundlagen, eftersom han är beredd att nu ändra grundlagen för att göra det grundlagsriktigt. Man kan på punkt efter punkt visa hur Miljöpartiet gång på gång har velat kränka den kommunala självstyrelsen. Det senaste exemplet var accepten av den nya bibliotekslagen som tvingar kommunerna att anordna bibliotek på ett visst sätt. Sådant är att kränka den kommunala självstyrelsen. Att fastställa statsbidragsregler här i Sveriges riksdag för hur kommunerna skall kunna ta emot statsbidrag har däremot ingenting med konstitutionen att göra i det här hänseendet.

Anf. 156 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är fel att det beslut som riksdagen och konstitutionsutskottet fattade när det gäller skatteutjämningen var grundlagsstridigt. Vi gjorde tvärtom ändringar i regeringens förslag som gjorde att detta inte blev grundlagsstridigt. Däremot var det grundlagsstridigt när Göran Persson lade fram förslaget, det kan jag hålla med om.

Miljöpartiet driver ganska hårt frågan om kommunalt självstyre och decentralisering. Vi tycker att den är väldigt viktig. Ibland måste man inse att makt ligger också hos regering och riksdag, men i den här frågan handlar det om beskattningsrätten, och det är själva kärnan i det kommunala självstyret menar jag.

Det är här Lennart Hedquist slinter. Ideologiskt gäller det att sänka skatterna, och det får medföra vilka konsekvenser som helst enligt honom. Han struntar i att vi nu står inför ett läge med ytterligare tiotusentals arbetslösa runt om i landet som kommer att sparkas ut och avskedas från kommunerna. Han struntar i att vi kör över det kommunala självstyret och att vi drar ansvaret bort från kommunpolitikerna, tar över det själva och

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*minskning i särskilda
fall av det generella
statsbidraget till
kommuner och
landsting åren 1997
och 1998*

*minskning i särskilda
fall av det generella
statsbidraget till
kommuner och
landsting åren 1997
och 1998*

struntar i vilka konsekvenser det får på lång sikt för folkstyret, för det är skatterna det gäller att få ned och det är det som är kärnan i den moderata politiken, inte det kommunala självstyret.

Anf. 157 BO NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig först slå fast att detta inte är någon permanent förändring. I överenskommelsen står att den gäller för 1997 och 1998. Det står också att syftet med överenskommelsen är att ha ett gemensamt ansvar för både landets och kommunernas ekonomi under de närmaste åren.

Att då använda sådana ord som Peter Eriksson använder, t.ex. ”komma dragande med”, ”nonchalans” och ”skrämmande” när det gäller en överenskommelse mellan kommun- och landstingsförbunden och riksdagen och regeringen tycker jag är häpnadsväckande.

När vi skall ta ställning till sådana här lagfrågor har vi två organ som är specialister. De är konstitutionsutskottet och Lagrådet. Båda dessa har sagt att de inte har någonting att erinra mot detta förslag. Att sedan en kommitté har kommit fram till någonting annat och det så småningom resulterar i förändringar i lagstiftningen gör inte att man i dag måste rätta sig efter kommitténs förslag. Det måste i så fall föranleda en lagändring som vi självklart skall rätta oss efter – då, när beslutet är fattat, men inte nu.

Jag vill yrka avslag på återremissyrkandet.

Anf. 158 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! En kommitté har kommit i efterhand, efter det att konstitutionsutskottet har avgivit ett yttrande till finansutskottet. Men denna kommitté är faktiskt tillsatt av regeringen för att just belysa dessa grundlagsfrågor. Lagrådet hänvisar också till den.

När kommittén blivit färdig med sitt betänkande, är det då inte naturligt att man bryr sig om det? I stället anser Bo Nilsson att man skall strunta i vad kommittén har kommit fram till, trots att det fanns en bred majoritet för det som kommittén kom fram till. Han anser att man skall köra på i gamla spår. Det tycker jag är en ganska märklig inställning. I stället lutar han sig mycket tungt mot denna överenskommelse. Han påstår helt plötsligt att t.o.m. riksdagen har fattat beslut om den här överenskommelsen, vilket naturligtvis inte är sant. Det har inte heller landstingen och kommunerna runt om i Sverige gjort.

Det finns inget som helst juridiskt bindande i en sådan överenskommelse mellan några ledande partipolitiker från de största partierna i Sverige. Inte ens landstingets styrelse har fattat beslut om den här överenskommelsen. De uppgifter som jag har fått är att den här bestraffningspolitiken inte heller finns med där. Detta handlar i första hand om en överenskommelse där det sägs att kommunerna får ökade resurser om man vältrar över nya uppgifter på dem. Kommunerna och landstingen skall då som motprestation låta bli att avskeda folk. Men den här frågan om att statsbidrag skall dras in om kommunerna höjer skatten finns inte med i överenskommelsen.

Anf. 159 BO NILSSON (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa två frågor till Peter Eriksson. Är det så att konstitutionsutskottet har tillstyrkt detta förslag? Är det så att Lagrådet inte har haft någon erinran mot detta förslag? Jag vill att Peter Eriksson svarar på dessa frågor.

Riksdagen tog först i våras och sedan i dag över den här överenskommelsen och har fattat beslut i enlighet med den. På det sättet är vi faktiskt inblandade både i vårpropositionen och i dag. Vi är därför inte på något sätt frikopplade från detta. Vi har fattat beslut en gång, och vi kommer att göra det även i dag, det är jag helt övertygad om. Även riksdagen har alltså tagit denna överenskommelsen på allvar, möjligen med undantag för Peter Eriksson.

Anf. 160 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Lagrådet och konstitutionsutskottet har gett sina yttranden utan att känna till vad kommittén har kommit fram till, eftersom kommittén då inte var färdig med sitt arbete. Det är därför jag anser att det är rimligt att vi nu återremitterar betänkandet till utskottet, eftersom kommittén nu är färdig med sin uppgift, och man har kommit fram till att om denna typ av åtgärder skall vidtas måste de vara av undantagskaraktär, och det måste vara fråga om mycket speciella omständigheter. Det är inte sådana omständigheter vi befinner oss i i dag. Eller anser Bo Nilsson att vi har den situationen i dag? Har Socialdemokraterna misskött ekonomin och landet så pass mycket att det råder undantagskaraktär i ekonomin i dag?

Anf. 161 BO NILSSON (s):

Fru talman! Jag trodde att vi skulle kunna avsluta den här debatten. Men det senaste som Peter Eriksson sade föranleder mig att säga att mitt parti med mycket hårt arbete nu är på väg att ta landet ur den ekonomiska gastkramning som den borgerliga regeringen försatte oss i. Det tycker jag att vi inte skall ha något obehag för. Tvärtom tycker jag att Peter Eriksson borde vara tacksam för det jättejobb som vi har gjort när vi har sanerat landets ekonomi.

Jag ställer frågor här, men jag får inga svar. Har Lagrådet godkänt detta? Har konstitutionsutskottet godkänt detta? Jag vill att Peter Eriksson svarar ja eller nej på dessa frågor.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till Peter Eriksson, och nu har han chans att svara. Är detta en kommunaldemokratisk fråga i Norge, som har ett permanent kommunalt skattetak, eller hur kan man där ha kommunal demokrati?

Anf. 162 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag sade alldeles nyss att Lagrådet och konstitutionsutskottet har svarat ja på detta men att de då inte hade fått kommitténs betänkande. Kommittén överlämnade sitt förslag först för två veckor sedan.

Naturligtvis har Sverige en kommunal demokrati och en kommunal självständighet som går längre än i de allra flesta andra länder. Jag tycker att detta är något grundläggande och viktigt att värna om. Det är något som är djupt förankrat i den svenska demokratiska utvecklingen. Är soci-

aldemokratin nu ute efter att knäcka den kommunala beskattningsrätten och det kommunala självstyret? Då är det bra att vi får sådana besked. Det är något oerhört avgörande, och en stor förändring i den svenska konstitutionen, om det är detta som Socialdemokraterna är ute efter.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 13 §.)

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

10 § Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU7

Utvecklingen inom den kommunala sektorn (skr. 1995/96:194)

Anf. 163 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Vi skall nu närmast uppehålla oss vid utvecklingen inom den kommunala sektorn, mot bakgrund av en regeringsskrivelse till riksdagen. Skrivelsen omfattar totalt 135 sidor. Likväl har man lyckats med konststycket att undvika att tala om några av de ur medborgarperspektivet allra viktigaste frågorna.

För det första: Det skrivs inte något om att de vårdköer som försvann under föregående mandatperiod nu är tillbaka. Vi moderater har i vår motion funnit det vara mycket anmärkningsvärt att man i en skrivelse som skall följa upp utvecklingen inom den kommunala sektorn helt går förbi den för så många medborgare oroande utvecklingen med pånyttfödda oacceptabla vårdköer.

För det andra: Regeringens skrivelse innehåller inte någon analys kring hur kommunsektorn skulle kunna medverka till ett bättre tillväxtklimat i vårt land. Det är kanske symtomatiskt mot bakgrund av beslutet föregående år om ett inomkommunalt utjämnningssystem som, förutom att det strider mot grundlagen, också är synnerligen hämmande på incitamenten för enskilda kommuner att bidra till ekonomisk tillväxt i Sverige. Vilken påverkan det här systemet får på litet längre sikt kan man kanske ännu bara ana sig till. Förhoppningsvis hinner riksdagen ändra det beslutet innan verkningarna visar sig fullt ut.

För det tredje: Regeringens skrivelse berör inte många av de viktiga kvalitetsfrågorna inom barnomsorgen. En sådan är att de små barnens unika förmåga och vilja att lära måste stimuleras. Därigenom skapas också bättre förutsättningar för senare inläring. Ett land som skall hävda sig i det framtida kunskapssamhället borde vara i framkant här. Nu tillhör småbarnsskolor undantaget i Sverige, medan de är mycket vanliga i många andra EU-länder.

Vi har tidigare i dag haft skoldebatter här i riksdagen. Här kan lyftas fram hur viktiga enskilda initiativ är för att uppnå en förnyelse och utveckling av skolan. I den moderata motionen med anledning av skrivelsen pekar vi på hur betydelsefullt det är för kvalitet och variationsrikedom i undervisningen om skolor med olika inriktning, arbetssätt och huvudmän kan verka sida vid sida.

Vi vill därför att arbetet för ökad valfrihet inom barnomsorg och skola skall fortsätta – ett arbete som regeringen på olika sätt nu försöker att sätta krokben för. Det har den tidigare debatten i dag kring friskolorna visat prov på.

En rad rapporter visar att fristående alternativ inom skola och barnomsorg uppnår hög kvalitet till relativt sett lägre kostnader. Mot den bakgrunden borde regeringen kunna försöka redovisa vilka skäl som ligger bakom en politik som motverkar elevernas och föräldrarnas rätt att välja skola och barnomsorg.

Fru talman! Det är också bra att det nu framkommer alltfler bevis på hur positiv produktivitet utvecklingen var i den kommunala sektorn under åren 1991–1994. Eftersom utvecklingen i det hänseendet varit sämre tidigare innebar det ett trendbrott.

I regeringens skrivelse redovisas också att medborgarna generellt var nöjda eller ganska nöjda med den kommunala servicen. Det bestyrks av flera lokala undersökningar som gjordes under åren 1992–1994 – vilket också tas upp i skrivelsen från regeringen – dvs. de år då Socialdemokraterna också drev sina kampanjer där de hävdade att fyrpartiregeringens politik gentemot kommunerna ledde till kvalitetssänkningar. Det är bra att man nu faktiskt dementerar vad man då sade från socialdemokratiskt håll.

Samtidigt är de som valt de privata alternativen än mer nöjda. Även detta borde vara ett memento för en regering som motverkar människors rätt att själva få välja den lösning som passar bäst för just dem. I den diskussion som förs om mångfald och kvalitet är det särskilt viktigt att lyfta fram hur resultaten till sist värderas av dem som verksamheten finns till för. Det är anmärkningsvärt hur litet av detta medborgarperspektiv som ges till känna när regeringen redovisar vad som händer inom den kommunala sektorn.

Fru talman! Mot bakgrund av vad jag har sagt vore det naturligt att yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5 och 7, som jag står bakom i utskottet. Men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 164 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Vi liberaler gillar välfärden. Vi gillar välfärdssystemen, som ger människor många möjligheter att växa, t.ex. genom skola, barnomsorg och olika utbildningssatsningar. Människor ges trygghet och värdighet genom god sjukvård och äldreomsorg. Vi gillar också att de här verksamheterna i huvudsak betalas gemensamt, för det betyder att man inte är beroende av tjockleken på vare sig föräldrars plånbok eller den egna plånboken. Det betyder att vi alla kan få många och bra livschanser.

Sverige behöver, som vi liberaler brukar säga, både företag och dagis – dvs. vi behöver den här mjuka infrastrukturen för att företag skall kunna fungera väl och växa. Men bara det faktum att vi gillar den kommunala verksamheten och att den är gemensamt, kommunalt, betald behöver inte betyda att vi gillar att kommunerna skall bestämma över detta helt och hållet. Vi tycker att människor själva mycket mer skall få bestämma över utformningen. Det kan ge ännu större värden och betyda ännu mer av möjligheter och växtkraft.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

Kommunerna har alltså en mycket stor betydelse i fråga om formandet av det goda samhället. Det sätt på vilket varje kommun hanterar barnomsorg, skola, äldreomsorg, sjukvård, kollektivtrafik osv. är givetvis helt avgörande såväl för de enskilda individerna och invånarna i kommunen som för hur den generella utvecklingen i kommunen går. Men de spelregler som sätts upp och den ekonomiska politik som förs från statsmakternas sida är av avgörande betydelse för kommunens möjligheter. Det är avgörande både för det sakliga innehållet och för de ekonomiska ramarna.

Vi liberaler har inte i vårt budgetalternativ några nämnvärda nya pengar att satsa i kommunerna. Den ekonomiska utvecklingen gör att vi har svårt att få pengarna att räcka till alla sektorer. Visserligen har vi vissa förändringar i budgetramarna, men det är en senare fråga.

Johan Lönnroth sade i föregående debatt att man kan tvingas välja mellan kolera och pest. Man kan tvingas välja mellan att folk dör på sjukhusen och att höja skatterna. Då väljer de skattehöjningar. Man ser alltså den kommunala verksamheten i antingen svart eller vitt – dvs. s- och v-sättet att se på det hela: Antingen höjer vi skatten, eller också blir det ingen verksamhet. Men valet behöver inte alls se ut så.

För det första kan vi föra en helt annan ekonomisk politik som gör att vi får fler jobb, mer skatteintäkter och mindre utgifter för arbetslösheten. Det skulle skapa helt andra förutsättningar. Vi i Folkpartiet redovisar en helt annan ekonomisk politik – en politik för jobb och nya företag.

För det andra kan man sätta upp helt andra spelregler för kommunerna och släppa loss entreprenörer och fria aktörer för att på det sättet skapa helt andra möjligheter. Kvalitet och kvantitet är nämligen en kombination av de resurser som sätts in och av hur de resurserna används. Vi brukar prata om att man skall få valuta för skattepengarna. Det handlar alltså inte bara om hur mycket skattepengar som sätts in utan också om hur de används.

Vi vill ha ett fortsatt omvandlingstryck och en bättre verksamhet. I stället ser vi nu en låg tillväxt och en hög arbetslöshet, dvs. svårigheter med resurserna. Vidare ser vi ett stopp för den kommunala förnyelsen, ett stopp för möjligheten att använda pengarna på ett bättre sätt. Det handlar också om facklig vetorätt mot entreprenader. Rätten att starta fristående dagis inskränks. Villkoren för friskolor har försämrats; i dag ännu mer än tidigare. Etableringsrätten i vården är kringskuren osv. Dessutom var signalen från regeringen efter valet helt entydig ute i kommunerna: Sätt stopp och återgå till kommunal regi! Kommunerna har lydigt följt efter. Det finns en mycket lång rad exempel på hur man fört tillbaka enskilt brukardriven konkurrensutsatt verksamhet i kommunal regi. Vi brukar kalla det för den dyra dogmatismen. Det är dyrt och dåligt, och det är en kvinnofientlig politik. Det gör ju att de kvinnor som är verksamma inom de här sektorerna får mycket sämre förutsättningar att förverkliga sina idéer.

T.ex. har Kommunalekonomiska institutet i Stockholm, som på beställning från Stockholms stads nya socialdemokratiska majoritet skulle räkna ut att det var bra att återkommunalisera, i stället visat att miljardbe-
lopp – det är alltså fråga om mycket stora pengar – kan sparas genom att man konsekvent främjar konkurrensen. Vi har inte råd att avstå från det. Det finns ju redan mycket stora brister i kärnverksamheterna, t.ex. inom äldreomsorgen.

Fru talman! Det leder mig över till en annan fråga. Kommunerna satsar nämligen inte alltid på just kärnverksamheterna. De kommunala bolagen, där kommunalpolitiker leker direktörer och leker affär med skattebetalarnas pengar inom områden som definitivt inte är kärnverksamhet, är ett mycket allvarligt problem.

Häromdagen var jag i Skellefteå och där håller man i dag, 1996, på med att köpa in ett tidigare privat friskvårdscenter. Samtidigt vet man att det privata gymmet där räknar med att bli utkonkurrerat. Människor blir då friställda, och kommunala skattepengar försvinner in i en helt fristående verksamhet som inte har med kommunen att göra.

Det finns verkligen *allt* i de drygt 1 500 kommunala bolag som omsätter 100 miljarder kronor. 500 bolag gick med förlust med 1 800 miljoner kronor. Det är ruskigt mycket pengar. Bolag innebär en risk och är ett spel med skattebetalarnas pengar. Det ges ingen insyn. Vi vet vilken stor röta som förekommer i de här bolagen.

Vi tycker att de kommunala bolagen skall avvecklas. Sälj ut, lägg ned och för över i normal kommunal drift, beroende på vilka verksamheter det är fråga om! Vill kommunalpolitikerna driva företag skall de, tycker vi, starta eget.

Fru talman! Vi tycker också att skatteutjämnningssystemet borde vara i den form som Kommunalekonomiska utredningen föreslagit och att de 400 miljonerna i kommunakuten inte skall användas så. Det skulle ge bättre ekonomiska förutsättningar för de kommuner där segregationen nu gräver allt djupare diken mellan människor.

Segregationen och utanförskapet är ett mycket stort problem. För oss i Folkpartiet kommer en av huvudfrågorna att vara att försöka komma till rätta med detta, så att de allra mest utsatta människorna får tillbaka makten över sina liv. Då är den kommunala verksamheten återigen av oerhört stor betydelse.

Till sist: Valfrihet och inflytande över den egna vardagen kan aldrig få vara en lyx som bara ges till dem som har mycket pengar och som är starka. De människor som allra mest behöver få ta makten över sina egna liv måste också få de möjligheterna.

Med våra förslag, fru talman, skulle alltså både de ekonomiska resurserna och de praktiska förutsättningarna vara helt andra. Jag står givetvis bakom alla reservationer som jag undertecknat, men yrkar bifall särskilt till reservation nr 8.

Anf. 165 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag kan försäkra Karin Pilsäter att också vi vänsterpartister vill ha både företag och dagis. Men vi är också medvetna om att det är ganska skilda villkor för företag, åtminstone de företag som arbetar inom varuproduktionen, och dagis.

I den skrivelse som vi behandlar får vi reda på att det som gjordes av fem anställda inom barnomsorg eller sjukvård 1990 utförs i dag av fyra anställda i genomsnitt. Det är en dramatisk rationalisering, effektivisering och produktivitetshöjning som har genomförts. Delvis har man klarat det med oförändrad kvalitet, vilket är en historisk prestation av dem som arbetar inom barnomsorg och vård. Tyvärr har det också på sina håll gått ut över kvaliteten.

Det är en produktivitetsökning som är i klass med den inom industrin när industrin går bra. Här finns ändå en mycket grundläggande skillnad. Inom exempelvis läkemedelsproduktionen och leksaksproduktionen kan man genom datorisering, robotisering och rationalisering ständigt producera fler enheter per använd arbetstimme. Inom t.ex. barnomsorg kan man inte läsa sagorna för barnen särskilt mycket fortare än i en viss bestämd hastighet. Man kan inte heller springa särskilt mycket fortare än vad man redan gör på sjukhusen.

Det här är den mycket grundläggande skillnaden mellan varuproduktionen och särskilt den tjänsteproduktion som bedrivs i offentlig regi. Skall vi hålla oförändrade proportioner mellan varutillgången och de grundläggande offentliga behoven, där faktiskt behoven i dag är som allra störst, krävs att vi avsätter ökade resurser. Alltså måste en ökande andel av den totala nationalinkomsten gå till den offentliga verksamheten. Nu har det under ett antal år, speciellt under de borgerliga regeringsåren, varit precis tvärtom. Man har alltså flyttat resurser från den offentliga verksamheten till den privata.

Jag hörde i dag att HSU 2000 kommer att visa att det finns ett oerhört stort gap mellan behov och resurser inom vården. Det handlar om många miljarder kronor. Man kan prata hur mycket som helst abstrakt om en annan ekonomisk politik och ökad tillväxt, men den enkla och bleka sanningen är att det krävs ett antal miljarder kronor i dag som skall flyttas till skola, barnomsorg och vård.

Det som jag speciellt saknar i den här skrivelsen från regeringen är klassperspektivet och könsperspektivet. Det går också väldigt bra att prata abstrakt om valmöjligheter i vardagen, vackra ord som vi hört från moderata och folkpartistiska företrädare. Men reser man runt och besöker olika skolor, överklassens privata skolor och jämför dem med skolorna i arbetarstadssdelar, de stadsdelar där det kanske till 90 % bor flyktingar och invandrare, ser man oerhörda skillnader. Jag skulle gärna vilja se Lennart Hedquist eller Karin Pilsäter gå ut och tala vackert om friheten att välja i de skolorna. Men det handlar också där om konkreta och växande klasskillnader. De problemen kan man bara lösa, eller åtminstone lindra, genom att flytta pengar efter behov, ta från dem som har mycket och ge till dem som har litet.

Regeringen har sagt att man skall belysa könsperspektivet i alla propositioner och förslag. Den kommunala och landstingskommunala verksamheten är en verksamhet som till mycket stor del domineras av kvinnor, åtminstone den praktiska vardagliga verksamheten. De brutala nedskärningar som har ägt rum, och som just nu håller på att äga rum, har framför allt gått ut över kvinnor både i arbetet och på det sättet att många kvinnor har ställts utanför arbetsmarknaden.

För att spara kammarens tid nöjer jag mig med att endast yrka bifall till reservation 2, men jag står självklart också bakom reservation 6.

Anf. 166 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth erkände att det var en väldigt stark produktivitetsförbättring under åren 1991–1994. Det är glädjande, men det är samtidigt naturligtvis svårt för honom att förneka fakta härvidlag. Nu för han ett resonemang som i stort sett går ut på att med den snabba pro-

duktivitetsutvecklingen måste kvaliteten ha försämrats. Det var vad man ofta hörde från socialdemokratiskt håll föregående mandatperiod.

Detta motsägs av en rad undersökningar som pågick samtidigt och där man tog reda på hur de som verksamheten var till för, medborgarna, upplevde den. Man har aldrig haft så höga tal på "nöjdindex" inom barnomsorg och skola som under den tiden. Det bästa sättet att mäta kvaliteten är onekligen att mäta det i huvudet på dem som verksamheten finns till för. Är de nöjda är det en indikation på att kvaliteten är bra.

Däremot har naturligtvis Johan Lönnroth rätt i att om man genomför nedskärningar och omstruktureringar inom bibehållna monopol, som gör att människorna inte får rätt att välja och känner sig instängda, då kommer ett missnöje. Det är naturligtvis en av grunderna till den förbittring som går över hela landet för de vårdköer som på nytt växer på ort efter ort. Dessa pånyttfödda vårdköer är ett tecken på hur de offentliga monopolen misslyckats. Johan Lönnroth borde som företrädare för social ingenjörskonst litet närmare tänka över vad det kan bero på.

Anf. 167 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det där med företrädare för ingenjörskonsten tror jag att vi får ta en annan gång. Det är lättare att kalla Lennart Hedquist för en sådan. Men undersökningarna skall jag gärna ta närmare del av. De undersökningar som jag har sett har framför allt handlat om de ökande klasskillnaderna. Jag är övertygad om att de också kommer att spegla sig i undersökningarna om hur nöjd man är på olika ställen inom den offentliga verksamheten.

Det är självklart att folk är bittra, framför allt de människor som har förlorat sin inkomst, fått sina bidrag sänkta och kvaliteten på skolan sänkt. Under det borgerliga styret har man flyttat pengar från de mest utsatta områdena, från de skolor som redan tidigare hade det svårast, och givit dem till exempelvis privatskolor. Då är man nöjd på privatskolorna, det förstår jag.

Det finns andra undersökningar som visar hur folk väljer om de tvingas välja mellan höjd skatt och bättre vård. Det visar entydigt att de flesta svenskar i dag, även många moderater, är ganska klara på den punkten: Man föredrar faktiskt höjd skatt om alternativet är sämre vård.

Anf. 168 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! De undersökningarna har också jag kunnat ta del av. Där ställs frågan på ett sådant sätt att man får det intrycket att om skatten höjs kommer precis de pengarna att gå till den verksamhet som man själv prioriterar högt. Kunde Johan Lönnroth visa att skattehöjningar fungerade på det sättet, kanske han skulle få större förståelse bland människor för höjda skatter. Men med det skattetryck vi har och med upplevelserna av inte minst skattechocker de senaste åren tror jag att alltför många inser att detta är nonsenssnack.

Höjda skatter leder inte till att människor upplever att de områden som de själva prioriterar högt kommer i fokus, tvärtom. Det innebär att deras egen valfrihet minskar, eftersom de då får mindre pengar att själva fatta beslut kring.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

Anf. 169 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Om vi ser litet längre tillbaka i tiden har det totala skatetrycket i det här landet faktiskt fallit. Lennart Hedquist har helt enkelt inte rätt på den punkten.

En del av produktivitetsökningarna inom vård och skola visade att det fanns en del luft. Det var möjligt att genomföra rationaliseringar och effektivitetshöjningar utan att det gick ut över kvaliteten, vilket jag också sade tidigare. Men i dag finns det en mycket stark känsla av att smärtgränsen nu är nådd. Det går inte att komma längre. Verksamheten måste tillföras mer resurser.

Undersökningarna som görs om viljan att acceptera skattehöjningar är färska. De visar att en stor majoritet av svenska folket i dag har förstått att smärtgränsen nu är nådd. Trots att ingen älskar höjda skatter – självfallet inte – är man beredd att i solidaritetens namn acceptera detta, om alternativet är att människor skall ligga och dö i sjukhuskorridorer.

Anf. 170 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth talade om att man kan producera varor fortare men att man inte kan läsa sagor fortare. Det här är väl ett sätt att förlöjliga de ekonomiska teorierna på, vilka Johan Lönnroth kan mer om än jag. Men jag tycker framför allt att detta är ett utslag av ett oerhört förlöjligande av den verksamhet som bedrivs och av den pedagogik som tillämpas av den professionellt utbildade personalen i förskolan. Alla undersökningar som har gjorts visar entydigt att det inte finns något absolut samband mellan insatta resurser eller antal anställda och kvalitet. Det är andra faktorer som är avgörande.

För det första är en oerhört viktig faktor just personalens kunnande, professionalism och utbildning samt personalens möjligheter att få förverkliga de idéer som man har. Det är detta som är viktigt för barnen i förskolan. Jag hyser den tilltron till personalen, men jag vill fråga Johan Lönnroth: Har Johan Lönnroth och Vänsterpartiet någon som helst tilltro till alla de människor – framför allt kvinnor – som arbetar inom förskolan, äldreomsorgen och sjukvården? Hyser man den tilltron, då går man in för helt andra system som tillåter personalen att driva verksamheten.

För det andra verkar det som att Johan Lönnroth inte har fattat någonting av detta med överklass, pengar och privatskolor. Det var tidigare som bara de som var rika kunde starta skolor, och det var då som det blev överklassskolor. Genom det skolpengssystem som infördes kunde även andra starta och driva friskolor. Det är därför som det under skolpengens korta tid har startats inte mindre än fem friskolor i norra Botkyrka. Jag kan försäkra Johan Lönnroth att det inte är några överklassungar som går där. Det är personal som inom den kommunala verksamheten inte har kunnat få utlopp för sina idéer och det är föräldrar som har gått ihop och startat dessa friskolor. Där går det helt vanliga elever. Men man hade möjlighet att stoppa det fristående gymnasiet. Jag bävar för det som kommer att hända i och med dagens beslut. Dessa skolor kommer säkert att svältas ut.

För det tredje vill vi i Folkpartiet omfördela inom ramen för det kommunala skatteutjämnningssystemet så att Göteborg, Botkyrka och andra kommuner får mera pengar. Vad vill ni?

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

Anf. 171 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag förlöjligar inte. Det är i själva verket ett antal liberala ekonomer som har gått i spetsen för just det här konstaterandet, att det är skilda villkor för tjänsteproduktion och varuproduktion. Det mest berömda exemplet är detta med symfoniorkestern. Symfonier kan inte spelades fortare. Därför är det svårt att rationalisera en symfoni. Jag har inte gjort något förlöjligande, utan det var en konkret beskrivning av hur det förhåller sig i verkligheten.

Sedan har jag en mycket stor respekt för dem som arbetar inom vård och skola. Jag har speciellt hög respekt för dem som arbetar i den tunga vården och klassbestämda vården, dvs. de som får jobba med patienter som har den allra svåraste livssituationen.

Jag har också den allra största respekt för lärare och annan personal som arbetar på de skolor som har de svåraste förhållandena, där en mycket stor andel av eleverna kommer från hem utan studiebakgrund och hem som drabbats av arbetslösheten. Jag har speciellt stor respekt för just dessa lärare och denna personal.

Jag har också konkret upplevt i Göteborg hur ert skolpengssystem har lett till att föräldrar i de skolor som har de största problemen har valt att flytta sina barn till privatskolor, vilket har lett till att pengar har flyttas från skolor i arbetarstadsdelar till överklassens privata skolor. Så är den reella verkligheten, Karin Pilsäter.

Anf. 172 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth säger att detta med produktivitetssökningar och bristande förutsättningar är en beskrivning av verkligheten. Men det är inte en konkret beskrivning av verkligheten inom förskolan. Alla undersökningar som har gjorts visar ju – och det erkände Johan Lönnroth själv – att man i många fall har kunnat göra stora produktivitetssökningar utan att det har gått ut över kvaliteten. Men det finns också andra exempel där man har gått för långt eller där det inte har fungerat.

En av de avgörande frågorna här är att man skall ge makten åt dem som verkar i respektive verksamheter, framför allt till den personal som har idéer och själv vet hur den skall arbeta bättre med sina resurser för att få ut det mesta möjliga. Detta vill vi bejaka, men ni vill vara med och förhindra dessa möjligheter. Varför får inte den personal som Johan Lönnroth säger att han har respekt för dessa möjligheter? Varför vill man beskära dem?

Vi tror att det är viktigt för de enskilda eleverna, föräldrarna, de sjuka och de gamla – dvs. nyttjarna – att man anstränger sig för att få resurserna att räcka till mycket. Det är inget självändamål att satsa extrapengar i form av skattehöjningar, men det låter nästan så på Vänsterpartiet. Det är tungt att betala höjda skatter. Kan man få mer valuta för pengarna, måste det ändå vara bättre.

Jag skulle också gärna vilja ha ett svar på den sista frågan som jag ställde om hur ni ser på omfördelningar inom systemet i enlighet med

Kommunalekonomiska utredningens förslag, vilket skulle ge mer pengar till de mest utsatta områdena.

Anf. 173 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Att det är möjligt att höja produktiviteten i offentlig verksamhet är en sak. En annan sak är om Karin Pilsäter påstår att det inte finns något som helst samband mellan kvalitet och insatta resurser. I så fall lever Karin Pilsäter i en drömvärld.

Det är möjligt att ge mera makt till de anställda inom offentlig verksamhet inom ramen för en solidariskt finansierad sådan. Det finns alla möjliga former för föräldramedverkan, elevmedverkan och engagemang för dem som är brukare inom vård, skola och omsorg. Men felet med Karin Pilsäters idéer är att de egentligen i grunden går ut på att ge de stora valmöjligheterna till just dem som har de tjocka plånböckerna.

Jag vill avsluta med att svara på den sista frågan. Jag har varit kommunalpolitiker i Göteborg och i många år kämpat tillsammans med socialdemokrater och miljöpartister för att omfördela pengar efter behov och då givit mera pengar till de mest utsatta skolorna och stadsdelarna. Detta har ständigt skett i strid med de borgerliga partierna, moderater och folkpartister, som alltid har kämpat emot och talat vackert om valfrihet. Men i grunden har det alltid handlat om att slå vakt om dem som redan innan hade det bra.

Anf. 174 BO NILSSON (s):

Herr talman! Regeringen har i en skrivelse, 1995/96:194, lämnat en översiktlig redogörelse för hur den kommunala verksamheten har utvecklats från de första åren på 90-talet t.o.m. 1994.

Skrivelsen är tillbakablickande och i allt väsentligt deskriptiv. Den innehåller inte några bedömningar av eller förslag om den framtida politiken i kommunsektorn. Regeringen har heller inte begärt något ställningstagande från riksdagens sida. Skrivelsen kan, i likhet med vad som har anförts i några av motionerna, bl.a. ses som ett led i riksdagens uppföljningsverksamhet.

Nu har skrivelsen tyvärr, både när det gäller motionerna och diskussionerna här i dag, utvecklats till något av en kommunalpolitisk allmän debatt. Det tror jag inte var meningen. Här har Lennart Hedquist talat om vårdköer som nu växer. Detta handlar om en skrivelse som beskriver verksamheten från de första åren på 90-talet t.o.m. 1994. Skrivelsen är värdefull som underlag för information och diskussion om den kommunala verksamheten.

Låt mig i detta sammanhang säga att Lennart Hedquist nu sju gånger har sagt att den kommunala skatteutjämningen strider mot grundlagen. Jag tycker att han möjligen kunde få lov att säga att den enligt hans åsikt gör det. Men eftersom konstitutionsutskottet, Lagrådet och riksdagen har beslutat om detta skatteutjämningssystem tycker jag inte att Lennart Hedquist har rätt att säga att den strider mot grundlagen utan möjligen att han tycker det.

När det gäller de reservationer som handlar om ytterligare uppföljningsinsatser anser jag, precis som utskottet också har skrivit, att flera av de önskemål som har framförts i motioner och reservationer är väl värda

att överväga i det fortsatta arbetet inom uppföljningsverksamheten. Det gäller inte minst frågorna om de fördelningspolitiska och samhällsekonomiska effekterna av den omställning som pågår inom den kommunala sektorn. Men samtidigt får inte en sådan redovisning svälla ut och bli alltför svårläst och ohanterlig. Men i betänkandet skriver vi att det är väl värt att pröva ytterligare uppföljningsinsatser i dessa frågor, precis som Johan Lönnroth har skrivit i sin reservation 2.

När det gäller flera av de moderata yrkandena, t.ex. i reservation 3 om åtgärder inom skolan, handlar det i stor utsträckning om moderat skolpolitik. Det går givetvis inte att ta ställning till något sådant med anledning av skrivelsen. Egentligen ifrågasätter jag om det är helt rätt att yrkandena har fått göras, eftersom detta är en skrivelse som är deskriptiv.

Samma sak skulle man egentligen kunna säga om Folkpartiets motion. Karin Pilsäter har här också hållit ett allmänt kommunalpolitiskt anförande, vilket jag inte tycker är rimligt med hänsyn till vad skrivelsen egentligen är ämnad för. Hon sade att Folkpartiet skulle föra en politik som skulle ge fler jobb inom den kommunala sektorn. Efter att ha sett hur Folkpartiet har styrt detta land, får man säga att resultatet var synnerligen magert. Det var väl så att arbetslösheten tre- eller fyrfaldigades under folkpartiets tid i regeringen, så det var väl ett dåligt exempel.

Vänstern har ställt krav på offentlighet när det gäller anställningsförmåner och styrelsearvoden för chefstjänstemän inom de kommunala bolagen. Konstitutionsutskottet kommer att ta upp frågorna om de kommunala bolagen och den kommunala kompetensen i ett kommande betänkande. Därför finns det inte skäl för oss att just nu vidta några åtgärder.

Jag yrkar avslag på samtliga reservationer. Ett ytterligare skäl för detta är att finansutskottet har berett konstitutions-, socialförsäkrings-, social- och utbildningsutskotten möjlighet att yttra sig över skrivelsen. Konstitutionsutskottet och socialförsäkringsutskottet har avstått från möjligheten till yttrande, medan utbildningsutskottet och socialutskottet har avstyrkt de yrkanden i motionerna som berör respektive utskotts verksamhetsområde.

Herr talman! Som jag sade är skrivelse 194 i huvudsak tillbakablickande och deskriptiv eller beskrivande, om ni så vill. Den innehåller alltså inga bedömningar eller förslag om den framtida politiken på kommunsektorn eller på olika kommunala verksamhetsområden.

Herr talman! Det är bl.a. därför som jag yrkar avslag på motioner och reservationer och bifall till hemställan i finansutskottets betänkande FiU7, som innebär att regeringens skrivelse 1995/96:194 läggs till handlingarna.

Anf. 175 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! Bo Nilsson säger helt riktigt att skrivelsen bör ses som en del av riksdagens uppföljningsverksamhet. I det här fallet handlar det om en uppföljning av vad som händer i den kommunala sektorn, som ju är av stor betydelse för staten och för riksdagen.

Det är helt tydligt att skrivelsens beskrivning av utvecklingen företrädesvis sträcker sig fram t.o.m. 1994. Jag har understrukt att det i skrivelsen ges en mycket positiv bild av vad som föregick inom den kommunala sektorn under dessa år jämfört med den bild som socialdemokraterna försökte ge under sin tid som oppositionsparti i riksdagen. Det är bra att

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

den rätta bilden kommer fram i skrivelsen. Men samtidigt är det en svaghet i uppföljningsverksamheten att när det pågår en diskussion ute i samhället om t.ex. de pånyttfödda vårdköerna – vilket är vad medborgarna talar om ute i kommunerna – så säger regeringen ingenting om detta. Det gör inte heller utskottets majoritet. Det är ju givet att uppföljningen inte får gå så långsamt att man inte hinner registrera negativa signaler, som t.ex. i fallet med vårdköerna.

Bo Nilsson säger att jag hela tiden upprepar att den inomkommunala skatteutjämningen är grundlagstridig. Ja, det har vi från moderat håll sagt hela tiden. Nu har det bildats en parlamentarisk kommitté som vill ändra grundlagen. Det är väl alldeles uppenbart att kommittén bakom förslaget om grundlagsändring också inser att nuvarande system är grundlagstridigt. Vore det inte det, så skulle man ju inte lägga fram ett förslag om grundlagsändring.

Anf. 176 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Lennart Hedquist fortsätter att missförstå innehållet i skrivelsen. Han säger att det är en svaghet att inte vårdköerna tas upp t.ex. Detta är ju en skrivelse som beskriver verksamheten i kommunerna några år tillbaka. Det är självklart så att i samband med budgetfrågor och i speciella propositioner kommer den kommunala verksamheten och den kommunala utvecklingen att tas upp. Men detta handlar ju om ett underlag till riksdagens uppföljning av den kommunala verksamheten, vilket skall ligga till grund för andra frågor, lösningar och förslag. Men regeringens skrivelse innehåller inte ett enda förslag utan bara en redovisning och utvärdering av den kommunala verksamheten.

Jag tror att den här typen av skrivelse nästa gång kommer att presenteras i samband med vårpropositionen. Därmed får den en litet annorlunda karaktär. Då kan det hända att man kan göra en kombination med åtgärder inom den kommunala sektorn. Men den här gången är inte detta möjligt.

Lennart Hedquist får ha vilken åsikt han vill om detta, men i riksdagen har vi fattat ett beslut om ett kommunalt skatteutjämningssystem. Det gjorde vi efter att ha hört Lagrådet och konstitutionsutskottet, som sade att det var möjligt att fatta detta beslut. Därför tycker jag fortfarande att Lennart Hedquist får lov att säga att han tycker att det är grundlagstridigt. Men jag tycker inte att han skall säga att riksdagen har fattat ett grundlagstridigt beslut. Möjligen är detta hans åsikt. I så fall tycker jag att han skall markera det.

Anf. 177 LENNART HEDQUIST (m) replik:

Herr talman! Kommunalekonomiska kommittén har ju nu kommit fram till att grundlagen skall ändras på denna punkt, detta mot bakgrund av den diskussion som har förevarit i bl.a. Lagrådet om det grundlagsenliga i att fatta den här typen av beslut. Jag tycker självfallet inte att man skall ändra grundlagen, utan att man skall fatta ett grundlagsenligt beslut utifrån dagens grundlag.

Sedan, Bo Nilsson, tror jag att det är fel om riksdagen bedriver uppföljningsverksamheten så långsamt att man i slutet av 1996 diskuterar vad som hände i kommunerna 1994. Det är inte en särskilt bra uppföljning.

Regeringen borde redan i våras ha registrerat de pånyttfödda vårdköer som har uppstått på grund av en omlagd landstingspolitik ute i landet. Man borde ha sagt: Om detta tycker vi så, och vi kommer att lägga fram förslag som förhoppningsvis eliminerar vårdköerna. Men i stället passar man helt och hållet.

Om ett av de stora problemen inom den kommunala sektorn i dag, nämligen de pånyttfödda vårdköerna, säger regeringen ingenting. Det gör inte heller utskottet.

Anf. 178 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! I skrivelsen beskrivs verksamheten fram t.o.m. 1994. Det tycker jag att Lennart Hedquist borde förstå.

Nu passar det helt plötsligt att ta fram kommittéerna. När Peter Eriksson gjorde det, passade det inte.

Jag tycker att vi bör konstatera att denna skrivelse är en utvärdering. Vi vet att uppföljningsarbetet skall förbättras. Nästa gång tror jag att skrivelsen kommer i samband med vårpropositionen. Men just nu behandlar vi skrivelsen om den kommunala verksamheten t.o.m. 1994, och det borde även Lennart Hedquist acceptera.

Anf. 179 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker ändå inte att det är så väldigt långsökt att drista sig till att dra en och annan slutsats av den här redovisningen, även om regeringen och majoriteten här i riksdagen inte har velat göra det – i varje fall inte de rimliga slutsatser som hade kunnat dras av redovisningen.

Jag förstod, herr talman, att jag som representerar Folkpartiet inte borde borde få säga någonting över huvud taget eftersom arbetslösheten ökade medan mitt parti satt med i regeringen. Men med tanke på att arbetslösheten började öka radikalt redan under den regering som satt *före* vår, och sedan dessutom har ökat ännu mer sedan den nuvarande regeringen tillträdde, borde det i så fall vara ömsesidigt. Jag tror inte att det är något särskilt bra sätt att hantera diskussionen på.

Skrivelsen beskriver i huvudsak de år då Folkpartiet och de andra borgerliga partierna styrde i riket och i många kommuner. Den visar att det i huvudsak har gått hyggligt att göra den stora strukturomvandlingen, men att det finns stora problem inom vissa sektorer. Ett problem är att det i framför allt de stora städernas förortsområden har blivit alltför tufft. Den slutsatsen drog vi för rätt länge sedan när vi föreslog en annan fördelning av kostnadsutjämningen.

Jag vill ändå fråga: Oroas inte Bo Nilsson och socialdemokraterna av att kommunala skattepengar nu försvinner in i de kommunala bolagens svarta hål i stället för att gå till de viktiga verksamheterna? Oroas ni inte av att kommunala skattepengar så att säga försvinner i den återreglering som nu sker, alltså efter 1994, när man tar tillbaka entreprenader, konkurrens och fristående verksamhet? Det gör ju att man får mindre verksamhet för pengarna.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

Anf. 180 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det här med Folkpartiets insatser när det gäller sysselsättningen hör inte heller hemma i dagens debatt, och egentligen borde jag förbigå det. Men nu är det så, Karin Pilsäter, att vi i den här frågan faktiskt har satt upp ett mycket djärvt mål, och jag är helt övertygad om att vi kommer att uppnå det, nämligen att halvera arbetslösheten fram till år 2000. Det målet tycker jag att ni också borde ställa upp på, och därmed hjälpa till att reparera de skador som ni ställde till med under de år då ni styrde.

Självklart oroas vi av utvecklingen i den kommunala verksamheten över huvud taget. Vi känner ju de kommunalpolitiker som nu sitter ute i landet och svettas över sina budgetar. Det är inget tvivel om att vi känner oro över det. Jag tror, som jag sade tidigare, att vi också är beredda att ta de konsekvenser som kan uppstå genom de svårigheter som kommunerna har.

Anf. 181 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Herr talman! I så fall var det en väldigt underlig konsekvens när ni tidigare i dag drev igenom att försvåra ytterligare för de fristående skolorna. Det kanske är något slags logik som överstiger den kvinnliga logiken.

Jag tycker att det är onödigt att som en raspig grammfonskiva resonera om vad som är vems fel. Självklart ställer vi upp på målet att halvera den öppna arbetslösheten. Vi sätter upp ett djärvare mål än så. Vi tycker att det angelägna är att minska den *totala* arbetslösheten. Det är där vi vill sätta in de hårda stötarna. Vi tycker att det är tråkigt att regeringen verkar ha givit upp i den frågan. Det kommer i sin tur framöver att leda till ännu hårdare press på de kommunala budgetarna. Vilken ände det här skall ta vet jag inte. Vi får väl hoppas, herr talman, att socialdemokraterna någon gång samlar ihop sig och visar sig vara beredda att dra slutsatser av sina egna rapporter.

Anf. 182 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Karin Pilsäter fortsätter att tala om allt annat än skrivelsen. Nu gällde det fristående skolor, något som såvitt jag förstår inte hör hemma i det här ärendet. Jag tycker att vi bör hålla oss till skrivelsen. Det jag har yrkat bifall till är finansutskottets förslag.

Anf. 183 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det här ärendet gäller alltså en skrivelse som beskriver vad som har hänt under senare år. Några oppositionspartier valde att motionera, en del väldigt flitigt, andra valde att inte motionera alls eftersom vi, när denna skrivelse kom, nyligen hade avslutat behandlingen av vårpropositionen i riksdagen. En stor del av vårpropositionen handlade ju om kommunerna. Där fanns det också redogörelser för utvecklingen inom den kommunala sektorn, framför allt i fråga om ekonomin.

Jag håller med Bo Nilsson när han säger att vi borde samla beskrivningen av utvecklingen av den kommunala ekonomin och kommunsektorn över huvud taget just till vårpropositionen, så att vi kan behandla

frågorna i ett samlat sammanhang och inte som nu splittra dem enbart på vissa motioner och inte andra.

Från Miljöpartiets sida har vi självklart en mängd synpunkter på den kommunala sektorn. Jag skall inte ta upp dem alla nu, det vore omotiverat med hänsyn till att detta bara är en skrivelse. Självklart vill vi gärna se bättre analyser än de som finns i just den här skrivelsen. Inte minst gäller det de sociala effekterna inom kommunsektorn till följd av den statliga budgetsaneringen. Det är någonting som vi har efterlyst förut, i samband med vårpropositionen, vi efterlyser det nu i samband med budgeten och det borde ha kunnat finnas med i denna skrivelse.

Vi anser också att det är väldigt viktigt att staten för en annan politik i fråga om den kommunala ekonomin. Det var vi inne på litet grand i den tidigare debatten i dag, den som handlade om det här med restriktioner för kommunala skattehöjningar. Det finns något av en grå zon mellan stat och kommun när det gäller vilka åtaganden och förpliktelser de två skall ha. Det finns en glidning på den punkten. Staten har i praktiken pressat över en del av budgetsaneringen på kommunerna. Det tycker vi från Miljöpartiets sida har varit en felaktig politik, för den slår just mot välfärdens kärna: mot skolan, mot barnomsorgen och mot vården. Det är något av en felaktig prioritering. Det är bekvämt för staten, för man slipper många av de svåra och hårda besluten, men det gör inte att verkligheten blir bättre.

Vi återkommer dock, herr talman, till alla dessa förslag i samband med budgeten och med att vi behandlar kommunsektorn i propositions-sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 13 §.)

11 § Effektiviseringar inom den summariska processen

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1996/97:JuU2

Effektiviseringar inom den summariska processen (prop. 1995/96:211)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

12 § Vissa lagändringar till följd av lagen om företagsrekonstruktion

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1996/97:LU5

Vissa lagändringar till följd av lagen om företagsrekonstruktion

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*utvecklingen inom den
kommunala sektorn*

13 § Militära skyddsområden

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1996/97:FöU2
Militära skyddsområden (prop. 1995/96:221)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

UbU5 Vissa skolfrågor

Mom. 1 (gemensamt måldokument för den allmänna förskolan, grundskolan och skolbarnsomsorgen)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

194 för utskottet

100 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 21 c, 18 v, 15 mp

För res. 1: 67 m, 22 fp, 11 kd

Frånvarande: 21 s, 13 m, 6 c, 4 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 2 (förlängd obligatorisk skolgång samt ålder för skolstart)

1. utskottet

2. res. 3 (c, fp)

3. res. 4 (kd)

Förberedande votering:

46 för res. 3

11 för res. 4

239 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

172 för utskottet

43 för res. 3

81 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 17 v, 15 mp

För res. 3: 21 c, 22 fp

Avstod: 1 s, 68 m, 1 v, 11 kd

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 4 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 6 (ett betyg i svenska i gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen)

1. utskottet

2. res. 8 (m, c, fp)

Votering:

186 för utskottet

108 för res. 8

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 1 m, 18 v, 15 mp, 11 kd

För res. 8: 67 m, 20 c, 21 fp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 7 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

Mom. 7 (behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program)

1. utskottet

2. res. 9 (m, c, fp, kd)

Votering:

173 för utskottet

121 för res. 9

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 18 v, 14 mp

För res. 9: 68 m, 21 c, 21 fp, 11 kd

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 4 mp, 4 kd

Mom. 8 (timplanejusteringar för gymnasieskolan)

1. utskottet

2. res. 10 (fp)

Votering:

273 för utskottet

22 för res. 10

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 67 m, 21 c, 18 v, 15 mp, 11 kd

För res. 10: 1 m, 21 fp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU6 Minskning i särskilda fall av det generella statsbidraget till kommuner och landsting åren 1997 och 1998

Återförvisningsyrkande (mp)

För bifall räckte att en tredjedel av de röstande anslöt sig till detta.

Votering:

263 för avslag

32 för bifall

54 frånvarande

Tredje vice talmannen konstaterade att mindre än en tredjedel av de röstande hade bifallit återförvisningsyrkandet.

Kammaren hade således avslagit återförvisningsyrkandet.

Partivis fördelning av rösterna:

För avslag: 141 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 1 v, 11 kd

För bifall: 17 v, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 1 (lagförslaget)

1. utskottet

2. res. 1 (v, mp)

Votering:

261 för utskottet

33 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 68 m, 21 c, 21 fp, 11 kd

För res. 1: 18 v, 15 mp

Frånvarande: 21 s, 12 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Mom. 2 (stimulans till skattesänkningar i vissa kommuner och landsting)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

226 för utskottet

68 för res. 2

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 21 c, 20 fp, 18 v, 15 mp, 11 kd

För res. 2: 68 m

Frånvarande: 20 s, 12 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

FiU7 Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Mom. 2 (ytterligare uppföljningsinsatser)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (v)

Förberedande votering:

73 för res. 1

19 för res. 2

204 avstod

53 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
227 för utskottet
69 för res. 1

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 21 c, 21 fp, 18 v, 15 mp, 11 kd

För res. 1: 69 m

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Prot. 1996/97:17

23 oktober

Mom. 6 (åtgärder på det kommunalekonomiska området)

1. utskottet

2. res. 8 (fp)

Votering:

204 för utskottet

20 för res. 8

71 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 21 c, 18 v, 15 mp, 11 kd

För res. 8: 20 fp

Avstod: 1 s, 69 m, 1 fp

Frånvarande: 21 s, 11 m, 6 c, 5 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Torsten Gavelin (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU2 Effektiviseringar inom den summariska processen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU5 Vissa lagändringar till följd av lagen om företagsrekonstruktion

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU2 Militära skyddsområden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.59 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

*Underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

14 § Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1996/97:SfU3

Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar (prop. 1995/96:208)

Anf. 184 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är på tiden att något görs åt den segslitna frågan om bidragsförskott – eller underhållsstöd, som benämningen nu föreslås bli. Frågan om stödet till barn vilkas föräldrar inte sammanbor har utretts i flera olika utredningar – fem eller sex stycken – utan att regering och riksdag någonsin har kommit till skott. Det handlar dock om kostnader för staten om ca 3,3 miljarder kronor per år, kostnader som under de senaste fem åren har ökat med ca 1,1 miljarder.

Det förhåller sig också så, att stöd i vissa fall utgår till föräldrar och barn som de facto inte behöver det. Vid den hearing som utskottet genomförde den 18 augusti uppgav Riksrevisionsverket att det troligen handlar om ca 745 miljoner kronor som utbetalas till icke behövande, dvs. till familjer där vårdnadshavaren eller barnet har inkomster som gör att de egentligen inte behöver någon inkomstutfyllnad. Detta är faktiskt ganska uppseendeväckande, när vi vet att s.k. kärnfamiljer har fått vidkännas ganska hårda besparingar under de senaste åren.

Tyvärr kommer vi inte heller med regeringens förslag ifrån detta missförhållande, men låt oss hoppas att vi når den besparing om ca 1,1 miljard kronor år 1997, 1,5 miljarder år 1998 och 1,8 miljarder år 1999 som regeringen räknar med att åstadkomma genom att det ställs större krav på återbetalning från den underhållsskyldige. Inte ens regeringen tycks emellertid vara säker på den saken.

Låt mig slå fast: Vi moderater anser att det är föräldrars plikt att såväl ekonomiskt som vad gäller vård och fostran svara för de barn de sätter till världen.

Vi ställer upp på de besparingar som föreslås, eftersom de är nödvändiga av ekonomiska skäl. Detta innebär dock inte att vi är nöjda med förslagets utformning. I ett särskilt yttrande som vi gör tillsammans med Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna beklagar vi det faktum att det förslag som läggs fram gör att sambandet mellan de civilrättsliga reglerna om underhållsbidrag och den offentligrättsliga regleringen av underhållsstöd minskar i omfattning. I betänkandet Underhållsbidrag och bidragsförskott (SOU 1995:26) diskuteras nämligen den nuvarande sam-

ordningen mellan systemen och lämnas förslag till olika lösningar för att behålla samordningen mellan föräldrabalkens regler och reglerna för bidragsförskott, men med undvikande av de nu negativa verkningarna av denna samordning.

Genom en samtidig beredning av denna utredning och det förslag vi nu skall behandla hade flera av de negativa verkningar som vi befarar kunnat undvikas. Regeringen hänvisar till att tidsbrist lagt hinder i vägen för en sådan samtidig beredning, men denna ursäkt är knappast hållbar. Nu kommer den civilrättsliga frågan om underhållsbidrag och umgängesresor att behandlas först nästa år, och detta är naturligtvis inte tillfredsställande.

Lagutskottet har i sitt yttrande till socialförsäkringsutskottet faktiskt givit oss moderater rätt i att det finns en betydande risk för att föräldrabalkens grundläggande principer om föräldrars underhållsskyldighet gentemot sina barn kommer att urholkas med det nu föreliggande förslaget. Att frikoppla reglerna om underhåll enligt föräldrabalken helt från bestämmelserna om underhållsstöd innebär en risk för att det saknas incitament för parterna att i framtiden träffa civilrättsliga avtal om underhållsbidrag. Den underhållspliktige föräldern kommer ju inte att betala sin skuld till barnet utan till staten. Detta *kan* komma att innebära att fler föräldrar än i dag kommer att söka underhållsstöd, och besparingarna riskerar i så fall att bli betydligt mindre än vad som beräknats.

Vi moderater anser att det föreliggande förslaget medför så många nackdelar att regeringen bör överväga ett nytt förslag och att avskaffa hela systemet vid den noggranna uppföljning som har utlovats efter dagens beslut. Grundprincipen för barns underhåll skall vara att föräldrarna aldrig kan komma ifrån sitt försörjningsansvar. För att inte ett avskaffande av bidragsförskottet skall innebära att det offentliga ger incitament för separation anser vi att socialtjänsten bör pröva de ärenden där den underhållsskyldige inte kan betala eller där faderskapet är okänt. Det kommer då att bli en inkomstprövning i varje enskilt fall, vilket ger systemet en mer fördelningspolitiskt rättvis profil. Stödet kommer att gå till dem som bäst behöver det. I de fall då den underhållsskyldige inte kan betala adderas skulden på samma sätt som skatteskulder. De medel som kommer in går till den kommun som betalat ett eventuellt bidrag. Om socialbidrag inte betalas ut, trots att underhållsbidrag inte utgetts, kommer pengarna att gå till barnet och inte till staten. Vi kan då behålla grundprincipen att pengarna går till de egna barnen. Skulden till de egna barnen bör vara den viktigaste av alla att betala.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Vid utskottets hearing framkom faktiskt från flera håll, inte minst från Riksrevisionsverket, att det är en brist att det inte förekommer någon behovsprövning mot vårdnadshavarens eller barnets ekonomi. Vi moderater anser att det bör förekomma en sådan behovsprövning. Det får inte vara så att staten på sätt och vis gynnar familjesplittring framför familjer med sammanlevande föräldrar. Vi anser alltså att såväl underhållsstödets förskottsdel som utfyllnadsbidraget bör behovsprövas. Vi framför detta i reservation nr 3.

I den utredning som föregick propositionen föreslogs ett grundavdrag om 48 000 kr på den underhållsskyldige förälderns inkomst. Regeringen har nu i propositionen halverat detta förbehållsbelopp till 24 000 kr.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

Detta kan resultera i att återbetalningsskyldiga föräldrar kan få en skuld som är större än förbehållsbeloppet om det blir fråga om indrivning.

Vi anser att det är riktigt att den underhållsskyldige föräldern själv får behålla mer av sin inkomst och på så vis ges större möjligheter att klara både sin försörjning och sin betalningsskyldighet. Vi bör inte pressa vederbörande alltför hårt. Detta skulle också ge ett ökat utrymme för t.ex. umgängesresor.

Det är oroande att regeringen inte tycks vara på det klara med vad det framlagda förslaget kan ge för effekter. På s. 55 i propositionen sägs att det "går inte att göra någon bedömning av vilka konsekvenser de nya reglerna får för de underhållsbidragsskyldiga föräldrarna utan att göra beräkningar i ett representativt och tillräckligt stort urval av verkliga fall. Någon sådan jämförelse har inte gjorts." Det är naturligtvis en brist i förslaget. Vid utskottets hearing sade emellertid Riksförsäkringsverkets representant att man mycket noga skall följa utvecklingen och att man ganska snart, faktiskt redan i början av nästa år, kan ge en säkrare bedömning av sparbetinget.

Vi redovisar vår uppfattning i reservation 9 tillsammans med Miljöpartiet.

Fru talman! Utöver vad jag nu har sagt har vi moderater uppmärksammat utskottet på en fråga som gäller en tidigare dom i Högsta domstolen. Vi har fått utskottsmajoriteten med på en skrivning om att beslut om återbetalningsskyldighet inte skall meddelas bl.a. i de fall där underhållsskyldighet enligt föräldrabalken har fastställts i form av ett engångsbelopp.

För att övergången till det nya systemet inte skall få orimliga konsekvenser, anser utskottet att återbetalningsskyldighet inte skall fastställas om domstol konstaterat att annan förmögenhetsöverföring har skett till barn som är att jämställa med underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp, i varje fall då överföringen skedde innan det nya förslaget om underhållsstöd trätt i kraft. Det är förmodligen inte många ärenden detta gäller, men det är en viktig rättssäkerhetsfråga.

Vi fäster stor vikt vid att det beslut som vi förmodligen skall fatta i morgon kommer att följas upp mycket noga av regeringen. Det har ju utlovats i propositionen och också vid vår hearing. Det kommer säkert att uppstå en hel del frågetecken, och vissa saker måste kanske rättas till under resans gång. Vid ett besök hos försäkringskassan i Kristianstad, som jag helt nyligen gjorde tillsammans med den moderata socialkommittén, uttalade man oro över t.ex. att systemet kunde få mycket negativa effekter när det gäller de mest betalningssvaga.

Det blir också ytterligare skäl att åter se på ärendet när den civilrättsliga lagstiftningen om umgängesrätten kommer på bordet nästa år.

Anf. 185 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Fru talman! Det är föräldrarna som har det gemensamma ansvaret för barnens bästa. Vid en separation är det därför viktigt att det ansvaret uppfylls också i fortsättningen. Det handlar om barnets vård och fostran, umgänge, fördelningen av det ekonomiska ansvaret osv.

I det förslag som nu behandlas, om underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, föreslås en rad förändringar. Tanken är att det skall bli lättare att hantera, men det skall också ge stora besparingar till staten.

Utgångspunkten är enligt propositionen att det skall bli en mer rättvis fördelningsprofil. De med höga inkomster skall betala mer, medan de med lägre inkomster skall få en mindre höjning. I dag är det litet svårt att se hur detta kommer att slå. Det finns farhågor om att de med normallön ändå får en relativt stor höjning i jämförelse med höginkomsttagare.

Jag ställer helt upp på att det är båda föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för barnens försörjning. Men det får inte bli så att den underhållsskyldige inte klarar sin egen försörjning. Det här måste nog följas, och eventuella felaktigheter måste också kunna rättas till.

I Centerpartiet anser vi också att man skall beakta vårdnadshavarens inkomster när det skall beviljas utfyllnadsbidrag. Vi anser inte att det är statens uppgift att betala ut ett utfyllnadsbidrag om vårdnadshavarens inkomster är höga och därmed täcker barnens försörjning. I äktenskapet är det ju båda föräldrarnas inkomster som går till barnens försörjning.

Det här kanske inte blir någon stor besparing för staten, men den är värd att beakta. Det handlar också om psykologi.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 4. För övrigt yrkar jag bifall till propositionen.

Anf. 186 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! En separation mellan två vuxna människor som har gemensamma barn är i nästan alla fall en smärtsam och svår process. Det är en process som väldigt många människor genomgår i vårt moderna samhälle. En hushållsekonomi som fungerar och möjliggör att försörja sig själv och det eller de barn föräldrarna har ansvar för är en grundläggande förutsättning för att man skall kunna förverkliga andra möjligheter i livet. Samhällets stöd till barnfamiljerna möjliggör för de allra flesta av dessa familjer att hamna ovanför ett fattigdomskriterium.

Det nu gällande systemet för samhällets stöd till barn med särlevande föräldrar är förknippat med en rad svåra och oönskade problem. Konstruktionen med ett garanterat stöd från det allmänna och de civilrättsliga reglerna om fastställande av underhållsbidrag leder i vissa fall till mycket märkliga konsekvenser. Utformningen medför bl.a. att samhällsstödet blir olika om barnet bor hos den av föräldrarna som har den högsta eller lägsta inkomsten, trots att föräldrarna enligt föräldrabalken har ett gemensamt ekonomiskt ansvar. Om den bidragsansvarige föräldern ökar sin inkomst, och därmed borde kunna betala mer än vad som fastställts tidigare, har det inte funnits någon anledning att förnya eller skriva om avtalet om underhåll, eftersom boföräldern ändå alltid är garanterad sina 1 173 kr av staten.

De nämnda exemplen är bara några av de brister som finns i dagens system. Regeringens proposition är dock ett lovvärt försök att åtgärda några av dessa brister. Tyvärr har regeringen valt att inte, som tidigare utlovats, redovisa sina ställningstaganden till Underhållsbidrags- och bidragsförskottsutredningens betänkande SOU 1995:25 samtidigt med förslaget till nya regler för samhällets stöd. Vi anser att detta är en allvarlig brist, eftersom den grundläggande tankegången bakom dagens system, att föräldrarna har ett gemensamt ekonomiskt ansvar för barnen även då föräldrarna inte lever ihop, inte bibehålls utan ersätts med att den förälder som inte bor ihop med barnet ges en skyldighet gentemot det allmänna att återbetala delar av eller hela samhällsstödet.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

Fru talman! Folkpartiet liberalerna ställer sig avvisande till propositionens principiella lösningar och förordar i stället ett reformerat system för underhållsbidragets fastställande och förändrade regler för det utfyllnadsbidrag som skall utgå till de barn som är i behov av ett ekonomiskt stöd utöver barnbidrag och bostadsbidrag. Vi ser det som angeläget att det även framdeles kommer att finnas ett sådant stöd, så att inte många av boföräldrarna tvingas förlita sig på det yttersta skyddsnät som socialbidraget utgör.

Vi anser att det är fel, som regeringen nu föreslår, att frikoppla ansvaret för den underhållsskyldige föräldern från föräldrarnas gemensamma ansvar för barnen – ett ansvar som ju också slås fast i föräldrabalken. Det är enligt vår mening detta gemensamma ansvar som skall vara gällande även om inte båda föräldrarna bor ihop med barnet.

I regeringens förslag är det dessutom så att den underhållsskyldige föräldern inte betalar sin del av underhållsstödet till barnet utan återbetalar det till försäkringskassan. Att den underhållsskyldige föräldern betalar till kassan kan vara motiverat av flera skäl, exempelvis av administrativa skäl, men det bör inte vara förstahandslösningen. Det är, som några remissinstanser påpekat, bättre om föräldern betalar direkt till det egna barnet och inte till en myndighet.

Utöver dessa grundläggande invändningar mot regeringens förslag finns ett antal brister i propositionen – något som även en del av remissinstanserna påpekat. Det är bl.a. följande:

- att inte den ekonomiska förmågan hos boföräldern beaktas vid utbetalning av samhällsstöd,
- att inte ställning tas till umgängesresor,
- att inte återbetalningsskyldighet fastställs och dessutom räntebeläggs trots att beloppen inte går att driva in på grund av underhållsföräldrarnas bristande ekonomiska resurser,
- att oklarhet råder när man skall använda föräldrabalkens bestämmelser vid beräkning av underhållsbidrag, samt
- att fler föräldrar hamnar inom systemet.

Fru talman! Vår utgångspunkt är densamma som föräldrabalkens, dvs. föräldrarnas gemensamma ansvar för sina barn och den gemensamma ekonomiska skyldigheten att sörja för barnens ekonomiska behov. När föräldrarna av någon anledning inte klarar att sörja för sina barn upp till den nivå som Socialstyrelsen enligt Konsumentverkets beräkningar har kommit fram till är rimliga schablonbelopp, är det dock det allmännas ansvar att gå in och försörja barnen så att de når upp till den rimliga försörjningsnivån. Detta stöd skall dock inte vara generellt utan behovsprövat, eftersom det förhoppningsvis endast kommer att behöva användas mer sparsamt än i dagens system.

Vi förordar en modell som tar hänsyn till behoven och där utfyllnadsbidraget just fyller ut den del mellan barnets behov och vad de båda föräldrarna och eventuella styvföräldrar kan betala. Vi tycker dock att det är riktigt att skärpa kravet på återbetalning, som föreslås i propositionens avsnitt 5.5. Det är även viktigt att skärpa bestämmelserna om styvföräldrars ekonomiska ansvar för sina styvbarn, så att de gäller även för situationer där de biologiska föräldrarnas ekonomiska insatser inte räcker för att ge barnet en försörjning motsvarande den nivå dagens bidragsförskott ger.

Vi förordar att den nuvarande modellen för beräkning av underhållsbidrag ersätts med den modell som förespråkas i betänkandet SOU 1995:26, en s.k. nettokvotdelningsmodell. När underhållsstödet till barnet skall bedömas måste man utgå från barnets behov. Detta behov bör man som i dag beräkna utifrån schabloner som motsvarar vad ett barn i en viss ålder kostar.

Utfyllnadsbidrag bör inte utgå om barnet på grund av egna inkomster eller tillgångar saknar behov av underhåll från föräldrarna. Ej heller bör utfyllnadsbidrag utgå om föräldrarna själva har förmåga att försörja sina barn. Vi anser också att ansvaret för en make/maka inte får gå före ansvaret för barnet. Därför skall inte makes eller sambos försörjningsbehov beaktas när förbehållsbeloppet bestäms.

Likaså är det vår uppfattning att förbehållet för hemmavarande barn skall avskaffas. Det finns enligt vår mening ingen anledning att barn skall särbehandlas, hemmavarande barn och icke hemmavarande barn skall inte behandlas olika.

Som jag tidigare nämnt anser vi att en behovsprövad modell för utfyllnadsbidraget är motiverad på detta område i stället för en generell modell. En sådan modell måste ta sin utgångspunkt i barnets behov av underhåll från föräldrarna. Har barnet egna inkomster eller föräldrarna sådana ekonomiska resurser att de kan försörja sina barn själva skall inte rätten till utfyllnadsbidrag prövas. Har man däremot inte denna försörjningsmöjlighet skall rätten till utfyllnadsbidrag prövas. Det bör då motsvara skillnaden mellan barnets behov av underhåll och vad föräldrarna skall skjuta till enligt bestämmelserna i föräldrabalken. Först beaktas barnets behov av underhåll, sedan beaktas underhållsbidraget, därefter beaktas boförälderns andel av försörjning och sedan bedöms det om det föreligger en brist eller ej.

Fru talman! Sammanfattningsvis innebär våra principer att barn är föräldrars gemensamma ansvar även efter en separation mellan föräldrarna. Samhällets stöd till barn med särlevande föräldrar bör inskränkas till ett behovsprövat utfyllnadsbidrag. Underhållsbidraget bör beräknas efter den s.k. nettokvotsmodellen. Vissa förbehåll bör avskaffas. Jag anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en ny proposition som utgår från de principer för stöd till barn till särlevande föräldrar som vi har redovisat i vår motion Sf27.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till vår reservation nr 1.

Anf. 187 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag är ny här i riksdagen och har därför inte när det gäller förslaget om underhållsstöd deltagit i hela processen fram till dagens debatt och beslut. Diskussionen om underhållsstöd tycker jag i mångt och mycket har inriktats på ekonomiska frågor och möjligheten att hitta godtagbara tekniska lösningar. Men jag skulle ändå vilja börja med att prata om barnen.

75 % av alla barn i Sverige lever med båda föräldrarna. Det är alltså ca 25 % som inte lever med båda föräldrarna. Enligt barnombudsmannen skulle det röra sig om drygt 470 000 barn i vårt land. Det är alltså många barn som varje år får uppleva att föräldrarna går isär. Det är naturligtvis en mycket uppskakande upplevelse för barnet. Många kan uppleva att hela deras världsbild och trygghet rasar samman. Vi vet också att barnen

efter en skilsmässa i många fall tappar kontakten med någon av föräldrarna.

Det är viktigt att barn blir sedda, att man verkligen lyssnar till dem och tar till sig deras behov. Vid en skilsmässa fokuseras mycket kring föräldrarnas situation, t.ex. när det gäller ekonomiska frågor eller praktiska problem. Det är ingenting som vi skall skuldbelägga föräldrarna för, en separation är också ett mycket stort ingrepp i deras liv. Men jag vill ändå ta upp vikten av att barnen blir sedda utifrån det faktum att det i dag görs väldigt stora nedskärningar i kommuner och landsting. I skolan minskar man på elevvårdande insatser eller tar bort dem helt. Större klasser och minskade resurser inverkar inte bara menligt på undervisningsresultatet utan också på skolans möjlighet att uppmärksamma barn som är i behov av hjälp och stöd. Inom landstingets verksamhet får de barn- och ungdomspsykiatriska klinikerna allt svårare att med krympande budgetar svara mot ett ökat behov.

Regeringen lade i samband med höstens budget fram en s.k. barnbilaga kallad *Barn i dag*. Även om den inte riktigt kunde leva upp till att vara en konsekvensanalys av de senaste årens politiska beslut, uppfattar jag den som ett försök att föra in barnens perspektiv i de olika frågorna. I fråga om underhållsstöd tycker jag därför att en belysning av det här slaget har sin givna plats.

Fru talman! Vänsterpartiet har deltagit i arbetet med det nya underhållsstödet. Vi ställer oss bakom grundprinciperna i det förslag som finns i betänkandet, alltså att betalning av underhållsstöd kopplas till den underhållsskyldiges betalningsförmåga och att detta är en angelägenhet mellan staten och den underhållsskyldige. Vi är dock mycket tveksamma till om sparmålet som satts upp verkligen kan uppfyllas. Det har vi påpekat i flera sammanhang.

Det är väldigt viktigt att en fortlöpande uppföljning görs av reformen, inte minst för att vi skall kunna förvissa oss om att underhållsskyldiga med lägre inkomster inte får en alltför tung börda att bära. Det måste finnas utrymme att göra justeringar för att få systemet så fördelningspolitiskt rättvist som möjligt. Vänsterpartiet har flera gånger påpekat detta i arbetet med reformen. Nu finns skrivningar i betänkandet om att reformens effekter på föräldrarnas ekonomiska situation måste följas upp. Det är oerhört viktigt att detta görs, för syftet med reformen är att poängtera båda föräldrarnas ansvar för barnets försörjning, inte att stjälpna någon. I så fall vore reformen helt förkastlig, inte minst utifrån barnens synvinkel.

Det är tråkigt att frågan om umgängesresor inte har behandlats i samband med underhållsstödet. Kostnader för resor kan naturligtvis få stor betydelse för föräldrarnas ekonomiska situation. Men brådskan att av besparingsskäl lägga fram ett förslag har tydligen gjort att detta inte har kunnat beaktas. Det är bara att beklaga. Då detta kommer att behandlas – det blir förmodligen nästa år – måste vi hitta en lösning där ekonomin aldrig får lägga hinder i vägen för att barnet skall kunna upprätthålla en god kontakt med den förälder som inte bor på barnets bostadsort.

Fru talman! I propositionen sägs att försäkringskassan årligen bör pröva den underhållsskyldige förälderns återbetalningsförmåga och anpassa förmågan till aktuella förhållanden. Vi har inget att erinra mot detta, men lika självklart tycker vi att det vore att det utbetalda underhållsstödet indexuppräknades.

Vidare har vi synpunkter på preskriptionstiden. Eftersom reformen betonar båda föräldrarnas ansvar att bidra till sina barns försörjning vill vi utsträcka preskriptionstiden till att gälla tills dess den underhållsskyldige går i pension.

Försäkringskassorna måste också få en mer aktiv del i arbetet med att förebygga fusk. I dag får man många gånger lita på helt anonyma angivelser. Vi anser inte att det är en lyckad utveckling. Vänsterpartiet kommer i samband med att budgetpropositionen behandlas att föreslå ökade resurser till försäkringskassorna.

Fru talman! Jag är nu tillbaks där jag började, hos barnen. Vi får aldrig i den här debatten, som handlar om att fördela försörjningsbördan rättvist mellan föräldrarna, glömma bort barnen. Vi måste kunna leva oss in i hur det känns att ha en förälder som bor långt bort från den egna bostadsorten. När frågan om umgängesresor kommer upp hoppas jag att vi blir överens om att det inte skall finnas några hinder för att barnet skall kunna umgås med den förälder som bor bortanför bostadsorten. Vi måste också kunna leva oss in i hur det känns både för barnen och föräldrarna i hushåll där tillgångarna är knappa och besök hos socialen blir allt vanligare. Som bekant tvingas alltfler ensamföräldrar, men också alltfler ensamboende, att uppsöka kommunernas socialkontor. Att komma till rätta med dessa problem kräver i och för sig sin egen mäsas, men jag tycker att det finns all anledning att de här problemen nämns här.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 6 och till reservation 11.

Anf. 188 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! I FN:s barnkonvention framhålls att i alla åtgärder som på något sätt berör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet. Vid en separation mellan ett barns två föräldrar är det avgörande att föräldrar och samhälle tillsammans orkar hålla barnets behov centrala.

Så vad har ett barn behov av vid en separation? Jo, att kunna hålla kontakten med båda sina föräldrar. Det är naturligtvis vad barnet helst av allt vill. Därför anser Miljöpartiet att den nya lag om underhållsstöd som regeringen presenterat på alla plan måste genomsyras av ett barnperspektiv. En väg att uppnå detta är att undersöka hur den nya lagens innehåll på punkt efter punkt kommer att möjliggöra eller försvåra för ett barn att få ett tillfredsställande umgänge med sina föräldrar.

Alltför få föräldrar i vårt land har i dag möjlighet att efter en separation fullgöra sin försörjningsplikt gentemot sina barn. Därför finns i flertalet separationer där barn är inblandade även försäkringskassan och kanske familjerättsbyrån inblandade som tredje eller fjärde part.

Dagens system med parallella processer för fastställande av bidragsförskott och underhållsbidrag har under en längre tid fungerat otillfredsställande. T.ex. har RRV funnit att ett omfattande statligt stöd utgår till barn vilkas föräldrar egentligen har förmåga att fullt ut försörja sina barn. Enligt RRV gäller detta så många som 38 % av samtliga underhållsskyldiga. Lagen om underhållsstöd är därför i stort sett en betydande förbättring. I den nya lagen betonas föräldraansvaret ytterligare, och samtliga led i den svåröverskådliga procedur som det är att söka, fastställa och erhålla underhållsbidrag och bidragsförskott förenklas. Vi ställer oss därför i huvudsak bakom regeringens förslag, men vi kommer att förtyd-

liga vår inställning på ett antal punkter. Ett helt nytt system som den lag som nu föreslås kräver en noggrann uppföljning så att eventuella barnsjukdomar inte tillåts bli permanenta.

Regeringen har lovat att återkomma med förslag om hur situationen skall lösas för föräldrar som dras med höga resekostnader för att kunna ha umgänge med sina barn. Det är viktigt att regeringen skyndsamt belyser problemet. Om föräldraansvaret skall poängteras så att de underhållsskyldiga i ökad omfattning får betala högre belopp än i dag kan eventuellt möjligheterna till umgänge med barnet riskeras. Den del av överskottet som tas i anspråk för att erlagga underhållsstöd får inte medföra att den underhållsskyldige efter fullgörandet av sina ekonomiska plikter inte har möjlighet att betala resa och uppehälle för sitt barn så att de faktiskt kan träffas. Detta gäller i allra högsta grad barn som är så små att de antingen måste hämtas eller åtföljas av boendeföräldern.

Där samhället har ett starkt intresse av att se till att föräldrar själva klarar av att försörja sina barn har samhället också en moralisk skyldighet att skydda ett kanske redan ömtåligt förhållande mellan förälder och barn. För förskolebarn är dessutom kvalitet i umgänget överensstämmande med kvantitet i tid. Ett stort ansvarstagande från föräldrarnas sida, t.ex. i form av växelvis boende, skall därför på alla vis underlättas där det är möjligt.

Fru talman! I den promemoria som ursprungligen presenterade förslaget om ett nytt underhållsstöd låg det grundavdrag som den underhållsskyldige skall få göra innan underhållsstödets storlek beräknas på 48 000 kr per år. I regeringens lagförslag har beloppet halverats. Detta drabbar främst underhållsskyldiga med låga inkomster. Miljöpartiet anser att det ursprungligen föreslagna grundavdraget ger underhållsskyldiga i de lägre inkomstskikten möjlighet att med det överskott som uppstår skapa ekonomiskt utrymme för resor och umgänge med barnen. Vi anser därför att promemorians ursprungliga grundavdrag på 48 000 kr per år måste ersätta regeringens förslag.

Regeringens förslag innebär att den underhållsskyldige skall betala ett visst bidrag som andel av sin bruttoinkomst. Detta har emellertid en allvarlig nackdel för de fall där omkostnaderna för inkomstens förvärvande är höga och där således den beskattningsbara inkomsten är avsevärt lägre. Det kan t.ex. gälla dem som bor i glesbygd och som måste göra långa pendlingsresor för att kunna försörja sig. Regeringen bör därför pröva om underhållsstödet i stället skall beräknas som andel av beskattningsbar inkomst. Vi har inget yrkande här, men det är något man bör fundera på. Eventuellt borde även studieskulder medföra rätt till avdrag på liknande sätt.

Regeringens förslag innebär att den bidragsskyldige föräldern får betala mer i underhållsstöd om hans eller hennes inkomster ökar och mindre om inkomsten minskar. Det är självklart och tydligt och därför bra. Det är också bra att hänsyn tas till barnens inkomst vid beräkning av det underhållsstöd som den bidragsskyldige föräldern skall betala. Även boförälderns inkomster kan dock förändras, och om de förändras mycket bör man ta hänsyn till detta. Vi anser att det finns starka skäl för att närmare pröva om inte boförälderns inkomst skulle påverka den bidragsskyldiges underhållsstöd.

Det här betänkandet är väldigt tekniskt, men det är viktigt att man talar tydligt om de här sakerna.

Slutligen vill jag bara säga att det känns bra att vi nu skall förändra ett system som alltför länge bäddat för godtycke. Uppföljningen av utgivet underhållsstöd blir rättvisare. Återbetalningen blir schabloniserad. Vad vi i Miljöpartiet hade velat förbättra i lagförslaget är fördelningsprofilen. Ett höjt grundavdrag hade förbättrat förslaget ur de lågavlönades synvinkel. Men vi får nog anledning att återkomma i frågan, och till dess är dagens lagförslag ett steg på rätt väg.

Jag står bakom samtliga reservationer där Miljöpartiet är med men yrkar bifall endast till reservationerna 5 och 9.

Anf. 189 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Förslaget om underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar har som jag ser det både plus och minus i sig. När man går igenom förslaget har man alltså anledning att på sina håll skriva plus i kanten och på sina håll minus. Eftersom det alltid är trevligt att vara positiv vill jag börja med att tala om var jag tycker att man har anledning att sätta plus.

En viktig sak är att det ger rätt signal om att föräldrarna själva har det ekonomiska ansvaret för sina barn. Som mamma och pappa har man föräldraansvaret, och det inkluderar det ekonomiska. Det är inte staten eller kommunen utan det är man själv som i första hand har ansvaret.

Ett annat plus med förslaget är att man kommer till rätta med de negativa verkningar vi har i dag av samordningen mellan reglerna om underhållsbidrag och reglerna för bidragsförskott.

Ett annat plus är att man uppnår en besparing i statens finanser. Jag tror att man kan ha anledning att känna viss osäkerhet om huruvida den besparing uppnås som regeringen har förutskickat, men en besparing blir det. Det är också positivt.

En annan sak som är positiv med förslaget, fru talman, är att det är ett enkelt system. Det ser jag som en av de stora fördelarna med det. Man kan som förälder sitta hemma vid köksbordet och räkna ut vad man faktiskt blir skyldig att betala – om man nu går in under det här regelsystemet. Vi skall nämligen också ha klart för oss att det inte är det här man skall ta till i första hand. Det är bara om man som separerande föräldrar inte kan komma överens och göra upp med varandra om hur man skall dela på det ekonomiska ansvaret som man skall kunna gå in under det här.

Vad är det då som jag och vi kristdemokrater tycker är negativt med det här? Vad har vi för minus i kanten? Jo, det har vi speciellt för att man inte tar hänsyn till vårdnadshavarens ekonomi. Det blir skärpta krav på underhållsskyldiga, men trots detta, trots de stora krav som läggs på underhållsskyldiga, kommer ändå staten att betala ut pengar till boföräldrar som inte har något behov av det.

Vi kristdemokrater är kritiska till att ett utfyllnadsbidrag skall utgå även när behov inte föreligger. Detta kan inte vara rätt signal med de ekonomiska omständigheter som vi lever under när det gäller statsfinanserna.

Vi accepterar alltså att en förälder alltid skall betala när han eller hon kan, oavsett om den andra föräldern tjänar miljoner. Det spelar ingen roll. Man skall ha ett föräldraansvar. Men staten skall inte betala utfyllnad när det inte behövs. Det vänder vi oss verkligen starkt emot. Det är då naturligtvis viktigt att man kan införa ett sådant system utan att man får höga

marginaleffekter och höga administrationskostnader, men det är också viktigt att vi har ett system som kan vara legitimt och som vi kan uppleva som rättvist. Därför är det här en mycket viktig fråga. Jag yrkar därför bifall till reservation 4.

Det finns också andra brister. Vi har velat göra en del tillkännagivanden till regeringen också på andra punkter. Vi ser det som en stor brist att regeringen inte har tagit tag i resekostnadsfrågorna, och vi har i vår reservation velat påpeka vikten av att mycket skyndsamt komma tillbaka till riksdagen med det. Det får nämligen inte ske att en underhållsskyldig inte har råd att utnyttja sin umgängesrätt på grund av höga resekostnader. Här kan vi inte vänta länge, utan här måste en snabb lösning komma till stånd. Det är barnets behov av kontakt med och närhet till den underhållsskyldige föräldern som måste stå i centrum.

Vi diskuterar också i vår motion frågan om kostnader för barn i olika åldrar. Kostar de lika mycket? Ja, säger en del, om man räknar in barnomsorgskostnader. Nu har alla inte den typen av kostnader; det är inte 100 % av barnen för vilka man har barnomsorgskostnader. Men vi menar att det finns särskild anledning att titta på ensamstående med tonårsbarn. De kan ha stora problem eftersom tonårsbarnen inte har möjlighet att bidra med inkomst under sommarmånaderna när man inte har något stöd från det allmänna.

En annan mycket viktig fråga som jag vill ta upp är uppföljningen. Där har vi också en reservation som jag yrkar bifall till, reservation nummer 8.

Vi anser nämligen att det är en stor brist att regeringen inte har gjort den typ av undersökningar som gör att man i förväg kan uttala vilka konsekvenser detta får. Här sätter vi faktiskt – det måste man erkänna – ett försökssystem i sjön, och så får vi se efteråt vilka konsekvenserna blir. Detta är inte bra, men som litet oppositionsparti har man inte utredningsresurser till att lägga fram ett alternativt förslag som man kan vara säker på är bra. Därför ställer jag ändå, med tvekan, upp på det här, men jag vill uttala en kraftfull reservation när det gäller uppföljningen. Här når vi inte de fördelningspolitiska målen. Här gäller det att regeringen kommer med justeringar när man har sett vilka konsekvenserna blir.

Anf. 190 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! ”Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. – – – Barnets bästa skall för dem komma i första rummet”. Så står det i barnkonventionens artonde artikel.

Jag tycker det finns anledning att börja där när vi debatterar samhällets ansvar för underhållsstöd till barn med särlevande föräldrar. Det måste vara utgångspunkten för vår diskussion här i dag – det har ju också glädjande nog de tidigare inläggen visat – att det är föräldrarna som har ansvar för sina barn. Lägg särskilt märke till vad konventionen säger om att ansvaret för barnets bästa skall komma först.

Vid en separation är det mycket man skall lösa. Föräldrarna skall komma överens om vem som skall ha ansvar för omvårdnaden av barnet. För enkelhetens skull talar jag om barnet, men det är ju viktigt att komma ihåg att det ofta handlar om flera barn. Det blir emellertid allt vanligare

med gemensam vårdnad. Då en förälder får ensam vårdnad skall man också bestämma om formerna för barnets umgänge med den andre föräldern.

Avslutningsvis skall föräldrarna avgöra hur man gemensamt skall bidra till barnets försörjning och hur mycket den underhållsskyldige föräldern skall bidra med. Om föräldrarnas ekonomiska ansvar säger barnkonventionens tjugosjunde artikel följande: "Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling."

Detta är utgångspunkten. Föräldrarna har ansvaret för att lösa frågor om vårdnad, umgänge och underhåll.

Om föräldrarna däremot inte kan ta sitt ansvar för barnets bästa och komma överens, då kommer frågan i ett helt annat läge. De stora och svåra frågorna i en sådan situation är frågorna om vårdnad och umgänge. Dem skall vi emellertid inte diskutera här i dag, även om det ibland kan kännas svårt att undvika det. De frågorna får vi återkomma till när Justitiedepartementet har kommit med sin proposition.

Jag har i samband med utskottets behandling av frågan uttalat att det naturligtvis är beklagligt att de båda frågorna inte kan behandlas i ett sammanhang, även om propositionerna skulle gå till olika utskott. Nu har moderater, folkpartister och kristdemokrater samlat sig till ett gemensamt yttrande där man säger samma sak – dock med en stor skillnad. Regeringens ursäkt att tidsbrist gjort detta omöjligt är enligt vår uppfattning inte hållbar, säger man. Den centrala frågan i det här sammanhanget är ju att vi med detta betänkande de facto skall genomföra en besparing. De viktiga frågorna om vårdnad och umgänge bör inte hastas på av denna anledning.

Samtidigt känns det märkligt att konstatera att samma parti som vill avskaffa ett system med underhållsstöd – Moderaterna – samtidigt, i samma yttrande, uttalar att staten borde gjort ett åtagande vad gäller umgängesresorna. Det får jag inte att gå ihop, men umgängesresorna skall jag be att få återkomma till.

Fru talman! Statens ansvar med anledning av regeringens proposition gäller ett ekonomiskt åtagande. Det handlar om barnets ekonomiska trygghet vid föräldrarnas separation. När föräldrarna inte förmår lösa situationen eller då den underhållsskyldige föräldern inte fullgör sin skyldighet att betala för barnets underhåll, då träder samhället in och då garanteras barnets ekonomiska trygghet. Det sker genom att boföräldern ansöker om underhållsstöd. Så är det i det nuvarande systemet, och så blir det också med det förslag vi skall besluta om i morgon.

Bidragförsöksystemet har utretts vid ett flertal tillfällen de senaste 15 åren, först av Ensamförälderkommittén 1983, sedan av Riksdagens revisorer i mitten av 1980-talet följt av Underhållsbidragskommittén 1987 och slutligen av Underhålls- och bidragförsöksutredningen 1995. Alla kom de med olika förslag för att komma till rätta med de brister som länge varit uppenbara i det nuvarande systemet.

I det nuvarande systemet kan, som tidigare påpekats, föräldrarna vältra över en del av ansvaret för barnets ekonomiska försörjning på staten. Det sker genom att föräldrarna fastställer för låga underhållsbidrag med utgångspunkt från sina ekonomiska möjligheter. Hela 34 % av alla

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

*underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

underhållsbidrag är i dag satta till 0 kr. Det genomsnittliga underhållsbidraget ligger så lågt som på knappt 500 kr. Det skall jämföras med dagens bidragsförskott på 1 173 kr, en nivå som blir densamma för underhållsstödet. I dag blir det staten som får träda in i många fall – oavsett vad den underhållsskyldige föräldern tjänar.

Ett annat problem är att underhållsstöden inte omprövas tillräckligt ofta i dagens system. En underhållsskyldig förälder kan ha fått betydligt förbättrad ekonomi utan att det för den skull avspeglar sig i det underhåll som han eller hon är skyldig att betala.

I dagens system har därtill barn rätt till bidragsförskott så snart de inte lever med båda sina föräldrar oavsett om barnet behöver bidraget eller ej. Ingen hänsyn tas nämligen till om barnet har egen förmögenhet eller egna inkomster.

Dessa brister kommer nu i långa stycken att kunna rättas till. Med regeringens förslag till nytt underhållssystem får vi ett system där det för det första tydligt framhålls att det är föräldrarna som har ansvaret för barnets försörjning, där den underhållsskyldige för det andra bättre kan överblicka vilka ekonomiska förpliktelser han eller hon har, och där det för det tredje tas hänsyn till att det blir allt vanligare att barn bor växelvis hos föräldrarna.

Detta till trots vill jag ändå understryka att när vi nu får ett nytt system bör det noga följas upp i alla sina delar. Det är också något som tydligt markeras i utskottets betänkande och som flera av talarna har pekat på. Låt mig här understryka behovet av en uppföljning när det gäller inte minst storleken på det avdrag som den bidragsskyldige föräldern får göra och vilka procentsatser som bör gälla. Utskottet har tydligt sagt att det är viktigt att det sker en uppföljning av reformen när det gäller föräldrarnas ekonomiska situation.

Fru talman! Det är viktigt att barn har sin försörjning tryggad även när föräldrarna är skilda. Men det är minst lika viktigt att barnen får fortsätta att träffa båda sina föräldrar.

Huvudregeln är numera att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad om barnen. Det är ett uttryck för att vi på alla sätt vill underlätta nära och täta relationer mellan barn och föräldrar.

I det sammanhanget har frågan om umgängesresor kommit upp. Det bästa är naturligtvis att föräldrarna kan komma överens och dela på dessa kostnader. Men om så inte sker kan vissa föräldrar av ekonomiska skäl tvingas avstå från att träffa sina barn i den utsträckning eller med den regelbundenhet som de önskar.

I det nuvarande systemet tas viss hänsyn till kostnader för umgängesresor. När så inte längre kommer att ske vill socialförsäkringsutskottet, i likhet med både lagutskottet och socialutskottet, understryka behovet av att den frågan får en lösning. Regeringen säger också i propositionen att den kommer att ta upp frågan om resekostnader i samband med frågorna om umgänge i en proposition nästa år på grundval av Vårdnadstvistutredningens betänkande.

Det finns skäl att efter dagens inlägg notera att utskottet egentligen är överens om i vilken riktning en utveckling av underhållsstödet bör gå. Ett klart undantag från det utgör emellertid Moderaterna, som hellre ser en avveckling.

Fru talman! Nu har jag talat mycket om boföräldrar och underhållsskyldiga föräldrar. I grund och botten handlar det dock om barnets rätt till sina föräldrar och inte tvärtom. När jag nu yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer ber jag att få avsluta med en stunds eftertanke. Jag läser några rader av Khalil Gibran när han talar om barnen i boken *Profeten*.

”Era barn är inte era barn.

De är söner och döttrar av Livets längtan efter sig själv.

De kommer genom er men inte från er.

Och fastän de lever hos er, tillhör de er ändå inte.”

Anf. 191 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag vill först uttrycka vår uppskattning över att ansvarigt statsråd är närvarande i kammaren när vi behandlar detta ärende som är oerhört betydelsefullt för många. Det som har påtalats från flera håll, nämligen att det är barnets bästa som vi skall ha för ögonen när vi fattar beslut i denna fråga, tycker jag är mycket viktigt att understryka. Det är precis som Margareta Israelsson sade, att vi alla i grund tycker att det har gått åt rätt håll när det gäller detta förslag, och de flesta av oss ställer oss bakom det. Men det finns många skönhetsfläckar, och det är väl det som vi från olika partier har påtalat i våra reservationer.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens företrädare eller ansvarigt statsråd varför det var så omöjligt att samordna dessa två lagstiftningar, dels den offentlighetsrättsliga, som vi nu behandlar, dels den civilrättsliga. Det skulle väl ha varit möjligt att påskynda behandlingen av den civilrättsliga delen, så att vi hade kunnat göra en samordnad bedömning. Eventuellt hade vi kunnat behålla samordningen mellan de två systemen utan att de negativa verkningar som vi ser i dag hade förelegat. Men varför var detta omöjligt? Det vill jag gärna ha ett svar på.

Anf. 192 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att utskottets vice ordförande nästan gav svar på sin egen fråga. Det är naturligtvis så, att när vi nu skall göra denna besparing skall vi inte skynda på med de andra åtgärderna som egentligen, vilket jag sade i mitt anförande, är så mycket viktigare.

Däremot är jag förvånad över att moderata företrädare nu väljer att glida över på frågan om samordningen i stället för att tydligare förklara varför de både vill utveckla och avveckla ett förslag. De reserverar sig för frågor som drar åt olika håll. Först säger Gullan Lindblad att Moderaterna ställer sig bakom dessa besparingar. Men å andra sidan säger hon att det är synd att grundavdraget inte är 48 000 kr i stället för 24 000 kr. Med mina matematiska kunskaper innebär detta ökade kostnader. Moderaterna säger i sin reservation att det inte är en uppgift för skattebetalarna att betala för barnets försörjning. Det skall föräldrarna göra. Men om de inte gör det skall skattebetalarna gå in med socialbidrag. Och egentligen vore det, enligt Moderaterna, bäst om ett sådant system helt avskaffades.

Jag tycker att den frågan vore intressantare att få klarlagd. Även om regeringen hade lagt fram två propositioner nu så verkar det vara på det sättet att Moderata samlingspartiet hellre ser ett avskaffande än ett utvecklande av systemet.

Anf. 193 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Vi anser att det hade varit möjligt att samordna dessa två förslag. Men det är inte någon bristande logik i detta. Vi menar nämligen att om man verkligen hade gett ett större förbehållsbelopp – att den enskilde underhållsskyldige hade fått behålla mer pengar kvar i sin egen portmonnä att själv bestämma över – då hade man också löst den här frågan om både umgängesrätt och resor på ett helt annat sätt. Man hade haft större möjligheter att klara av detta.

Som förslaget nu ser ut, där vi helt och hållet rycker upp det gemensamma ansvaret, anser vi faktiskt att det finns skäl att diskutera om man helt enkelt skall avskaffa systemet. Men det är inget självändamål att så sker. Men som förslaget ser ut är det dåligt utformat. Nu får regeringen en tidsfrist att fundera över om man inte helt enkelt skall ersätta det med ett vettigare system som gör att det är barnet man skall betala till och icke till staten. Vi ser nämligen en fara i att föräldrarna inte har något incitament att verkligen komma överens om ett underhållsstöd utan att det blir statens angelägenhet. Det är det som vi har velat påtala. Om man inte kan lösa detta på ett bättre sätt vid uppföljningen, då ifrågasätter vi om det inte är bättre att man helt enkelt avskaffar systemet.

Anf. 194 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag beklagar, men jag är inte mycket klokare nu. Jag föreslår att man från moderat håll tar sig samman till nästa motionstid och skriver en motion där man litet tydligare kan redogöra för om det är en utveckling och en förändring av systemet som man vill se eller om det är en avveckling. Vi kan ju inte föra ett resonemang som går ut på att den underhållsskyldige antingen skall ha ett högre avdrag eller också skall vi avskaffa systemet, och då får den förälder som har vårdnaden om barnet gå till det sociala. Jag tycker inte att detta rimmar. Det stämmer inte klart överens.

Om vi skall ta ansvar för ekonomin kan man väl säga att detta är ett förslag som går i rätt riktning. Och det är väl känt också för Gullan Lindblad att det fanns långt gångna tankar om att det skulle finnas ett grundavdrag på 48 000 kr men att de ekonomiska förutsättningarna för detta inte visade sig hålla. Då är frågan vilket ansvar för dessa frågor som man tar från Moderata samlingspartiets sida.

Anf. 195 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Jag vill till Margareta Israelsson ställa en fråga om vårdnadshavarens ekonomi: Varför skall skattebetalarna betala utfyllnadsbidrag när det absolut inte behövs?

I nuvarande statsfinansiella läge, med besparingar inom varje område i välfärdssystemen, anser vi kristdemokrater att det är stötande att statligt stöd skall betalas ut till vårdnadshavare i de högsta inkomstskikten. Hur motiverar ni detta?

Anf. 196 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Låt oss titta på den reservation som Kristdemokraterna tillsammans med Centerpartiet har fogat till betänkandet. Reservanterna skriver att hänsynstagandet till boförälderns ekonomi skall ske ”så att

marginaleffekter minimeras och så att administrationskostnaderna inte ökar". Vi har inte kunnat finna någon metod för att lösa detta på ett sådant sätt att vi också klarar kraven i er reservation. Det är väl ett ganska klart och tydligt svar.

Det är helt klart att marginaleffekterna ökar med den här typen av inkomstprövning. Redan i dag är ju marginaleffekterna oerhört stora för ensamstående föräldrar. Ibland blir det t.o.m. problem när det gäller att reallt få ut något av en förvärvsinkomst, och de minskar knappast när det gäller den här metoden.

Dessutom har utredningarna visat att de administrativa kostnaderna ökar. Bidragsförsäkringsutredningen har pekat på att en besparing av en sådan här åtgärd skulle handla om ca 30 miljoner kronor. Samtidigt skulle de administrativa kostnaderna uppgå till 10 miljoner kronor.

Anf. 197 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Det låter som om jag borde tolka Margareta Israelsson så att ni har försökt att hitta en modell för det här, men att ni inte lyckats tillgodose våra krav. Jag måste säga att jag tvivlar något på det. Om det är på det sättet måste ni ju vara öppna för att hitta en sådan modell.

Vid den hearing som utskottet hade ställde jag den här typen av frågor till Riksförsäkringsverket. Jag fick ett intryck av att man trodde att det fanns möjlighet att hitta en modell som innebar att man kunde minimera marginaleffekter och risken för ökade administrationskostnader.

Jag har en fråga också om det fördelningspolitiska målet. Det är ju det som jag i min reservation är bekymrad över. En utgångspunkt då arbetet med att förändra systemet drogs i gång var att man skulle uppnå bra fördelningspolitiska effekter. Det står väl ganska klart att så inte är fallet.

Jag tycker att det verkar något oklart om Socialdemokraterna verkligen tror att man skall behöva förändra grundavdrag och procentsatser för att hitta en rimlig balanspunkt framöver. Det verkar nästan vara så att om vi inte kan klara en besparing utan att skinna de lägsta inkomsttagarna på det här sättet, får det vara så. Men då kommer vi inte heller att uppnå några besparingar. Vi kan ju inte driva in skulder som de här människorna kommer att få dra på sig.

Anf. 198 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag är litet osäker på vem det är som Kristdemokraternas representant egentligen målar på väggen. Om man gör en utredning skall man väl överväga olika alternativ och se till olika möjligheter att uppnå besparingar. I detta fall handlar det om ekonomin för barn som inte längre kommer att ha möjlighet att bo tillsammans med båda föräldrarna. Då måste man också väga olika alternativ för och emot. Så har också skett i frågan om hänsynstagandet till vårdnadshavarens ekonomi, vilket jag redogjort för.

När det gäller de fördelningspolitiska effekterna – detta har klart uttalats av statsministern i denna kammare – måste man se över de olika förändringar som vi har gjort på det sociala området och inom socialförsäkringsområdet. När vi nu startar ett nytt system måste utvecklingen självklart följas. På Riksförsäkringsverket och Riksrevisionsverket pågår

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*underhållsstöd till
barn till särlevande
föräldrar*

fortlöpande, som vi fick veta på nämnda hearing, ett arbete med studier av hur olika åtgärder slår och hur vi använder de gemensamma medlen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

*Försäkringsskydd
vid sjukdom*

15 § Försäkringsskydd vid sjukdom

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1996/97:SfU4
Försäkringsskydd vid sjukdom (prop. 1995/96:209)

Anf. 199 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! ”Bästa beslutsfattare! Jag är en av alla de företagare som kommer att drabbas ekonomiskt om arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen förlängs från 14 till 28 dagar utan kompensation genom sänkt arbetsgivaravgift. Åtgärden är en skattehöjning på företagande.

Alla är överens om att de nya jobben ska komma i det privata näringslivet – något som också framgick i den s.k. Persson-planen. Varken jag eller andra företagare tror att det blir fler arbetstillfällen om skatten på företagande höjs. Det blir snarare färre.

Det krävs många förändringar för att Sverige ska få ett bättre företagsklimat. Att stoppa det här lagförslaget är att förhindra ett steg i fel riktning.

Som företagare hör jag rimligen till dem som bäst kan bedöma om ett förslag är bra eller dåligt för företagandet i landet. Därför är det viktigt att Du som politiker tar mina ord på allvar. Tänk på det när Du trycker på knappen nu när frågan skall avgöras slutgiltigt.”

Så står det i ett brev från en småföretagare, Stina Edlund, Sten & Vagarbeten AB i min hemstad, Karlstad. Så skriver man också från Snowtech i Sunne, från Frisörhuset i Kristinehamn och från Biltjänst i Huddinge, för att nämna några av de uppemot 700 brev som har kommit till utskottet från oroliga företagare över hela landet.

Vi har med förslaget om förlängd sjuklöneperiod fått ytterligare ett exempel på att regeringen *tar* väl om företagande och företagare, medan den i praktiken för en politik som direkt motverkar fler arbetstillfällen.

Detta är den ena sidan av myntet.

Den andra, lika trista, sidan handlar om de människor som förhoppningsvis borde kunna få en anställning. Vem vågar i fortsättningen anställa en person som inte är kärnfrisk – i all synnerhet som den försäkring som föreslås för företag mot kostnader för sjuklön har alldeles för dyra premier för att man skall kunna anlita den? Visserligen har försäkringens övre gräns för kostnader för sjuklön höjts under utskottsbehandlingen till 130 basbelopp. Men vad hjälper det om företaget i fråga inte har råd att betala kostnaden? Människor med ett lindrigt funktionshinder eller med tidigare sjukdomar göra sig icke besvär på arbetsmarknaden! Man kan knappast tala om en social försäkring i detta fall.

Vi har tillsammans med Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna reserverat oss mot regeringens förslag om en förlängd sjuklöneperiod i det här avseendet. Men jag avvaktar faktiskt med att yrka bifall till denna reservation tills jag har hört utskottets företrädare eller ansvarigt statsråd.

Det var nämligen en uppvaktning från såväl LO som Arbetsgivarförbundet hos regeringen i går. Vi vet att regeringen i andra hänseenden lyssnar till människor som är oroliga. Vi fick reda på det i radion i dag av arbetsmarknadsminister Margareta Winberg. Man uppskjuter helt enkelt förslaget om en ny arbetslöshetsförsäkring. Då vill jag höra: Finns det en öppning även i det här fallet så att vi kan återremittera ärendet till utskottet för ny bedömning? Jag vill ha ett svar på den frågan. Regeringen är som sagt då och då villig att ta tillbaka förslag som den lägger fram. Här seglar det ena förslaget efter det andra över kammaren som sedan tas tillbaka, vi fattar inga beslut utan det kommer nya signaler. Får vi något besked i den här frågan? Ligger det lagda kortet, eller har vi en förhoppning om att vi kan göra en ny bedömning?

I reservation 6 framför vi tillsammans med Kristdemokraterna kravet på att den sjukpenninggrundande inkomsten, SGI, skall beräknas på de senaste två årens inkomster och inte som nu på en antagen framtida inkomst. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

I reservation 7 biträder vi moderater förslaget om att avskaffa den förhöjda ersättningen under den s.k. mamma- och pappamånaden. Vi anser därutöver att den styrande bestämmelsen, att 30 dagar med föräldrapenning på sjukpenningnivå inte får överlätas till den andra föräldern, bör slopas. Det kan aldrig vara en statlig angelägenhet att styra föräldrarnas beteende på det sätt som mamma- och pappamånaderna gör.

I reservation 10 avstyrker vi tillsammans med Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna den höjning av egenavgiften till sjukförsäkringen som föreslås för 1997 och 1998. Eftersom sjukförsäkringen är mycket överfinansierad – det handlar om ca 20 miljarder kronor detta år – rör det sig om rena skattehöjningar. Dessa kommer bl.a. att försämra köpkraften för den enskilde och dessutom minska kommunernas skatteintäkter, samtidigt som vi fjärrmar oss allt längre från det som regeringen i andra sammanhang säger vara målet: en ökad samstämmighet mellan avgifter och förmåner.

När det gäller övriga socialavgifter framför vi – åter tillsammans med Kristdemokraterna – i reservation 12 att arbetsgivaravgifterna i så stor utsträckning som möjligt bör vara kopplade direkt till olika förmåner. Den allmänna löneavgiften är i praktiken en ren skatt som allmänt avses stärka de offentliga finanserna. Vi kan därför inte stödja en avgiftsväxling mellan sjukförsäkringsavgiften och den allmänna löneavgiften. Som en konsekvens av detta bör också förslagen att höja de särskilda löneskatterna och den särskilda premieskatten för grupplivförsäkringar avslås.

I reservation 15 upprepar vi – tillsammans med Kristdemokraterna – att ytterligare en karensdag bör införas i sjukförsäkringen, med den inskränkningen att ingen skall få vidkännas fler än två karensdagar under en 14-dagarsperiod, inte heller mer än tio dagar på ett år. Samtidigt bör den särskilda försäkringen för kostnader för sjuklön anpassas till två karensdagar.

Fru talman! Jag avvaktar tills vi hört utskottets talesman innan jag yrkar för en reservation inför den slutliga bedömningen. Vi står naturligtvis bakom andemeningen i samtliga de reservationer som vi lagt, delvis ensamma, i andra stycken tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Anf. 200 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Regeringens proposition om försäkringsskydd m.m. är en uppföljning av flera beslut som aviserades i regeringens vårbudget. Folkpartiet har tidigare tagit ställning till dessa förslag, och därför blir våra ställningstaganden nu en upprepning.

Den av regeringen föreslagna ändringen av arbetsgivarperioden utan kompensation till företagen är inget annat än en skattehöjning. Därför avvisar vi förslaget. Det är en fullständigt fel signal att ge företagarna. Det behövs inte mer av skattehöjningar, varken direkta eller indirekta, som riktar sig mot företagen utan snarare sänkta skatter. En förlängd arbetsgivarperiod kommer att bli ytterligare ett hinder för möjligheten att skapa fler arbeten. Detta gäller inte minst för de små företagen.

Folkpartiet vill ha en sjukförsäkring som premierar förebyggande arbete och rehabilitering. Vi anser att det endast är den lön man har som skall ge rätt till sjukersättning, inte exempelvis traktamenten, reseersättningar m.m. Vi har tidigare påpekat vikten av förändringar i SGI och finner det därför rimligt att stödja regeringens förslag vad avser att semesterersättning skall beräknas till högst det belopp som skulle ha utgjort ersättning för utfört arbete under den tid semesterlönen kan anses motsvara.

Fru talman! Regeringen föreslår också en sänkning av ersättningsnivån för den s.k. pappa- och mammamånaden. Den kan vi inte acceptera. Vi anser att ersättningsnivåerna skall ligga kvar på den nuvarande nivån. I stället kan vi tänka oss att slopa de s.k. garantidagarna i föräldraförsäkringen. För oss är det viktigt att föräldraförsäkringen kan utnyttjas av både mammor och pappor. Den förra regeringen införde därför den s.k. pappamånaden. Motiven var flera. Den skulle stimulera pappornas uttag av föräldraförsäkringen, den skulle ge papporna ett stöd – mot arbetsgivare, arbetskamrater och en fördomsfull omgivning – att ta ut sin föräldraledighet. Samtidigt med pappamånaden reserverades också en månad för mamman. Genom denna modell underströks att föräldraledigheten är en angelägenhet för mammor *och* pappor. Kvinnor har som bekant i genomsnitt en lägre lön än män. För att stimulera männen att ta ut sin pappamånad skulle denna månad, och mammornas månad, ha en högre ersättningsnivå så att den ekonomiska förlusten inte skulle bli så stor att männen av rent ekonomiska skäl inte tog ut pappamånaden. Att sänka ersättningsnivåerna ser vi som ett bakslag i arbetet för att få fäder att stanna hemma hos sina barn och ett steg tillbaka i arbetet för en jämn fördelning av det praktiska ansvaret för barn och hem.

Fru talman! Regeringen föreslår vidare en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med 0,14 procentenheter den 1 januari 1997. Avgiftssänkningen är en halv kompensation för den förlängda sjuklöneperioden, som vi går emot. Därför avvisar vi även den föreslagna sänkningen av sjukförsäkringsavgiften. Vi tycker att det vore bäst om regeringen föreslog en höjning av egenavgiften till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring i

stället för en växling mellan arbetsgivarnas sjukförsäkringsavgift och en arbetsmarknadsavgift. Det är orimligt att egenavgiften i sjukförsäkringen används till att finansiera ändamål som inte ligger inom sjukförsäkringens ram. Det underminerar försäkringsmässigheten i systemet och är principiellt felaktigt. Det är även orimligt att föreslå en höjning av den allmänna löneavgiften. Det är i praktiken en ren skattehöjning. I stället borde arbetsmarknadsavgifterna höjas.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom samtliga de reservationer som Folkpartiet avgivit, men eftersom vi ännu inte fått något svar vill jag för att gardera mig yrka bifall till reservationerna 1 och 8.

Anf. 201 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! I betänkandet Försäkringsskydd vid sjukdom föreslås att sjuklöneperioden förlängs från 14 till 28 dagar. Jag tänker redogöra för vår syn och vilka åtgärder vi skulle vilja föreslå.

Att ge företaget ett ökat ekonomiskt ansvar vid den anställdes sjukdom kan vara en indikation på att se om sitt hus och göra nödvändiga satsningar för att förbättra arbetsmiljön och satsa mer på rehabilitering.

Företagen får nu förutom kostnadsansvaret enligt detta förslag också en ökad administration. Man kommer då att delvis kompenseras i och med att sjukförsäkringsavgiften för arbetsgivare sänks med 0,14 procentenheter.

Trots att företagen kompenseras på det här sättet kan den förlängda sjuklöneperioden vara betungande just i företag med få anställda. Rädslan för att hamna i svårigheter vid en anställds sjukdom kan t.o.m. ha en direkt inverkan på om man vill satsa på en nyanställning eller inte. Vänsterpartiet har därför i en skattepolitisk motion föreslagit att företag med färre än fem anställda skall undantas från ansvaret att ge ut sjuklön till de anställda.

Vi anser visserligen att de möjligheter som företag har att försäkra sig mot kostnader för sjuklön i vissa fall kan motverka rädslan för nyanställningar och därmed också befarade utestängningseffekter. Men i det läge som råder på arbetsmarknaden är det viktigt att direkta insatser görs för att denna typ av hinder skall undanröjas. Vänsterpartiet kommer därför, som jag tidigare sade, att föreslå detta just för de mindre företagen, där vi tror att de eventuellt negativa effekterna annars skulle bli som störst av denna förändring av sjuklöneperioden.

Trots olika åtgärder riktade till företagen och ett eventuellt utökat högriskskydd kvarstår för min del en rädsla för att förändringen i sjuklöneperioden skall leda till utestängningseffekter på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att dessa effekter utvärderas och rapporteras till riksdagen. Det finns en reservation från Miljöpartiet där man tar upp detta. Jag tycker att den reservationen är värd att stödja.

När det gäller sjukersättningen finns det i dag en s.k. minskningsregel. Vi har varit kritiska till den regeln, som bl.a. innebär att kompletterande sjuklön i ett avtal som överstiger en viss ersättningsnivå reducerar ersättningen från sjukpenningen.

Fru talman! Vi skall i dag också fatta beslut om förändringar i beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten, som jag i fortsättningen benämner SGI. Meningen är att underlaget för SGI skall minskas, vilket i

Prot. 1996/97:17

23 oktober

*försäkringsskydd
vid sjukdom*

förlängningen innebär att ersättningsnivån i sjuk- och föräldraförsäkringen sjunker.

I budgetpropositionen skriver regeringen att minskningen av SGI till viss del skall finansiera den utlovade höjningen av nivån i sjuk- och föräldraförsäkringen till 80 % – det är den höjning som skall ske den 1 januari 1998.

En alltför stor urholkning av SGI leder till att de utlovade höjningarna i ersättningsnivåerna enbart blir fiktiva höjningar. För den enskilde handlar det inte om så mycket mer pengar i plånboken.

Vänsterpartiet kan gå med på att skattepliktiga förmåner och kostnadsersättningar inte räknas med i SGI. Vi vill dock att semesterlönefaktor tas med, dels för att vi anser att denna är att hänföra till lön, dels för att vi anser att det föreliggande förslaget annars innebär en alltför stor urgröpning i ersättningsnivåerna.

Föräldraförsäkringen har varit viktig när det gäller att underlätta för kvinnor att kunna kombinera förvärvsarbete och barn, vilket också har varit väldigt bra för barnen. För att i ökad utsträckning få fäderna att stanna hemma med sina barn infördes en pappamånad och också en mammamånad.

I regeringens budgetproposition skriver man att införandet av pappamånaden har inneburit att papporna i ökad utsträckning nu stannar hemma med sina barn. Att männen har utnyttjat föräldraledigheten måste ha varit en väldigt positiv upplevelse för fäderna men också för barnen. Det finns nu förslag om att man i besparingssyfte skall ta bort den höjda ersättningen. Vi tror att den höjda nivån har haft och kommer att ha betydelse när det gäller att få fler pappor att umgås med sina barn. Vi går därför emot detta förslag.

Jag måste också säga något om egenavgifterna. Enligt vår mening är egenavgifterna ingenting annat än en skatt, och de bör behandlas som en sådan. Den egenavgiftskonstruktion som har införts och som nu kommer att utvidgas är på olika sätt fördelningspolitiskt felaktig. Kommunerna kommer att belastas hårt, men framför allt missgynnas låginkomsttagarna. Vänsterpartiet har vid flera tillfällen begärt en översyn. Regeringen har också vid något tillfälle sagt att det skall göras en sådan. Vi väntar fortfarande på översynen, och naturligtvis kvarstår våra krav.

Fru talman! Västerpartiet kommer i samband med att budgeten behandlas senare i höst, och som vi har skrivit om i vårt budgetförslag, att lägga fram förslag som gynnar människor med lägre inkomster. Vi vill mildra konsekvenserna av vad vi tycker hittills har varit alldeles för stora besparingar och nedskärningar som drabbat just dessa inkomstgrupper som nu drabbas ännu hårdare av en egenavgiftshöjning.

Enligt våra förslag handlar det dels om att omfördela skatterna mellan låg- och höginkomsttagare, dels om att nivåerna i sjuk- och föräldraförsäkringen skall höjas till 80 % från den 1 januari 1997.

Fru talman! Jag står bakom Vänsterpartiets reservationer, men i det här sammanhanget yrkar jag bifall till reservation 4.

Anf. 202 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Skyddet av alla människors grundtrygghet bör vara en obligatorisk statlig uppgift. Till finansieringen skall alla människor bidra solidariskt efter förmåga. Vi i Miljöpartiet tycker inte om de senaste

årens trend, där man vill göra de allmänna socialförsäkringarna mer försäkringsmässiga. Först vill regeringen införa egenavgifter och därefter höja egenavgifterna i sjukförsäkringen. Vi anser att detta i själva verket är en täckmantel för att göra systemen mindre solidariska. Vi har i vårt budgetförslag ett stopp och så småningom en avveckling när det gäller egenavgifterna.

Regeringen föreslår en höjning av egenavgifterna i sjukförsäkringen. Miljöpartiet anser principiellt att de allmänna obligatoriska socialförsäkringarna skall bekostas av arbetsgivaravgifter och/eller av miljörelaterade skatter som växlas mot arbetsgivaravgifter. Egenavgifter har flera nackdelar. En av dem är att höginkomsttagare bara behöver betala en mindre del av avgiften själva, eftersom egenavgifterna är avdragsgilla vid såväl statlig som kommunal taxering. Detta är helt klart oönskade fördelningspolitiska effekter. Avdragen vid den kommunala taxeringen gröper dessutom ur kommunernas skatteunderlag och tvingar dem till ytterligare nedskärningar. I mitt hemlän handlar det om hundratals miljoner och om 50–60 miljoner i min hemkommun – jag har inte de exakta siffrorna. Vi anser att detta leder till ökad arbetslöshet och nya kostnader för staten. Miljöpartiet vill därför att egenavgifterna successivt bör avvecklas. Ett första steg är att inte höja dem under detta år. Därför kan vi inte stödja förslagen i regeringens proposition vad gäller denna del.

För att förstärka statskassan vill regeringen förlänga arbetsgivaransvaret för sjuklöneperioden upp till 28 dagar. Det förslaget accepterar vi med stor tveksamhet. Inte heller vi har pengar i vårt budgetförslag till det som vi skulle vilja satsa på. Det känner alla igen.

Sjuk- och arbetsskadekommittén har i sitt delbetänkande Försäkringskydd vid sjukdom (SOU 1995:149) vägt för- och nackdelarna med en förlängd sjuklöneperiod mot varandra. I sitt betänkande ser kommittén risker i att kostnaderna för arbetsgivare i stor utsträckning skiljs ut och sprids i ett större intervall än vad som är fallet i dag. Högriskföretag och småföretag har inte möjlighet att sprida riskerna på samma sätt som andra företag.

I den sektor där man arbetar med vård och omsorg återfinns ofta en hög sjukfrånvaro. En stor andel av de anställda där är kvinnor. Miljöpartiet ser en stor risk i att åtgärder av den typ som tidigare beskrivits på sikt leder till en segregerad arbetsmarknad – en arbetsmarknad där kvinnor i fertil ålder med ännu större svårighet än i dag kan få ett arbete, en arbetsmarknad där handikappade och människor med arbetsskador eller kroniska sjukdomar svårigen kan erhålla ett arbete eller byta till det arbete som de önskar.

Det är inte det samhälle som vi önskar oss. Därför vill vi i Miljöpartiet att regeringen återkommer med en noggrann analys av vilka företag och/eller branscher som kommer att drabbas hårt av förslaget. Självfallet skall regeringen också återkomma med förslag till hur rörligheten på arbetsmarknaden även framöver skall vara möjlig för människor i de grupper som jag har beskrivit. Vi är alltså inte förespråkare till dessa åtgärder, men vi har accepterat dem. Vi är också väldigt noga med att åtgärderna skall följas upp.

Vi har inte motsatt oss en sänkning av ersättningen i föräldraförsäkringen för de särskilda mamma- och pappamånaderna, detta trots att vi anser att ett av de viktigaste stegen mot ökad jämställdhet är att fler pap-

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*försäkringsskydd
vid sjukdom*

por stannar hemma och tar aktiv del i barnens dagliga omvårdnad. Men vi tror inte att det har så stor betydelse att de ofta har en högre inkomst, utan vi menar att rätten att vara hemma så småningom skall göra att pappaledigheten ökar i omfattning.

I stället vill vi föra fram vårt förslag om ”brutet tak” i socialförsäkringarna, vilket ger ett ersättningsmässigt bättre utfall för låglönegrupper. Vi är för en kvotering i föräldraförsäkringen, men inte när det gäller mamma- och pappamånaderna.

Dessutom vill vi höja garantinivån i föräldraförsäkringen så att de 40 000 föräldrar som varje år endast får ersättning till den skamligt låga nivån 60 kr per dag ges en rejäl förbättring – 180 kr per dag. Denna höjning kan dels finansieras av pappa- och mammamånaden, dels genom skatteväxling, dels genom att garantisumman för den tolfte till den femtonde föräldraledighetsmånaden tas bort. Det skall finnas en laglig rätt att vara hemma under den tiden, men ersättningen om 60 kr per dag tas alltså bort. Detta är också i sig en viktig socialpolitisk åtgärd ur barnens synvinkel. Det är inte bra för det sköra självförtroende som man som nybliven förälder har att tvingas in i ett ekonomiskt beroende av kommunens socialtjänst.

Det går alltså att göra rejäla förbättringar inom föräldraförsäkringen innan vi kan ge högre ersättning för just en extra pappa- eller mammamånad. Vi vill också öka den tid som föräldrarna har rätt att vara hemma med sina barn ända upp till 18 månader. Vi vet ju att vissa daghem inte kan ta emot barn som är under 18 månader. Därför bör föräldrarna få laglig rätt att stanna hemma.

Jag yrkar bifall till reservation 3, mom. 4, och till reservation 11, mom. 9.

Anf. 203 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Förslaget om förlängd sjuklöneperiod är ett dåligt förslag.

Den 1 januari 1992 infördes 14 dagars sjuklöneperiod. Syftet var gott. Vi ville öka arbetsgivarnas ansvar för de anställdas arbetsmiljö, och det är ett gott syfte. Vid införandet gav vi därför företagen full kompensations och en försäkring infördes för de mindre företagen för att de skulle klara detta ekonomiskt.

Nu föreslår regeringen att arbetsgivarperioden skall utökas till fyra veckor, dvs. en fördubbling. Man påstår att arbetsgivarna tidigare blev överkompenserade. Vad säger då arbetsgivarna själva? Jo, de säger att de inte har blivit överkompenserade. Vidare säger regeringen att det som nu föreslås kostar si och så mycket, vilket skall kompenseras till hälften på grund av den tidigare kompensationen. Det är inte nog med att arbetsgivarna säger att de inte har blivit överkompenserade tidigare, utan de säger att regeringens beräkning av den ökade kostnaden inte stämmer utan är för låg. Kostnaden för den förlängda sjuklöneperioden blir större än vad regeringen säger.

Här står vi mitt emellan vad regeringen säger och vad arbetsgivarna säger. Vad skall vi tro när vi ställer oss frågan om vad som är sant? Då är naturligtvis sanningen den att vi inte kan vara säkra på var den exakta sanningen ligger någonstans. Vad skall man då göra? Här står jag och kan inget annat, men jag måste ta ställning. Jo, då kan man kika litet mer på vad regeringen säger. Man kan då konstatera att regeringen säger att de

egna kalkylerna är osäkra. Det finns alltså inget tvärsäkert här. Ändå är förslagen alltid tvärsäkra – man kan ju inte utforma förslag på något annat sätt.

Det innebär att vi kristdemokrater resonerar att vi inte har råd att ta chanser med företagandet. Om vi inte vet att förslag förbättrar företagarklimatet, måste vi säga nej till dem. De måste åtminstone vara neutrala. Det får inte finnas någon risk för att de försämrar företagarklimatet. Alltså yrkar jag avslag på förslaget. Principen måste vara att vi skall vara säkra på att full kompensation utgår vid förlängd sjuklöneperiod.

En sak till, som också Gullan Lindblad tog upp: Det handlar inte bara om omsorg om företagarklimatet. Det handlar i högsta grad om omsorg om arbetstagarna och om dem som söker arbete.

Vi kristdemokrater tror att förlängningen innebär att rekryteringsbenägenheten påverkas negativt. Vi tror att detta kommer att bli ett ytterligare hinder för att anställa och att det när det gäller småföretagarna kommer att innebära en minskad benägenhet att anställa människor som inte har perfekt hälsa. Vi kristdemokrater vill inte lägga tyngre bördor på svaga grupper.

Men skulle inte försäkringen kunna göra att man känner sig säker? Skulle inte företagarna kunna ta på sig kostnaden? Det har visat sig att få företagare har tecknat sig för den försäkring som infördes. Man anser att premierna är alldeles för höga. Dessutom har det antal som fortfarande har försäkringen kraftigt minskat. Då inträffar det förvånande, att regeringen i propositionen säger att försäkringen fungerar tillfredsställande. Vi kan inte se att det finns någon täckning för detta påstående. Den fungerar inte tillfredsställande. Behovet är ju i stället en försäkring med lägre premie. Det skulle naturligtvis kunna uppnås genom en allmän försäkring som de mindre företagen var tvungna att teckna. Därigenom skulle man kunna ha riktigt låga premier. Men regeringen kanske inte heller är beredd att införa en sådan.

Detta sammantaget gör att vi inte kan stödja förslaget om förlängd sjuklöneperiod. Vi yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservation 1.

När det gäller fler av de förslag som vi kristdemokrater säger nej till finns det en del reservationer som moderaterna står bakom. I en del reservationer är moderater, folkpartister och kristdemokrater överens. Gullan Lindblad har på ett systematiskt sätt gått igenom reservationerna. Eftersom jag är kvinna behöver jag inte stå här i talarstolen och upprepa alltsammans, utan jag hoppar över det.

Jag yrkar bifall till reservation nr 8, som vi är alldeles ensamma om. Jag skall tala om vad den innehåller, nämligen en ersättningsnivå i föräldraförsäkringen på 80 %. Vi har aldrig accepterat 75 %. Vi accepterar enhetlighet inom föräldraförsäkringen, men inte på nivån 75 %.

Anf. 204 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! I föreliggande betänkande behandlas regeringens förslag om

- att förlänga arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen, den s.k. sjuklöneperioden,
- att ta bort den förhöjda ersättningen i föräldraförsäkringen under pappa- och mammamånaderna,

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*försäkringsskydd
vid sjukdom*

- att höja den allmänna egenavgiften i form av sjukförsäkringsavgift,
- att sänka sjukförsäkringsavgiften för arbetsgivare respektive för inkomst av annat förvärvsarbete och
- att höja den allmänna löneavgiften, de särskilda löneskatterna och den särskilda premieskatten för grupplivförsäkringar.

Låt mig börja med förlängningen av sjuklöneperioden från 14 till 28 dagar. Det är snart fem år sedan arbetsgivarna fick ett lagstadgat ansvar för att betala ersättning till sina anställda under de första 14 dagarna av en sjukdomsperiod. Den utvärdering som Riksförsäkringsverket gjort visar att reformen har inneburit stora fördelar såväl för den enskilde och arbetsgivaren som för Försäkringskassan. Den anställdes kompensation för inkomstbortfall vid sjukdom har förbättrats och administrationen av de korta sjukdomsfallen har förenklats. 165 000 fler sjukdomsfall kommer enligt propositionen att kunna lyftas bort från försäkringskassans administration.

Men om man ser till det viktigaste motivet bakom reformen – att öka arbetsgivarens ansvar för de anställdas arbetsmiljö och hälsa – visar utvärderingen inte alls lika goda resultat. Arbetsgivarnas insatser inom det förebyggande arbetsmiljöarbetet och i samband med rehabilitering har inte förstärkts och utvecklats som hade varit önskvärt.

Därför finns det nu all anledning att förlänga sjuklöneperioden från 14 till 28 dagar. Det ökar ytterligare drivkrafterna hos arbetsgivaren att hålla nere utgifterna för sjuklönen. En förlängning gör också att arbetsgivarens kostnader blir mer rörliga och därmed också mer påverkbara. Det är viktigt att vi på alla fronter och med alla medel arbetar för att förebygga ohälsa och utslagning. Inte minst gäller det nu när klimatet på arbetsmarknaden hårdnar och kraven på dem som har ett jobb skruvas upp. Självklart måste arbetsgivarna vara med och ta sitt ansvar i det arbetet. Sverige har ca 4 miljoner arbetstagare i produktionen. Det här är viktigt inte minst för dem.

Förlängningen av sjuklöneperioden innebär att kostnaderna för arbetsgivarna totalt sett ökar med ca 2,2 miljarder kronor. Arbetsgivarkollektivet kompenseras med halva kostnaden, dvs. 1,1 miljarder kronor. Kompensationen ges genom att arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen sänks med 0,14 %.

Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna har i sin reservation motsatt sig en förlängning av sjuklöneperioden med motiveringen att företagen drabbas av kostnadsökningar. Låt mig säga något om detta.

Under 1990-talets första hälft har en rad förändringar gjorts i sjukförsäkringen. Ersättningen har sänkts och en karenssdag har införts. Därtill har läget på arbetsmarknaden dramatiskt förändrats. Vi har gått från praktiskt taget full sysselsättning till tvåsiffrig arbetslöshet. Detta har också fått effekter för sjukfrånvaron. Enligt ny statistik från Svenska arbetsgivarförbundet har sjukfrånvaron minskat i en omfattning som motsvarar 300 000 heltidsjobb! Detta gäller inom industrin och sedan uppräknat. Arbetsmarknadsdepartementet beräknar och redovisar 170 000. Detta har naturligtvis inneburit en enorm besparing för företagen. Många företag har också under de senaste åren kunnat visa upp imponerande produktivitetsförbättringar.

Regeringen beräknar att sedan sjuklönen infördes 1992 har arbetsgivarnas utgifter för sjukfrånvaron minskat med 3 miljarder kronor. Det är

därför rimligt att arbetsgivarna nu inte kompenseras fullt ut för förlängningen. Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna avvisar också förlängningen med argumentet att enbart garanterat friska kommer att anställas om sjuklöneperioden blir längre.

Moderaterna och Kristdemokraterna vill ha ytterligare en karensdag i sjukförsäkringen. Det skulle verkligen slå hårt mot dem som tvingas vara borta från jobbet ofta. Det skulle alltså direkt och utan pardon drabba dem som inte är garanterat friska. Många människor lever i dag med mycket snäva ekonomiska marginaler. Att införa ytterligare en karensdag skulle med säkerhet innebära ytterligare ekonomiska problem för många, men även en högre grad av otrygghet. Det blir ingen friskare av.

Med en förlängd sjuklöneperiod blir det viktigare för arbetsgivarna att se till att arbetsmiljön inte är ohälsosam och att de som blir sjuka rehabiliteras och kan komma tillbaka i arbete. Det skapar ökade chanser för dem som har problem med sin hälsa. Fler karensdagar skapar bara ökad stress och oro för att bli sjuk. Därför är det bra att vi nu, i samband med att sjuklöneperioden förlängs, får bättre information både om själva sjuklöneperioden och om det särskilda högriskskyddet. Det finns ett särskilt högriskskydd för människor som är sjuka ofta. Mitt intryck är att detta inte är särskilt känt vare sig bland de anställda eller bland arbetsgivarna. Utskottet har särskilt uppmärksammat denna fråga.

Förlängningen av sjuklöneperioden syftar till att stimulera arbetsgivarna till att ta ett större ansvar för sina anställdas hälsa och därmed göra det möjligt för fler att få förbli friska och arbetsföra. Att så verkligen blir fallet måste noggrant utvärderas. Därför har både regeringen i sin proposition och utskottet i sitt betänkande understrukit att det skall ske en noggrann uppföljning av reformen. Uppföljningen skall självfallet också gälla effekterna på företagens vilja och möjligheter att anställa personal.

Arbetsgivare vars samlade lönekostnader under ett kalenderår inte överstiger 90 gånger basbeloppet kan med nuvarande regler försäkra sig mot kostnader för sjuklön. Försäkringen är så utformad att avgifterna sammantaget skall täcka utgifterna för försäkringen. Den möjligheten har kommit till för att skydda mindre företag. Regeringen har föreslagit att den övre gränsen för lönesumman nu skall höjas till 100 gånger basbeloppet. För att ytterligare skydda små företag har utskottet föreslagit att gränsen höjs till 130 gånger basbeloppet. För mindre företag är det också viktigt att informationen om sjuklöneperioden och om de förändringar som nu görs blir tydlig och når ut.

Fru talman! Hur stor sjukpenning en anställd får beror på hur stor den sjukpenninggrundande inkomsten är. I dag ingår semesterlönen i den inkomst som ligger till grund för sjukpenningen. Semesterlönen ger en högre ersättning under semestern än under den tid då vi arbetar. Det finns skäl för det. Men det innebär också att en arbetstagare blir överkompenserad under en sjukdomsperiod. För att uppnå besparingarna bör den s.k. semesterfaktorn avskaffas. Man bör inte få mer ersättning när man är sjuk än när man jobbar.

Sedan lång tid tillbaka har den sjukpenninggrundande inkomsten inte bara beräknats på lön i form av pengar, utan även på naturaförmåner som t.ex. mat, bostad eller bil. I och med skattereformen 1990 blev en rad andra anställningsförmåner skattepliktiga och därmed också inkomstgrundande för sjukpenningen. Det gäller reseförmåner, fria tidningar,

vissa traktamenten, räntefria eller nedsatta lån m.m. Regeringen har nu föreslagit att förmåner och kostnadsersättningar inte skall räknas med i den sjukpenninggrundande inkomsten. Den som blir sjuk mister ju inte sin tjänstebil, sin bostad eller sina fria tidningar under de dagar han eller hon är borta från jobbet. Några kostnader för luncher eller tjänsteresor har den sjuke inte heller. Därför bör inte den typen av förmåner och ersättningar ingå i beräkningen av hur stor sjuklönen skall vara.

Det finns självfallet fler än ett sätt att räkna fram hur stor sjukpenningen bör vara. Moderaterna och Kristdemokraterna förespråkar en modell som innebär att den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på medelvärdet av vad man tjänat de senaste 24 månaderna. I den s.k. Sjuk- och arbetsskadekommitténs uppdrag har det ingått att redovisa olika modeller för beräkning av inkomstunderlaget. Kommittén har konstaterat att ett system som bygger på historisk inkomst, t.ex. på vad man tjänat de senaste två åren, skapar en rad problem. Kommitténs förslag är inte färdigbehandlat. Det finns anledning att avvakta vad remissinstanserna har att säga innan ytterligare förändringar görs.

Fru talman! I betänkandet finns också förslag om att de s.k. pappa- och mammamånaderna i föräldraförsäkringen inte skall berättiga till en högre ersättning än övriga föräldralediga dagar. För att genomföra den nödvändiga saneringen av budgeten, måste besparingar göras på en rad områden. Därför blir ersättningen under nästa år 75 % rakt av i föräldraförsäkringen. 1998 kommer ersättningsnivån dock åter att höjas till 80 %. Nedsättningen är med andra ord temporär.

Regeln om att 30 dagar inte kan överlätas till den andra föräldern behålls dock. Den s.k. pappamånaden kom ju till för att stimulera fäderna att vara hemma fler dagar med sina små barn.

Eftersom denna stimulans tillkom så sent som den 1 januari 1995 – och föräldraförsäkringen kan utnyttjas ända till dess barnet fyllt åtta år – är det ännu för tidigt att kunna säga om pappamånaden lett till att fler fäder utnyttjat försäkringen. Det är en väldigt viktig stimulans – för barnets bästa men även ur jämställdhetssynpunkt. Papporna bör få behålla denna fina möjlighet. Det är rimligt att anta att den haft viss effekt. Därför bör 30 dagar även fortsättningsvis vara avsedda för papporna.

Fru talman! I betänkandet föreslås också en höjning av den allmänna egenavgiften och ett antal förändringar i socialavgifterna. Förändringarna görs av statsfinansiella skäl. Jag vill särskilt poängtera det.

Det pågår ett omfattande reformarbete på socialförsäkringsområdet. Till en del är förändringarna motiverade av behovet att få ordning på ekonomin igen. Men reformarbetet syftar ändå främst till att göra våra socialförsäkringar mer ekonomiskt robusta och till att ge en bra trygghet för medborgarna också på längre sikt. Det är viktigt att slå vakt om den generella välfärden, och det gör det socialdemokratiska partiet.

Det gäller arbetet med att få till stånd ett nytt pensionssystem, förslaget från Sjuk- och arbetsskadekommittén om en ny allmän ohälsöförsäkring som skall ersätta den nuvarande sjukförsäkringen och förtidspensionen, det nya underhållsstödet som ersätter bidragsförskottet, m.m. Regeringen kommer enligt uppgift i vår att presentera nya förslag om sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen, förtidspensionerna och a-kassan.

När dessa förslag föreligger, liksom förslagen från Genomförandegruppen, som arbetar med att reformera ålderspensionssystemet, kommer

vi att ha ett bra underlag också för mer övergripande beslut om finansieringen av våra stora socialförsäkringar. Vi får med säkerhet anledning att återkomma till den frågan.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet samt yrka avslag på samtliga reservationer och särskilda yttranden.

Tidigare talare har tagit upp den massmediala uppmärksamhet som Svenska Arbetsgivareföreningen och LO har fått genom att man – om dessa uppgifter nu är riktiga – har uppvaktat biträdande socialminister Maj-Inger Klingvall. Detta är alltså det första gemensamma SAF–LO-agerandet på många år. Det är väldigt viktigt att arbetsmarknadens parter, som också är fallet, är intresserade av vad som händer på socialförsäkringsområdet.

Men till arbetsmarknadens parter vill jag också räkna Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Statens Arbetsgivarverk och kooperativa arbetsgivare. På den privata sidan finns, förutom LO, TCO- och SACO-organisationerna, och på den offentliga sidan finns en mängd olika fackliga organisationer. Dessa sammantaget utgör för mig arbetsmarknadens parter. Det är intressant och bra att LO och SAF har tagit det här initiativet, även om det nu är väldigt sent, men jag ser inte att det skulle förändra vårt ställningstagande. Som någon tidigare talare sade kan vi inte hålla på att skicka ärendet fram och tillbaka från och till vår riksdag. Vi måste ha fasta spelregler, och vi måste vid vissa tillfällen också uppträda bestämt.

Hade jag haft ett papper i mitt hand på vilket arbetsmarknadens samtliga parter hade utfäst sig att ta ansvar för bl.a. 1,1 miljarder kronor och i fråga om de andra detaljer som också har effekt, då hade det varit en annan sak.

Anf. 205 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det är ganska intressant att Vänsterpartiet tycks ha större förståelse för de små företagens problem än vad Socialdemokraterna och Centerpartiet har. Jag noterar detta.

Jag blir beklämd när jag hör utskottsmajoritetens talesman ta så lätt på de ytterligare pålagor som nu kommer att läggas på företagen. Jag tänker då särskilt på enmans- och fåmansföretagen, som redan i dag är mycket hårt pressade och som nu icke kommer att våga anställa ytterligare någon person. Vet inte utskottets talesman att de ytterligare 14 dagarna kommer att kosta dubbelt så mycket som de första 14 dagarna, därför att vi här har begynnande långtidsarbetslöshet?

Ronny Olander säger att kraven på arbetsmarknaden hårdnar. Ja, i och med att vi i dag har 536 000 arbetslösa är det ju så, och då borde det ju finnas ytterligare skäl att vara vaksam vad gäller de negativa effekter som vi har påtalat, t.ex. svårigheten för lätt funktionshindrade att få ett arbete.

När nu Ronny Olander är totalt ointresserad av att LO och SAF har genomfört en gemensam uppvaktning ställer jag frågan till ansvarigt statsråd: Varför lyssnar man på LO i vissa fall och inte i det här fallet, när LO och arbetsgivarna är överens och kommer och uppvaktar? Är statsrådet beredd att ge mig några ytterligare upplysningar i det här fallet, eller delar statsrådet och utskottets talesman helt ståndpunkter i den här frågan?

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*försäkringsskydd
vid sjukdom*

Anf. 206 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Det är tråkigt att Gullan Lindblad är beklämd. Det borde hon faktiskt inte vara. Under de två år som har gått sedan jag kom till riksdagen har riksdagen nämligen fattat många beslut vad gäller företagandet och företagandets villkor. Fru Lindblad åberopar i sin egen inledning bl.a. Perssonplanen. Regeringen har ju i regeringsdeklarationer på näringslivsområdet, på arbetsmarknadsområdet, på regionalpolitikens område och inte minst på de olika företagsområdena lyft fram företagandet och företagandets villkor. Detta avser vi att fortsätta med, och jag hoppas att vi kan få ett bra och rejält stöd för detta i vår kammare.

Jag tar definitivt inte lätt på frågan om möjligheten för bl.a. arbetshandikappade att få anställning i företagen. Vi är i Sverige mycket kända just för att arbeta med arbetsmarknadspolitiken och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta innebär att man från arbetsförmedlingarna och från försäkringsskassan upprättar individuella åtgärdsplaner och dagligdags diskuterar med företagen i syfte att se till så att alla skall vara välkomna på arbetsmarknaden och till företagen.

Anf. 207 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Ja, Ronny Olander bär syn för sägen när det gäller regeringens och riksdagsmajoritetens uppfattning. Ni talar vackert om företagare och företagande, men ni för som jag sade en tvärtom-politik, som hindrar nya arbetstillfällen. Så är det.

Jag finner att det hos utskottsmajoriteten inte finns någon som helst resonans för tanken att återigen titta på ärendet och eventuellt åtminstone dröja med att fatta beslut i frågan.

Jag ber då, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1, som vi har tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna, och till den moderata reservationen nr 7.

Vad gäller karensdagarna handlar det faktiskt om ytterligare en karensdag för oss som är långtidsfriska. Det kallar vi moderater för solidaritet. Märk väl att vi behåller det högriskskydd som redan finns i försäkringen. Det är inte tu tal om annat. Att lägga sådana pålagor på de små företagen är faktiskt att vara mycket osolidarisk med dem som inte är fullt arbetsföra eller som har någon defekt över huvud taget.

Anf. 208 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Det är ingalunda så att vi, som Gullan Lindblad säger, bara talar vackert om företagspolitiken och näringslivets villkor. Vi har i akt och mening i riksdagen under två års tid verkligen bevisat att vi har en rejäl och uppriktig mening med vårt agerande.

Det är väl emellertid inte helt obekant vilken situation som rådde 1994, när vi tog över. Jag avser inte heller nu att gå in på dessa tre år – jag skall dock inte kalla dem förlorade. Jag söker inte den typen av strid. Jag bara konstaterar att det har handlat och fortfarande handlar om att vi måste ha en stabil och bra ekonomisk politik och en grund att stå på för Sverige för att vi skall kunna jobba vidare. Den stora, spännande och viktiga arbetsuppgiften består nu i att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000.

Alla känner ju till att det arbetet pågår för fullt i Sverige – på olika nivåer, i olika organ – och fler och fler ansluter sig och är intresserade av den politiken. Det är viktigt, inte från partipolitisk synpunkt utan från samhällets och medborgarnas synpunkt.

I mitt anförande tog jag också upp den kompensation som företagen har fått under de fem år som har gått. Det handlar om minst 3 miljarder kronor. Det var 2,3 %. Det var, som någon talare också sade, en rejäl arbetsgivaravgiftssänkning. Nu gör regeringen bedömningen att det är 3 miljarder – jag tänker inte ifrågasätta den. Vid ett annat tillfälle kunde det vara intressant att ta sig en funderare om de pengarna.

Anf. 209 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Jag har två frågor till Ronny Olander. Han hänvisar i sitt anförande till undersökningar som visar att det här med 14 dagars sjuklöneperiod har fungerat jättebra. Men var finns undersökningar som visar att en fördubbling kommer att bli dubbelt så bra eller åtminstone inte bli till skada? Jag vill fråga Ronny Olander om han är säker på att det här förslaget inte kommer att innebära att många företagare kommer att tveka att anställa. Jag tänker då speciellt på de små företagen. Då kommer vi inte att kunna göra någonting ytterligare åt arbetslösheten, som vi alla är så angelägna om att komma till rätta med.

När det gäller mamma- och pappamånaderna sade Ronny Olander att de är viktiga i ett jämställdhetsperspektiv. Nu har ju jämställdheten tyvärr inte riktigt slagit igenom än, vare sig när det gäller kvinnors löner eller mäns benägenhet att ta pappaledigt. Därför måste jag fråga Ronny Olander om han menar att den här sänkningen kommer att främja både en ökad jämställdhet och möjligheten för barn att ha både mamma och pappa hemma under en viss period när de är små.

Anf. 210 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Kerstin Heinemann sade att det inte fanns någon undersökning. Jag hänvisar då till Riksförsäkringsverket och dess bedömning och utvärdering av vad de fjorton dagarna har inneburit.

Om all politik handlade om att se in i en glasklar kristallkula och få veta sanningen skulle den här kammarens arbete inte behövas. Då kunde man skicka ut någon tjänstemannaprodukt.

Självfallet finns det all anledning – det har regeringen sagt i sin proposition, och det har utskottet sagt i sitt betänkande – att noga följa den här reformen och utvärdera den. Riksförsäkringsverket har också här ålagts en arbetsuppgift och kommer att följa det här mycket noga.

Jag känner inte den oro för småföretagen som några här gör sig till tolk för. Jag tycker att det är viktigt att den är uppmärksam, men jag känner inte någon sådan oro – det fungerar inte så på arbetsmarknaden.

Sedan till mamma- och pappamånaderna. Jag kan nu bara konstatera att Folkpartiet vill ha mamma- och pappamånaderna kvar. Man vill också ha ersättningsnivåerna kvar. Moderaterna vill inte ha det på det viset. En gång var ni ense om detta. Jag vill inte gå in på de delarna av borgerlig familjepolitik – jag bara konstaterar de olika synpunkter som ni här har fört fram.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*Försäkringsskydd
vid sjukdom*

Anf. 211 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! En glaskula skulle kanske vara bra. Det är naturligtvis också bra att man noga följer och utvärderar. Men utan att titta i någon glaskula kan man befara att i dag när väldigt många människor går arbetslösa kanske det blir några som får gå arbetslösa litet längre medan man utvärderar någonting som man inte är riktigt säker på. Man beslutar, och sedan utvärderar man, och sedan kanske man ändrar igen när man ser att det blev ännu fler arbetslösa.

När det gäller pappa- och mammamånaderna konstaterar jag att Ronny Olander inte svarar. I stället talar han om en borgerlig familjepolitik, medan jag har talat om Folkpartiets familjepolitik och Folkpartiets förslag. Det var väl dem vi diskuterade och inte någon sammanslagning av flera partiers förslag?

Anf. 212 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång poängtera att jag inte känner den oro som Kerstin Heinemann har när det gäller riskerna. Jag tycker bara att det är viktigt att man följer hur reformen utvecklas. Det är det som jag har försökt svara på.

När det gäller mamma- och pappamånaderna vill jag bara säga att det av besparingsskäl nu blir 75 % tvärsöver under året som kommer, som jag sade i mitt anförande. 1998 kommer det att bli 80 %. Vi tycker också att pappamånaden är viktig – därav de förslag som nu föreligger.

Anf. 213 MARIE ENGSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har en kort fråga till Ronny Olander. Jag hoppas att jag kan få ett kort och kärnfullt svar.

I sitt anförande sade Ronny Olander att man inte skall överkompenseras när man är sjuk. Personligen tycker jag inte att en 75-procentig ersättningsnivå i sjukförsäkringen är någon överkompensation. Nu säger ni att ni skall öka ersättningen till 80 % från den 1 januari 1998. Men samtidigt förändrar ni beräkningsgrunderna i SGI. Jag skulle bara vilja veta: Vad är den reella ökningen i sjukförsäkringen jämfört med i dag?

Anf. 214 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Som jag har försökt redogöra för sker höjningen till 80 % den 1 januari 1998. Det är inte heller helt obekant att Sjuk- och arbetsskadekommittén nu har lagt fram sina synpunkter, som remissbehandlas. Det finns anledning att ytterligare fördjupa sig i det materialet och fundera över vad det innebär. Vad det sedan innebär för den enskilde kan variera väldigt mycket, och jag kan inte på Marie Engströms fråga svara generellt för ett helt kollektiv av försäkringstagare. Det är faktiskt så jag uppfattar Marie Engströms fråga.

Anf. 215 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Innan jag ställer min fråga vill jag kommentera Ronny Olanders åsikt att ytterligare en karensdag är någonting som drabbar dem som inte alltid är friska, de sämst ställda. Jag ser det så här: Har man en karensdag till vid varje sjukdomstillfälle är det någonting som drabbar oss som oftast är friska, så att vi kanske också någon gång kommer upp i

tio dagar per år, som de som ofta är sjuka alltid kommer upp i. Jag tycker alltså att Ronny Olander skjuter väldigt mycket över målet där.

Sedan gäller det de osäkra kalkylerna, som regeringen säger. Ronny Olander låter i stället väldigt säker. Regeringen öppnar för osäkerhet och säger att kalkylerna kan vara osäkra, men Ronny Olander är väldigt säker och har ingen anledning att ifrågasätta några siffror. Det är väl bra för honom då, men det minskar inte min oro, måste jag säga.

Jag tycker ändå att ni chansar på att försämra företagsklimatet i ett läge där arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas negativt, där arbetslösheten nu är större än den var för två år sedan när regeringen tillträdde, där varslen ökar och de lediga platserna blir färre. Jag är förvånad över att ni vill chansa på det här sättet. Ni vet ju inte ens om det här blir neutralt, samtidigt som de saker som vi här genomför borde förbättra företagsklimatet.

Anf. 216 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Det kan låta som om två karensdagar inte betyder så mycket. Jag funderar själv av och till kring den karensdag som vi har. Av besparingsskäl går det inte att göra någonting åt den – inte just nu, i alla fall. Jag vill ändå erinra om att två karensdagar betyder mycket. Det betyder mycket för kvinnorna i vården. Det finns en annan omräkningstabell i deras kollektivavtal. Det betyder mycket för dem som jobbar med livsmedel, i handeln, och det betyder mycket för dem, oftast kvinnor, som jobbar på sjuk- och omsorgssidan. Där bör det kanske, sagt med all respekt, vara möjligt att vara hemma just när man är sjuk. Många upplever det redan i dag som besvärligt när de är hemma en karensdag. Enligt mitt sätt att se det gör två karensdagar ingen lyckligare – tvärtom.

Vad det gäller kalkylen sade jag i ett tidigare inlägg att jag personligen skulle tycka att det var intressant om vi så småningom fick en rejäl utvärdering. Jag har all respekt för att regeringen har kommit fram till siffran 3 miljarder kronor i kalkylen. Det finns andra kalkyler från andra utredare som visar helt andra värden, men jag tycker inte att det är relevant att gå in på det i dag.

Jag delar inte Rose-Marie Frebrans åsikt. Hon menar att vi på något sätt chansar eller försämrar för småföretagare på detta sätt. Det gör vi absolut inte. Jag har också sagt att det är viktigt att noga följa effekterna av förslaget. Det har regeringen fastslagit i propositionen, och utskottet har i betänkandet också sagt att det är viktigt.

Jag vill påminna om de diskussioner, som jag tycker är mycket positiva, som vi för i vårt socialförsäkringsutskott om just rehabilitering och vad som sker för att också handikappade skall ha reella möjligheter.

Anf. 217 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik:

Herr talman! Ronny Olander upprepar att det inte sker någon försämring för småföretagare. Jag förstår inte hur ni socialdemokrater och centerpartister tänker när ni tror att den lille företagaren med en, två, tre eller fyra anställda skall våga anställa någon som han vet har vacklande hälsa. Hur skall han våga det? Det är klart att förslaget gör det sämre för företagarna och att de över huvud drar sig för att anställa när de får en sådan kostnadsökning på sig.

Prot. 1996/97:17

23 oktober

*försäkringsskydd
vid sjukdom*

Regeringen räknar flera år bakåt i tiden och säger att företagen har varit överkompenserade under så många år. Men det har ju kommit till många nyföretagare, och det bildas företag i dag! Det kan inte vara någonting annat än en skattehöjning. Det är en kostnadsökning. Det är ingenting annat. Det är självklart att det är negativt för företagandet.

Anf. 218 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag tog också i mitt anförande upp de cirka fyra miljoner arbetstagare som redan i dag finns i produktionen. Det är viktigt. Riksförsäkringsverket konstaterade också att arbetsmiljöarbetet inte har fungerat som man skulle kunna önska. Vad gäller arbetsmiljöarbetet och rehabiliteringsarbetet kommer 28-dagarsperioden att innebära positiva effekter. Jag är helt övertygad om det.

Vad gäller småföretagarna kan jag konstatera att ca 50 000 nya företag har startats under dessa två år. Det har dock bara givit ungefär 30 000 arbeten i mertillskott. Det handlar om att vända den situation som man övertog 1994 och försöka se de positiva anslagen.

Jag kan som slutkommentar säga att jag skulle önska att kammaren och de olika partierna vid flera tillfällen skulle försöka se till det som förenar oss vad gäller företagsverksamheten, så att vi med gemensam styrka får Sverige på fötter, till allas bästa.

Anf. 219 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna i kammaren deklarerera Centerpartiets syn på de frågor som debatteras, och då främst frågan om sjuklöneperioden. Vi har medverkat till att denna period, genom det beslut som kommer att fattas, förlängs. Jag minns med stor tydlighet den debatt och de diskussioner vi hade när 14-dagarssjuklöneperiod infördes. Många av de argument som jag hör här i dag fanns också då. När vi rör i sådana här frågor finns det över huvud taget en stark oro hos grupper. Märkligt vore det annars. Jag tror inte att det går att hitta ett förslag som är bara till fördel för alla människor. Några känner sig alltid hotade av förändringar.

Särskilt gäller det generella system, där det alltid finns en risk för att några kommer att överkompenseras och andra att underkompenseras. Vi har den praxisen i dagens riksdag att inte skapa system med alltför många undantag och särregler, därför att det försvårar. Vi har i socialförsäkringsutskottet också upplevt problemen med att göra system alltför komplicerade.

Det innebär att vi, när vi införde karensdagen, avstod ifrån att skapa särskilda särbestämmelser för att skydda de grupper av särskilt kvinnor som kommer i en väldigt utsatt situation när karensdagen under en sjukperiod får betalas med betydligt mer än vad en inkomst innebär under en dag. Det ligger också som grund till att vi inte vill ha flera karensdagar, utan ser möjligheter till besparingar i systemet via en förlängning av sjuklöneperioden.

Det kan verka väldigt enkelt att kompensera människor. Det finns säkert en vilja hos de allra flesta politiker att ingen skall fara illa i de system som man inför, men det kostar också pengar. I dag finns inte de pengarna någonstans. Då får man ibland fatta beslut som kanske kan vara besvärande för vissa grupper.

Vi försökte, när sjuklöneperioden på 14 dagar infördes, att hitta ett skyddsnät. Det var också då vi oroade oss särskilt mycket för småföretagarna. Samtidigt låg en sänkning av arbetsgivaravgiften i deras intresse, eftersom de då ansåg att de fick vara med och betala för de stora företagens höga sjuktal. Då fanns det företag som hade upp till 30 sjukdagar och mer för sina anställda.

Nu är situationen helt annorlunda. Nu har sjuktagen sänkts ganska rejält. Man har också fått ett ökat ansvar för rehabilitering och för arbetsmiljö. Det låg i förslaget om en sjuklöneperiod, och det ligger kvar i förslaget om en förlängning av sjuklöneperioden.

Det kan inte vara samhällets uppgift att sopa upp efter arbetsgivare som inte tar hänsyn till arbetsmiljöförutsättningar och låter sin personal lida för att de inte gör det. Vi måste kunna ta kostnader från arbetsgivaren för att arbetskraften används på det viset. Det är ett av de skäl som vi då hade för sjuklönen. Det skälet kvarstår fortfarande.

Det skyddsnät som vi då införde var högriskskyddet, som skall skydda ofta sjuka, handikappade och arbetshandikappade i ett sådant system. Att det inte är känt är bara att beklaga, men det är fullt möjligt att utnyttja detta. Man kan sluta ett avtal med försäkringskassan om att den tar över sjukersättningen för denna typ av personer.

Jag hoppas att den debatt som vi har i dag skall innebära en ökad kunskap om högriskskyddet, och att det skall vara till förmån för denna typ av arbetstagare. Det ligger i allas vårt intresse att en rehabilitering skall kunna leda till att man också kan återgå i ett arbete, även om man har ett mindre arbetshandikapp.

Uppföljning och analys av förslaget är helt i linje med det utskottet skriver. Förutsättningarna för en analys och uppföljning av de effekter som en förlängning av sjuklöneperioden innebär fanns också i propositionen.

Det här tillsammans innebär att vi från Centerpartiet känner att detta är en besparing som vi kan gå med på och att vi har ett skyddsnät för att skydda de sämst ställda och de mest utsatta. Vi kommer att med stort intresse följa utvecklingen när det gäller en förlängning av sjuklöneperioden.

Med det yrkar jag bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande SfU4.

Anf. 220 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Att regeringen inte kommer att lyckas med att halvera den öppna arbetslösheten har ju regeringen själv förkunnat i den senaste budgeten, men det är väldigt trist att höra Centerpartiets syn på den nu föreslagna sjuklöneperioden.

Om vi går tillbaka till när vi fattade beslut om den förra perioden, vill jag erinra om att det var en stor samstämmighet, inte minst när det gällde företagen, i den frågan.

När det gäller bevekelsegrunden för den nu förlängda sjuklöneperioden vill jag ställa frågan till Karin Israelsson: Det kan väl ändå inte vara de tre förlorade åren, som Ronny Olander talade om här? Det var ju den tid då vi hade en regering tillsammans och när Karin Israelsson och jag ingick i utskottsmajoriteten. Jag är mycket förvånad över att Centerpartiet ställer upp på det här, måste jag tyvärr säga. Ni brukar ju ändå föra en

politik som gagnar småföretagare, och det gör ni icke med det här förslaget.

Anf. 221 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Detta är ett led i att sanera statens finanser. Jag vill inte påstå och har inte heller påstått att den regering som vi hade tillsammans förorsakade de dåliga finanserna. Tvärtom skulle jag vilja påstå, att om vi i den centerledda regeringen i början på 80-talet hade fått gehör för vårt förslag om en karensdag kanske vi hade sluppit en hel del av bekymren senare i sjukförsäkringssystemet. Därmed hade vi redan då kunnat påbörja en sanering. Men det bröts ju upp av den tillkommande socialdemokratiska regeringen, och det är bara att beklaga.

Det finns många andra bitar när det gäller skydd av småföretag och ett ökat stöd för småföretagen, som kanske inte ingår i vårt utskotts arbetsområde, bl.a. förändringar i arbetsrätten. Det är en generell sänkning av arbetsgivaravgiften för småföretagarna, och det är många andra delar som gynnar småföretagandet. Min förhoppning är också att den här sjuklöneperioden skall kunna få en sådan utformning att småföretagarna inte på grund av den avstår från att anställa människor och inte heller från att utnyttja möjligheterna till full kapacitet i sitt företagande.

Anf. 222 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Karin Israelsson menar att detta är ett led i att sanera och reda upp statens finanser. Jag tror att vi är överens, om vi lägger handen på hjärtat, om att den absolut viktigaste åtgärden i dag är att få ned arbetslösheten. Där delar jag Ronny Olanders uppfattning. Tyvärr kommer den här åtgärden att öka arbetslösheten, eftersom människor inte vågar starta nya företag och inte kommer att utöka de små företagen.

Jag är medveten om att regeringen och Centerpartiet också sänker vissa avgifter, men det må förlåtas mig om jag säger att ni här flyttar avgifter från den ena posten till den andra så att det är nästan omöjligt att hänga med. Vi överfinansierar t.ex. en sjukförsäkring som går med 20 miljarder i överskott i dag.

I förhållande till regeringen sänker vi moderater egenavgiften med 3,95 %, och dessutom slopar vi den allmänna löneavgiften, som är 1,5 %, eller egentligen mera, eftersom vi har sagt nej till den här flyttningen fram och tillbaka. Det skulle innebära en sänkning på minst 5,45 % av avgifterna på företagen. Det vill jag kalla att förbättra statens finanser och minska arbetslösheten i Sverige.

Anf. 223 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Arbetsgivaravgifterna skall också betala vissa åtaganden. Om man inte tar in avgifter så att de täcker de kostnader man har, får staten gå in och subventionera. Det finns ett stort svart hål där det fattas pengar, och då får man se om sitt hus och se till att man får inkomster till de utgifter som man har.

Jag vet inte hur Moderaterna har tänkt kompensera det underskott som uppstår, eller om man skall dra in på vissa ersättningsnivåer, som den enskilde i stället får kompensera med särskilda försäkringar.

Det finns ju ingen som kan förklara för mig hur man med nuvarande förmånssystem skall klara av att sänka arbetsgivaravgifterna utan att ge ett ökat ekonomiskt tillskott via någon väg, utan kostnaderna måste på något sätt betalas. Det är ju i stor utsträckning arbetsgivaravgifterna som betalar de ersättningsnivåer som finns i de olika transfereringssystemen.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*Försäkringsskydd
vid sjukdom*

Anf. 224 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill bara säga att Moderaterna har ett budgetförslag som till varje del är finansierat. Därtill kommer att vi med minskade pålagor på företagen får fler arbetstillfällen, icke färre, som vi får med detta förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

16 § Ändring i fiskelagen

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU3

Ändring i fiskelagen (1993:787) (prop. 1995/96:223)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

17 § Miljöklassning av alkylatbensin

*Miljöklassning av
alkylatbensin*

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU4

Miljöklassning av alkylatbensin (prop. 1995/96:202)

Anf. 225 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m):

Herr talman! Då byter kammaren besättning och övergår från att debattera försäkringsskydd vid sjukdom till miljöpolitik, som ju kan sägas utgöra en försäkring mot sjukdom. Vi skall behandla jordbruksutskottets betänkande om miljöklassning av alkylatbensin.

I den uppdelning i miljöklasser som riksdagen gjorde för två år sedan kom den minst miljöskadliga av bensinsorterna att hamna i den sämsta av klasserna, nämligen miljöklass 3. Detta får betraktas som ett olycksfall i arbetet, vilket nu också har uppmärksamats av Miljödepartementet och resulterat i en proposition. Den går ut på att flytta upp alkylatbensin i miljöklass 2 för att, som man skriver, stimulera användningen av den och på det sättet minska hälso- och miljöpåverkan från små motorer.

Alkylatbensin är, för den som inte vet det, ett bränsle med speciella arbetsmiljöegenskaper. Den har utvecklats under de senaste åren med tanke på användning i mindre motorer, i arbetsredskap som verkar i nära kontakt med människor, t.ex. motorsågar och röjsågar.

Tack vare alkylatbensinen kan en del av de hälsoproblem som har varit förknippade med användningen av motordrivna redskap elimineras.

Alkylatbensin har bl.a. betydligt lägre halt av bensen och andra kolväten, lägre nivåer av svavel och bly samt färre kemiska föreningar. Den ger inte bara rena avgaser utan även färre farliga ångor i samband med hantering av själva bränslet.

Bensen anses ju vara det mest hälsofarliga kolvätet i bensin och i bensinavgaser. Det orsakar leukemi, och det är därför i princip borttaget i arbetsmiljösammanhang.

Kolväten från bensin och bensinavgaser bidrar också till bildande av marknära ozon och utgör därmed en miljöfara.

Det låter naturligtvis bra att man nu flyttar upp alkylatbensinen till miljöklass 2. Utskottet preciserar i betänkandet med de tänkvärda orden: ”De signaler som ges från samhällets sida i form av t.ex. skattesubventioner bör vara så avvägda att de mest miljövänliga alternativen premieras”.

Denna tanke är naturligtvis helt riktig. Härom är vi alla överens. Vad vi däremot inte är riktigt överens om är styrkan i det här signalerandet, kanske framför allt från riksdagen till regeringen. Förslaget är mer ägnat att väcka löje än att väcka den som ännu inte har upptäckt alkylatbensinens fördelar. Med tanke på att literpriset på alkylatbensinen på grund av höga framställningskostnader är högt – det varierar mellan 12 och 16 kr beroende på storlek på förpackning, i alla fall där jag köper den – är 6 öres skattereduktion närmast att likna vid ett litet ynkligt pip i öknen.

Utskottsmajoriteten inser sannolikt också det löjeväckande i storleken på sänkningen, men vill trots detta i skrivningarna inte sträcka sig längre än att hänvisa till den utredning som Naturvårdsverket är sysselsatt med innan man är beredd att ta någon definitiv ställning. Detta är synd.

Tre partier, däribland Moderata samlingspartiet, har motionerat om att sänkningen borde varit större. Vi säger att den åtminstone skulle uppgått till en femtioöring, medan Centerpartiet och Miljöpartiet talar om att alkylatbensinen borde få en egen skatteklass, en skatteklass 0, vilket skulle innebära att denna fina soppa helt skulle skattebefrias.

Men skall vi fortsätta att tala om signaler tycker vi att detta skulle bli ett alltför kraftigt tut i luren. Det skulle innebära att alkylatbensinen t.o.m. skulle befrias från koldioxidskattedelen.

Även om detta är ett miljövänligt bränsle, kan jag nog inte hålla med om att det enbart har fördelar. Det är faktiskt inget förnyelsebart bränsle som vi talar om, utan det är fortfarande en fossil produkt och som sådan anses den trots allt tillföra atmosfären ett nettotillskott av koldioxid.

Men, herr talman, vi har i alla fall enats om en reservation, eftersom vi inte lyckades förmå utskottet att ta det djärva steget att verkligen ge regeringen till känna vad som anförts i motionerna om att mer långtgående skattelättnader för alkylatbensinen bör övervägas och att vi inte bara bör nöja oss med allmänna fraser i den riktningen. Tyvärr blev vi inte tillräckligt många partier så att vi kunde nå en majoritet och på det viset ge regeringen en klar vink om vilken inriktning riksdagen förväntar sig då nästa proposition i ämnet skall skrivas. Vänsterpartiet som annars brukar utge sig för att vara miljöns stora tillskyndare svek. Kan detta möjligen bero på att det handlade om en skattesänkning och inte en höjning?

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 226 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Det beslut som vi nu skall fatta innebär en skattesänkning med 6 öre per liter för en produkt som kostar 15–20 kr per liter. Det har faktiskt varit mycket arbete för nästan ingenting.

Jag tycker att det är märkligt att Anna Lindh kommer med en särskild proposition i en så liten fråga. Det är särskilt märkligt som det bara är ett första steg, där det andra steget påbörjas redan nästa vecka, då Naturvårdsverket den 1 november skall lägga fram sin rapport. Det måste anses som ett miljöpolitiskt misslyckande att man börjar med ett så här litet steg, som snarast skapar en allmän osäkerhet.

Ett tekniskt problem i det här sammanhanget är att denna alkylatbensin bör användas till de sämsta motorerna, dvs. motorer till motorsågar, utombordare – alltså fritidsbåtar –, gräsklippare, snöskotrar, mopeder. Det är de motorerna som lämpligtvis bör använda den här bensinen och inte personbilar.

Det här kan förstås inte styras med skattesatser. I stället behövs mer information. Jag utgår från att regeringen ser till att information till allmänheten kommer i samband med nästa steg, som vi hoppas tas väldigt snart.

Vi fattar nu beslut veckan innan nya förslag kommer. Det känns konstigt. Riksdagen bör helt klart utforma ett tillkännagivande till regeringen, att regeringen bör återkomma med nya förslag med större skattelättnader. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 227 INGEMAR JOSEFSSON (s):

Herr talman! Enligt utskottet är det viktigt att alkylatbensin inte beskattas högre än bättre bensinkvaliteter. Det har också flera talare nu framfört.

Utskottet har därefter inga invändningar mot regeringens förslag. Förändringen innebär, som har sagts, en skattereduktion på 6 öre litern. Alkylatbensin utgör 0,1 % av den totala bensinförbrukningen i landet. Detta sagt bara för att få proportioner på den olja vi talar om.

Följande tycker jag också bör redovisas om tillverkningsprocessen, och det har jag hämtat från Miljöklassutredningens delbetänkande:

”Tillverkning av alkylatbensin sker i dag vid raffinaderier som har katalytisk kracker. Den avgörande faktorn vid bedömningen av en utökad användning av alkylatbensin som ersättning för bensin är den knappa tillgången. Eftersom inte någon tillverkning av alkylat sker i Sverige importerar oljebolagen de bästa komponenterna från europeiska raffinaderier och därmed försämrar möjligheten till att införa bättre bensinkvaliteter i andra länder.”

Utskottet har påpekat att alkylatbensin, trots sina bättre arbetsmiljöegenskaper jämfört med andra petroleumprodukter på marknaden, är en mineralolja. Ur miljösynpunkt kan man därför inte likställa den med förnyelsebara energikällor. I fortsättningen måste därför konkurrenssituationen för förnyelsebara bränslen beaktas. De signaler riksdagen ger genom skattesubvention bör premiera miljövänliga, förnyelsebara alternativ. Regeringens förslag är i huvudsak neutralt till de offentliga finanserna.

Till propositionen har inkommit tre stycken motioner. Motionerna är från Moderata samlingspartiet, som vill sänka skatten med 50 öre, från

Centerpartiet som vill sänka med 3:47 kr och från Miljöpartiet som vill sänka med 4:33 kr. Det skulle för statskassan innebära 3 miljoner för Moderaterna, 21 miljoner för Centerpartiet och 24 miljoner för Miljöpartiet. Det är cirkasummor, de ligger ungefär där.

Nu tar Peter Weibull Bernström upp den här diskussionen och säger att 6 öre är som ett pip i öknen. Senare fick vi höra att Centerpartiets och Miljöpartiets förslag var som tut i luren, enligt Bernström. Jag förstår att 50 öre då väl är ett pip i talarstolen. Det är den ungefärliga gränsen mellan de här förslagen.

Dessutom säger Bernström att man har enats om en reservation. I den reservationen står det att man skall sänka mer än 6 öre. Vad är det då man föreslår? Har Miljöpartiet gått med på Moderaternas förslag om 50 öre, är det signalen? Eller har Moderaterna gått med på Miljöpartiets 4:33 kr? Är ni för 3 miljoner ytterligare av statspengar eller är ni för 24 miljoner?

Weibull Bernström säger också att reservationen skall ge en klar signal till regeringen. Den klara signalen är att förslaget ligger mellan 50 öre och 4:33 kr, eller mellan 3 miljoner och 24 miljoner. Det är den klara signal som reservationen ger i det här fallet. Det kallar inte jag klara signaler och varken pip eller tut i luren.

I reservationen kräver man också att regeringen återkommer, även om ingen sade det i talarstolen. Lennart Fremling var faktiskt inne på det också. Här redovisar regeringen i propositionen att man har gett Naturvårdsverket i uppdrag att utforma ett förslag till åtgärder som minskar emissionen av luftföroreningar och buller från olika typer av arbetsfordon och arbetsredskap. Det har också tillsatts en utredning som skall överväga kvalitetskrav på alternativa bränslen och hur dessa bör behandlas. Regeringen är alltså mycket alert i de här frågorna, alertare än vad jag förstår att motionärerna är. Den förstår också att det som vi här pratar om *inte* är ett alternativt bränsle.

Det vi måste eftersträva, subventionera och stimulera är att få fram ett alternativt bränsle. Jag tror att man i förstone kan lura sig när man talar om ett bränsle som är bättre ur arbetsmiljösynpunkt – det vill jag också understryka – och tror att detta är den slutgiltiga lösningen. Det är det *inte*. De som kallar sig för miljöparti brukar normalt tala om alternativa bränslen. Detta är inget alternativt bränsle. Det kan t.o.m. vara så att de miljöeffekter som vi slipper i stället kommer i andra länder, och vi skulle med all sannolikhet ha större möjligheter att klara av dem med vår miljölagstiftning. Man skulle kunna säga, även om frågan inte är alltför stor, att vi tar över andras bekymmer.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 228 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Ingemar Josefsson tycker att 50 öre skulle vara ett pip från talarstolen. Därmed underkänner han naturligtvis helt regeringens förslag och utskottsmajoritetens skrivning. Men vi har faktiskt sagt 50 öre, vilket skulle innebära en i stort sett tio gånger så stor sänkning.

Vad vi har enats om är inte något särskilt belopp, och det anser jag inte heller att vi behöver göra i det här skedet. Vi har i vår reservation enats om ett tillkännagivande till regeringen om att det bör komma en proposition om en kraftigare sänkning.

Det förvånar mig litet grand att inte utskottsmajoriteten har velat sträcka sig längre. Jag citerar ur utskottets skrivning: ”De signaler som ges från samhällets sida i form av t.ex. skattesubventioner bör vara så avvägda att de mest miljövänliga alternativen premieras.” Hur menar Ingemar Josefsson att denna premiering skall gå till om det inte skall vara en större skattesänkning?

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*Miljöklassning av
alkylatbensin*

Anf. 229 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med den sista frågan. Man skall premiera miljövänliga alternativ. Här är det tveksamt om det är ett miljövänligt alternativ. Att det är ett *arbetsmiljövänligt* alternativ är klart, men det kan verkligen ifrågasättas om det är ett miljövänligt alternativ. Att diskutera olika oljor är förmodligen ett snedsprång i miljödebatten. De kommer aldrig att vara förnybara. Däri ligger bristen i förslaget.

Att ni skulle ha gjort ett kraftfullt uttalande och ett entydigt förslag i reservationen, som Peter Weibull Bernström sade, bestrider jag. Skillnaden är för stor mellan de motioner ni har lagt fram. Där har ni inte preciserat er.

Anf. 230 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag inledde mitt anförande med att säga att vi just lämnade en debatt om försäkringsskydd vid sjukdom och övergick till miljöpolitik, som får sägas utgöra en försäkring *mot* sjukdom. Detta är väl också ett nog så gott skäl som rena miljöskäl: att man kan minska ohälsoproblem och arbetsmiljöproblem genom att premiera ett bränsle av det här slaget. Jag tycker det räcker som ett väldigt gott argument. Oavsett vilken påverkan det sedan har på miljön – jag är för övrigt övertygad om att den är positiv även ur allmän miljösynpunkt, utom när det gäller nettoeffekten på koldioxid och växthusgaserna eftersom det är ett fossilt bränsle – tycker jag ändå att detta, att det är mindre skadligt ur arbetsmiljösynpunkt, är skäl nog för att ge det en premiering.

Anf. 231 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Premieringen skulle möjligen kunna leda till att effektiviteten minskar när det gäller att få fram ett bättre bränsle. Det är detta vi bör diskutera.

Peter Weibull Bernström hånade oss litet i talarstolen för sexöringen. Han talade då om att det här bränslet kostar mellan 14 och 16 kr per liter. Får jag då fråga Peter Weibull Bernström: Om man sänker priset med 50 öre, hur mycket tror han att efterfrågan då ökar på dessa 44 öre på 14 eller 16 kr? Vad har han för hypotes om detta?

Anf. 232 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Det är faktiskt mycket begärt av Ingemar Josefsson att vi här skall kunna komma med ett konkret förslag med ett visst belopp. Jag har tittat i proposition. Ärendet har ju beretts på ett omfattande sätt och varit ute på remiss. Vi ser att några remissinstanser – Väg- och transportforskningsinstitutet, Skogsstyrelsen, Arbetsmiljöinstitutet och Chalmers tekniska högskola – anger att utredningen borde ha föreslagit en större skattesänkning, medan flera instanser, liksom utredningen, hävdar att

underlaget för ett sådant förslag måste fördjupas. Statskontoret avstyrker förslaget med motiveringen att beslutsunderlaget är bristfälligt. När vi då vet att Naturvårdsverket skall komma med en rapport nästa vecka är det inte rimligt att vi kommer med ett konkret förslag som vi voterar om här i dag.

Vi vet också att det inte handlar om ett förnybart bränsle, men det är uppenbart mindre miljöskadligt än vanlig bensin. Det räcker för att vi borde ge en kraftfullare signal än 6 öres skattesänkning. Energiskatten på bensin är i dag 3:60 kr per liter, och därtill kommer en koldioxidskatt på 86 öre per liter. Då är 6 öre per liter en alldeles för liten signal.

Anf. 233 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Fremling säger att det är för mycket begärt att reservanterna skall komma med ett förslag. Är det bara för att det är så svårt att komma överens? Om vi ser till motionerna hade Folkpartiet inget annat förslag än regeringen, och de andra hade tre olika förslag. Är det svårt att enas? Annars fanns det ju fullt av förslag att välja mellan.

Anf. 234 LENNART FREMLING (fp) replik:

Herr talman! Jag citerade ju ur propositionen att flera av remissinstanserna menar att beslutsunderlaget är bristfälligt. Jag tycker inte att vi skall komma med ett konkret förslag veckan innan vi får en rapport från Naturvårdsverket.

Anf. 235 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Propositionen var ju känd när man skrev motionerna, och då var underlaget inte mer bristfälligt än att man kunde ge så olika alternativ till regeringens förslag.

Anf. 236 GUDRUN LINDVALL (mp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen.

Naturligtvis måste vi även diskutera olika bensinsorter. Det har gjorts mycket i Sverige när det gäller att få fram bättre bensinsorter. Det kanske tydligaste exemplet på vad man kan göra är att vi har förbjudit blyet i bensinen. Trots att det fortfarande handlar om en petroleumprodukt har den alltså blivit betydligt bättre. Det känns därför mycket märkligt när man nu får höra att vi inte skall bry oss om att hantera det här eftersom det råkar handla om en petroleumprodukt.

Det står utom allt tvivel att alkylatbensinen har betydligt bättre egenskaper än andra petroleumprodukter. Bensen och många andra aromatiska ämnen som orsakar problem när de kommer ut i naturen finns inte i alkylatbensinen. Den är bättre. Framför allt är den bättre som bensin när man tvingas andas in ångor, t.ex. när den används för arbetsredskap. Detta tycker jag är väldigt viktiga egenskaper hos denna bensin.

Jag kan hålla med Ingemar Josefsson om att detta naturligtvis inte är en slutlösning. Naturligtvis hoppas vi i Miljöpartiet på att det skall komma förnybara energikällor, t.ex. etanol eller metanol. Tyvärr har det funnits mycket få initiativ från regeringens sida för att så småningom hitta ett sätt att ta fram dessa produkter, och innan vi har dem får vi väl ta det som är minst dåligt.

Jag vill korrigera Ingemar Josefsson på en punkt. Miljöpartiet har aldrig ansett att koldioxidskatten skulle bort från alkylatbensinen. Vi har inte skrivit några summor i motionen, och det som står om miljöklass 0 avser energiskatten. Det är alldeles uppenbart att detta handlar om ett fossilt bränsle, och det finns ingen anledning att ta bort koldioxidskatten på det. Det är fortfarande ett fossilt bränsle, och därmed skall koldioxid-skatten vara kvar.

Man kan naturligtvis raljera över att partier kan komma överens även om de inte har exakt samma förslag från början, men jag tycker att det har varit bra. Jag tycker att det är bra att vi kan se att vi har en gemensam strävan här: Vi vill att alkylatbensinen skall finnas i en skatteklass som gör den billigare med 3:54 kr än som det är i dag. Från Miljöpartiets sida kan vi bjuda på det. Jag tycker att det är väldigt bra när partier kan gå ihop och ha en gemensam strävan. Om det skulle vara så att det slutliga resultatet hamnar en bit över noll när det gäller energiskatten skulle det i alla fall vara bättre än det förslag vi har i dag.

Jag hoppas på att det förslag som Naturvårdsverket kommer med skall föra utvecklingen ytterligare en bit framåt, för det här lilla steget anser vi i Miljöpartiet är för litet än så länge. Men jag tror inte att det sista beslutet har fattats än när det gäller alkylatbensinen.

Anf. 237 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Det förefaller när Gudrun Lindvall talar som om reservanterna skulle vara överens. Men är de verkligen det? Det skiljer mellan utskottets förslag och moderaternas förslag 44 öre, och mellan reservanterna 2–3 kr. Är reservanterna då närmare varandra än t.ex. moderaterna och utskottets majoritet?

Det är rätt uppenbart att man om man hade fullföljt sina motionsyrkanden inte hade kunnat få fram en gemensam reservation.

Anf. 238 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Vi har naturligtvis inte fullföljt vårt motionsyrkande, men det tycker jag inte är något fel i det här sammanhanget. Vi har sagt i en gemensam reservation att vi anser att det förslag som har lagts fram innehåller en för liten skillnad, dvs. sänkningen av energiskatten med 6 öre. Vi skulle ha velat se en större sänkning.

Att kunna gå ihop i en sådan reservation tycker jag är en styrka. Man skall inte vara så rigid som politiker att man inte kan försöka göra det bästa av situationen. Här hade ingen av oss någon möjlighet att få igenom vårt exakta förslag, men vi hade samma intention, och jag tycker att det är viktigare att flera partier kraftfullt visar regeringen vad man vill. Vi vill ha ned energiskatten på alkylatbensin, och det visar vi tydligast och klarast genom att göra en gemensam reservation. Jag tycker att det har varit ett mycket bra sätt att agera på.

Anf. 239 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik:

Herr talman! Alla hade samma intention, att sänka skatten. Frågan är ju bara vad man hamnar på för summa.

Det är väl ändå märkligt att Miljöpartiet och Gudrun Lindvall inte vid något tillfälle nämner de globala aspekter på miljöfrågan som Miljöpar-

tiet ofta brukar ta fram. Det finns faktiskt globala aspekter på detta, och jag tycker inte att man kan ta detta med alternativa bränslen så lättvindigt. Man måste arbeta för att vi inte får kvar ett dåligt alternativ. På sikt är detta ett dåligt alternativ.

Anf. 240 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Ibland måste man ändå se på var vi står i dag. Det är svårt att ersätta de fossila bränslena över en dag med etanol eller metanol, vilket jag skulle önska att vi kunde göra. Jag skulle också önska att det fanns en stor vilja hos regeringen att få i gång produktionen av etanol och metanol. Det är alldeles naturligt att vi måste ha bränslen som finns i ett naturligt kretslopp, och det har vi inte i dag. Dit hör inte de fossila bränslena. Jag kan hålla med Ingemar Josefsson om att det här naturligtvis inte är ett slutmål.

Men i dag, när alternativet är den bensin vi har som är så mycket sämre, både ur miljösynpunkt och ur arbetsmiljösynpunkt, finns det all anledning att ge alkylatbensinen en fördel som gör att den kommer i användning betydligt mer, t.ex. i många av de motorer som i dag går väldigt orent. Där man kan använda alkylatbensinen, i många tvåtaktsmotorer t.ex., har vi en mycket dålig förbränning av den bensin vi har, och det innebär att det kommer mycket smörja ur avgasröret på de motorerna. Vi får ut betydligt mindre smörja med alkylatbensinen. Även totalt lönar det sig därför för miljön med alkylatbensinen.

Men för den skull är detta inget slutmål, och jag hoppas det är fullkomligt klart vad Miljöpartiet tycker. I det här läget borde energiskatten ha sänkts ytterligare, för vi anser att det som är ekologiskt bättre också skall vara ekonomiskt lönsamt. Jag hoppas att det kommer ett bättre förslag från Naturvårdsverket och att regeringen tar upp det och fortsätter på den inslagna vägen.

Anf. 241 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det här är ingen ny fråga för mig. Jag har under flera år motionerat om att man bör ta bort skatten på alkylatbensin, men inte någon regering har förstått vitsen med detta. Det har man däremot gjort i Norge. Där har man tagit bort skatten av just de skäl som vi åberopar i både motioner och reservation här.

Olyckan skedde ju när bensinen miljöklassades. Då blev plötsligt alkylatbensinen dyrare än vanlig bensin, som är sämre. Detta rättades i och för sig till, men det innebär som har sagts här att man sänker skatten med 6 öre och gör alkylatbensinen lika dyr som vanlig handelsbensin. Den blir alltså en sämre vara.

Att tala om att man skall ge signaler till dem som skall använda denna bensin är ju egentligen nonsens i sammanhanget. Den signal man får är naturligtvis att man, om man bara tittar på priset, använder den vanliga bensinen som kostar 7–8 kr litern i stället för alkylatbensin som kostar 12–14 kr.

Därför hade skattesänkningen behövt vara större för att den skulle ge en fingervisning om att man borde använda alkylatbensinen till betydligt fler saker än vad som i dag är fallet. Naturligtvis använder många den här

bensinen även om den är dyrare därför att den är bättre, framför allt av hälsoskäl, men också av miljöskäl.

Bensenen är väldigt viktig att få bort just av hälsoskäl, men alkydbensener, alkenar och en del andra ämnen har väldigt stor inverkan på den marknära ozonbildningen och på den smog som vi har bekymmer med i våra tätorter och på andra ställen. Så detta har betydelse också ur miljösynpunkt.

Jag tycker att det hade varit vettigt att behandla alkylatbensin som det fossila bränsle det är men ta bort alla andra skatter. Då skulle det bli 3:47 kr lägre, som Ingemar Josefsson sade här, och då hade vi varit i nivå med den här bensenen och det hade givit en klar signal till människor att använda den.

Man kan diskutera om att vi i reservationen inte var eniga eftersom vi har olika åsikter och olika förslag. Men Ingemar Josefsson, det fanns inget behov i det här läget att bli eniga. Det blev ändå ingen majoritet för det förslaget. Det gällde här att ge utlopp för viljan att få ett bättre förslag med en lägre avgift. Det skulle vara väldigt bra om socialdemokraterna också kunde komma till den insikten, nu när olika utredningar kommer, att det vore riktigt att sänka ännu mer. Det är det vi väntar på.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 242 INGEMAR JOSEFSSON (s):

Herr talman! Jag tror att reservanterna faktiskt tror att de är miljövänliga i sitt förslag. Men när Lennart Brunander säger att denna bensin skulle användas till flera saker – jag förstår att han menar att användningen skall öka ordentligt i omfattning – då måste man faktiskt också ta med hur den här bensenen produceras.

Det är inte så att det som man tar bort i den här enskilda produkten försvinner i processen. Den kommer igen på andra ställen i annan bensin i andra länder. Det ansvaret har vi haft för vana att ta i miljödebatterna. Miljödebatterna har inte bara gällt miljön innanför våra gränser, utan vi har också sagt att detta är ett globalt problem.

Ett exempel som ligger nära till hands är att man tittar på rapsoljan som går att använda i en del av dessa sammanhang. Det är ett förnybart energimedel som skulle kunna vara en ersättning. Jag tar bara detta som exempel. Om man då gör som Lennart Brunander förespråkar, nämligen sätter noll i skattesats på alkylatbensin, vad skall man då göra om man hittar ett bättre alternativ? Då är det väl fråga om subventioner och inte om skattereducering?

Samtidigt vill jag också säga att det i dag finns flera gräsklippare som drivs med ström. Varför skall man inte stimulera en sådan användning? Hur skall dessa användare premieras i den här debatten? Det är feltänkt, Lennart Brunander.

Prot. 1996/97:17
23 oktober

*miljöklassning av
alkylatbensin*

Anf. 243 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Nej, Ingemar Josefsson, jag tror inte att det är så fel-tänkt. Jag sade faktiskt att alkylatbensinen skall behandlas som det fossila bränsle det är. Det innebär att koldioxidavgifter osv. läggs på. Men de övriga skatterna tas bort. Då blir den beräkning som Ingemar Josefsson gjorde tidigare riktig. Jag tror att det vore mycket bra om man körde gräsklippare, båtmotorer osv. på detta bränsle.

Den kostnad som Ingemar Josefsson räknade fram är egentligen inte någon kostnad. Det är ju en miljövinst och därmed också en ekonomisk vinst. Att människor inte blir sjuka av detta är också en stor vinst för samhället.

Det må så vara att man kör gräsklipparna på el. Men man måste ju ta hänsyn till vad elen är gjord av.

Det finns olika sätt att framställa alkylatbensinen på. Men jag har också fått en beskrivning av det. Man krackar den här bensinen på det gammaldags sättet. Man får då mindre ångor. Detta är en lång historia, och jag har faktiskt diskuterat detta med dem som började tillverka och utveckla den i Sverige. Det var en bränsleman på Volvo som gjorde det. Jag fick en något annan beskrivning än den som Ingemar Josefsson har gett här. Vem som har rätt får vi väl tvista om. Enligt den beskrivning som jag fick nyttjade man oljan på ett bättre sätt än vad man gör i dag. I dag måste man ta ut betydligt mer bensin av råoljan än vad man gjorde tidigare. Då blev det mer brännolja och mindre bensin. Men efter hand som man effektiviserade användningen av eldningsolja behövde man ta ut mer bensin av råoljan och mindre brännolja, och då fick man en bensin som är mer lättförgasad och ur denna synpunkt sämre.

Anf. 244 INGEMAR JOSEFSSON (s):

Herr talman! Jag vill uppmärksamma kammaren på att Lennart Brunander säger att alkylatbensinen skall behandlas som det fossila bränsle som det är. I hela miljödebatten är det så att vi försöker minska användningen av fossila bränslen. I ett tidigare inlägg sade Lennart Brunander att man skulle använda detta bränsle på flera områden. Dessa saker strider mot varandra.

Anf. 245 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Nej, det gör inte det. Om vi använder alkylatbensin i stället för vanlig bensin till gräsklippare gör vi en vinst både ur miljösynpunkt och ur hälsosynpunkt. Det är samma sak när det gäller motorsågar och båtmotorer. För dessa använder vi normalt sämre alternativ än alkylatbensin. Man gör alltså en vinst om man använder alkylatbensin.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

18 § Anmälan om interpellationer

Prot. 1996/97:17
23 oktober

Anmälades att följande interpellationer framställets

den 23 oktober

1996/97:32 av *Maud Ekendahl* (m) till försvarsministern
Försvaret och ambulansverksamheten

1996/97:33 av *Sten Andersson* (m) till statsrådet Pierre Schori
Ersättning till kommunerna för mottagning av flyktingar

1996/97:34 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern
WHO och svensk alkoholpolitik

1996/97:35 av *Ingbritt Irhammar* (c) till utrikesministern
Östtimor

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 oktober.

19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställets

den 23 oktober

1996/97:48 av *Carina Hägg* (s) till finansministern
Minskning av tullavgifter

1996/97:49 av *Carina Hägg* (s) till kommunikationsministern
Europabana för höghastighetståg

1996/97:50 av *Sivert Carlsson* (c) till näringsministern
Återuppbyggnadsarbetet i f.d. Jugoslavien

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 oktober.

20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 23 oktober

1996/97:31 av *Owe Hellberg* (v) till näringsministern
Etablering av halvledarindustri

1996/97:32 av *Tuve Skånberg* (kd) till kulturministern
Biblioteket i Linköping

1996/97:33 av *Lena Klevenås* (s) till statsrådet Leif Pagrotsky
Svensk vapenexport

1996/97:34 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern
Nikitin

1996/97:35 av *Britt-Marie Danestig-Olofsson* (v) till kommunikationsministern

Postens sociala ansvar

1996/97:36 av *Tuve Skånberg* (kd) till utrikesministern

Konflikten mellan Israel och Palestina

1996/97:39 av *Margitta Edgren* (fp) till kommunikationsministern

En bok om Internet för kvinnor

1996/97:40 av *Barbro Westerholm* (fp) till utbildningsministern

Kompetensutvecklande utbildningar

1996/97:41 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern

Försämring av läkarutbildningen

1996/97:42 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern

Utredning om psykiska problem

1996/97:43 av *Bertil Persson* (m) till justitieministern

Kriminella motorcykelklubbar

1996/97:47 av *Carina Hägg* (s) till socialministern

Forskning om kvinnovåld

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 oktober.

21 § Kammaren åtskildes kl. 22.04.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 34 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 79 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 116 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 165 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.59,

av talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 206 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

1 § Meddelande om val.....	1
2 § Meddelande om torsdagen den 24 oktober.....	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 9 oktober.....	1
NU3 Förbättrad kapitalförsörjning.....	1
NU4 Otillbörlig kurspåverkan och vissa insiderfrågor.....	2
NU5 Valutaväxling och valutahandel.....	3
Meddelande om samlad votering.....	3
5 § Offentliga tillfälliga arbeten för äldre arbetslösa (OTA)	3
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU5	3
Anf. 1 KENT OLSSON (m).....	3
Anf. 2 SIRI DANNAEUS (fp).....	5
Anf. 3 INGRID BURMAN (v).....	6
Anf. 4 KENT OLSSON (m) replik.....	8
Anf. 5 INGRID BURMAN (v) replik.....	8
Anf. 6 KENT OLSSON (m) replik.....	9
Anf. 7 INGRID BURMAN (v) replik.....	9
Anf. 8 BARBRO JOHANSSON (mp).....	10
Anf. 9 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	11
Anf. 10 KENT OLSSON (m).....	12
Anf. 11 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	13
Anf. 12 KENT OLSSON (m).....	13
Anf. 13 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	13
Anf. 14 SIRI DANNAEUS (fp).....	14
Anf. 15 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	14
Anf. 16 SIRI DANNAEUS (fp).....	15
Anf. 17 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	15
Anf. 18 INGRID BURMAN (v).....	15
Anf. 19 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	15
Anf. 20 INGRID BURMAN (v).....	16
Anf. 21 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	16
Anf. 22 BARBRO JOHANSSON (mp).....	16
Anf. 23 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	17
Anf. 24 BARBRO JOHANSSON (mp).....	17
Anf. 25 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	17
(Beslut fattades efter 7 §.)	17
6 § ILO:s konvention och rekommendation om deltidsarbete	17
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU3	17
Anf. 26 INGRID BURMAN (v).....	17
Anf. 27 BARBRO JOHANSSON (mp).....	19
Anf. 28 LAILA BJURLING (s).....	19
Anf. 29 INGRID BURMAN (v).....	20
Anf. 30 LAILA BJURLING (s).....	21

Anf. 31	INGRID BURMAN (v).....	21
Anf. 32	LAILA BJURLING (s)	21
	(Beslut fattades efter 7 §.)	22
7 §	Fristående skolor m.m.	22
	Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU4	22
Anf. 33	ULF MELIN (m).....	22
Anf. 34	ANDREAS CARLGREN (c)	24
Anf. 35	ULF MELIN (m) replik.....	27
Anf. 36	OLA STRÖM (fp).....	27
Anf. 37	INGER DAVIDSON (kd)	29
Anf. 38	ANDREAS CARLGREN (c) replik	31
Anf. 39	INGER DAVIDSON (kd) replik	31
Anf. 40	ANDREAS CARLGREN (c) replik	32
Anf. 41	INGER DAVIDSON (kd) replik	32
Anf. 42	INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	32
Anf. 43	ULF MELIN (m) replik.....	35
Anf. 44	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	36
Anf. 45	ULF MELIN (m) replik.....	36
Anf. 46	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	37
Anf. 47	OLA STRÖM (fp) replik.....	37
Anf. 48	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	38
Anf. 49	OLA STRÖM (fp) replik.....	38
Anf. 50	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	39
Anf. 51	ANDREAS CARLGREN (c) replik	39
Anf. 52	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	40
Anf. 53	ANDREAS CARLGREN (c) replik	40
Anf. 54	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	41
Anf. 55	INGER DAVIDSON (kd) replik	41
Anf. 56	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	42
Anf. 57	INGER DAVIDSON (kd) replik	42
Anf. 58	INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	43
Anf. 59	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	43
Anf. 60	ULF MELIN (m) replik.....	47
Anf. 61	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	48
Anf. 62	ULF MELIN (m) replik.....	48
Anf. 63	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	49
Anf. 64	OLA STRÖM (fp) replik.....	49
Anf. 65	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	50
Anf. 66	OLA STRÖM (fp) replik.....	50
Anf. 67	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	51
Anf. 68	ANDREAS CARLGREN (c) replik	51
Anf. 69	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	52
Anf. 70	ANDREAS CARLGREN (c) replik	52
Anf. 71	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	53
Anf. 72	INGER DAVIDSON (kd) replik	53
Anf. 73	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	54
Anf. 74	INGER DAVIDSON (kd) replik	54
Anf. 75	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	55
Anf. 76	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v).....	55

Anf. 77 ULF MELIN (m) replik.....	57	Prot. 1996/97:17
Anf. 78 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik.....	58	23 oktober
Anf. 79 GUNNAR GOUDE (mp)	58	
Anf. 80 ULF MELIN (m) replik.....	61	
Anf. 81 GUNNAR GOUDE (mp) replik	62	
Anf. 82 ULF MELIN (m) replik.....	62	
Anf. 83 GUNNAR GOUDE (mp) replik	63	
Anf. 84 INGER DAVIDSON (kd) replik	63	
Anf. 85 GUNNAR GOUDE (mp) replik	64	
Anf. 86 INGER DAVIDSON (kd) replik	64	
Anf. 87 GUNNAR GOUDE (mp) replik	64	
Anf. 88 OLA STRÖM (fp) replik.....	65	
Anf. 89 GUNNAR GOUDE (mp) replik	65	
Anf. 90 OLA STRÖM (fp) replik.....	66	
Anf. 91 GUNNAR GOUDE (mp) replik	66	
Anf. 92 WIDAR ANDERSSON (s)	67	
Anf. 93 GUNNAR GOUDE (mp) replik	69	
Anf. 94 WIDAR ANDERSSON (s) replik	69	
Anf. 95 GUNNAR GOUDE (mp) replik	70	
Anf. 96 BEATRICE ASK (m).....	70	
Anf. 97 GUNNAR GOUDE (mp)	71	
Anf. 98 BEATRICE ASK (m).....	72	
Anf. 99 GUNNAR GOUDE (mp)	72	
Anf. 100 BEATRICE ASK (m).....	72	
Anf. 101 GUNNAR GOUDE (mp)	73	
Anf. 102 BEATRICE ASK (m).....	73	
Anf. 103 GUNNAR GOUDE (mp)	73	
Beslut	73	
AU5 Förslag till tillägsbudget till statsbudgeten för bud- getåret 1995/96, Offentliga tillfälliga arbeten för äldre ar- betslösa (OTA)	73	
AU3 ILO:s konvention och rekommendation om deltidsar- bete	74	
UbU4 Fristående skolor m.m.....	74	
Beslut om samlad votering	76	
8 § Vissa skolfrågor	76	
Utbildningsutskottets betänkande 1996/97:UbU5	76	
Anf. 104 BEATRICE ASK (m).....	76	
Anf. 105 MARIE WILÉN (c).....	78	
Anf. 106 OLA STRÖM (fp)	80	
Anf. 107 INGER DAVIDSON (kd)	82	
Anf. 108 EVA JOHANSSON (s)	84	
Anf. 109 BEATRICE ASK (m) replik.....	86	
Anf. 110 EVA JOHANSSON (s) replik	87	
Anf. 111 BEATRICE ASK (m) replik.....	87	
Anf. 112 EVA JOHANSSON (s) replik	88	
Anf. 113 MARIE WILÉN (c) replik.....	88	

Anf. 114	EVA JOHANSSON (s) replik	89
Anf. 115	MARIE WILÉN (c) replik	89
Anf. 116	EVA JOHANSSON (s) replik	89
Anf. 117	INGER DAVIDSON (kd) replik	90
Anf. 118	EVA JOHANSSON (s) replik	90
Anf. 119	INGER DAVIDSON (kd) replik	90
Anf. 120	EVA JOHANSSON (s) replik	91
Anf. 121	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	91
Anf. 122	BEATRICE ASK (m)	95
Anf. 123	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	95
Anf. 124	BEATRICE ASK (m)	96
Anf. 125	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	97
Anf. 126	OLA STRÖM (fp)	97
Anf. 127	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	98
Anf. 128	OLA STRÖM (fp)	98
Anf. 129	MARIE WILÉN (c)	99
Anf. 130	Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)	99
Anf. 131	MARIE WILÉN (c)	100
	(Beslut fattades efter 13 §.)	100
9 §	Minskning i särskilda fall av det generella statsbidraget	
	till kommuner och landsting åren 1997 och 1998.....	100
	Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU6.....	100
Anf. 132	LENNART HEDQUIST (m)	100
Anf. 133	JOHAN LÖNNROTH (v)	101
Anf. 134	LENNART HEDQUIST (m) replik	102
Anf. 135	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	103
Anf. 136	LENNART HEDQUIST (m) replik	103
Anf. 137	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	104
Anf. 138	ROY OTTOSSON (mp)	104
Anf. 139	BO NILSSON (s)	105
Anf. 140	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	106
Anf. 141	BO NILSSON (s) replik	106
Anf. 142	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	107
Anf. 143	BO NILSSON (s) replik	107
Anf. 144	LENNART HEDQUIST (m) replik	107
Anf. 145	BO NILSSON (s) replik	108
Anf. 146	LENNART HEDQUIST (m) replik	108
Anf. 147	BO NILSSON (s) replik	108
Anf. 148	ROY OTTOSSON (mp) replik	109
Anf. 149	BO NILSSON (s) replik	109
Anf. 150	ROY OTTOSSON (mp) replik	109
Anf. 151	BO NILSSON (s) replik	110
Anf. 152	PETER ERIKSSON (mp)	110
Anf. 153	LENNART HEDQUIST (m) replik	112
Anf. 154	PETER ERIKSSON (mp) replik	112
Anf. 155	LENNART HEDQUIST (m) replik	113
Anf. 156	PETER ERIKSSON (mp) replik	113
Anf. 157	BO NILSSON (s)	114

Anf. 158 PETER ERIKSSON (mp).....	114
Anf. 159 BO NILSSON (s)	114
Anf. 160 PETER ERIKSSON (mp).....	115
Anf. 161 BO NILSSON (s)	115
Anf. 162 PETER ERIKSSON (mp).....	115
(Beslut fattades efter 13 §.)	116
10 § Utvecklingen inom den kommunala sektorn	116
Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU7	116
Anf. 163 LENNART HEDQUIST (m).....	116
Anf. 164 KARIN PILSÄTER (fp).....	117
Anf. 165 JOHAN LÖNNROTH (v)	119
Anf. 166 LENNART HEDQUIST (m) replik.....	120
Anf. 167 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	121
Anf. 168 LENNART HEDQUIST (m) replik.....	121
Anf. 169 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	122
Anf. 170 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	122
Anf. 171 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	123
Anf. 172 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	123
Anf. 173 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	124
Anf. 174 BO NILSSON (s)	124
Anf. 175 LENNART HEDQUIST (m) replik.....	125
Anf. 176 BO NILSSON (s) replik	126
Anf. 177 LENNART HEDQUIST (m) replik.....	126
Anf. 178 BO NILSSON (s) replik	127
Anf. 179 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	127
Anf. 180 BO NILSSON (s) replik	128
Anf. 181 KARIN PILSÄTER (fp) replik.....	128
Anf. 182 BO NILSSON (s) replik	128
Anf. 183 ROY OTTOSSON (mp)	128
(Beslut fattades efter 13 §.)	129
11 § Effektiviseringar inom den summariska processen	129
Justitieutskottets betänkande 1996/97:JuU2	129
(Beslut fattades efter 13 §.)	129
12 § Vissa lagändringar till följd av lagen om företagsrekon-	
struktion.....	129
Lagutskottets betänkande 1996/97:LU5	129
(Beslut fattades efter 13 §.)	129
13 § Militära skyddsområden	130
Försvarsutskottets betänkande 1996/97:FöU2	130
Beslut	130
UbU5 Vissa skolfrågor	130
FiU6 Minskning i särskilda fall av det generella statsbidra-	
get till kommuner och landsting åren 1997 och 1998	131
FiU7 Utvecklingen inom den kommunala sektorn.....	132
JuU2 Effektiviseringar inom den summariska processen	133
LU5 Vissa lagändringar till följd av lagen om företagsre-	
konstruktion	133
FöU2 Militära skyddsområden	133

Beslut om uppskjuten votering.....	133
Ajournering.....	134
Återupptagna förhandlingar	134
14 § Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar	134
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1996/97:SfU3	134
Anf. 184 GULLAN LINDBLAD (m).....	134
Anf. 185 INGRID SKEPPSTEDT (c).....	136
Anf. 186 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	137
Anf. 187 MARIE ENGSTRÖM (v)	139
Anf. 188 RAGNHILD POHANKA (mp).....	141
Anf. 189 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	143
Anf. 190 MARGARETA ISRAELSSON (s)	144
Anf. 191 GULLAN LINDBLAD (m).....	147
Anf. 192 MARGARETA ISRAELSSON (s)	147
Anf. 193 GULLAN LINDBLAD (m).....	148
Anf. 194 MARGARETA ISRAELSSON (s)	148
Anf. 195 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	148
Anf. 196 MARGARETA ISRAELSSON (s)	148
Anf. 197 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	149
Anf. 198 MARGARETA ISRAELSSON (s)	149
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.).....	150
15 § Försäkringsskydd vid sjukdom	150
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1996/97:SfU4	150
Anf. 199 GULLAN LINDBLAD (m).....	150
Anf. 200 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	152
Anf. 201 MARIE ENGSTRÖM (v)	153
Anf. 202 RAGNHILD POHANKA (mp).....	154
Anf. 203 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	156
Anf. 204 RONNY OLANDER (s)	157
Anf. 205 GULLAN LINDBLAD (m) replik	161
Anf. 206 RONNY OLANDER (s) replik	162
Anf. 207 GULLAN LINDBLAD (m) replik	162
Anf. 208 RONNY OLANDER (s) replik	162
Anf. 209 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	163
Anf. 210 RONNY OLANDER (s) replik	163
Anf. 211 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	164
Anf. 212 RONNY OLANDER (s) replik	164
Anf. 213 MARIE ENGSTRÖM (v) replik	164
Anf. 214 RONNY OLANDER (s) replik	164
Anf. 215 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	164
Anf. 216 RONNY OLANDER (s) replik	165
Anf. 217 ROSE-MARIE FREBRAN (kd) replik	165
Anf. 218 RONNY OLANDER (s) replik	166
Anf. 219 KARIN ISRAELSSON (c).....	166
Anf. 220 GULLAN LINDBLAD (m).....	167
Anf. 221 KARIN ISRAELSSON (c).....	168
Anf. 222 GULLAN LINDBLAD (m).....	168
Anf. 223 KARIN ISRAELSSON (c).....	168

Anf. 224 GULLAN LINDBLAD (m).....	169	Prot. 1996/97:17
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)	169	23 oktober
16 § Ändring i fiskelagen.....	169	
Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU3	169	
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)	169	
17 § Miljöklassning av alkylatbensin	169	
Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU4	169	
Anf. 225 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m).....	169	
Anf. 226 LENNART FREMLING (fp)	171	
Anf. 227 INGEMAR JOSEFSSON (s).....	171	
Anf. 228 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik.....	172	
Anf. 229 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	173	
Anf. 230 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik.....	173	
Anf. 231 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	173	
Anf. 232 LENNART FREMLING (fp) replik.....	173	
Anf. 233 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	174	
Anf. 234 LENNART FREMLING (fp) replik.....	174	
Anf. 235 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	174	
Anf. 236 GUDRUN LINDVALL (mp)	174	
Anf. 237 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	175	
Anf. 238 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	175	
Anf. 239 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik.....	175	
Anf. 240 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	176	
Anf. 241 LENNART BRUNANDER (c)	176	
Anf. 242 INGEMAR JOSEFSSON (s).....	177	
Anf. 243 LENNART BRUNANDER (c)	178	
Anf. 244 INGEMAR JOSEFSSON (s).....	178	
Anf. 245 LENNART BRUNANDER (c)	178	
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)	178	
18 § Anmälan om interpellationer	179	
19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	179	
20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	179	
21 § Kammaren åtskildes kl. 22.04.....	180	

Gotab, Stockholm 1996